

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยาย
ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553 - 2558

AN ANALYSIS OF REFLECTIONS OF THAI SOCIETY AND ENVIRONMENT
IN GREEN GLOBE INSTITUTION AWARDED NOVELS
DURING 2010 - 2015

ZHOU YUNYAN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยาย
ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553 - 2558

AN ANALYSIS OF REFLECTIONS OF THAI SOCIETY AND ENVIRONMENT IN GREEN
GLOBE INSTITUTION AWARDED NOVELS DURING 2010 - 2015

ZHOU YUNYAN

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2564

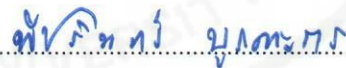
รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

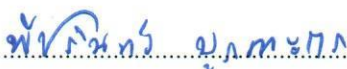
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิพร ศรีรักษา
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิพร ศรีรักษา
กรรมการ

อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิศ สุนทรชัย
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยาย
ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553 - 2558

ZHOU YANYAN 626008

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รัชนิพร ศรีรักษา, ประ.ด.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว และเพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 จำนวน 5 เล่ม ซึ่งมีเรื่องราวกล่าวถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบทที่มีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้แสดงให้เห็นภาพสะท้อนสังคมและสิ่งแวดล้อมใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนสังคมไทย แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่อยู่อาศัยมี 4 ลักษณะ คือ อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ การใช้วัสดุจากธรรมชาติ ห่างไกลจากตัวเมือง และการสร้างที่อยู่อาศัยตามฐานะทางสังคม การประกอบอาชีพพบมีอาชีพชาวประมง ทำการเกษตร และการรับจ้าง อาหารการกินพบว่ามีอาหารที่มาจากธรรมชาติและอาหารที่ผ่านการปรุงแต่ง ส่วนชนบทรธรรมนิยมประเพณีพบว่า มีประเพณีลอยกระทง ประเพณีทำขวัญข้าว ประเพณีเข้าสูหนัด และประเพณีการแข่งขันกีฬาตกปลา ด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่พบ คือ ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเข้มแข็ง และการแบ่งปัน 2) ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีความสมบูรณ์ ทั้งในชุมชน ในทะเล ในป่า และในลุ่มน้ำ มนุษย์สัตว์และพืชพรรณต่าง ๆ ได้ใช้เป็นแหล่งหากินและดำเนินชีวิตเชื่อมโยงเป็นระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน 3) ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เกาะกับสิ่งแวดล้อมไทย พบว่า กลุ่มชาวเกาะดำรงชีวิตพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมพบว่ามี 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ เช่น พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลง มนุษย์ใช้วิธีไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ ป่าชายเลนถูกทำลาย และปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า ซึ่งเกิดจากการปลูกต้นยูคาลิปตัสและการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช จึงทำลายป่าธรรมชาติ 3) ปัญหามลพิษทางน้ำและมลพิษทางอากาศ ส่วนแนวทางแก้ไขปัญหาคือ การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ปลูกป่าชายเลน และตั้งกฎระเบียบอนุรักษ์สัตว์น้ำ การตระหนักในความสำคัญและสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมโดยเริ่มต้นจากตนเอง และให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน สังคมไทยและสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อม นวนิยาย รางวัลลูกโลกสีเขียว

AN ANALYSIS OF REFLECTIONS OF THAI SOCIETY AND ENVIRONMENT IN GREEN GLOBE
INSTITUTION AWARDED NOVELS DURING 2010 - 2015

ZHOU YANYAN 626008

MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: RUCHANEEPORN SRIRUKSA, Ph.D.

ABSTRACT

This research aimed to analyze reflections of Thai society and environmental problems and solutions reflected in five novels awarded Green Globe Institution, during 2010–2015. Stories of rural ways of life, binding to nature and environment were main points of the novels studied.

Three aspects of Thai society and environment were reflected in the studied novels, as the following. 1) Reflections of Thai society, including housing; careers; food; traditions; and moral. Housing, four aspects were presented, which were close to the nature; made from natural materials; remote from cities; and reflected social statuses of dwellers. Careers as fishermen; farmers; and labors were related. Two types of food, natural and commercial, were presented. Traditions, relating to beliefs; careers; religions; and recreations were noted. Mentioned traditions were Loy Kratong; Commendation of Rice; Circumcision ceremony; and Fishing competition. For moral, generosity; sacrifice; responsibility; steadfastness and sharing were observed. 2) Reflections of humans and nature relativity, including nature as the resource of food; and nature as ecosystem supporting all creatures and plants. 3) The ethnic group of *Ngor* and the nature, which were depicted as a natural depending life style.

Relating to environmental problems, three areas were reflected which were: 1) Marine environment, focusing on the decrease of aquatic animals because of free fishery, the ruin of estuary forest and Construction of dams. 2) Ecosystem of the forest, relating problems of Eucalyptus planting and using of pesticides. 3) Water and air pollutions. Proposed solutions included forming forest preservation groups; planting estuary forest; setting rules and regulations for preservation of aquatic animals; creating awareness of importance and values of environment, participating by local people.

Keywords: reflection, Thai society and environment, environmental problem, novel,
Green Globe Institution Award

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ โดยได้รับความกรุณาให้คำปรึกษาและการแนะนำจาก อาจารย์ ดร. พชรินทร์ บุรณะกร ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิพร ศรีรักษา อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยช่วยให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตา รวมทั้งให้กำลังใจจนวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ อาจารย์ ดร.พชรินทร์ บุรณะกร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิพร ศรีรักษา คณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์และสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าและให้แนวคิด ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียนและการดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา และน้องสาวที่ให้ความรัก ความหวังใจ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการมาศึกษาเล่าเรียนที่ประเทศไทยเสมอมาตลอด

สุดท้าย ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและกำลังใจอย่างดีในทุก ๆ ด้านมาโดยตลอด

ZHOU YUNYAN

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม	10
2.1.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรม	10
2.1.2 อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม	11
2.1.3 วรรณกรรมสะท้อนสังคม	12
2.2 ความรู้เกี่ยวกับนวนิยาย	13
2.2.1 ความหมายของนวนิยาย	13
2.2.2 องค์ประกอบของนวนิยาย	14
2.2.3 ประเภทของนวนิยาย	17
2.2.3 คุณค่าของนวนิยาย	19
2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	21
2.3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม	21
2.3.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อม	22
2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลลูกโลกสีเขียว	23
2.4.1 ประวัติความเป็นมาของรางวัลลูกโลกสีเขียว	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณค่าของรางวัลลูกโลกสีเขียว	24
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจารณ์เชิงนิเวศ	24
2.5.1 ความเป็นมาของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ	25
2.5.2 ความหมายของการวิจารณ์เชิงนิเวศ	25
2.5.3 กรอบแนวคิดของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ	26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม	27
2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม	30
2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล	32
2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม	35
บทที่ 3 วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558	
3.1 ภาพสะท้อนสังคมไทย	41
3.1.1 ด้านชีวิตความเป็นอยู่	41
3.1.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	72
3.2 ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	78
3.2.1 สิ่งแวดล้อมในชุมชน	78
3.2.2 สิ่งแวดล้อมทางทะเล	80
3.2.3 สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ	84
3.2.4 สิ่งแวดล้อมในป่า	86
3.3 ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เงาะกับสิ่งแวดล้อมไทย	88
3.3.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย	88
3.3.2 อาหารการกิน	90
3.3.3 วิถีชีวิตและความเชื่อ	91
3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเงาะกับป่า	94

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม นวนิยายที่ได้รับรางวัล ลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558	
4.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อม	96
4.1.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ	96
4.1.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า	105
4.1.3 ปัญหามลพิษ	107
4.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม	112
4.2.1 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ	113
4.2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า	119
4.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ	121
4.2.4 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไป	125
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	133
5.2 อภิปรายผล	140
5.3 ข้อเสนอแนะ	143
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย	150
ภาคผนวก ข เรื่องย่อของนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553 - 2558	151
ประวัติผู้เขียน	153

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่เกิดจากการคิดและจินตนาการของผู้เขียนโดยมีสิ่งแวดล้อมกับสังคมเป็นจุดกำเนิด แล้วนำมาเรียบเรียงบอกเล่าเรื่องราว บันทึกข้อมูลต่าง ๆ หรือสื่อสารออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่าน เห็นภาพสังคมในสมัยนั้นอย่างชัดเจน วรรณกรรมมีความหมายที่กว้างและครอบคลุมงานเขียนหลายประเภท ดังที่ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2558, น. 21) กล่าวว่า วรรณกรรมหมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ได้ประกอบขึ้นโดยมีชั้นเชิงทางศิลป์ มักเรียบเรียงขึ้นด้วยความหมายที่จะสื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ รูปแบบงานเขียนในปัจจุบันจัดเป็นวรรณกรรมทั้งสิ้น ได้แก่ เรื่องสั้น นวนิยาย ร้อยกรอง บทความ บทวิจารณ์ สารคดี

วรรณกรรมเป็นผลผลิตของสังคม เพราะนักเขียนสร้างวรรณกรรมจากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่ได้รับอิทธิพลจากสังคม ขณะเดียวกัน วรรณกรรมก็มีอิทธิพลต่อสังคมในการให้มุมมองแก่ผู้อ่านที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม เป็นต้น ของสังคมสมัยนั้นอย่างชัดเจน ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, น. 4-6) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ วรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัย ไม่ว่านักเขียนจะตั้งใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง เป็นต้น ดังนั้น วรรณกรรมจึงเป็นการสนองทั้งทางด้านการกระทำและความคิดของมนุษย์ต่อสังคม และสอดคล้องกับความคิดของพิชัย ศรีภูไฟ (2542, น. 105) กล่าวว่า “วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กัน มนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยไว้ ดังนั้นในการศึกษาวรรณกรรมย่อมทำให้เราสามารถมองเห็นและเข้าใจสังคมได้จากวรรณกรรม เนื้อเรื่องของวรรณกรรมจึงมีที่มาจากสภาพสังคม เพราะฉะนั้น ผู้อ่านจึงสามารถเห็นภาพสะท้อนของสังคมสมัยต่าง ๆ จากวรรณกรรมได้หลายแง่มุม” จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมถือเป็นตัวแทนในบางแง่มุมของสังคมในยุคสมัยที่ผู้แต่งสร้างสรรค์งานขึ้น วรรณกรรมสามารถสะท้อน

ภาพของสังคมได้ และสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเช่นกัน วรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ขาด

วรรณกรรมมีหลายประเภท นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน หนังสือพิมพ์ ก็จัดเป็นวรรณกรรมทั้งสิ้น วรรณกรรมไทยมีกิจกรรมการประกาศให้รางวัลวรรณกรรมอย่างต่อเนื่องจากหลายองค์กรทั้งที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาครัฐ หรือ องค์กรภาคเอกชน รางวัลวรรณกรรมที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีหลายรางวัล เช่น รางวัลสุภาวดี เทวกุลฯ รางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ รางวัลแว่นแก้ว รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด รางวัลพานแว่นฟ้า เป็นต้น วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลมีคุณค่าต่อผู้อ่านมาก นอกจากได้รับความสนุกสนานและเพลิดเพลินแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วิถีชีวิตผ่านเรื่องราวและพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในงานวรรณกรรม และสามารถนำไปปรับใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจำนวน 5 เล่ม ได้แก่ 1. HUANG PIAOYUN (2558) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลสุภาวดี เทวกุลฯ พ.ศ. 2549-2553 2. ZHANG XIAOJIAO (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 3. CHUNXIAO CHEN (2557) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยจากนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2555 4. ZHAO YONGMEI (2557) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด พ.ศ. 2549-2555 และ 5. QIN HONGBO (2555) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2550-2553 พบว่า วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลได้สอดแทรกภาพสะท้อนสังคมและแนวคิดต่าง ๆ ลงไปในงานวรรณกรรมแต่ละเรื่องให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งในด้าน วัฒนธรรม ความเชื่อ ลักษณะนิสัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม เป็นต้น นอกจากนี้ วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลยังมีคุณค่าต่อผู้อ่าน เพราะผู้เขียนได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและแนวคิดของสังคมตามยุคสมัย ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานและเพลิดเพลิน นอกจากนี้ นวนิยายยังสะท้อนสังคมในยุคสมัยของผู้เขียนให้ผู้อ่านเห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ การศึกษา หรือประสบการณ์ของผู้เขียนอย่างชัดเจน ดังงานวิจัยของ LI JIAJIA (2562) ศึกษาเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยายของ สถาพร ศรีสัจจัง ผลวิจัยพบว่า นวนิยายได้สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทภาคใต้ และปัญหาของสังคมภาคใต้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน งานวิจัยของ SHI WEIHONG (2558) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของ งามพรรณ เวชชาชีวะ ผลวิจัยพบว่า วรรณกรรมได้สะท้อน ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมไทย ความเชื่อ ค่านิยม และปัญหาสังคมไทยให้เห็นได้ชัดเจน งานวิจัยของ CHEN

XIAOYUN (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก ผลวิจัยพบว่า นวนิยายได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ค่านิยม เป็นต้น และงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ มาประชา (2541) ศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของนิเวศน์ กันไทยราษฎร์ ผลวิจัยพบว่า ผู้เขียนนวนิยายได้สะท้อนสังคมจากทัศนคติของตนเองไว้ในนวนิยาย แต่ละเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของสังคมในสมัยนั้น จากผลวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมมีบทบาทในการสะท้อนภาพของสังคมตามความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ ก็ตาม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนั้น ยังมีประเด็นหนึ่งที่มีการนำเสนอในนวนิยายไทยมาตั้งแต่ยุคแรก ๆ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาข้อมูล พบว่านวนิยายที่นำเสนอประเด็นนี้ หลายเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่อง “ทุ่งมหาราช” ของเรียมเอง (2534) เป็นนวนิยายที่บันทึกเหตุการณ์ของผู้เขียนสมัยเมื่อครั้งใช้ชีวิตอยู่กับบิดา มารดาที่คลองสวนหมาก จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติของชาวคลองสวนหมาก จึงเปรียบว่าธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและจิตวิญญาณของพวกเขา หรือนวนิยายเรื่อง “หมู่บ้านท่าเขี้ยว” ผลงานของอุดม วิเศษสาธิต (2535) ก็มีเนื้อเรื่องที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับธรรมชาติที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ดังที่วิถีชีวิตของชาวท่าเขี้ยวที่เปลี่ยนจากการทำนาปลูกข้าวมาเป็นการทำนาทุ้ง เมื่อมีคนเลี้ยงมากขึ้นก็มีการปล่อยน้ำเสียจากบ่อทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำเสียและดินเสื่อมคุณภาพ สุดท้ายชาวบ้านท่าเขี้ยวก็ประสบปัญหาในการทำนาทุ้ง และไม่สามารถที่จะย้อนกลับไปทำนาข้าวเช่นเดิมได้อีก นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ โสภิต รอดเหตุภัย (2541) ที่ศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ในวรรณกรรมของ จำลอง ผึ้งชลจิตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนได้สอดแทรกทัศนคติของตนเองไว้ในงานวรรณกรรมว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายเพราะฝีมือมนุษย์ เนื่องมาจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และงานวิจัยของ วรรณธิดา วิระวรรณ (2562, น. 83-108) ที่ศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “บ้านชายทุ่ง” ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดด้านธรรมชาติไว้ 2 ประการ คือ 1) หากมนุษย์รู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างตระหนักในคุณค่า ธรรมชาติก็จะให้คุณแก่มนุษย์อย่างอเนกอนันต์ และ 2) หากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ มนุษย์ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเขียนชาวไทยก็มีความตระหนัก สำนึกต่อคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และมีการนำเสนอเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการทำลายระบบนิเวศ ผลกระทบที่มนุษย์ได้รับจากภัยที่เกิดจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเสื่อมสภาพหรือเกิดจากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ โดยเฉพาะในยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจนทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลง

และก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนค่อย ๆ เป็นปัญหาและกลายเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันจึงเกิดงานเขียนนวนิยายที่มีเรื่องราวนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ให้มนุษย์ได้เริ่มเรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงถือได้ว่านวนิยายไทยเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รางวัลลูกโลกสีเขียว เป็นรางวัลที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กำเนิดขึ้นที่มีเป้าหมายสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่ทำด้วยร่างกาย แรงใจ และด้วยความมุ่งมั่น รางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นรางวัลที่กำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 และมีพิธีมอบรางวัลลูกโลกสีเขียวขึ้นในครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2542 รางวัลนี้ กำเนิดขึ้นเพื่อถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมงานสร้างสรรค์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสนใจและเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง 2. เพื่อเป็นเวทีให้โอกาสและเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่ศึกษา หรือปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. เพื่อกระตุ้นให้สังคมมีความสนใจ และให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น 5. เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ทั้งในด้านความคิด ทักษะ และแนวทางปฏิบัติรักษาสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นความดีที่สมควรได้รับการยกย่องและเผยแพร่เป็นแบบอย่างต่อไป และรางวัลลูกโลกสีเขียว มีผลงาน 7 ประเภท ได้แก่ ผลงานประเภทชุมชน บุคคล กลุ่มเยาวชน งานเขียน ความเรียงเยาวชน สื่อมวลชน และ “สิปพนนท์ เกตุทัต รางวัลแห่งความยั่งยืน” (รางวัลลูกโลกสีเขียว, ม.ป.ป.)

นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นวรรณกรรมที่ผู้เขียนสามารถสะท้อนให้เห็นความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำของคนตลอดจนแนวคิดที่ช่วยจัดการปัญหาจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมุมมองและพฤติกรรมของคนในสังคม ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนที่ถ่ายทอดจนมองเห็นภาพของเรื่องราวเหล่านั้นได้ชัดเจน ช่วยกระตุ้นจิตสำนึกความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้คนในสังคมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ดังนั้น นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวจึงมีคุณค่าต่อผู้อ่าน สังคมและกลุ่มคนที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหา

สิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมจากแนวคิดอันแสดงออกถึงความสำนึกต่อคุณค่า ความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมและสิ่งแวดล้อมในนวนิยาย

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่น่าเสนอเหตุการณ์ สถานการณ์ และพฤติกรรมของตัวละครที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และคุณธรรมของคนในสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ทั้งที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน มนุษย์ถือเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเสริมสร้างและทำลาย ดังนั้น นวนิยายจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสะท้อนภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์เมื่อสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เพื่อสร้างความตระหนักและตื่นตัวให้กับผู้คนในสังคมให้กลับมาให้ความสนใจในการดูแลรักษา

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัญหาระดับโลก ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากการกระทำของมนุษย์อันเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานและความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทำให้คุณภาพชีวิตลดลง และปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ที่มนุษย์ทุกคนต้องร่วมมือช่วยกันดูแลและหาแนวทางแก้ไขทันที

1.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์อย่างมาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาหลายอย่างประกอบกัน โดยการผสมผสานแนวทางแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมหลากหลายสาขาร่วมกัน เช่น การสร้างจิตสำนึกของ

ประชาชนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ.2553-2558 และคัดเลือกนวนิยายที่ไม่ใช่เป็นเรื่องจินตนาการ จำนวน 5 เล่ม ได้แก่

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่ได้รางวัล
1	ดินแดนซาเลา	วิภู ชัยฤทธิ์	พ.ศ. 2553
2	สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง	วุฒิสานต์ จันทร์วิบูล	พ.ศ. 2554
3	เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน	คารม ธรรมชยาธร	พ.ศ. 2554
4	อาถรรพ์ทะเลใต้	วินัย เพชรอุไร	พ.ศ. 2554
5	ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของก.ไผ่และไบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม	ธวัชชัย ใจแสน	พ.ศ. 2556

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว หมายถึง ผลงานงานเขียนประเภทนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ปี 2553-2558 เป็นผลงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อจะช่วยปกป้องและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติไว้ส่งต่อให้คนรุ่นหลัง

1.5.2 ภาพสะท้อนสังคม หมายถึง สภาพสังคมที่นักเขียนถ่ายทอดไว้ในนวนิยายหรือวรรณกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงสภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม การศึกษา รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนในยุคสมัยนั้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และเห็นถึงสภาพสังคมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ จากงานเขียนหรือประสบการณ์ของผู้เขียนเอง

1.5.3 สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น น้ำ อากาศ ดิน หิน ทะเล มหาสมุทร พืชพรรณ สัตว์ต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักร เขื่อน บ้านเรือน อาหาร เป็นต้น

1.5.4 ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์แย่ลง ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของมนุษย์อันเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานและความต้องการความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ

1.5.5 แนวทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง แนวทางการป้องกันและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำเนินการแก้ไขหรือซ่อมแซมทรัพยากรที่ลดลง หรือเสื่อมสลายของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ และสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ด้วยบท นวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1.6.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

1.6.2 ศึกษาบทนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและ สิ่งแวดล้อม ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

1.6.4 นำเสนอคัดเลือกบทนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวระหว่างปี พ.ศ. 2553-2558 จำนวน 5 เล่มที่ไม่ใช่เรื่องจินตนาการ ได้แก่ ดินแดนขาลา ของวิภู ชัยฤทธิ์ สายน้ำและชายชรา เรื่องเล่าจากคอนผีหลวงของ วุฒิสานต์ จันทร์วิบูล เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลนของ คารม ธรรมชยาธร อาถรรพ์ทะเลใต้ของ วินัย เพชรอุไร ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง เพื่อ สิ่งแวดล้อมของ ธวัชชัย ใจแสน

1.6.5 วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมจากบทนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลก สีเขียวระหว่างปี พ.ศ. 2553-2558

1.6.6 วิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากบทนิยายที่ได้รับ รางวัลลูกโลกสีเขียวระหว่างปี พ.ศ. 2553-2558

1.6.7 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ ปรากฏในบทนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว

1.7.2 ทำให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว

1.7.3 การวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคม และสิ่งแวดล้อมในงานวรรณกรรมประเภทอื่นต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

2.1.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรม

2.1.2 อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม

2.1.3 วรรณกรรมสะท้อนภาพสังคม

2.2 ความรู้เกี่ยวกับนวนิยาย

2.2.1 ความหมายของนวนิยาย

2.2.2 องค์ประกอบของนวนิยาย

2.2.3 ประเภทนวนิยาย

2.2.4 คุณค่าของนวนิยาย

2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

2.3.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลลูกโลกสีเขียว

2.4.1 ประวัติความเป็นมา

2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณค่าของรางวัลลูกโลกสีเขียว

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจารณ์เชิงนิเวศ

2.5.1 ความเป็นมาของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ

2.5.2 ความหมายของการวิจารณ์เชิงนิเวศ

2.5.3 กรอบแนวคิดของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม

โดยมีรายละเอียดดังเนื้อหาต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ขาด วรรณกรรมเป็นผลผลิตของสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน วรรณกรรมเปรียบเหมือนกระจกเงาสท้อนภาพสังคมในด้านต่าง ๆ หรือประสบการณ์ชีวิตของนักเขียนในทุกยุคทุกสมัยให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจน ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

2.1.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรม

สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน เนื่องจากนักเขียนอยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมในยุคสมัยนั้น และนำไปเป็นวัตถุดิบในการเขียน เสนองานเขียนจะมีลักษณะเนื้อหา และรูปแบบอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมว่าขณะนั้นสภาพสังคมเป็นอย่างไร ดังนั้น ผลงานที่ถ่ายทอดชีวิตและสังคมดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับนักเขียนแต่ละคนที่มีต่อชีวิตและสังคมในแต่ละยุคสมัย ผลงานของนักเขียนย่อมแตกต่างกันไปตามความรู้สึกนึกคิดและการเข้าใจ ความเป็นจริงของสังคม จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมหรือนักเขียนไว้ดังนี้

รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน (2546, น. 44-45) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นเพียงสนามสำหรับเก็บข้อมูล ลักษณะการกำเนิดของวรรณกรรมถือว่าเป็นโครงสร้างส่วนบนซึ่งมีฐานรองรับอยู่หลายระดับ ประสบการณ์และทัศนคติที่แสดงออกมาของผู้เขียนตลอดจนภาวะความกดดันหรือแรงกระตุ้นอันเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมผลักดันให้เกิดงานเขียนในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นมา ความเป็นจริงของวรรณกรรมทุกเล่มที่มีทัศนคติของผู้เขียนสอดแทรกในงานของตนเอง พร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและสังคมในงานเขียนของเขาแต่ละชิ้น ภาพสังคมก็จะปรากฏในวรรณกรรมในชิ้นนั้น ๆ ไม่ว่าจะผู้เขียนจะตั้งใจสะท้อนหรือไม่ก็ตาม

สุกัญญา สุฉายา (2545, น. 87) กล่าวว่า วรรณกรรมเกิดขึ้นในสมัยหนึ่ง ย่อมบรรจุภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยนั้นลงไว้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เพราะผู้เขียนวรรณกรรมก็เป็นผลผลิตของสังคม ปทัสถานสังคมในยุคสมัยนั้น ย่อมมีส่วนกำหนดความนึกคิดของนักเขียน นักเขียนจะสะท้อนภาพสังคมออกมาได้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับสังคมที่นักเขียนอยู่

สุจิตรา จรจิตร (2543, น. 33-38) กล่าวว่า สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมในด้านรูปแบบและด้านเนื้อหา ในด้านรูปแบบ รูปแบบประพันธ์มักเป็นไปตามแนวโน้มของสังคม ในยุคสมัยก่อนได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก ในด้านเนื้อหา ยุคสมัยหนึ่งมักนิยมเรื่องราวชนิดหนึ่ง และความนิยมเกิดจากความเป็นไปของสังคมในยุคสมัยนั้น สังคมจึงมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมอย่างยิ่งใหญ่

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 5) กล่าวว่า วรรณกรรมย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้าน วัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมยังมีอีก ลักษณะหนึ่ง คือ สภาพเศรษฐกิจและการเมืองที่กำหนดแนวโน้มของวรรณกรรม

พิชัย ศรีภูไฟ (2542, น. 57-58) กล่าวว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่าง หลีกเลียงไม่ได้ สังคมมีอิทธิพลต่อหนังสือที่นักเขียนสร้างขึ้น เพราะนักเขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของ สังคม ความคิดเห็นและความรู้สึกที่นักเขียน ก็จะแสดงออกในเนื้อหาของหนังสือไม่ใช่ทางตรง ก็ทางอ้อม และหนังสือก็มีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม ซึ่งมีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงลักษณะสังคมได้ หนังสือกับสังคมจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อกัน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า สังคมมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมอย่างแยกกันไม่ขาด สังคม มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียนอย่างมากมาย นักเขียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม เป็นผู้สร้าง วรรณกรรม วรรณกรรมเกิดจากความเป็นจริงของสังคมนั้นที่นักเขียนอยู่ วรรณกรรมย่อมจะสะท้อน สังคมนั้นอย่างชัดเจน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ

2.1.2 อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม

วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในสมัยหนึ่ง ๆ ย่อมบรรจุภาพทาง สังคมและวัฒนธรรมในสมัยนั้นลงไว้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม วรรณกรรมไม่เพียงแต่จะเสนอภาพสังคม ในยุคนั้นอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังคาดคะเนความเป็นไปในอนาคตได้อีกด้วย มินักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมไว้ ดังนี้

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2544, น. 109) กล่าวว่า เมื่อมองวรรณกรรมโดยส่วนรวมแล้ว พบว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย สังคมเปลี่ยนไปอย่างไร วรรณกรรมก็ เปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับสังคมนั้นด้วย และโดยทั่วไปแล้ว สังคมมักจะมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม สังคม มีส่วนกระตุ้นหรือบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้วรรณกรรมเดินไปในทิศทางที่สังคมกำหนด ลักษณะของวรรณกรรม แนวโน้มของวรรณกรรมตลอดจนคุณค่าหรือความไร้สาระของวรรณกรรม ก็มีอิทธิพลของสังคมที่แฝงเร้นอยู่ทั้งนั้น

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, น. 177) กล่าวว่า วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม ปัจจุบันนี้มี บทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางถ่ายทอดทัศนคติต่าง ๆ ไปสู่บุคคลในสังคม มิได้ทำหน้าที่ เป็นเพียงสื่อกลางระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านเท่านั้น นอกจากทำหน้าที่ชี้นำผู้อ่านแล้ว ยังถูกใช้ให้เป็น เครื่องมือในการต่อสู้ระหว่างคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ด้วย ดังนั้น นวนิยายหรือวรรณกรรมในยุคนี้อาจจะมี อิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่านอย่างจริงจังมากขึ้น

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 7) กล่าวว่า อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม ได้ทั้งด้าน อิทธิพลภายนอก และอิทธิพลภายใน อิทธิพลด้านภายนอก เช่น การแต่งกาย หรือการกระทำตาม

อย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลด้านภายใน คือ อิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยม นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำ วรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่เป็นอมตะ ไม่เพียงแต่จะเสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น ยังคาดคะเนความเป็นไปได้ในอนาคตได้อีกด้วย

พิชัย ศรีภูไฟ (2542, น. 105) กล่าวว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด วรรณกรรมเกิดจากสังคม เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ในขณะที่เดียวกันก็ดูสังคมจากวรรณกรรมได้อย่างชัดเจน และวรรณกรรมยังมีบทบาทและอิทธิพลต่อกันและกันอีกด้วย วรรณกรรมมีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม จะมีผลในการเปลี่ยนลักษณะสังคมได้ ในขณะเดียวกัน นักเขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมก็ย่อมแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วรรณกรรมเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่สร้างขึ้นจากสังคมยุคสมัยใดยุคสมัยหนึ่ง วรรณกรรมที่นักเขียนสร้างในสมัยนั้น สามารถแสดงให้เห็นถึงภาพสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ อย่างชัดเจน เพราะนักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ได้รับอิทธิพลจากสังคม และนักเขียนสามารถเข้าใจโลกและมองสภาพความเป็นจริงได้ลึกกว่าคนทั่วไปมองเห็น จนกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเป็นตัวแทนในบางแง่มุมของสังคมในสมัยที่ผู้แต่งสร้างสรรค์วรรณกรรมนั้นขึ้น

2.1.3 วรรณกรรมสะท้อนสังคม

วรรณกรรมเป็นกระจกเงาที่สะท้อนภาพสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยของนักเขียนที่เป็นส่วนร่วมในยุคสมัยนั้น ๆ วรรณกรรมจึงมีประโยชน์ในด้านการแสดงภาพสะท้อนสังคมเหตุการณ์บุคคลและอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

อิงอร สุพันธุ์วณิช (2558, น. คำนำ) กล่าวว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวข้องกันหลายลักษณะ ได้แก่ วรรณกรรมสะท้อนสังคมให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่าเกิดสิ่งใด ๆ ขึ้นในสังคมนั้น และสังคมก็มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม ส่วนใหญ่แล้ววรรณกรรมจะเป็นเครื่องสะท้อนสังคมได้อย่างดี

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, น. 4-6) กล่าวว่า วรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัย ไม่ว่าจะนักเขียนจะจงใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมวรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ส่วนนามธรรม หมายถึง ค่านิยม ความรู้สึกความปรารถนาและชีวิตจิตใจของคนในสังคมนั้น สัมพันธระหว่างสังคมกับวรรณกรรมจะแยกกันไม่ได้ สังคมผลิตวรรณกรรม ในขณะเดียวกันวรรณกรรมย่อมจะสะท้อนภาพสังคมอย่างชัดเจน

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541, น. 185) กล่าวว่า วรรณกรรมเปรียบตั้งกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนความเป็นไปของสังคมในยุคนั้น ๆ ดังคำกล่าวที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะนักเขียนคนเดียวเปรียบเสมือนคนสามคนคือ นักประพันธ์เป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นและเป็นพลเมืองของสังคม

สิทธา พิณจิวาดล (2540, น. 143) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นผลงานของมนุษย์ ดังนั้นจึงเป็นที่เก็บรวบรวมความคิด ความเป็นอยู่ และลักษณะสภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไว้ด้วยกัน วรรณกรรมจึงกลายเป็นหนังสือที่สามารถสะท้อนภาพสังคมได้ สังคมของผู้แต่งหนังสือมีธรรมชาติเช่นไรวรรณกรรมก็มีธรรมชาติเช่นนั้น วรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ขาด และมีอิทธิพลต่อกันซึ่งกันและกัน

พิทยา ว่องกุล (2540, น. 1) กล่าวว่า วรรณกรรมมิใช่เป็นแต่เพียงสื่ออย่างเดียว หากสิ่งที่แฝงลึกลงไปในช่วงไพระหว่างตัวอักษร ยังสะท้อนให้เห็นถึงความตื่นลึกลับทางภูมิปัญญาของผู้เขียน และลึกลงไปใภูมิปัญญานั้นก็คือความจริงใจที่ผู้เขียนสะท้อนต่อตนเองและต่อผู้อ่าน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วรรณกรรมเป็นกระจกเงา วรรณกรรมเกิดจากสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย วรรณกรรมจึงจะสะท้อนสังคมอย่างชัดเจน วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคม สอดแทรกอยู่ด้วย

2.2 ความรู้เกี่ยวกับนวนิยาย

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากมาย นวนิยายมีเนื้อหาใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นจริง นวนิยายซึ่งผู้อ่านนวนิยายจะได้รับความสุขสนานและความเพลิดเพลิน และนวนิยายยังสะท้อนสังคมนั้นอย่างชัดเจนแก่ผู้อ่าน

2.2.1 ความหมายของนวนิยาย

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง จะให้ความบันเทิงและเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน นวนิยายมีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

อิงอร สุพันธ์วิณิช (2552, น. 1) กล่าวว่า นวนิยาย หมายถึง นิยายแบบใหม่ มาจากภาษาอังกฤษว่า Novel คำนี้ใช้เป็นครั้งแรกเพื่อเรียกนิยายสร้างใหม่ของบอคาจิโอ (Boccaccio) ที่แต่งขึ้นเมื่อราว ค.ศ. 1338-1340 ต่อมาในศตวรรษที่ 18 แดเนียล เดอโฟ (Daniel Defoe) นักเขียนชาวอังกฤษเขียนเรื่อง โรบินสัน ครูโซ (Robinson Crusoe) ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1719 ส่วนนวนิยายไทยนั้นเพิ่งเริ่มขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ส่งพระราชโอรสขุนนางและสามัญชนบางคนไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อเจ้านายและสามัญชนที่ได้รับการศึกษากลับจากต่างประเทศ ก็นำรูปแบบการประพันธ์แบบใหม่เข้ามาด้วยนั่นก็คือ นวนิยาย

วนิดา บำรุงไทย (2544, น. 9) กล่าวว่า นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดี (Fiction) รูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมอ่านกันอย่างแพร่หลายในโลกปัจจุบันเป็นเวลายาวนานกว่าสองศตวรรษ แม้ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ก้าวไกลอย่างรวดเร็วและรุนแรงด้วยกระแสของเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาเข้ามาพร้อมด้วยสื่อประสิทธิภาพสูงอันหลากหลาย ซึ่งมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า อาจจะเข้าสวมบทบาทแทนสื่อสิ่งพิมพ์หรือวรรณกรรมรูปเล่ม อย่างไรก็ตาม ณ วันนี้ การผลิตและการอ่านวรรณกรรมยังคงยืนหยัดอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมบันเทิงคดี บทบาทและอิทธิพลของวรรณกรรมประเภทนี้ ทั้งในแง่ของการให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ ตลอดจนการปลูกฝังค่านิยม และการให้สาระแนวคิดต่าง ๆ ยังคงเป็นสิ่งที่สังคมโลกต้องให้ความสนใจมากขึ้น

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 1) กล่าวว่า นวนิยายเป็นรูปแบบบันเทิงคดีที่ไทยรับมาจากชาติตะวันตกและมีลักษณะแตกต่างไปจากบันเทิงคดีที่มาก่อนหน้าที่นวนิยายจะแพร่หลาย ปัจจุบันนี้นวนิยายเป็นที่แพร่หลายกว้างขวางจนกลายเป็นบันเทิงคดีสำคัญประเภทหนึ่ง ระยะเวลาเกือบศตวรรษ ย่อมนานพอที่จะทำให้นวนิยายมีพัฒนาการอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า นวนิยายเป็นรูปแบบบันเทิงคดีที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก นวนิยายเป็นส่วนสำคัญหนึ่งของวรรณกรรม และนวนิยายมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด นวนิยายมีอิทธิพลต่อสังคม จะสะท้อนสังคมให้ผู้อ่านเห็นภาพสังคมนั้น ๆ อย่างชัดเจน

2.2.2 องค์ประกอบของนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานศิลปะอันประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์แห่งการประพันธ์อันมุ่งโน้มน้าวและกล่อมเกลาผู้อ่านให้ดื่มด่ำคล้อยตามไปในโลกแห่งจินตนาการของผู้เขียน และนวนิยายประกอบด้วยประการสำคัญ คือ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา เป็นต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วนิดา บำรุงไทย (2544, น. 105-157) ได้กล่าวว่า ศิลปะการประพันธ์นวนิยายที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ เทคนิคหรือกลวิธีการสร้างองค์ประกอบทั้งมวลของนวนิยายตลอดจนการนำเสนออัน องค์ประกอบของนวนิยายจะต้องมีสัมพันธ์ภาพ มีความเหมาะสมกลมกลืน และมีสัดส่วนที่ดีทำให้เกิดความงาม ในการศึกษาพิจารณานวนิยายย่อมต้องพิจารณาภาพรวมขององค์ประกอบทั้งหมดเสมอ องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) โครงเรื่อง (Plot) คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นเหตุผลต่อกัน โดยมีความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจและติดตาม แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (man against man) เช่น ความขัดแย้งทางพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน ความขัดแย้งทางความคิด ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม (man against environment) หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างตัวละคร ตัวเอกกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น และความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง (man against himself) หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับ

ตัวเอกกับความรู้สึกสับสนที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเอง ทำให้เกิดความลังเลใจในเรื่องต่าง ๆ จนกลายเป็นความรู้สึกขัดแย้งในตนเองจนยากที่จะตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป โครงเรื่องของนวนิยายมี 2 ชนิด ได้แก่ โครงเรื่องใหญ่ คือ แนวที่ผู้เขียนต้องการให้เรื่องดำเนินไป และโครงเรื่องย่อย คือ เรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่เป็นส่วนที่เพิ่มความสนุกสนานแก่เนื้อเรื่อง

2) ตัวละคร (Character) ตัวละคร คือ ผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องหรือเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่อง ตัวละครนับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ตัวละครของนวนิยาย มี 2 ประเภท คือ ตัวละครเอก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องโดยตลอดหรือเป็นศูนย์กลางของเรื่อง และตัวละครประกอบหรือตัวละครย่อย คือ ตัวละครซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นส่วนประกอบของการดำเนินเรื่องและมีส่วนช่วยเสริมเนื้อเรื่องและตัวละครสำคัญให้เด่นชัดขึ้นด้วย

3) บทสนทนา (Dialogue) คือ การสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครในนวนิยายเป็นส่วนที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะคล้ายความจริงมากที่สุด บทสนทนาที่ดีต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร ต้องสอดคล้องกับบรรยากาศในเรื่องและที่สำคัญต้องมีลักษณะสมจริง คือ มีคำพูดที่เหมือนกับบุคคลในชีวิตจริงใช้พูดจากัน

4) ฉาก (Setting) คือ เวลาและสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใดที่ไหน ที่นั้นมีลักษณะอย่างไร นวนิยายโดยทั่วไปจะสร้างฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเวลาที่กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง หรือช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละคร ช่วยสื่อความคิดของผู้แต่ง หรือช่วยให้เรื่องดำเนินไป

5) ท่วงทำนองเขียน (Style) หมายถึง ลีลาท่าทีในการเขียนที่แสดงออกมาและปรากฏในนวนิยายสังเกตได้ว่าเป็นอย่างไร เช่น การใช้คำยากหรือง่าย การผูกประโยคสั้นหรือยาว เป็นต้น

องค์ประกอบของนวนิยายดังกล่าวทั้งหมดนี้ ต่างล้วนได้พัฒนาโดยฝีมือของผู้เขียน นวนิยายรุ่นแล้วรุ่นเล่า จนเกิดเป็นศาสตร์ที่สมบูรณ์ลงตัว การสร้างสรรค์ที่ก่อปรด้วย “ศิลปะ” ซึ่งจะต้องปรากฏเป็นภาพรวมอย่างมีศิลป์ สามารถเร้าให้ผู้อ่านเข้าไปผูกพันอย่างมีอารมณ์ร่วมกับบทบาท พฤติกรรม ความรัก ความชัง ความทุกข์ และความสุข ของตัวละคร สามารถนำผู้อ่านเข้าไปสู่โลกแห่งจินตนาการด้วยความดื่มด่ำทรรษา รวมทั้งเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขวางคมลึกขึ้นอีกด้วย

อิงอร สุพันธุ์วัฒน์ (2552, น. 1-2) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยายมี 6 ประการ คือ

1) โครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่องของนวนิยายประกอบด้วยปัญหาขัดแย้งด้านพฤติกรรมด้านเหตุการณ์หรือด้านอารมณ์ของตัวละคร เพื่อทำให้ผู้อ่านสนใจอยากรู้ค่าเฉลยในตอนจบ โครงเรื่องนวนิยายมีลักษณะซับซ้อนมีโครงเรื่องย่อย ๆ หลายโครงแทรกอยู่ภายในโครงเรื่องใหญ่ เพราะนวนิยายเป็นเรื่องเล่าที่มีขนาดยาว มีจุดที่จะให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายจุด มีตัวละครที่แสดง

พฤติกรรมตามท้องเรื่องได้หลายตัวและมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครแต่ละตัวตามสถานที่ต่าง ๆ ได้หลายเหตุการณ์ตามมาด้วย ผู้แต่งนวนิยายจึงจำเป็นต้องอาศัยโครงเรื่องย่อย ๆ อีกหลายโครงมาช่วยเสริมโครงเรื่องใหญ่ให้มีความสมบูรณ์โครงเรื่องย่อยจึงมีความสำคัญน้อยกว่าโครงเรื่องใหญ่ โครงเรื่องย่อยอาจเป็นเรื่องอีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นกับตัวละครประกอบ แต่ขณะเดียวกัน โครงเรื่องย่อยนี้ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวละครเอกด้วย หรืออาจเป็นเรื่องซ้ำกันที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกตอนหนึ่งเพื่อสื่อนิสัยเฉพาะตัวของตัวละครเอกและช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานไปพร้อมกันด้วยก็ได้

2) ตัวละคร (Character) คือ ผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องหรือเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่องตัวละครนั้นนับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายก็ย่อมเกิดมีขึ้นไม่ได้ตัวละครในนวนิยายย่อมมีได้ไม่จำกัดทั้งในส่วนที่เป็นตัวละครเอกและตัวละครประกอบที่เหมาะสม ตัวละครเอกของเรื่องคือตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องอาจมีทั้งฝ่ายชายฝ่ายหญิง หรืออาจมีเพียงฝ่ายเดียวก็ได้ตัวละครประกอบมีส่วนช่วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องทำให้เรื่องดำเนินไปด้วยดี

3) บทสนทนา (Dialogue) คือ คำพูดที่ตัวละครใช้โต้ตอบกันในเรื่อง บทสนทนาต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร ต้องสอดคล้องกับบรรยากาศในเรื่องและที่สำคัญต้องสมจริง คือ มีคำพูดที่เหมือนกับบุคคลมีชีวิตจริงใช้พูดจากัน บทสนทนาในนวนิยายอาจเป็นเรื่องราวของสงคราม เศรษฐกิจการศึกษา การคมนาคมปัญหาของเด็กวัยรุ่น การค้าของเถื่อน วงการธุรกิจเพชรพลอย วงการแพทย์วงการภาพยนตร์ข่าวสังคมซูชิบ หรือเรื่องของการอาหาร ฯลฯ

4) บรรยากาศ (Atmosphere) คือ กลิ่น เสียง แสง สี และสัมผัสอื่น ๆ ที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตาม หรือเห็นภาพของเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครเด่นชัดขึ้น ดังนั้น การที่ให้อรรถกถาและบรรยากาศที่สมจริงและสมเหตุสมผล ผู้เขียนจะต้องมีความรู้จริง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับบรรยากาศที่จะใช้หรือบรรยายในฉากนั้น ๆ ประการสำคัญคือ จะต้องไม่ผิดข้อเท็จจริง

5) ทิศนคติของผู้ประพันธ์ (Point of view) คือ การแสดงความคิดเห็นในลักษณะสั้น ๆ ง่าย อาจจะเรียกได้ว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นเมื่อเขียนประพันธ์หนังสือ

6) ทำนองแต่ง (Style) หมายถึงลีลาท่าทีในการแต่งเรื่องที่แสดงออกมาและปรากฏในนวนิยายทำให้ผู้อ่านสังเกตได้ว่าเป็นอย่างไร เช่น การใช้คำ การผูกประโยค เป็นต้น

ยุพร แสงทักษิณ (2544, น. 23) ได้กล่าวว่า ส่วนประกอบของนวนิยายต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลักทั้งสิ้น 9 ประการ คือ แนวคิด โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก ทรรศนะ กลวิธีในการประพันธ์ น้ำเสียง และบรรยากาศ

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541, น. 11-17) กล่าวว่า องค์ประกอบของนวนิยายเป็นที่ผสมผสานอย่างได้ส่วนให้กลายเป็นเรื่องแต่งที่สมบูรณ์พร้อม จนกลายเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่ง

องค์ประกอบของนวนิยายประกอบด้วย แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ และรูปแบบการเล่าเรื่องหรือมุมมอง

จากแนวคิดข้างบนดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยาย มีแนวคิด โครงเรื่อง และเนื้อเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก ทรศนะ ค่านิยมหรือทัศนคติ กลวิธีในการประพันธ์ น้ำเสียง และบรรยากาศ ถ้าเข้าใจถึงองค์ประกอบของนวนิยาย สามารถช่วยผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาของ นวนิยาย ให้มากขึ้นได้

2.2.3 ประเภทของนวนิยาย

การจัดประเภทนวนิยายตามแนวเขียน และตามเนื้อเรื่อง จะแบ่งประเภทดังรายละเอียดต่อไปนี้

อิงอร สุพันธุ์วณิช (2552, น. 2) กล่าวว่า นวนิยายอาจแบ่งประเภทตามเนื้อเรื่องได้หลายประเภทดังนี้ คือ

- 1) นวนิยายรัก
- 2) นวนิยายสะท้อนสังคม
- 3) นวนิยายแสดงข้อคิดหรือปัญหา
- 4) นวนิยายชีวิตดโหดโผน
- 5) อาชญนิยาย
- 6) นวนิยายผจญภัย
- 7) หัสนิยาย
- 8) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์
- 9) นวนิยายการเมือง
- 10) นวนิยายพุทธศาสนา
- 11) นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์

การจำแนกประเภทของนวนิยายนี้ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามสมัยนิยม แต่ส่วนมากก็จะยังคงแบ่งตามเนื้อเรื่องดังที่กล่าวมา แต่นักเขียนหรือนักวิจารณ์บางคนอาจแบ่งตามยุคสมัย ตามวัตถุประสงค์ หรืออื่น ๆ ได้อีกแตกต่างกันไป

สุจิตรา จรจิตร (2547, น. 96-97) กล่าวว่า ประเภทของนวนิยายแบ่งตามเนื้อเรื่อง ได้ 11 ประเภท ได้แก่

- 1) นวนิยายเชิงประวัติ เป็นนวนิยายที่มีเค้าโครงจากเรื่องชีวิตจริง
- 2) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เป็นนวนิยายที่เล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต
- 3) นวนิยายสะท้อนสังคม มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสภาพชีวิตในสังคม ปัญหายุ่งยากต่าง ๆ
- 4) นวนิยายยั่วล้อ เป็นนวนิยายล้อเลียนสังคม มุ่งเสียดสี ประชดประชัน

- 5) นวนิยายผจญภัย เป็นนวนิยายที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นอันตราย มีการต่อสู้
- 6) นวนิยายลึกลับเหนือธรรมชาติ เป็นนวนิยายภุติ ปาฏิหาริย์
- 7) อาชญนิยายและเรื่องลึกลับ เป็นนวนิยายสืบสวนหรือพิสุจน์
- 8) นวนิยายท้องถิ่น เป็นนวนิยายที่เกี่ยวกับสถานที่เกิดของเหตุการณ์และตัวละคร
- 9) หัสนิยาย เป็นนวนิยายเบาสมอง มุ่งเสนออารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน
- 10) นวนิยายวิทยาศาสตร์ เนื้อเรื่องเกี่ยวกับค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ความตื่นเต้นทางวิทยาศาสตร์
- 11) นวนิยายเชิงจิตวิทยา เป็นนวนิยายที่บรรยายความรู้สึก และสภาพจิตใจของตัวละครซึ่งเกิดจากพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ

วนิดา บำรุงไทย (2544, น. 45-63) กล่าวว่า การจัดประเภทของนวนิยายตามแนวเขียนและการจัดประเภทของนวนิยายตามเนื้อเรื่อง ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

1) ประเภทของนวนิยายตามแนวเขียน

การจัดประเภทของนวนิยายตามแนวเขียน โดยหลักเกณฑ์ของ เพอร์ซี มาร์ก ได้จำแนกนวนิยายเป็น 3 ประเภท ตามแนวการเขียนที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1) นวนิยายผูกเรื่อง นวนิยายซึ่งมีจุดเน้นที่โครงเรื่องนี้เป็นนวนิยายซึ่งมีการผูกเรื่องราวของโครงเรื่องให้มีความตื่นเต้น เร้าใจ สนุกสนาน นวนิยายประเภทนี้จึงมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยโลดโผน มีเหตุการณ์หรือปมปัญหาที่เร้าอารมณ์ ชวนติดตาม นักวรรณกรรมกลุ่มหนึ่งเรียกนวนิยายที่มีทำนองเขียนแนวนี้ว่า นวนิยายโรมานซ์ หรือ โรแมนติก

1.2) นวนิยายสมจริง นวนิยายประเภทนี้มีลักษณะที่มุ่งเสนอความเป็นจริงในแง่ใดแง่หนึ่งของชีวิต เพราะฉะนั้นแนวเรื่องหรือเหตุการณ์ของนวนิยายสมจริงโดยทั่วไปจะไม่โลดโผนหรือมีเงื่อนไขปมสลับซับซ้อนเช่นนวนิยายประเภทผูกเรื่อง

1.3) นวนิยายจิตวิทยา หมายถึง นวนิยายที่มีมุ่งเปิดเผยหรือตีแผ่ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เช่น ความทุกข์ทรมาน ความกลัว ความใฝ่ฝัน ความหวัง ของตัวละคร หรือแสดงภาวะอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของตัวละครเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามาแผ้วพานหรือผ่านพบในชีวิต

2) ประเภทของนวนิยายตามเนื้อเรื่อง

ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวเนื้อหาของนวนิยายไทย แบ่งได้ดังต่อไปนี้

- 2.1) นวนิยายประเภทตัวละครเอกเป็นผู้ร้ายที่ทำความดี
- 2.2) นวนิยายประเภทจดหมาย
- 2.3) นวนิยายประเภทพัฒนาการอันเกิดการศึกษาชีวิต
- 2.4) นวนิยายประเภทจิตวิทยา
- 2.5) นวนิยายแนวสังคม

- 2.6) นวนิยายการเมือง
- 2.7) นวนิยายประวัติศาสตร์
- 2.8) นวนิยายแสดงข้อคิด
- 2.9) นวนิยายชีวิตจริง
- 2.10) นวนิยายสืบสวน
- 2.11) นวนิยายแนวสงคราม
- 2.12) นวนิยายผจญภัย
- 2.13) นวนิยายวิทยาศาสตร์
- 2.14) นวนิยายลึกลับสยองขวัญ
- 2.15) นวนิยายตะวันตก
- 2.16) นวนิยายชนบท
- 2.17) นวนิยายทหาร
- 2.18) นวนิยายรัก
- 2.19) นวนิยายชีวิตครอบครัว
- 2.20) นวนิยายชีวิตต่างแดน
- 2.21) นวนิยายแนวศาสนา
- 2.22) นวนิยายอิงวรรณคดี

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า นวนิยายแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ นวนิยายตามแนวเขียน และนวนิยายตามเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ละประเภทก็มีลักษณะเฉพาะและเนื้อหาของตนเอง การจัดจำแนกประเภทของนวนิยายเป็นความจำเป็นและสำคัญประการหนึ่ง ในการศึกษาวรรณกรรม

2.2.3 คุณค่าของนวนิยาย

นวนิยายมีคุณค่าอย่างสำคัญลึกซึ้ง รวมถึงให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อศึกษา ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยาย ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของนวนิยาย ดังนี้

วนิดา บำรุงไทย (2544, น. 161-166) กล่าวว่า นวนิยายมีบทบาทอย่างมากในโลก วรรณกรรมในฐานะที่ได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นเวลายาวนานนั้น นับเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าวรรณกรรม บันเทิงชนิดนี้จะต้องมีสาระหรือคุณค่าอันสำคัญลึกซึ้ง มิใช่เพียงเรื่องอ่านเล่นที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ซึ่งที่จริงก็เป็นคุณค่าประการหนึ่งของนวนิยายเท่านั้น คุณค่าของนวนิยายดังต่อไปนี้

- 1) คุณค่าด้านความบันเทิง คุณค่าหรือคุณประโยชน์ของนวนิยายด้านความเพลิดเพลิน บันเทิงนี้เป็นคุณค่าที่สัมผัสได้โดยง่าย คุณค่าของนวนิยายในแง่นี้จึงไม่มีผู้ใดปฏิเสธ ดังที่เพอร์รีน กล่าวว่า เพลิดเพลินเป็นจุดประสงค์แรกและความพึงพอใจของการอ่านเรื่องสมมุติ

- 2) คุณค่าด้านการสร้างเสริมจินตนาการ นวนิยายเป็นเรื่องสมมุติ ซึ่งผู้เขียนเสนอหรือ

วาดภาพโลกและตัวละครแห่งจินตนาการขึ้น ผู้อ่านก็ต้องร่วมเดินทางเข้าไปสู่โลกที่นักเขียนสร้างขึ้น และติดตามจินตนาการแห่งโลกสมมุติ การอ่านนวนิยายจึงเป็นการฝึกฝน กระตุ้นให้ผู้อ่านมีจินตนาการ มีความกระปรี้กระเปร่า ฉับไวในการสร้างสรรค์จินตนาการ

3) คุณค่าทางวัฒนธรรม นวนิยายเป็นขุมแห่งการบันทึกวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในแต่ละสมัย แต่ละสังคม ทั้งในด้านสภาพของสังคม การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกและค่านิยมของผู้คน นวนิยายเป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมอันสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสะท้อนวัฒนธรรมแห่งชีวิตของบุคคลในระดับต่าง ๆ ตามที่นวนิยายกล่าวถึง

4) คุณค่าทางภาษา นวนิยายเป็นแหล่งของการจดจารึกภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพูดของบุคคลในแต่ละวัน แต่ละกลุ่ม และแต่ละสมัยของสังคม นวนิยายยังเป็นแหล่งนำเสนอและสร้างสรรค์ถ้อยคำสำนวน นวนิยายจึงมีสาระประโยชน์ในด้านการสร้างสรรค์ภาษารวมทั้งช่วยพัฒนาเสริมสร้างให้ผู้อ่านมีความแตกฉาน มีพัฒนาการด้านภาษาอีกด้วย

5) คุณค่าด้านสาระความรู้ นวนิยายจะไม่ใช้วรรณกรรมซึ่งมุ่งให้ความรู้โดยตรง เช่น งานเขียนประเภทตำราหรือสารคดี แต่นวนิยายก็มักจะมิบทบาทในการให้สาระความรู้ต่าง ๆ ในลักษณะของรายละเอียดที่จำเป็นต่อเรื่อง ความรู้เบ็ดเตล็ดทั่วไป เช่น มรรยาทสังคม หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ขนบประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ศิลปะและวรรณคดี เป็นต้น

6) คุณค่าในทางจิตใจ นวนิยายที่ดีนั้นจะต้องให้คุณค่าที่ลึกซึ้งกว่า ยิ่งกว่าความบันเทิงหรือความเร้าอารมณ์ นั่นก็คือคุณค่าในฐานะเป็นวรรณคดีรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะช่วยกล่อมเกลาหรือยกระดับจิตใจผู้อ่าน ให้มีความละเอียดละไม ประณีต เป็นจิตใจหรือดวงใจที่รู้ทุกข์ รู้สุข รู้ในความดี ความงาม และความจริง ด้วยความตระหนักรู้ ความเข้าใจและหยั่งเห็นในโลก ในชีวิต

เถลิง พันธุ์เถลิงอมร (2541, น. 67-75) กล่าวถึง ประโยชน์และคุณค่าของนวนิยายว่า เนื่องจากนวนิยายเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง วัตถุประสงค์หลักจึงอยู่ที่ความบันเทิง ความสนุกสนาน หรือการผ่อนคลายอารมณ์เป็นสำคัญ ผลพลอยได้อีกหนึ่งที่จะได้รับการอ่านนวนิยายจัดเป็นวัตถุประสงค์รอง ผู้อ่านสามารถเห็นและหยิบยกเอามาใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- 1) นวนิยายเป็นเครื่องมือแสดงออกถึงการตีความหมายของชีวิต
- 2) นวนิยายเป็นสิ่งบันเทิงและเครื่องหลีกหนี
- 3) นวนิยายเป็นเครื่องมือเผยแพร่แนวคิดทางการเมือง
- 4) นวนิยายเป็นการสื่อข่าว
- 5) นวนิยายเป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยนภาษาและความคิดของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ
- 6) นวนิยายเป็นการแสดงออกทางจิตวิญญาณของยุคสมัย
- 7) นวนิยายเป็นเครื่องสร้างท่วงทำนองของชีวิตและผู้บันดาลรสนิมของผู้อ่าน

พิทยา ว่องกุล (2540, น. 1) กล่าวว่า นวนิยายเป็นประเภทหนึ่งของวรรณกรรม นวนิยายจึงมีคุณค่าเช่นเดียวกับวรรณกรรม วรรณกรรมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าชาติใดมีความเจริญทาง วัฒนธรรมสูงแค่ไหนและยุคใดมีความเจริญสูงสุด ยุคใดมีความเสื่อมลง เพราะฉะนั้น วรรณกรรม แต่ละชาติจึงเป็นเครื่องชี้วัดได้ว่า ยุคใดจิตใจของประชาชนในชาติมีความเจริญหรือเสื่อมอย่างไร ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือสื่อสารความรู้สึคนึกคิดถ่ายทอดจินตนาการและแสดงออกซึ่ง ศิลปะอันประณีตงดงาม วรรณกรรมซึ่งรวมถึงนวนิยายจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์แทบทุกด้าน อาจกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์ที่เจริญมีอารยธรรม และเทคโนโลยีในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ วรรณกรรมทั้งสิ้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า นวนิยายนอกจากมีคุณค่าหลัก ๆ คือสร้างความบันเทิงให้ ผู้อ่าน นวนิยายยังเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือเผยแพร่แนวคิด ทางการเมืองอีกด้วย นวนิยายให้ความบันเทิง แนวคิด และทัศนคติแก่ผู้อ่าน ผู้อ่านสามารถนำแนวคิด ดี ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของมนุษย์ แต่มนุษย์ต้องการสะดวกสบายในการดำเนิน ชีวิต จึงมีการสร้างและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของสิ่งแวดล้อม การหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็เป็นสิ่งที่มนุษย์เราต้องทำ

2.3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมมีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2546, น. 10) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติและมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

เศกสรรค์ ยงวณิชย์ (2545, น. 1) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกอย่างที่อยู่ รอบตัวมนุษย์เราเอง ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต ได้แก่ พืช มนุษย์ และสัตว์ ส่วนสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตนั้น อย่างเช่น อากาศ น้ำ ดินและหิน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมี สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เราสร้างขึ้นเอง อย่างเช่น บ้านที่อยู่อาศัย ถนน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ส่วนสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ

เกษม จันทร์แก้ว (2545, น. 3) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตาม ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่ง que เห็นได้ด้วยตาและที่ไม่สามารถ

เห็นได้ด้วยตา สิ่งที่เป็นทั้งที่ให้คุณและให้โทษ

สัมฤทธิ์ ทองศรี (2540, น. 4) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม คือ สรรพสิ่งทั้งหลายภายในโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเองตามกระบวนการธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มองเห็นหรือที่เป็นนามธรรมจับไม่ต้องได้ มองไม่เห็น ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต อาจเป็นคุณและโทษแก่มนุษย์ก็ได้ โดยสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2540, น. 8) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ และที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่มีตัวตน เช่น วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน และเป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งทั้งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิตที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา และเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา อาจมองเห็นได้หรือมองไม่เห็น และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กัน หากเกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมก็จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ด้วย

2.3.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันนี้ สิ่งแวดล้อมถูกมนุษย์ทำลาย และเกิดปัญหาขึ้นมากมาย ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนี้

จิราภรณ์ คชเสนี (2555, น. 302-303) ได้กล่าวว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมปรากฏทั่วโลกในทุกสังคม ไม่ขึ้นอยู่กับลัทธิความเชื่อทางศาสนา ปรัชญาพื้นฐานในการดำรงชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสะสมข้ามพรมแดนไปสู่พื้นที่ห่างไกลออกไปได้ หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในปัจจุบันอาจส่งผลออกมาให้ปรากฏในอนาคตได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะในสังคมที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา สามารถสรุปได้ 5 ประการ คือ การเพิ่มประชากรอย่างต่อเนื่องในอัตราที่สูง การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน ความยากจน การไม่รวมต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมของสินค้าและบริการที่ผลิตจากระบบเศรษฐกิจเข้าไว้ในมูลค่าตลาดตามปกติ และความพยายามบริหารจัดการธรรมชาติและลดความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งที่ไม่รู้ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าธรรมชาติทำงานอย่างไร

เกษม จันทรแก้ว และคณะ (2541, น. 124-127) ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมไม่ได้ผล แม้จะได้มีการดำเนินการทางสิ่งแวดล้อมตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้ทั้ง 3 ประการ คือ ผลบังคับทางอาญา ผลบังคับทางแพ่ง และผลบังคับทางปกครองไว้แล้วก็ตาม แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ยังมิอยู่

บุญธรรม จิตไธสง (ม.ป.ป., น. 40-57) ได้กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า สำหรับประเทศไทย ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและน่าเป็นห่วงนั้น สามารถแยกลักษณะและจัดลำดับความรุนแรงของปัญหาได้ โดยสรุปดังนี้ 1.ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม เช่น การทำลายทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นต้น 2.ปัญหามลพิษ เช่น ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาระดับโลก เกิดขึ้นในทุกสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ และเมื่อเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมก็จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ด้วย

2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลลูกโลกสีเขียว

รางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นรางวัลที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตั้งขึ้นเพื่อเป็นกำลังใจให้บุคคลและกลุ่มบุคคลที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมีคุณค่าต่อผู้อ่านมาก และมีคุณค่าต่อสังคมและกลุ่มคนที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของรางวัลลูกโลกสีเขียว

รางวัลลูกโลกสีเขียว เป็นรางวัลที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายสนับสนุนและให้กำลังใจ แก่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่ทำด้วยแรงกาย แรงใจ และด้วยความมุ่งมั่น รางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นรางวัลที่กำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 และมีพิธีมอบรางวัลลูกโลกสีเขียวขึ้นในครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2542 รางวัลนี้กำเนิดขึ้นเพื่อถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา (รางวัลลูกโลกสีเขียว, ม.ป.ป.)

รางวัลลูกโลกสีเขียวได้มีการมอบรางวัลให้แก่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึง ปี พ.ศ. 2558 มอบรางวัลทั้งหมด 647 รางวัล ประเภทงานเขียนทั้งนวนิยาย วรรณกรรมเยาวชน เรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ ที่ได้รับรางวัลนี้ มีจำนวน 65 รางวัล โดยการมอบรางวัลประเภทงานเขียน พบว่า บางปีไม่มีนวนิยายที่ได้รับรางวัล สำหรับนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมีทั้งหมด 8 เรื่อง ได้แก่ รางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 5 ประจำปี พ.ศ. 2546 นวนิยาย เรื่อง “ภาพอาถรรพณ์” โดย ภาณุมาศ ภูมิถาวร ได้รับรางวัลชมเชย รางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 8 ประจำปี พ.ศ. 2549 นวนิยาย เรื่อง “ลูกไม้แห่งบ้านดงตะเคียนงาม” โดย ณิชวีวัฒน์ อุทธีกร ได้รับรางวัลชมเชย รางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 12 ประจำปี พ.ศ. 2553 นวนิยาย เรื่อง “ดินแดนซาเลา” โดย วิภู ชัยฤทธิ์ ได้รับรางวัลชมเชย รางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 12 ประจำปี พ.ศ. 2554 นวนิยายที่ได้รับรางวัลจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ “เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน” โดย คารม ธรรมชยาธร

กับ “สายน้ำและชายชรา เรื่องเล่าจากคอนผีหลง” โดย วุฒิสานต์ จันทรวินบูล์ได้รับรางวัลดีเด่น และนวนิยาย เรื่อง “อาถรรพณ์ทะเลใต้” โดย วินัย เพชรโรโร ได้รับรางวัลชมเชย รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 15 ประจำปี พ.ศ. 2556 นวนิยาย เรื่อง “ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม้และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม” โดย ธวัชชัย ใจแสนได้รับรางวัลชมเชย รางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 17 ประจำปี พ.ศ. 2558-2559 นวนิยาย เรื่อง “การกลับมาของนกกนางนวล” โดย วุฒิสานต์ จันทรวินบูล์ ได้รับรางวัลชมเชย

2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณค่าของรางวัลลูกโลกสีเขียว

รางวัลลูกโลกสีเขียวมีผลงาน 7 ประเภท ได้แก่ ผลงานประเภทชุมชน บุคคล กลุ่มเยาวชน งานเขียน ความเรียงเยาวชน สื่อมวลชน และ “ศิลปินแห่งชาติ เกตุทัต รางวัลแห่งความยั่งยืน” รางวัลลูกโลกสีเขียวตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ 5 ข้อ ดังนี้

- 1) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมผลงานสร้างสรรค์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสนใจและเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง
- 2) เพื่อเป็นเวทีให้โอกาสและเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่ศึกษา หรือปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) เพื่อกระตุ้นให้สังคมมีความสนใจ และให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น
- 5) เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ทั้งในด้านความคิด ทักษะ และแนวทางปฏิบัติรักษาสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นความดีที่สมควรได้รับการยกย่องและเผยแพร่เป็นแบบอย่างต่อไป

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจารณ์เชิงนิเวศ

การทำลายระบบนิเวศของมนุษย์ ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทำให้มนุษย์หลายพื้นที่ต้องเผชิญภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง มนุษย์จึงตื่นตัวและตระหนักต่อภัยธรรมชาติ และมีผู้สนใจและนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การวิจารณ์เชิงนิเวศ เป็นกระบวนการทัศน์ที่ให้ความหมายและสร้างความรู้ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรม

2.5.1 ความเป็นมาของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556) ในเรื่อง วรรณคดีสีเขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย สรุปได้ว่า คำว่าวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ปรากฏร่องรอยเป็นหลักฐานครั้งแรกในบทความเรื่อง Literature and Ecology ของวิลเลียมเรอเคิร์ต (William Rueckert) ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1978 และต่อมาได้เป็นศัพท์ทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมในปี 1989 โดยการเริ่มต้นของ กล็อตเฟลต์ตี้ (Cheryll Glotfelty) นักวิชาการที่ให้ความสนใจอย่างมาก ในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม จึงได้เขียนหนังสือและบทความเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงนิเวศวิทยา แต่ก็ยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก ต่อมา สมาคมนักวิชาการ ชื่อ Association for the study of literature and Environment (ASLE) ได้ออกหนังสือ วารสาร และจดหมายข่าวเสนอความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติหลายเล่ม และต่อมากล็อตเฟลต์ตี้ได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อม สถาบันแห่งนี้จึงกลายเป็นศูนย์กลางของการวิจารณ์เชิงนิเวศ สถาบันเริ่มขยายพรหมแดนการวิจารณ์เชิงนิเวศไปยังการวิจารณ์วัฒนธรรมทั่วไป เช่น การศึกษา นวนิยายวิทยาศาสตร์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สถาปัตยกรรมและผลงานการประดิษฐ์สร้างทางด้านวัฒนธรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสวนสาธารณะ สวนสัตว์หรือศูนย์การค้า เป็นต้น โดยนักวิจารณ์กลุ่มนี้มีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงการเสนอบทบาทที่แท้จริงของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้เราสามารถวิเคราะห์วิจารณ์โลกที่เราอาศัยอยู่โดยการศึกษากระบวนการทางวัฒนธรรม และผลผลิตของมัน ผ่านปมความรู้สึกโหยหาอดีตของธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เลือนหายไป

2.5.2 ความหมายของการวิจารณ์เชิงนิเวศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับความหมายของการวิจารณ์เชิงนิเวศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556, น. 56 -57) ได้กล่าวถึง วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศว่าเป็นแนวทฤษฎีที่มุ่งพิจารณาบทบาทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดแทรกอยู่ในจินตนาการทางวัฒนธรรมจากอดีตเป็นต้นมา ทฤษฎีนี้พยายามตรวจสอบโน้ตทัศน์เกี่ยวกับการมองธรรมชาติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับบทบาทของธรรมชาติในวรรณกรรมตลอดจนการศึกษาวิธีการนำเสนอธรรมชาติในวรรณกรรมโดยรวมทั้งสุนทรียศาสตร์ การใช้ภาษาความเปรียบที่เกี่ยวกับธรรมชาติ และเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับวรรณกรรมวิจารณ์หรือการวิจารณ์ทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

โรเซนเดล (Rosendale, 2002 อ้างถึงใน ธัญญา สังขพันธานนท์ 2556, น. 46) ได้กล่าวถึงว่า การวิจารณ์เชิงนิเวศมีเป้าหมายสำคัญสองอย่าง ได้แก่ 1. เพื่อที่จะพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการนำเสนอภาพตัวแทนของธรรมชาติในตัวบทชนิดอื่น 2. การ

ต่อต้านแนวคิดมนุษย์คือศูนย์กลาง (anthropocentric) ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เหนือธรรมชาติ

ไฮสแน (Heise, 1997) กล่าวถึงวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศว่า เป็นแนวทฤษฎีใหม่ล่าสุด ที่เกิดขึ้นในด้านวรรณกรรมและวัฒนธรรมศึกษา ที่มุ่งพิจารณาบทบาทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดแทรกอยู่ในจินตนาการทางวัฒนธรรมจากอดีตเป็นต้นมา ทฤษฎีนี้พยายามตรวจสอบโน้ตทัศน์เกี่ยวกับการมองธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การให้ความสำคัญกับบทบาทของธรรมชาติในวรรณกรรม ตลอดจนการศึกษาวิธีการนำเสนอธรรมชาติในวรรณกรรม

สโลวิก (Slovic, 1994) อธิบายว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ หมายถึง การศึกษาวรรณกรรม โดยวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระบบนิเวศวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยพิจารณาแนวคิดที่นำเสนอ เป็นการศึกษาเพื่อให้มนุษย์เข้าถึงธรรมชาติ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การวิจารณ์เชิงนิเวศ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมต่าง ๆ โดยตรวจสอบว่ามนุษย์มีมุมมองต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไร และเสนอธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมอย่างไร และเพื่อปลุกจิตสำนึกของมนุษย์การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5.3 กรอบแนวคิดของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ ดังนี้

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556, น. 40) ได้กล่าวถึง ทฤษฎี“วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” (Ecocriticism) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจศึกษาวรรณคดีและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม โดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากการวิจารณ์เชิงนิเวศ เป็นโน้ตทัศน์และแนวคิดใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมที่กล่าวได้ว่ามีรากฐานมาจากแนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม โดยนัยนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศคือวาทกรรมชนิดหนึ่งที่พยายามให้ความหมายและสร้างความรู้ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดีหรือวรรณกรรม

วรรณธิดา วิระวรรณ (2562, น. 84) ได้กล่าวว่า แนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) เป็นการเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาวรรณคดีไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ศึกษาถึงลงไปถึงระบบคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้แต่ง

ทงศ์ จันทะมาตย์ (2560) ได้กล่าวว่า เป็นแนวคิดทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแนวใหม่ที่นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านตัวบทวรรณกรรม และชี้ให้เห็น

ทัศนคติที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ

ศุภิสรา เทียนสว่างชัย (2560) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมวิจารณ์แนวนิเวศสำนึกจะเป็น การแสดงให้เห็นกระบวนการทัศนคติเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงกลวิธีการนำเสนอภาพแทน ของธรรมชาติอันนำไปสู่การสะท้อนทัศนคติการมองธรรมชาติของนักเขียนที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรม

อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2560) ได้กล่าวว่า แนวคิดนี้ สนใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับธรรมชาติในมุมมองเชิงนิเวศในวรรณกรรม รวมถึงการพิจารณาทัศนคติผู้เขียนที่มีต่อธรรมชาติ การวิจารณ์เชิงนิเวศพิจารณาความจริงของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและ การอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ โดยโน้มเอียงที่จะประสานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะการส่งเสริมซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันโดยสันติ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การวิจารณ์เชิงนิเวศมีสาระสำคัญ คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านวรรณกรรม และสะท้อนทัศนคติที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจากวรรณกรรมต่าง ๆ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวนี

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมได้มีผู้ศึกษาไว้หลายคน ดังนี้

LI JIAJIA (2562) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยายของ สถาพร ศรีสัจจิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยายของสทาพร ศรีสัจจิ่ง ขอบเขตของการวิจัยคือ นวนิยายของสทาพร ศรีสัจจิ่งในช่วง พ.ศ. 2538-2547 จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ 1. ดั่งผีเสื้อเือน 2. บองหลา 3. พุงหญ้า ป่าสูง และวันรุ่งทอสาย 4. เด็กชายชาวเล 5. ดงคนดี ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยาย ของสทาพร ศรีสัจจิ่ง ได้แสดงให้เห็นภาพสังคมชนบทภาคใต้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบท ภาคใต้ที่ผูกพันกับธรรมชาติ ชนบทภาคใต้เป็นชุมชนที่ยังไม่พัฒนาบ้านเรือนเป็นบ้านแบบดั้งเดิม สิ่งแวดล้อมดีงาม มีบรรยากาศเงียบสงบ ชาวชนบทภาคใต้มีอาชีพทำไร่ทำนา และเลี้ยงสัตว์ มีอาหาร พื้นบ้านภาคใต้รสชาติโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทภาคใต้ สะท้อนภาพความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและมีความสุข 3) ด้านวัฒนธรรม คนในสังคมชนบทยังดำรงรักษา ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อแบบดั้งเดิม มีการละเล่นที่สนุกสนาน และภาษา ท้องถิ่น

CHEN XIAOYUN (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก ขอบเขตของการวิจัยคือ นวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก พิมพ์ครั้งแรก จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1. ตั้งต่องมนตร์รัก แต่งโดย โมริสา 2. ในร่มเงารัก แต่งโดย พู่ใหม่ 3. เพรงรักรอยฝัน แต่งโดย เตชิตา 4. รอยรักในดวงใจ แต่งโดย รมย์นลิน ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรักสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย คือ คนที่มีฐานะดีจะมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหรา สามารถสร้างบ้านหลังใหญ่และมีคนรับใช้ได้ ส่วนคนที่ไม่มีฐานะจะอยู่บ้านไม้หลังเล็ก และมีคมนาคมทางน้ำที่อำนวยความสะดวกให้กับคนไทย และยังสะท้อนการแต่งกายและอาหารการกินของคนไทยด้านค่านิยม สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีค่านิยมการยกย่องและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ค่านิยมเกี่ยวกับความดี ค่านิยมผู้ใหญ่บังคับให้ลูกเลือกคู่ที่สมกับฐานะและสกุล ค่านิยมผู้ชายมีเมียหลายคน และมีลูกหลายคนเพื่อสืบสกุล ค่านิยมเกี่ยวกับความรักว่า แม่จะรักและห่วงใยลูกตลอดชีวิต และคู่รักชายกับหญิงควรรักเดียวใจเดียว และค่านิยมว่าผู้หญิงไทยไม่ต้องเรียนสูง ควรทำหน้าที่ดูแลงานบ้านก็เพียงพอแล้ว ด้านประเพณีสะท้อนให้เห็นประเพณีของคนไทย ได้แก่ การบวช การทำบุญ ตักบาตร ลอยกระทง การแต่งงาน และงานศพ และยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนไทย ซึ่งมีความเชื่อเรื่องกรรม การเกิดใหม่ ความฝัน และผีเจ้าที่

SHI WEIHONG (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของงามพรรณ เวชชาชีวะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของงามพรรณ เวชชาชีวะ ขอบเขตของการวิจัย คือ วรรณกรรมของ งามพรรณ เวชชาชีวะ จำนวน 11 เล่ม ได้แก่ 1. โมงยามกับความรัก 2. นิยายความรัก 3. ใส่สี่ชีวิต 4. แปรสองสี่ 5. เดี่ยว 6. เพลงนก 7. ฟ้ายี่ทอง 8. ความสุขของกะทิ 9. ความสุขของกะทิ ตอน ตามหาพระจันทร์ 10. ความสุขของกะทิ ตอนในโลกใบเล็ก 11. เมื่อเธอกลับมา ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมของ งามพรรณ เวชชาชีวะ ภาพสะท้อนสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ คนไทยอาศัยในชนบท นิยมสร้างบ้านเรือนที่กลมกลืนกับธรรมชาติ คนไทยอาศัยอยู่ในเมืองหลวงนิยมแต่งบ้านเรือนโดยใช้สิ่งในธรรมชาติ และประกอบอาชีพที่หลากหลาย 2) ด้านวัฒนธรรมไทย คนไทยรับประทานทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน ด้านมารยาท แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีการไหว้และพูดจาสุภาพ นอกจากนี้ มีการผสมผสานและรับวัฒนธรรมของจีน คือ การตั้งศาลเจ้าและการไหว้เจ้า 3) ด้านความเชื่อ ความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา 4) ด้านครอบครัวไทยมีชายเป็นผู้นำครอบครัว และนิยมมีลูกมากกว่าคนหนึ่ง สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน แต่หากสมาชิกในครอบครัวมีความคิดที่แตกต่างกันก็อาจเกิดปัญหาในครอบครัวได้ 5) ด้านค่านิยม คนไทยมีค่านิยมด้านการส่งเสริมให้ลูกหลานรักการเรียนและค่านิยมความประหยัดเป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังจากผู้ใหญ่ในครอบครัว 6) ด้านปัญหาสังคมไทย มีปัญหาครอบครัวปัญหาพนัน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความ

ไม่ยุติธรรมในสังคม และปัญหาการละเลยหน้าที่

เจด็จ คชฤทธิ์ (2549) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์ความยากจน : ภาพสะท้อนที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย (พ.ศ. 2501-2545) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ความยากจนที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2501-2545 ขอบเขตของการวิจัย คือ ผลงานของนักเขียน 34 คน จำนวน 128 เรื่อง ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความยากจน ผลงานของนักเขียน 34 คน ในด้านลักษณะความยากจน สาเหตุความยากจน ผลกระทบจากความยากจน และแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจน ผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยปรากฏภาพสะท้อนลักษณะของความยากจน 4 มิติ ดังนี้ จนทรัพย์สิน จนโอกาส จนอำนาจ จนศักดิ์ศรี ในด้านสาเหตุของความยากจน สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของความยากจนทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม อันประกอบไปด้วย ทักษะคิดและทำที่ต่อชีวิต ภาวะความเจ็บป่วยและความผิดปกติทางร่างกาย โครงสร้างความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมการขาดแคลนปัจจัยการผลิต และการประสพภัยแล้งและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในด้านผลกระทบจากความยากจน สะท้อนให้เห็นว่าภาวะความยากจนเป็นภาวะเชิงพลวัตที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมาก อันประกอบไปด้วย ปัญหาทุพโภชนาการและความผิดปกติของร่างกาย ปัญหาสุขภาพจิตและทำที่ต่อชีวิต ปัญหาความขัดแย้งและช่องว่างระหว่างชนชั้น ปัญหาต่อการศึกษาและอุปสรรคในการแสวงหาความรู้ ปัญหาการอพยพเร่ร่อนย้ายถิ่นฐาน ปัญหาการค้าประเวณีหรือการขายบริการทางเพศ และปัญหาหนี้สิน

เพ็ญจันทร์ มาประชา (2541) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของ นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวนิยายของ นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายของนิเวศน์ กันไทยราษฎร์ จำนวน 17 เรื่อง ที่เผยแพร่แล้วก่อน พ.ศ. 2541 โดยตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นสำคัญ และมีเนื้อหาที่นำเสนอข้อมูลจริงที่สอดคล้องกับความเป็นไปทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ ได้สะท้อนสังคมของคนในเมืองหลวงเป็นสำคัญเกี่ยวกับด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านพฤติกรรมของคนในสังคม และด้านปัญหาของสังคม เน้นความสำคัญของครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ สมาชิกทุกคนในครอบครัวทำหน้าที่ของตนเองอย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นผลทำให้ครอบครัวมีความสุข นอกจากนี้ ผู้เขียนได้แสดงทรรศนะต่าง ๆ ของตนผ่านวรรณกรรม ได้แก่ ทรรศนะเกี่ยวกับครอบครัว อาชีพ พฤติกรรมของคนในสังคม และทรรศนะเกี่ยวกับปัญหาสังคม โดยมองว่าครอบครัวที่สามัคคีปรองมอด มีความรัก และความซื่อสัตย์ต่อกันเป็นครอบครัวที่มีความสุขที่สุด ในด้านอาชีพ ทุกอาชีพมีความสำคัญต่อสังคมหากประกอบอาชีพเหล่านั้นด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนพฤติกรรมของคนในสังคมที่ขาดศีลธรรมจรรยาและความยากจนของคนเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้พบว่า ผู้เขียนได้ใช้ภาพสะท้อนสังคมและทรรศนะของตนที่เสนอแสดงไว้ในนวนิยายแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้

ดีขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม สรุปได้ว่าระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ขาด ไม่ว่าจะผู้เขียนจะตั้งใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม วรรณกรรมก็สามารถจะสะท้อนประสบการณ์ชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในยุคสมัยนั้น ๆ ให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจน และวรรณกรรมกับสังคมมีอิทธิพลต่อกันซึ่งกันและกัน งานวิจัยเหล่านี้เป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยครั้งนี้

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมได้มีผู้ศึกษาไว้หลายคนดังต่อไปนี้

อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพแทนและการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติในนวนิยายแนวจินตนิมิตของไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนธรรมชาติและ การประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายแนวจินตนิมิตของไทย ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายของนักเขียนที่ได้รับการยอมรับว่าเน้นการสร้างสรรคนวนิยายที่มีลักษณะเป็นจินตนิมิต จำนวน 4 คน ได้แก่ “จินตวีร์ วิวัฒน์” “ตรี อภิรัฐม” “หมอกมุงเมือง” และ “พงศกร” ซึ่งมีการใช้ธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินเรื่อง จำนวน 22 เรื่อง ผลการวิจัยพบโดยใช้แนวคิดหลัก ได้แก่ การวิจารณ์เชิงนิเวศ สตรีนิยมเชิงนิเวศ ภาพแทน และการประกอบสร้างความจริง ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านภาพแทนธรรมชาติมีการนำเสนอ 2 ด้าน คือ ด้านร้ายและด้านดี ภาพแทนธรรมชาติด้านร้ายมีการนำเสนอผ่านตัวละครมนุษย์ (สัตว์ประหลาด เทพารักษ์และพืช) และฉากและบรรยากาศ (พื้นที่ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ) ภาพแทนธรรมชาติด้านดีมีการนำเสนอผ่านตัวละครมนุษย์ (สัตว์เทพารักษ์และพืช) และฉากและบรรยากาศ (พื้นที่ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ) 2) ด้านการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติพบว่า มี 5 ประเด็น ได้แก่ การประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติผ่านภาษา ผ่านคำสาป ผ่านธรรมชาตินิมิต ผ่านพื้นที่ธรรมชาติ และผ่านพื้นที่อุดมคติเชิงนิเวศ

ศุภิสรา เทียนสว่างชัย (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง สวนหลังบ้าน: การเยียวยาของธรรมชาติและเทคโนโลยี ในฐานะตัวร้าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นวนิยายสวนหลังบ้าน ของ นิรันดร์กิติ์ บุญจันทร์ ขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษางานเขียนนวนิยายเรื่อง สวนหลังบ้าน ของ นิรันดร์กิติ์ บุญจันทร์ ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงนิเวศสำนึก ผลการศึกษาพบว่านวนิยาย สวนหลังบ้าน มีการแสดงให้เห็นกระบวนการทัศน์ทางธรรมชาติที่สอดคล้องกับแนวคิดเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยมีการนำเสนอการอยู่ร่วมกันของธรรมชาติและมนุษย์ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ทั้งทางด้านอารมณ์และจิตใจ รวมไปถึงการนำเสนอบทบาทหน้าที่ของธรรมชาติที่ช่วยเยียวยารักษาสภาพจิตใจ ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ในครอบครัวและช่วยคืนจิตวิญญาณ

ความเป็นมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกัน การนำเสนอภาพแทนและบทบาทของธรรมชาติภายในเรื่องยังมีอีกมุมมองหนึ่งที่ สะท้อนให้เห็นการเข้ามาครอบครองและจัดการธรรมชาติของมนุษย์ รวมไปถึงการแบ่งแยกระหว่างธรรมชาติกับเทคโนโลยีในรูปแบบที่ไม่สมดุล

ทงศ์ จันทะมาตย์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนักเชิงนิเวศในนวนิยายไทย ระหว่าง พ.ศ.2475-2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของสำนักเชิงนิเวศในนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2556 ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2475-2556 ที่มีเนื้อหาแนะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จำนวน 58 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า ภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนักเชิงนิเวศในนวนิยายไทย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2475-2503 นวนิยายไทยได้นำเสนอสำนักแห่งการพึ่งพาธรรมชาติและการมอบน้อมต่อธรรมชาติ ระยะที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2504-2519 นวนิยายไทยนำเสนอให้เห็นว่าธรรมชาติ คือ ทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ระยะที่สาม ระหว่าง พ.ศ. 2520-2534 นวนิยายไทยนำเสนอผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสร้างสรรค์นวนิยายเพื่อสร้างสำนักเชิงนิเวศให้มีความตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ ระยะที่สี่ ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2535-2556 นวนิยายได้พยายามนำเสนอให้เห็นว่าทุนนิยมและการพัฒนา คือ ปัญหาสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและการนำเสนอแนวคิดในการฟื้นฟูวิกฤติสิ่งแวดล้อม

อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2559) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “เอื้องแสนเพ็ง”: ตำนานท้องถิ่นกับนิยายเชิงนิเวศ ในนวนิยายเรื่องฤดูดาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ดอก “เอื้องแสนเพ็ง” ในนวนิยายเรื่อง “ฤดูดาว” บทประพันธ์ของ “พงศกร” ขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษา “ดอกเอื้องแสนเพ็ง” ในนวนิยายเรื่องฤดูดาว บนฐานการคิดของการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า ดอกเอื้องแสนเพ็งมีนัยยะเชิงนิเวศที่น่าสนใจดังนี้ เอื้องแสนเพ็งกับธรรมชาติที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์ เอื้องแสนเพ็งกับแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเอื้องแสนเพ็งกับกุศโลบายเชิงนิเวศ ประเด็นแรก เอื้องแสนเพ็งในฐานะธรรมชาติที่ถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์โดยวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การนำเสนอลักษณะภายนอกของดอกไม้ การใช้ตำนานอธิบาย การกำหนดระยะเวลาการผลิตดอก และการมีพื้นที่จำกัด ประเด็นที่สอง เอื้องแสนเพ็งกับแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พบว่า มีการสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ การลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของเทพ การถูกสาปให้เป็นพืช และการใช้มนุษย์ถอนคำสาป ประเด็นสุดท้ายคือ เอื้องแสนเพ็งกับกุศโลบายเชิงนิเวศ พบว่าเอื้องแสนเพ็งมีความสัมพันธ์กับพื้นที่อันตรายที่ใช้เป็นกุศโลบายเชิงนิเวศและที่น่าสนใจคือดอกเอื้องแสนเพ็งแสดงถึงนัยยะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมนุษย์และธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังมีการเชื่อมโยงธรรมชาติกับเพศหญิงอย่างเห็นได้ชัด ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ในตอนท้ายที่ดอกเอื้องกลายเป็นมนุษย์และขึ้นไปบนสวรรค์ การสูญสลายของดอกเอื้องแสนเพ็งเท่ากับเป็นการทำให้ตำนาน กลายเป็นเรื่องเล่าที่ไม่มี

หลักฐานแนชต์ หรือเป็นการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติลง

ปาริฉัตร วงศ์ดียิ่ง (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทนวนิยาย ปี พ.ศ. 2553-2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทนวนิยาย ปี พ.ศ. 2553-2556 ขอบเขตของการวิจัย คือ วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ ประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2553-2556 จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ โรงเรียนริมทะเล ของ สาคร พูลสุข เรื่อง ตามหาใจตัน ของ คามิน คมนีย์ เรื่องเอ้อระเหยลอยคอ ของ จันทรา รัศมีทอง และเรื่องเจ้าเอ๋ย...เจ้ากรงหัวจุก ของ ชิต ชยากร ผลการวิจัยพบว่า ในด้านเนื้อเรื่องแนวคิด กลวิธีการประพันธ์และคุณค่า มีผลการวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม ซึ่งพบว่า แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการเน้นให้เด็กได้ตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์อย่างมหาศาลของธรรมชาติที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งบนโลกนี้ ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคนควรจะช่วยกันธำรงรักษาคุณภาพของธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ทุกสรรพชีวิต หลักปฏิบัติที่สำคัญซึ่งนำมาสู่สันติสุขได้ดังต้องการก็คือ การสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ มนุษย์กับพืช และมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่น อีกทั้งมนุษย์ยังควรคำนึงอยู่เสมอว่าไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริงที่จะเข้าไปถือครองสิทธิ์ในธรรมชาติได้ตามใจชอบ หากแต่มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในฐานะที่เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิตให้มีความสุข การปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์จะช่วยให้เกิดความรักและหวงแหนธรรมชาติ มิเมตตากรุณาต่อชีวิตอื่นที่อยู่ร่วมโลกเดียวกันไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่กลับเลือกดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีความสุขในลักษณะที่อิงอาศัยซึ่งกันและกันตลอดไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม สรุปได้ว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ขาด วรรณกรรมที่ได้กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติมีคุณค่าปลูกจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และเข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลได้มีผู้ศึกษาไว้หลายคน โดยมีรายละเอียดดังนี้

HUANG PIAOYUN (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลสุภาวีย์ เทวกุลฯ พ.ศ. 2549-2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลสุภาวีย์ เทวกุลฯ พ.ศ. 2549-2553 ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลสุภาวีย์ เทวกุลฯ พ.ศ. 2549-2553 ทั้งหมด 5 เล่ม ได้แก่ 1. กาลกัญชกา ของสุธี ปิงสุทธีวงศ์ 2. คนเล่นไฟ ของชัยกร หาญไฟฟ้า 3. ม้าไม้ ของชัชฌิมพร มาลัยทัต 4. มรสุม ของฉมัญฉาย 5. ในรักของละเวง ปัญจสุนทร ผลการวิจัยพบว่า จากนวนิยาย แสดงให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของคนใน

สังคมที่เจริญด้านวัตถุ แต่จิตใจของคนในสังคมกลับไม่ค่อยมีความสุขเท่าที่ควร คนไทยส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอย่างทันสมัย ประกอบอาชีพหลาย ๆ ประเภท ซึ่งเป็นอาชีพที่พอเลี้ยงครอบครัวได้ ด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคมจะมีทั้งความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและความสัมพันธ์ของบุคคลในชุมชน มักมีความขัดแย้งกันและหลอกลวงกัน ซึ่งทำให้ชีวิตคนเกิดความทุกข์ ด้านสถานะทางเพศสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่เข้มแข็งอดทนฉลาดมีความสามารถไม่น้อยกว่าผู้ชาย สังคมควรให้ความเสมอภาคกันสำหรับเพศชายและเพศหญิง ด้านวัฒนธรรมในสังคมไทยสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมให้ความสำคัญกับคุณค่าของเงินมากกว่าคุณค่าด้านจิตใจ สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจเรื่องวัฒนธรรม จึงละเมิดคุณธรรมและคำสอนทางศาสนา ด้านปัญหาสังคมไทยได้สะท้อนปัญหาครอบครัวเกี่ยวกับพ่อลูกมีความคิดในเรื่องเงินทองและศาสนาไม่เหมือนกันและปัญหาอาชญากรรมเกิดจากความอยากความต้องการเงินทองมากของมนุษย์ ซึ่งทำให้สังคมไม่มั่นคง ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดจากคนสมัยใหม่มุ่งแต่พัฒนาเศรษฐกิจ ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว ส่วนปัญหาการก่อสร้างส่วนมากเกิดจากการแข่งขันของแต่ละฝ่าย มีทั้งทุจริตคอร์รัปชันไม่ยุติธรรม เป็นต้น ปัญหาการให้บริการที่บริษัทไม่ได้เอาประโยชน์ลูกค้าเป็นหลัก

ZHANG XIAOJIAO (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ 1. รุสณี โดย มนต์รี ศรีรงค์ 2. น้ำท่วมดิน โดย ชนพร เสริฐ คินทรักษ์ 3. ร้านหนังสือที่มีแต่นิยายรัก โดย ประชาคม ลุนาชัย 4. ไม่นอกกอก โดย ชอนฉนิ 5. ผีเสื้อที่บินข้างบึง โดย อรุณา โควินท์ 6. อันเกิดแต่ดวงจิต...อธิษฐาน โดย อิศรา 7. จับต้นมาชนปลาย โดย ชมัยภร แสงกระจ่าง ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 ได้แสดงให้เห็นสภาพสังคมไทยใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่สังคมชนบทมักมีชีวิตที่อยู่ร่มเย็น สงบสุขและใกล้กับธรรมชาติ สังคมเมืองมักมีชีวิตที่ทันสมัยและมีความเจริญในทางด้านวัตถุต่าง ๆ 2) ด้านครอบครัว ครอบครัวไทยผูกพันด้วยความรักและความห่วงใยกันของสมาชิกในครอบครัว ผู้ใหญ่มักมีวิธีการที่ดีที่สั่งสอนลูกหลานเพื่อให้เป็นคนดี 3) ด้านวัฒนธรรม ทั้งอาหารไทย มารยาทไทย และความเชื่อของคนไทยก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย สังคมไทยนิยมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครูกับศิษย์ หรือชายกับหญิง 5) ด้านปัญหาของสังคมไทย ปัญหาที่ปรากฏในสังคมไทยเป็นต้นเหตุที่ทำให้ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม ทำให้สังคมไม่มั่นคง

CHUNXIAO CHEN (2557) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยจากนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2555 มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยจาก

นวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2555 ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2555 รวม 3 ปี มีจำนวน 9 เล่ม ได้แก่ 1. โรงเรียนริมทะเล ของศากร พูลสุข 2. มีดหม้อสีทอง ของธารา ศรีอนุรักษ์ 3. บ้านไม้ชายคลอง ของจันทรา รัศมีทอง 4. ปลายฝน ของอรเกษม รอดสุทธิ 5. ตามหาใจตัน ของคามิน คมนีย์ 6. ขนมหุบลูก ของจันทรา รัศมีทอง 7. รองเท้าที่หายไป ของธิดิมา ช้างพุ่ม 8. เออระเหยลยคอก ของจันทรา รัศมีทอง 9. สักคู่กับคุณครูโหล ของดาวสอง ผลการวิจัยพบว่า จากนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2555 สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย คือ คนไทยมีความอดทนและขยันสู้กับชีวิต คนไทยต้องเผชิญภัยธรรมชาติเป็นประจำ ในด้านครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้นำของครอบครัวและนิยมมีลูกหลายคน สมาชิกในครอบครัวรักกันและมีความขัดแย้งเมื่อมีความคิดต่างกัน ในด้านการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า ครูไทยมีลักษณะที่เข้มงวด รักธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างครูไทยกับนักเรียนไทย คือ นักเรียนไทยมีความเคารพต่อครูไทย ครูไทยกับนักเรียนไทยจะรักและดูแลเอาใจใส่กัน ในด้านวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงเทศกาลวันลอยกระทง ซึ่งมีกิจกรรมการทำกระทง การเล่นเพลงเรือและพูดถึงความเชื่อของวันลอยกระทง ผู้อ่านยังสามารถเห็นถึงมารยาทของคนไทย ด้านการไหว้และการพูดจาไพเราะและสุภาพ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะเพลงพื้นบ้านกับชนบทไทย ซึ่งมีลักษณะหลากหลาย และพบภาพสะท้อนปัญหาของเยาวชนไทย คือ การใช้คอมพิวเตอร์มากเกินไป การนิยมวัฒนธรรมต่างประเทศ การติดยาเสพติด และการฆ่าตัวตาย

ZHAO YONGMEI (2557) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด พ.ศ. 2549-2555 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยจากนวนิยายเยาวชนที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด พ.ศ. 2549-2555 ขอบเขตของการวิจัย คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ มหาสมุทร ในรูปเงา กรงมนุษย์ และรังเลือด ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของคนในสังคมเมืองและคนในสังคมชนบท คือ 1) คนในสังคมเมืองมีที่อยู่อาศัยคับแคบ เป็นคอนโดมิเนียม ตึกแถว และบ้านเดี่ยวที่มีพื้นที่จำกัด ประกอบอาชีพรับจ้าง ซื้ออาหารมารับประทาน คนในเมืองพักผ่อนโดยหาความบันเทิงหลังจากเสร็จงานและทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ 2) คนในสังคมชนบทมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายและพึ่งพาธรรมชาติ ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา หาความบันเทิงด้วยการทำกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน อิทธิพลของนวนิยายที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่มีต่อผู้อ่านในด้าน 1) การให้ข้อคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของคนไทย ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู 2) ด้านการปลูกฝังค่านิยมการดำเนินชีวิต ได้แก่ การประกอบอาชีพ การศึกษา การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีอิสระในชีวิตตัวเอง 3) ด้านการให้ความบันเทิงใจ โดยการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาถิ่น และการใช้ภาษาพจน์

QIN HONGBO (2555) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2550-2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและวิเคราะห์ความคิดเห็นทางการเมืองปรากฏในเรื่องสั้น ขอบเขตของการวิจัย คือ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าปี พ.ศ. 2550-2553 จำนวน 48 เรื่อง ที่ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ผลการวิจัยพบว่า เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า สะท้อนให้ผู้อ่านได้มองเห็นถึงสถานการณ์ด้านการเมืองและด้านสังคมหลังจากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2549 โดยรวมว่า บรรยากาศทางการเมืองเป็นไปด้วยความตึงเครียดและมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นต่อเนื่อง ประชาชนในสังคมแตกแยกแบ่งพวกกัน และได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากการพัฒนาของประเทศชาติได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นแล้ว ยังได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกอีกด้วย การศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าได้แบ่งเป็น 4 ประการ คือ 1) ภาพสะท้อนด้านการเมือง 2) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ 3) ภาพสะท้อนด้านสังคม และ 4) ภาพสะท้อนปัญหาสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล สรุปได้ว่า วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลมีคุณค่าต่อผู้อ่านช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ และยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้นอกจากนั้นยังให้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสุขใจ อันเกิดจากเนื้อเรื่อง ความไพเราะของถ้อยคำที่ได้อ่าน

2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มีผู้ศึกษาไว้หลายคน ดังต่อไปนี้ กานดา จินตามงคล (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ขอบเขตของการวิจัยคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในเขตเทศบาลตำบลเหมืองง่า ทั้งหมด 10 หมู่บ้าน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณสัดส่วนของจำนวนประชากรและทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 390 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเหมืองง่า จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านการใช้ที่ยั่งยืน ด้านการจัดของเสีย/มลพิษ และด้านการควบคุมกิจกรรมการจัดการมีความแตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนาด้านการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานการพัฒนา และด้านการรับ

ผลประโยชน์จากการพัฒนาสำหรับข้อเสนอแนะควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนา มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

สไบทอง กันนะ (2556) ได้ศึกษาวิจัย ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยว อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยวอำเภอสวนผึ้งจังหวัดราชบุรี 2) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยวอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี 3) แนวทางในการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมและแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม ขอบเขตของการวิจัยคือ ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการที่พักตากอากาศในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยวอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการที่พักตากอากาศ จากปัจจัยดังนี้ 1) มีสภาพอากาศคล้ายภาคเหนือ และธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ 2) ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ และ 3) การเปิดให้เช่าพื้นที่อย่างเป็นทางการของสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ราชบุรี นอกจากนี้ จากการศึกษานโยบายภาครัฐพบว่า จังหวัดราชบุรีมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ขาดนโยบายส่งเสริมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ขาดมาตรการในการควบคุม การใช้ประโยชน์ที่ดิน และขาดหน่วยงานเข้ามาดูแลรับผิดชอบอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านทรัพยากรกายภาพ ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในแหล่งน้ำผิวดินซึ่งมีปริมาณลดลงและมีการสร้างฝายกั้นน้ำทำให้ความสามารถในการระบายน้ำลดลง 2) ด้านทรัพยากรชีวภาพ ส่งผลกระทบต่อจำนวนของความหลากหลายทางชีวภาพบนบก ทรัพยากรป่าไม้พืชพรรณและสัตว์ป่าเฉพาะถิ่นมีจำนวนลดลง 3) ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์มนุษย์ ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินเนื่องจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อนำมาใช้เพิ่มขึ้น ส่วนระบบสาธารณสุขพบโรคส่ง ผลกระทบต่อปริมาณไฟฟ้าเนื่องจากมีความต้องการใช้ไฟฟ้า เพิ่มขึ้นแต่กำลังการผลิตไฟฟ้าเท่าเดิม เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำประปาเพิ่มมากขึ้น มีปริมาณขยะและสิ่งปฏิกูลเพิ่มขึ้น และมีการจราจรติดขัดในช่วงเทศกาล 4) ด้านคุณภาพชีวิต ส่งผลกระทบต่อด้านบริการสาธารณสุขจากการที่มีอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น แต่ส่งผลกระทบทางบวกต่อเศรษฐกิจ/สังคม เนื่องจากประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น

รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา เขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ขอบเขตของการวิจัย คือ ประชาชนทั่วไปจำนวน 400 คน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านมลภาวะ ด้านจิตสำนึกการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษา อยู่ในระดับมาก ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็น ต่อปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลการจัดการสิ่งแวดล้อม แตกต่างกัน ในขณะที่ เพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

นพพงษ์ ดีไชย (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ขอบเขตของการวิจัย คือ จำนวนประชากร 3946 คน จำนวน 6 ชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหนองโพ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ น้ำ อากาศ เสียง และขยะ พบว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเหล่านี้อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ ด้านการบริหารงานและการวางแผน ด้านงบประมาณและด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ประชาชนตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นว่า เทศบาลมีการบริหารงานและการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง ถึงกระนั้นพวกเขาคิดว่างบประมาณในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นอยู่ในระดับต่ำ ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจะมุ่งเน้นปัญหาเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีการส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับอากาศและขยะอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและเสียงอยู่ในระดับต่ำที่สุด สรุปว่า ข้อเสนอแนะที่เหมาะสม คือ ควรมีการฝึกอบรมประชาชนให้มากขึ้น ควรมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในเทศบาลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ประจวบ สีสาทรากร (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอ บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมป้องกัน

และแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี

2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมจำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล 3) ศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ขอบเขตของการวิจัย คือ เจ้าของโรงงาน หรือผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพสมรส ต่างกัน พบว่า การมีส่วนร่วมทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา พบว่า ในภาพรวม การมีส่วนร่วมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการร่วมวางแผน และด้านการร่วมดำเนินการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับระยะเวลาในการประกอบกิจการ พบว่า ในภาพรวม การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการร่วมวางแผน และด้านการร่วมดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนขนาดของอุตสาหกรรมที่รับผิดชอบ พบว่า โดยภาพรวม การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการร่วมติดตามประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีมากที่สุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายยะมูลฝอย ซึ่งมีความถี่ของผู้ให้ความคิดเห็นถึง 37 ราย รองลงมาได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียจำนวน 21 ราย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาล้างแวล้อม สรุปได้ว่า ปัญหาล้างแวล้อมเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทย มนุษย์มีส่วนในการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำของมนุษย์มีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมก็จะมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์ กล่าวได้ว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ย่อมมีผลตอบสนองต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ด้วยเสมอ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางจัดการและแก้ไขปัญหาล้างแวล้อม ช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์ทุกคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีแนวทางการวิจัยที่ชัดเจน

บทที่ 3
วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยาย
ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ภาพสะท้อนสังคมไทย

3.1.1 ด้านชีวิตความเป็นอยู่

- 1) ลักษณะที่อยู่อาศัย
- 2) การประกอบอาชีพ
- 3) อาหารการกิน
- 4) ขนบธรรมเนียมประเพณี

3.1.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

- 1) ความมีน้ำใจ
- 2) ความเสียสละ
- 3) ความรับผิดชอบ
- 4) ความเข้มแข็ง
- 5) การแบ่งปัน

3.2 ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

3.2.1 สิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2.2 สิ่งแวดล้อมทางทะเล

3.2.3 สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ

3.2.4 สิ่งแวดล้อมในป่า

3.3 ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เงาะกับสิ่งแวดล้อมไทย

3.3.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย

3.3.2 อาหารการกิน

3.3.3 วิถีชีวิตและความเชื่อ

3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเงาะกับป่า

โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ภาพสะท้อนสังคมไทย

สังคมไทย หมายถึง กลุ่มชุมชนที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยยึดถือวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต แม้มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาแตกต่างกันก็ตาม แต่ทุกกลุ่มจะยึดถือวัฒนธรรมไทยเป็นหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3.1.1 ด้านชีวิตความเป็นอยู่

นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว มีจำนวนหลายเล่มที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและเกี่ยวเนื่องผลผลิตที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน การเผชิญภัยธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสังคมไทย และตระหนักถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เพราะวิถีการดำรงชีวิตและปัจจัยในการผลิตยังจำเป็นต้องพึ่งพิงจากธรรมชาติ

1) ลักษณะที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัย คือ สถานที่ที่คนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นมากสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่อยู่อาศัยไม่ใช่แค่เป็นบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเท่านั้น ยังรวมไปถึงบริเวณที่อยู่อาศัยนั้นด้วย ที่อยู่อาศัยแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์ของตนเองที่แตกต่างจากที่อื่น ๆ ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ส่วนมากจะกล่าวถึงสังคมชนบทของคนไทย ซึ่งลักษณะที่อยู่อาศัยของคนไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว คือ ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ใช้วัสดุจากธรรมชาติสร้างบ้าน ทำเป็นอุปกรณ์ที่ใช้เก็บของหรืออุปกรณ์ในการจับปลา เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ก็คือสถานที่อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทะเล แม่น้ำ เป็นต้น คนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ จะมีโอกาสได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงคนไทยในชนบทที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง อารธรรมทะเลใต้ ได้กล่าวถึง รัชชมีบ้านเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่ริมทะเล แม่น้ำหลังเล็กและค่อนข้างยากลำบาก แต่ชีวิตของรัชช ภรรยา และลูกชาย ก็มีความสุขอบอุ่น และมีความสุข รัชชมีอาชีพเป็นชาวประมงเมื่อต้องออกทะเลไปหาปลา บ้านก็จะเหลือแม่กับลูกชาย หลังกินข้าวเย็นเสร็จ แม่กับลูกจะมานั่งพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีความสุขที่หาดทรายหน้าบ้าน ดังตัวอย่าง

*บ้านหลังน้อยริมฝั่งสันดอนทราย คืบและเวลาเดียวกัน
สองแม่ลูก เรียมและเดชา เพิ่งเสร็จจากการกินอาหารมื้อค่ำไม่นาน*

นักหาดทรายหน้าบ้านว่างโล่ง ทะเลลาดคลื่นสู่ฝั่งเป็นระลอก
น้อย ๆ...

“วันนี้ไปกันถึงไหน เล่นอะไรกันบ้างล่ะ”

“วันนี้เล่นกันหลายอย่างแม่ เล่นว่าว เล่นตาชี่ ไปดำน้ำ
ว่ายน้ำเล่นตีโป่งกัน สนุกมากแม่”...

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 27)

สามชีวิตพ่อแม่ลูก ซึ่งรู้บทบาทของตนเองดี เข้านั่งล้อม
วงกินข้าวมือเย็นกันอย่างมีความสุข ท่ามกลางเสียงขับกล่อมจาก
วิทยุประจำบ้านในเพลง “บ้านเรา” มันเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของ
สังคมในครอบครัวเล็ก ๆ ในหมู่บ้านชายทะเล ผ่านไปอย่างเรียบ
ง่ายอีกวันหนึ่ง

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 70)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยในชนบทภาคใต้ที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับ
ทะเล ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ที่อยู่อาศัยของชาวบ้านส่วนมากจะตั้งอยู่ริมฝั่งสันดอนทราย ดำเนินชีวิต
ผูกพันกับธรรมชาติ คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งทะเลสามารถสัมผัสถึงบรรยากาศที่สวยงามยามเย็นของทะเล
อย่างใกล้ชิด เด็ก ๆ ก็ได้เล่นกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสนุกสนานอยู่ริมทะเลและหาดทราย ได้ใช้ชีวิตกับ
ครอบครัวรับประทานอาหารเช้าร่วมกัน แสดงให้เห็นว่า คนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่
เรียบง่ายและมีความสุขไม่ต้องแข่งขันเหมือนคนที่ใช้ชีวิตในเมือง ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น
พร้อมหน้าพร้อมตา ได้อยู่ใกล้ชิดสัมผัสกับธรรมชาติท้องทะเลและหาดทราย หาความสุขได้จาก
ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ครอบครัวของก.ไผ่ที่ทำนาปลูกข้าวเป็นชาวนา ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ดังตัวอย่าง

...ฝันเป็นดารารางสีเหลืองนั้น ลดหล่นจากท้ายหมู่บ้าน
ซึ่งเป็นโคกสูงหลังระดับเลื่อยต่ำลงมาหาหนองน้ำซึ่งเป็นที่ลุ่มต่ำ
ที่สุด ยามออกมากลางทุ่งนาเช่นนี้เมื่อมองเข้าไปในหมู่บ้านก็จะ
เห็นที่ตั้งหมู่บ้านเป็นดั่งเกาะขนาดย่อมมีต้นไม้ใหญ่สูงประเท
มะพร้าว ยางนา มะม่วง และไม้ยืนต้นอื่น ๆ เบียดแซมหลังคา
หมู่บ้านมุงสังกะสีบ้างมุงกะเบื้องบ้าง แต่ที่เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือ
หลังคาโบสถ์ของวัดที่มุงกระเบื้องเคลือบดินเผาสีน้ำตาลเข้ม
สะท้อนแสง มีช่อฟ้าสีทองสะท้อนแสงระยิบระยับแวววับตา เกาะ

หมู่บ้านยามนี้ล้อมรอบด้วยทะเลนาเขียวขจีสุดหุุดตา...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 20)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในชนบท ประกอบอาชีพทำนาปลูกข้าว ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มีทุ่งนามีพืชพรรณมากมายที่อยู่รอบตัว ได้สัมผัสอากาศสดชื่น มีวิถีชีวิตที่ไม่วุ่นวายเหมือนอยู่ในเมือง เมื่อถึงฤดูกาลปลูกข้าว รอบหมู่บ้านจะเต็มไปด้วยทุ่งนาเขียวขจี มองได้ไกลสุดลูกตา การได้อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นความสุขอีกแบบหนึ่งที่เงินทองไม่สามารถซื้อได้

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อถึงฤดูกาลทำนาปลูกข้าว พ่อกับแม่จะยุ่งกับการทำนาปลูกข้าวและต้องใส่ใจในการดูแลรักษาพืชผลที่ปลูกไว้ พ่อกับแม่จึงต้องออกจากบ้านไปเผื่อนาเสมอ ก.ไผ่กับน้องสาวก็จะตามไปค้างคืนที่ห่างนาด้วย ดังตัวอย่าง

...ฉันเข้ามุ้งที่แม่กางไว้นอนขนาดใหญ่ออให้ ฉัน น้อง พ่อ และแม่...เสียงนกฮูกและนกกลางคืนร้องดัง อืด ๆ แก้วก ๆ นกหนู ออกหากินยามค่ำคืนหน้าฝนคงเยือกเย็นเหน็บหนาวกันบ้าง... ธรรมชาติพร้อมให้ชีวิตทุกชีวิตมีความสุขมีความงดงามตามเส้นทางชีวิตและจิตใจที่อ้อมเอิบพอเพียง...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 23)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การอาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ จะได้สัมผัสเสน่ห์ของธรรมชาติอย่างลึกซึ้งทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นประสบการณ์ที่คนอาศัยอยู่ในเมืองจะไม่ได้สัมผัส ดังเช่น ก.ไผ่และใบตองที่มีโอกาสได้นอนค้างคืนที่ห่างนา ทำให้ได้สัมผัสกับธรรมชาติกลางทุ่งในเวลากลางคืน ได้ยินเสียงนกหรือเห็นสัตว์ที่ออกหากินในเวลากลางคืน ได้สัมผัสอากาศที่บริสุทธิ์กลางทุ่งนา

นวนิยายเรื่อง อาถรรพ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ธวัชได้รับงานจากแดนเนี้ย ออกไปตามหาแหล่งดำน้ำที่โลซิน ระหว่างทางเกิดเหตุการณ์มีปลากระเบนว่ายวนตามปลากระเบนราหู เป็นสัญลักษณ์ที่ผู้เฒ่าบอกว่าถ้าเกิดเหตุการณ์แบบนี้อาจเกิดพายุได้ ธวัชจึงตัดสินใจรีบกลับจากโลซินทันที ดังตัวอย่าง

...ปลากระเบนกลุ่มนั้นกำลังว่ายวนตามกระเบนราหูทั้ง สามตัวไปเบื้องหน้าด้วยความเร็วปานจรวด

พลันธวัชกลับหวนนึกไปถึงคำทำนายของผู้เฒ่าชาวเล

ที่เคยบอกเล่าซ้ำเตือนว่า ถ้ามีเหตุการณ์เช่นนี้เมื่อไร ให้พึงระวังไว้
อาจมีพายุใหญ่ตามมา หรือไม่เช่นนั้นอาจจะมีเหตุการณ์พิสดาร
อย่างใดอย่างหนึ่งก็เป็นได้...

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 43)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติ
นอกจากได้รับประโยชน์จากธรรมชาติแล้วยังต้องเผชิญภัยกับธรรมชาติอีกด้วย ในขณะที่ชาวประมง
ออกทะเล อาจพบเหตุการณ์อันตรายที่เกิดจากพายุ ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติจากทางทะเล ก่อนที่จะเกิด
พายุ ชาวประมงสามารถดูสัญญาณจากฝูงปลาได้ เช่น หากมีปลากระเบนว่ายวนตามปลากระเบนราหู
จะเป็นสัญญาณเตือนให้ชาวประมงรู้ว่าอาจมีการเกิดพายุ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติทางทะเลถือ
ว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับชาวประมง เพื่อที่จะได้ป้องกันตนเองจากภัยธรรมชาติที่จะ
เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ที่รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวในการปกป้องตนเอง

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึง
ความสำคัญของธรรมชาติที่เชื่อมโยงอยู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างใกล้ชิด คนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับ
ธรรมชาติ จะได้รับประโยชน์จากธรรมชาติทั้งในเรื่องการดำรงชีวิต การหาอาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติ
เด็กได้เรียนรู้และทำกิจกรรมจากธรรมชาติรอบตัว ได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น เป็นวิถีชีวิตที่
แสดงให้เห็นถึงความพอเพียงในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและอบอุ่นใจ คนไทยดำรงชีวิตด้วย
ทรัพยากรธรรมชาตินอกจากได้รับประโยชน์จากธรรมชาติแล้ว ยังต้องเผชิญภัยกับธรรมชาติอีกด้วย
เช่น พายุ ในขณะที่ชาวประมงออกทะเลอาจพบเหตุการณ์อันตรายที่เกิดจากพายุ แต่ชาวประมงก็รู้จัก
ใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวในการปกป้องตนเอง เช่น หากมีปลากระเบนว่ายวนตามปลากระเบนราหู
จะเป็นสัญญาณเตือนให้ชาวประมงรู้ว่าอาจมีการเกิดพายุ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติทางทะเลถือว่า
เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับชาวประมง

1.2) การใช้วัสดุจากธรรมชาติ

คนที่อาศัยอยู่ชนบทหรืออาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติส่วนใหญ่จะเลือกใช้
วัสดุจากธรรมชาติ มาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องมือเครื่องใช้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวิถี
ชีวิตของตนเอง เช่น การใช้ไม้ไผ่มาจักสานเป็นฝาบ้าน ทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ทำเป็นเครื่องมือ
ดักจับสัตว์ เป็นต้น รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง รัชชาพลูกชายไปเข้าร่วมงาน
เข้าสู่หนตของลูกชายเพื่อน เด็กชายตื่นตื่นได้เจอสิ่งใหม่ ๆ พอถึงหมู่บ้านชาวมุสลิม เห็นบ้านของชาว
มุสลิมส่วนมากสร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่ ไม้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีลักษณะการสร้างขึ้นแบบง่าย ๆ
ดังตัวอย่าง

...มุ่งหลังคาด้วยจาก ฝาบ้านใช้วัสดุง่าย ๆ ที่หาได้ในพื้นที่
ที่มักันพอเป็นพิธี เช่น ทำด้วยฝาไม้ไผ่สานขัดแตะ หรือทำจาก
ก้านทางตันจากหรือต้นสาคุ น้อยหลังที่กั้นฝาบ้านด้วยไม้กระดาน
ส่วนฝาลังกะลีแทบไม่มีเลย อาจเพราะไม่ทานทนการกัดกร่อนของ
ความเค็ม

ตัวเรือนที่สร้างอยู่ชายน้ำ ส่วนที่เกินมาในสายคลองเล็กที่
ออกสู่ทะเลจะมีทางเดินเป็นสะพานไม้แคบ ๆ ทอดเชื่อมจาก
พื้นดินสู่ตัวบ้าน

และบ้านแต่ละหลังกลับดูเรียบง่าย ไร้ลวดลายฉลุใด ๆ ให้
เกินจำเป็น...

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 90)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า คนในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและอาศัย
อยู่ใกล้ทะเล ดังนั้น การสร้างบ้านจึงนิยมใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่นำมาสานทำเป็นฝาบ้าน
ต้นสาคุนำมาเป็นวัสดุสร้างบ้าน เป็นต้น เพราะวัสดุจากธรรมชาติจะทนต่อการกัดกร่อนของความเค็ม
ได้ดีกว่าวัสดุประเภทอื่น ๆ ลักษณะบ้านแต่ละหลังก็ดูเรียบง่าย สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้มี
วิถีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติ

ในนวนิยายเรื่องปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่จะช่วยแม่ยกของไปขายที่ตลาด การเดินทางไปตลาดจะต้องโดยสารด้วย
เรือข้ามแม่น้ำลุงหนอมเป็นคนขับเรือจ้างที่จะโดยสารข้ามไปตลาด ลุงหนอมไม่มีลูกไม่มีเมีย และอาศัย
อยู่คนเดียว บ้านของลุงหนอมสร้างด้วยไม้ไผ่และต้นมะพร้าวเป็นแพลอยอยู่ในแม่น้ำ ดังตัวอย่าง

...ลุงหนอมอาศัยบ้านบนแพริมน้ำ ตัวบ้านหลังขนาดย่อม
ทรงปั้นหยาฝาเรือนทำด้วยไม้ไผ่สานลายเสื่อลำแพนหลังคามุง
สังกะสียามนี้ ออกสีเทาอมแดงด้วยผ่านฝนผ่านแดดมานาน...ตัว
เรือนซ้อนอยู่บนมัดลำไม้ไผ่ทั้งลำหลายสิบลำหรือร่วมร้อยลำ ทำ
หน้าที่รองรับตัวเรือนให้ลอยอยู่เหนือน้ำยึดติดฝั่งไว้ด้วยเชือกป่าน
ขนาดใหญ่และเสาต้นมะพร้าวที่ปักลึกลงน้ำกั้นเรือนแพไว้ทั้งหัว
ท้าย เวลान้ำขึ้น เรือนก็จะสูงขึ้นด้วย เวลาน้ำลงเรือนแพลุงหนอมก็
ลดลงตามน้ำ หนาวร้อนคงนอนเย็นสบายดีน่าอิจฉาลุงหนอมจัง ...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม , 2555, น. 32)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนที่อาศัยอยู่ในชนบทนิยมนำวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาสร้างที่อยู่อาศัย เช่น นำไม้ไผ่ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง น้ำหนักเบายืดหยุ่น และโค้งงอได้มาสานลายเสื่อลำแพนทำเป็นฝาบ้าน นำต้นมะพร้าว ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าไม้มะพร้าวมีเสี้ยนเยอะมอดปลวกไม่กินมาใช้เป็นเสาบ้าน บ้านที่สร้างขึ้นด้วยวัสดุจากธรรมชาติสามารถกันฝนกันแดดได้ดีเหมือนบ้านที่สร้างจากวัสดุอื่น ๆ นอกจากนั้น การใช้ไม้ต่าง ๆ มาสร้างบ้านเรือน ยังช่วยระบายอากาศร้อนได้ดี แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชนบทที่รู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติมาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับธรรมชาติได้อย่างดี

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ของก.ไผ่มีอาชีพทำนาปลูกข้าว เมื่อออกไปทำนา ก.ไผ่กับใบตองก็จะตามพ่อแม่ไปด้วย ก.ไผ่กับใบตองได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้เล่นและทำกิจกรรมอยู่ในห้วงนากลางทุ่งนาสีเขียว เป็นห้วงนาที่สร้างด้วยไม้ไผ่ ดังตัวอย่าง

...เดินมาลัดหัวทุ่งข้าวสุกกี้ถึงห้วงนาบนโขดคันนากว้างที่
เว้นไว้เป็นที่ปลูกสร้างห้วงพักหลบแดดหลบฝน มีต้นข่อยต้นตาล
ขึ้นอยู่โดดเด่น ห้วงนาสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยโครงสร้างไม้ไผ่ยก
พื้นสูง พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ คือ ใช้ไม้ไผ่ทั้งลำสับผ่าและแผ่ออกแทน
พื้นกระดาน หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือแฝกสานไฟเป็นดับคาดับ
แฝก ผากันเพียงสามด้านด้วยฟากไม้ไผ่สับเช่นเดียวกับพื้น...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 16)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในชนบท นิยมใช้วัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต การสร้างที่พักอาศัยกลางทุ่งนาที่เรียกว่า ห้วงนา โครงสร้างส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่ยกพื้นสูง พื้นทำจากไม้ไผ่ทั้งลำสับผ่าและแผ่ออกเรียงเป็นพื้นกระดาน หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือแฝกและฟากที่กันด้วยไม้ไผ่ ซึ่งทำเหมือนกับพื้น แม้เรียบง่ายแต่ก็สามารถทนฝนทนแดดได้ยาวนาน และยังสามารถระบายอากาศได้ดีด้วย แสดงให้เห็นว่า มนุษย์รู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิต

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ลูกชายของเพื่อนธวัชถึงเวลาต้องจัดงานเข้าสูหนัดแล้ว ธวัชจึงพาลูกชายไปร่วมงานที่บ้านเพื่อน ลูกชายก็จะได้มีโอกาสเปิดหูเปิดตาบ้าง ก่อนเข้าหมู่บ้านเพื่อน เห็นถนนมีต้นมะพร้าวเป็นแถวริมถนน เด็กชายสงสัยจึงถามพ่อ และพ่อก็อธิบายให้ลูกฟังว่าปลูกมะพร้าวเป็นแถวสามารถกันลม และกันทรายได้ ดังตัวอย่าง

เดชาารู้สึกตื่นตา แปลกใจว่าทำไมบ้านริมทะเลเหล่านี้จึงมี
แผงโครงไม้ไผ่สูงร่วมเมตรสานด้วยทางมะพร้าวในแนวตั้ง เป็นแผง

สูงวางขนานไปกับท้องทะเลเหมือน ๆ กันหมด

“แถวนี่เขาทำแผงทางมะพร้าวไว้ทำค้ำปลุกอะไรกันพ่อ”

เด็กน้อยตั้งคำถามด้วยความสงสัย

“อ้อ...ไว้กันลม กันทรายที่พัดมาในฤดูมรสุมไงลูก หากไม่ลดความแรงของลมบ้าง มันจะก่อให้เกิดความรำคาญ”

“ชาวบ้านที่นี่ฉลาดจัง”

“ภูมิปัญญาชาวบ้าน เห็นไหม วัสดุเขาก็หาเองง่าย ๆ แต่ได้ผล บ้านที่ไม่มีต้นไม้วัดบังลม ต่างก็ทำเลียนแบบกันหมด” ธวัชกล่าวต่อ

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 91)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยภาคใต้นอกจากจะนำวัสดุจากธรรมชาติมาสร้างที่อยู่อาศัยแล้ว ยังนำมาใช้ในการป้องกันอันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น นำต้นมะพร้าวทำแผง เพื่อกันลม กันทราย เพราะเมื่อถึงฤดูมรสุม ลมพัดมาจากฝั่งทะเลจะแรงมาก ดังนั้นชาวใต้ที่อาศัยอยู่ริมทะเลจึงปลูกต้นมะพร้าวเป็นแถว เพื่อลดความแรงของลมและทรายที่มาจากฝั่งทะเล แสดงให้เห็นว่า ชาวภาคใต้เป็นกลุ่มคนที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติได้เรียนรู้ และใช้ภูมิปัญญาในการนำวัสดุจากธรรมชาติมาสร้างสรรค์สิ่งที่สามารถปกป้องที่อยู่อาศัยของตัวเอง

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และไบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อถึงประเพณีลอยกระทง สมาชิกในครอบครัวมารวมตัวทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้บรรยากาศในบ้านก.ไผ่มีชีวิตชีวามากขึ้น สมาชิกของครอบครัวทุกคนช่วยกันนำแป้งข้าวเจ้ามาทำขนมจีน การทำขนมจีนมีขั้นตอนการทำที่ต้องใช้อุปกรณ์หลายชนิด อุปกรณ์บางชนิดทำด้วยไม้ไผ่ ซึ่งเป็นวัสดุที่มาจากธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

...สาแหรกนี้จะทำจากหวายหรือไม้ไผ่จักเป็นเส้นหนา ๆ ก็ได้ ลักษณะจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านล่างแล้วมีหูหรือสายโค้งขึ้นไปจากมุมทั้งสี่เป็นห่วงสำหรับจับถือ นำลูกแป้งขนมจีนกลม ๆ วางลงในสาแหรกสี่เหลี่ยมด้านล่างยกหูสาแหรกนำไปวางต้มลงในกะทะใบบัวที่มีน้ำเดือดอยู่จนแป้งสุก...

...พ่อนั่งเหลากระบอกลูกไม้ไผ่แห่งปล้องยาวใหญ่กลมงาม เป็นพิเศษอยู่ที่ขนบ้าน พอดัดกระบอกลูกไม้ไผ่แห่งสนทไว้อั้งหัว และทำนำมาใช้มัดชุดผิวออกตามด้วยการนำเศษขามกระเบื้องแตกมาชุบจนเรียบเงางาม แล้วใช้เลื่อยตัดเหล็กตัดให้ค่อนไปทางปลายปล้อง... จากนั้นก็ใช้มีดเหลาเซาะเปลือกด้านนอกจากปาก

กระบอกถึงรอยเลื้อยที่ควั่นไว้ออกแล้วขุดให้เรียบกลมกลึงเสมอกัน ส่วนทางด้านกระบอกข้อบนที่ตัดออก ก็จะช่วยให้ลิ้วเล็บมือซึ่งเป็น ลิ้วคมโค้งเซาะควั่นด้านในเพื่อทำเป็นฝาครอบให้สวมเข้ากับตัว กระบอกอย่างพอดี

“พ่อทำอะไรครับ”...

“ทำกระบอกเก็บกระดาดทะเลเป็นปืน...จะได้เก็บไว้คู่บ้าน คู่เรือน”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 64-65)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า หวายและไม้ไผ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่มี ประโยชน์กับคนชนบทอย่างมากเพราะสามารถนำมาทำเป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ทำเป็นเสาแหกร สำหรับต้มแป้งขนมจีนในกะทะใบบัวที่ต้มน้ำจนเดือด เมื่อนำแป้งขนมจีนวางบนเสาแหกรก็ทำให้ เสาแหกรต้มแป้งได้สะดวกขึ้น หรือกระบอกที่ใช้มีดเหลาให้กลมกลึงเสมอกันและทำฝาปิดใช้เป็นที่เก็บ ของได้ ไม่ว่าจะเป็นของกินหรือของใช้ก็ตาม เป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมและเป็น ประโยชน์อย่างสูงสุด

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อ ก.ไผ่และใบตองตามพ่อแม่ไปเที่ยวที่ทุ่งนา เห็นลุงเหกำลังหาปลาไหลอยู่ใน ทุ่งนา ลุงเหได้อธิบายวิธีจับปลาไหลให้ ก.ไผ่ฟัง ลุงบอกที่ต้องใช้ลันเป็นอุปกรณ์หลักในการจับ ปลาไหล เพราะปลาไหลมันจับยากหน่อย ดังตัวอย่าง

...ลันคืออุปกรณ์ดักปลาไหล ทำจากไม้ไผ่ทั้งท่อน การทำ ลันจะนำไม้ไผ่สี่มุมมาเหลาเปลือกออกให้เบาและบางจะได้ไม่หนัก ใช้ลำไม้สักสี่ห้าปล้อง แล้วแต่ปล้องไผ่ลำนั้นจะสั้นหรือยาวแล้ว เจาะข้อปล้องให้ทะลุกลงถึงกันตลอดท่อน ยกเว้นข้อสุดท้ายด้าน ปลายปล่อยให้ข้อไม้ปิดอยู่อย่างนั้นและเจาะรูปล้องสุดท้ายที่มีข้อ ปิดอยู่เป็นร่องเล็ก ๆ สักร่องสองร่องก็ได้ด้านปากลันก็จะทำ “งา” คือसानไม้ไผ่เป็นกรวยแหลม ๆ สำหรับให้ปลาเข้าไปได้แต่ออก ไม่ได้เหมือนกับงาของช่องใส่ปลา สวมปิดไว้ที่ปาก เท่านั้น ก็ กลายเป็นเครื่องมือดักปลา ไหลได้อย่างดีแล้ว...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 19)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนชนบทจะรู้จักหาวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี แม้อาศัยอยู่ในชนบทที่ค่อนข้างลำบากและห่างจากเมือง แต่ก็ยังรู้จักใช้ภูมิปัญญาของตนเองทำอุปกรณ์เครื่องมือในการจับปลา เช่น การใช้ลัน ซึ่งทำจากไม้ไผ่ สีสูก นำมาเหลาเปลือกออก และเจาะให้ช่องไม้ไผ่ทะลุถึงกัน ปิดส่วนท้ายไว้ ส่วนหัวสานไม้ไผ่เป็นกรวย เรียกว่า “งา” ใส่ไว้เพื่อให้ปลาเข้าไปในกระบอก แล้วไม่สามารถกลับออกมาได้ ใช้เป็นอุปกรณ์ดักจับปลาไหล เป็นต้น

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวจะมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชาวชนบทอยู่กับธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์หลายด้าน ทั้งการสร้างที่อยู่อาศัย เช่น ไม้ไผ่นำมาสานทำเป็นฝ้ายบ้าน ต้นสาकु ต้นมะพร้าวนำมาเป็นวัสดุสร้างบ้าน เป็นต้น การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการหาอาหาร เช่น นำหวายหรือไม้ไผ่ทำเป็นเสาแหกรสำหรับต้มแป้งขนมจีน การสร้างสิ่งป้องกันภัยอันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น นำต้นมะพร้าวทำแผง เพื่อกันลม กันทราย แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชนบทที่รู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติมาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด

1.3) ห่างไกลจากตัวเมือง

ห่างไกลจากตัวเมืองหมายถึง สถานที่อยู่นอกเขตเมือง ส่วนใหญ่เป็นชนบทที่มีความยากลำบากในด้านการเดินทาง ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า คนที่อาศัยอยู่ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเดินทาง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงลักษณะวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อทานข้าวเย็นเสร็จเรียบร้อย ก.ไผ่กับพ่อก็ต้องรีบไปอาบน้ำที่คลอง ถ้ามีตลงจะมองไม่เห็น เพราะที่บ้านก.ไผ่ยังไม่มีไฟใช้เหมือนบ้านตายาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บ้านฉันยังไม่มีไฟฟ้าใช้เหมือนบ้านตายายที่แม่กับพ่อพาฉันไปครั้งหนึ่งตั้งแต่ใบตองยังไม่เกิด ยังใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดที่พอให้แสงสว่างเห็นเพียงข้าวปลาในสำรับและเห็นหน้าคนล้อมวงกินข้าวเท่านั้น ข้างหลังนอกลงแสงส่องไปไม่ถึง ยามเหลียวมองออกไปก็เห็นแต่เงาเคลื่อนไหวไปมาของคนที่ย่อมวงกินข้าวปรากฏอยู่ตามฝาเรือน

“บ้านเราอยู่ไกลเมือง สายไฟฟ้ายังมาไม่ถึง อีกไม่นานก็คงจะมีเหมือนบ้านตาบยายนั่นล่ะ..ลูก” แม่ตอบและนั่งไป หุตุมือไม้ที่กำลังเย็บซ่อมการเกงให้พ่ออยู่ สายตาเหม่อมองไปในแสงสลัว

พ่อจตุตตะเกียงมาสองดวงวางไว้ให้แม่ดวงหนึ่งแล้วถือไปวางที่พ่อนั่ง
จักตอกอยู่เป็นประจำอีกดวง...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 14, 49-50)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยในชนบทที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง
วิถีชีวิตจะผูกพันและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นหลัก ดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยาย บ้านของก.ไผ่
และใบตองอยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมืองยังใช้แม่น้ำลำคลองในการชำระล้างร่างกาย ต้องรีบ
อาบน้ำก่อนที่จะมีตเพราะยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ในเวลากลางคืนต้องใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดให้แสงสว่างในการ
ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เช่น การรับประทานอาหาร การเย็บผ้า การจักตอก เป็นต้น

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่ศึกษาวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย
เมื่อออกค่ายไปถึงหมู่บ้านปกากะญอ นักศึกษาทุกคนได้ไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวหมู่บ้าน ก.ไผ่จึง
ได้ไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวพ่อหลวงของหมู่บ้านนั้นและได้ช่วยงานบ้านตำข้าวกับแม่หลวง
ดังตัวอย่าง

...นอนฟังอยู่สักครู่ สู้กับความหนาวไม่ไหวจึงลุกขึ้น แล้วลงไป
ร่วมกิจกรรมตำข้าวกับแม่หลวงที่ได้ถุนบ้าน ตำข้าวครกกระเดื่อง ต้อง
ออกแรงขึ้นเหยียบทั้งตัว คานสากทำด้วยไม้ทั้งต้น ถากให้เป็นเหลี่ยม
พองาม สวมสากไม้ไว้ด้านปลาย ส่วนด้านโคนใช้เป็นที่ยเหยียบ...ที่
เรียกว่าครกกระเดื่องก็คงเพราะใช้แรงคนเหยียบคานไม้ให้สากยกขึ้น
เพื่อตำข้าวในครก เหยียบแล้วปล่อยให้กระดกตำข้าวเปลือกในครก
จนได้ข้าวที่นำไปหุงกินหล่อเลี้ยงชีวิตบ้านดอยให้เติบโตมาได้หลาย
ชั่วอายุคนนั่นเอง ตำข้าวคลายหนาว ได้งาน ได้ข้าวสารให้แม่หลวง
หุงหาเตรียมอาหารเข้าก่อนฟ้าจะสว่าง...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 167)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมชนบท มีชาวไทยบางกลุ่มอาศัยอยู่ใน
หมู่บ้านห่างไกลจากตัวเมือง ยังมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น การตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง
ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ทำด้วยไม้จากธรรมชาติ และใช้แรงคนเหยียบคานไม้ตำข้าว ทำให้เมล็ดข้าวแยกออก
จากเปลือกเป็นข้าวสาร ไม่เหมือนในแหล่งที่มีความเจริญใช้เครื่องจักรช่วยในการสีข้าว แสดงให้เห็นถึง
ชาวชนบทที่รู้จักใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการทำเครื่องมือเครื่องใช้อย่างเช่นครกกระเดื่องที่ใช้ในการ
ตำข้าว เป็นเครื่องมือที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต นอกจากนั้น กิจกรรม

การตำครกกระเดื่องยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว และเป็นกิจกรรมที่ได้ ออกแรงช่วยคลายหนาวได้ดีในฤดูหนาว

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ชนบทบางที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ชาวบ้านในชนบทจึงยังคงมี วิถีชีวิตที่ผูกพันและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นหลัก ดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยาย ที่ยังใช้แม่น้ำ ลำคลองในการชำระล้างร่างกาย ในเวลากลางคืนไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดให้แสงสว่าง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว นอกจากนี้ ยังมีชาวไทยบางกลุ่มอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห่างไกล ยังที่รู้จักใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการประดิษฐ์เครื่องมือที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ครกกระเดื่อง ที่ใช้ในการตำข้าว แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวชนบทที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างดี

1.4) การสร้างที่อยู่อาศัยตามฐานะทางสังคม

ฐานะทางสังคม คือ ช่วงชั้นในสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่อยู่ในระดับ เสมอกันหรือแตกต่างกัน โดยสิ่งที่กำหนดความแตกต่าง เช่น ระดับการศึกษา ตำแหน่งการงานอาชีพ ฐานะ ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในสังคมชนบทภาคใต้มีการสร้างที่อยู่อาศัยตามฐานะที่แตกต่างกัน แสดง ให้เห็นจากลักษณะบ้านเรือนที่มีความแตกต่างกัน รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่องอาถรรพณ์ทะเลใต้ กล่าวถึง ธวัชพาลูกไปเข้าร่วมงานเข้าสู่หน้าต ลูกชายของเพื่อน และเมื่อถึงหมู่บ้านชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ริมถนน และเห็นหมู่บ้านมุสลิมแตกต่างจาก หมู่บ้านของชาวประมงทั่วไป ดังตัวอย่าง

...เรือนอยู่อาศัยริมถนนเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ชั้นเดียว บ้าง สองชั้นบ้าง ตามแต่ฐานะ บางบ้านสร้างมาแต่ดั้งเดิม ถ้าเป็น เรือนมุสลิมเก่าจะนิยมแกะลายฉลุตามช่องแสงที่ประดับกระจกสี และที่ระบายนอกอาคาร ส่วนตามชายคาก็ทำเป็นลวดลายดอกไม้ไหว แบบมุสลิมงามตา...

...เมื่อเข้ามาใกล้ในเขตนี้ บ้านเรือนกลุ่มชาวประมงกลับมี รูปแบบที่ต่างออกไปบ้านแต่ละหลังมักมุงด้วยกระเบื้องดินเผา ซอมซ่อ บ้างก็มุงด้วยสังกะสี เหมือนจะเป็นการแบ่งชนชั้นกันโดย สภาพแห่งฐานะ

สำหรับบ้านที่มีฐานะต่ำกว่า มุงหลังคาด้วยจาก ฝาบ้านใช้ วัสดุง่าย ๆ ที่หาได้ในพื้นที่มาเกี่ยวเป็นพิธี เช่นทำด้วยฟางไม้ไผ่ สานขัดแตะ หรือทำจากก้านทางตันจากหรือต้นสาคุ น้อยหลังที่ กั้นฝาบ้านด้วยไม้กระดาน ส่วนฟ้างกะสีแทบไม่มีเลย อาจเพราะ ไม่ทนทนการกัดกร่อนของความเค็ม

...บ้านแต่ละหลังกลับดูเรียบง่าย ไร้ลวดลายฉลุใด ๆ ให้
เกินจำเป็น..

(อาคารพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 90)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมชนบทการแบ่งตามฐานะทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน สังเกตได้จากลักษณะที่อยู่อาศัยที่ความแตกต่างกัน สำหรับผู้ที่มีฐานะดีการสร้างบ้านจะมีความหรูหรา สร้างเป็นอาคารสองชั้น มีการประดับไม้แกะสลักลวดลายดอกไม้ประดับกระจกตามช่องแสงและช่องระบายอากาศ วัสดุที่ใช้ส่วนมากจะเป็นวัสดุที่มีราคาแพง แต่สำหรับผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า ส่วนใหญ่จะใช้สังกะสีหรือกระเบื้องดินเผาตามหลังคาบ้าน ใช้วัสดุที่ราคาถูกหรือไม่ก็ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ต้นสาकु เป็นต้น ลักษณะบ้านจะดูเรียบง่าย ไม่หรูหราเหมือนผู้ที่มีฐานะสูง แต่ก็ยังคงแสดงให้เห็นว่าแม้ฐานะทางสังคมจะแตกต่างกันชาวชนบทก็ยังคงใช้วัสดุจากธรรมชาติเป็นส่วนประกอบสำคัญของการสร้างที่อยู่อาศัย

จากการวิเคราะห์ลักษณะที่อยู่อาศัยทั้งหมดสรุปได้ว่า ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวสะท้อนให้เห็นลักษณะที่อยู่อาศัยของคนไทยมี 4 ลักษณะ คือ 1) อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีบรรยากาศดี ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเรียบง่ายและมีความสุขอยู่กับครอบครัว 2) การใช้วัสดุจากธรรมชาติ ซึ่งนำวัสดุจากธรรมชาติสร้างบ้าน ใช้เป็นเครื่องป้องกันภัยจากธรรมชาติ นอกจากนั้นยังทำเป็นอุปกรณ์เก็บของหรืออุปกรณ์จับปลา 3) อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง บางสถานที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ การดำเนินชีวิตยังต้องใช้แบบเดิม เช่น การใช้ครกกระเดื่องในการตำข้าว 4) การสร้างที่อยู่อาศัยตามฐานะทางสังคม โดยแบ่งตามฐานะการสร้างบ้านแต่ละหลังก็จะมี ความแตกต่างกัน ผู้มีฐานะบ้านจะสร้างจากวัสดุที่มีราคาแพงและหรูหรา ส่วนผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า ส่วนใหญ่ก็จะเน้นการสร้างโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติ

2) การประกอบอาชีพ

อาชีพ คือ กิจกรรม การทำงานที่มีรายได้ตอบแทนโดยอาศัยแรงงานความรู้ มนุษย์จำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อทำมาหากินเลี้ยงตนเองและครอบครัว คนในสังคมไทยมีการประกอบอาชีพแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึง การประกอบอาชีพของคนไทย ได้แก่ ประกอบอาชีพชาวประมง ประกอบอาชีพทำการเกษตร และประกอบอาชีพการรับจ้าง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) ชาวประมง

อาชีพชาวประมงเป็นอาชีพหนึ่งในสังคมไทย โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำหรือทะเล สภาพภูมิประเทศของภาคใต้ มีลักษณะเป็นแหลมที่ถูกขนาบด้วยทะเล คือทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรอินเดีย และทะเลจีนใต้อันเป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก ดังนั้น จึงเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ ดังนั้น คนที่อาศัยอยู่ทาง

ภาคใต้ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นชาวประมง

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง ป๊ะของอามิงก็เคยเป็นชาวประมง เมื่อว่างจากเรียนแล้ว อามิงก็จะตามน้ำออกเรือไปหาปลาที่ทะเล เพื่อหารายได้เพิ่มเติมสำหรับครอบครัวของตนเอง ดังตัวอย่าง

ป๊ะของอามิงเคยทำอาชีพประมงที่บ้านโดยอาศัยเรือ
ลำเล็ก ๆ ออกหากุ้งหาปลาตามชายฝั่ง เครื่องมือจับปลาเป็น
ผลผลิตจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน...

“...ชาวบ้านที่นี่ส่วนมากมีอาชีพทำประมงชายฝั่ง รายได้
มาจากทรัพยากรทางทะเล...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 26, 59)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สภาพภูมิประเทศของภาคใต้ล้อมรอบด้วยทะเล ดังนั้น คนที่อยู่ทางภาคใต้ส่วนมากอาศัยอยู่ริมทะเลและมีอาชีพเป็นชาวประมง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการทำประมงพื้นบ้านหาปลามาทำเป็นอาหารของครอบครัวและนำไปขายในชุมชนเพื่อหารายได้ ดังเช่น ป๊ะของอามิงใช้เครื่องมือจับปลาที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยวัสดุในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับชนิดและขนาดของสัตว์น้ำและไม่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำเกินความจำเป็น เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการหากุ้งปลาที่มีอยู่ตามชายฝั่งทะเลโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสัตว์น้ำขนาดเล็ก แสดงให้เห็นว่าทะเลภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก และชาวบ้านริมทะเลก็มีการเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง

นวนิยายเรื่อง อาถรรพ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง รัชชเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มที่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง นอกจากออกทะเลตกปลาแล้ว ชาวประมงภาคใต้ส่วนมากจะจับปลาเก๋าขายให้พ่อค้าส่งออกไปมาเลเซีย ดังตัวอย่าง

...ตลาดมาเลเซียสั่งซื้อลูกปลาเก๋าวัยอ่อนเพื่อนำไป
เพาะเลี้ยงจำนวนมาก

ชาวประมงจำนวนมากในพื้นที่ชายทะเลตั้งแต่พื้นที่สงขลา
จนจดนราธิวาส ต่างหันกันมานำกุ้งไม้ใบสนมามัดเป็นพุ่มทำเป็นขัง
หลอกล่อให้ลูกปลาเก๋ามาอยู่อาศัย และดักจับขายให้พ่อค้าส่ง
มาเลเซีย มีผู้ประกอบอาชีพเช่นนี้นับหมื่นคน มันทำรายได้พิเศษให้
ครอบครัว 4-5 พันบาทต่อเดือน

(อาถรรพ์ทะเลใต้, 2554, น. 51-52)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ทะเลในภาคใต้มีทรัพยากรสัตว์น้ำจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ชาวภาคใต้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นชาวประมง จากประมงพื้นบ้านพัฒนามา

เป็นประมงเพื่อการค้า ชาวประมงจับลูกปลาเก๋าขายให้พ่อค้าส่งออกไปต่างประเทศเพื่อนำไปเพาะเลี้ยงสร้างรายได้แก่ครอบครัวเป็นรายได้พิเศษเดือนละไม่น้อยกว่า 4 พันบาท และยังสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีการจับสัตว์น้ำเพื่อการค้า แต่ชาวประมงก็ยังคงใช้วัสดุจากธรรมชาตินำมาเป็นอุปกรณ์จับปลา และได้เรียนรู้ว่าธรรมชาติในท้องทะเลเป็นที่พึงให้คนที่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง

นวนิยายเรื่อง *อาถรรพณ์ทะเลใต้* ได้กล่าวถึง เด็กชายเดชาเย็นอยู่บนสะพานรอพ่อกลับมาจากทะเล แล้วมองเห็นคลองสายเล็กมีกระชังที่เลี้ยงปลาอยู่ในคลอง เพราะที่หมู่บ้านมีคนเลี้ยงปลาเป็นอาชีพ ดังตัวอย่าง

คลองสายเล็กบริเวณนี้เป็นดงต้นจาก มีกระชังเลี้ยงปลา กะพงขาวอยู่ทั่วไป มันถูกผูกให้ลอยน้ำอยู่ด้วยลำไผ่ และแพโฟม เรียงรายไปตลอดฝั่งน้ำ เป็นอาชีพเสริมอีกอย่างของผู้คน

ปัจจุบันนี้ผู้คนทั่วไปหันมาเลี้ยงปลาในกระชังกันมาก บ้างหันมาเลี้ยงปูดำ และบ้างเลี้ยงปลาเก๋า เพราะมันสร้างรายได้เป็นชิ้นเป็นอันและกำหนดเวลาขายได้ เนื่องจากสภาพทะเลและสัตว์น้ำเปลี่ยนไป ทั้งมีจำนวนลดน้อยลง ผู้คนที่รู้จักเปลี่ยนแปลงตนเอง เข้ากับสถานการณ์ได้ก่อน จึงมีฐานะดีและร่ำรวยได้ กว่าจะมีผู้เลียนแบบตามทัน พวกหัวไวใจสู้ก็เดินหน้าไปไกลกว่าคนผู้นอนดูท่าทีไปไกลแล้ว

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 98)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำในทะเลมีจำนวนลดลง ชาวประมงในภาคใต้นอกจากจะออกไปจับปลาในทะเลแล้ว ยังมีการเพาะเลี้ยงปลาในกระชังที่ผูกด้วยไผ่และโฟมลอยอยู่ในน้ำ เป็นอาชีพส่วนหนึ่ง ปลาที่นิยมเลี้ยงมีปลากะพง ปลาเก๋า และเลี้ยงปูดำ เป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับชาวประมงอย่างมาก เพราะสามารถกำหนดเวลาการขายได้ และยังสะท้อนให้เห็นว่า คนที่ขยันและรู้จักปรับเปลี่ยนวิธีคิดมีการพัฒนารูปแบบการประกอบอาชีพของตนเองอยู่ตลอดเวลา จะมีรายได้และฐานะที่มั่นคงกว่าคนที่ไม่ปรับเปลี่ยนตนเอง

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า สังคมชาวภาคใต้ส่วนใหญ่จะสร้างที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกับทะเลมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ชาวภาคใต้จึงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากการจับสัตว์น้ำทางทะเลพอเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ นอกจากออกทะเลตกปลาขายเองแล้ว ชาวประมงยังมีรายได้พิเศษจากการจับลูกปลาเก๋าทัวเล็กขายให้พ่อค้าส่งไปต่างประเทศและมีการเพาะเลี้ยงปลากระชังอีกด้วย

2.2) ทำการเกษตร

ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะใน

เขตพื้นที่ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มดินตะกอนที่กว้างขวางที่สุด และเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ ดังนั้น เกษตรกรจึงเป็นอาชีพที่สำคัญอาชีพหนึ่งของคนไทย ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้ กล่าวถึงคนไทยบางกลุ่มมีอาชีพเป็นเกษตรกร เช่น ทำนาปลูกข้าว ปลูกพืชสวน อาชีพทำการเกษตร สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวในการดำรงชีวิตได้ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ของก.ไผ่เป็นชาวนาที่ทำนาปลูกข้าว และต้องออกไปทำงานที่ทุ่งนาดูแล ต้นข้าวตั้งแต่เช้า ดังตัวอย่าง

“...พรุ่งนี้พ่อกับแม่จะไปถอนหญ้าที่นา...”

“นอนกันได้แล้ว กอไผ่ ใบตอง ลูก...พรุ่งนี้พ่อกับแม่จะ ออกนา แต่เช้านะ” พ่อบอกฉันกับน้องให้เข้านอน

...พ่อเคยบอกว่า มีฝนถึงจะได้ทำนาปลูกข้าว มีแดดและ ลมทำให้ข้าวงอกงาม แปลงเป็นใบข้าวต้นข้าว รวงข้าวงอกงาม เต็บโต พ่ออยู่กลางนาไม่กลัวฟ้ากลัวฝน ไม่เกรงสายลมและ แสงแดด มีงอบสวมหัวก้ม ๆ เงย ๆ ฝน แดด ถูกแต่เพียงหลัง ข้างหน้าออกหน้าใจยังอบอุ่น หัวฟูไม่เปียกก็ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยง่าย ๆ พ่อเป็นชาวนาปลูกข้าว แต่ฟ้าฝนแดดลมให้ชีวิตข้าว ให้รวงข้าว เป็นเมล็ดข้าวให้ชีวิตเรา ให้ชีวิตพ่อแม่ ให้ชีวิตลูก ๆ เต็บโต

งดงาม พ่อเคยบอกสอนฉันไว้...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 13-18)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนที่ประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมมีความขยัน และอดทน ต้องออกไปทำงานที่ทุ่งนาตั้งแต่เช้า การทำงานในนาต้องทนแดด ฝน ลม ทำการเกษตร ปลูกข้าวยังต้องพึ่งพิงฤดูกาลด้วย เมื่อถึงฤดูฝนมีฝนตกลงมา ชาวนาจะเริ่มหว่านข้าวลงไปนา เมล็ด ข้าวได้ความชื้นจากน้ำฝน ก็จะเริ่มงอกและเจริญเติบโตเป็นต้นข้าว ข้าวเติบโตขึ้นจะต้องพึ่งพิงแดด สายลม น้ำฝน และทำให้ต้นข้าวออกรวงกลายเป็นเมล็ดข้าว แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติให้ชีวิตแก่ข้าว ข้าวให้ชีวิตแก่ชาวนา ชาวนาทำนาปลูกข้าวจึงมีวิถีการดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติที่แยกกันไม่ขาด

นอกจากนั้น ในนวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และ ใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ยังได้กล่าวถึง เพราะพ่อแม่เป็นชาวนา ซึ่งเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว ครอบครัวของก.ไผ่ก็จะยุ่งกับการทำงานอยู่ในทุ่งนา เพราะต้องเกี่ยวข้าวก่อนข้าวจะร่วงหล่น ดังตัวอย่าง

...พ่อบอกว่าต้องออกนาเกี่ยวข้าวตั้งแต่เช้าออกจาก
อากาศไม่ร้อนแล้ว ยามเช้าอากาศขึ้น ช่วยให้เมล็ดข้าวไม่ร่วงหล่น
หลุดง่าย เพราะรวงข้าวที่แก่จัด หากโดนแดดแห้งกรอบเวลาเก็บ
เกี่ยวเมล็ดก็จะร่วงหล่นเสียหาย...

เกี่ยวข้าว จะต้องรวบกำกอข้าวหงายมือ เกี่ยวด้วยเคียว
คมกริบ แล้วหักมือคว่ำลงตากรวงข้าวไว้บนตอซังให้แห้งสนิท หาก
ใครที่รวบกรวงข้าวด้วยการคว่ำมือ เอนิ้วหัวแม่มือลงไปมือลงก็จะถูก
ต่อว่า..ว่าเกี่ยวข้าวไม่เป็น...

...ใครทำนาไม่มากก็จะลงมือเกี่ยวกันเองโดยใช้แรงงานใน
ครัวเรือน แต่หากทำนามากกำลังคนในครอบครัวไม่เพียงพอต่อ
เวลาที่ข้าวในนาจะแห้งกรอบร่วงหล่นเสียหาย ก็ต้องเอามือเอาแรง
ลงแลกกันกับเพื่อนบ้านช่วยกันเก็บเกี่ยวให้เสร็จภายในสองหรือ
สามวัน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น.71-72)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวนาทำการเกษตรเป็นอาชีพ เมื่อถึงฤดูกาล
เก็บเกี่ยวข้าว จะเป็นช่วงเวลาที่ยุ่งวุ่นวายและเหน็ดเหนื่อยต้องทำงานอยู่กลางทุ่งนาตลอดเวลา การเก็บ
เกี่ยวข้าวก็ต้องรู้วิธีการและต้องเลือกช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวให้ถูกต้อง จากตัวอย่างแสดงให้เห็น
ชาวนาต้องไปเก็บเกี่ยวข้าวตอนเช้าที่อากาศยังไม่ร้อนมาก เพราะหากเมล็ดโดนแดดร้อน เมล็ดทั้งจะ
แห้งหลุดร่วงง่าย ชาวนาจะลำบากในการเก็บข้าวที่ร่วงบนพื้น นอกจากนี้แล้วการเกี่ยวข้าวด้วยเคียวก็
ต้องใช้ทักษะ หากการใช้เคียวหรือวิธีการเก็บเกี่ยวไม่ถูกต้องอาจได้รับบาดเจ็บ และยังสะท้อนให้เห็น
ความขยันและอดทนของชาวนาเพราะการเก็บเกี่ยวข้าวต้องใช้แรงกายของชาวนามาก โดยเฉพาะ
ชาวนาที่ปลูกข้าวหลายไร่ ซึ่งแรงงานของครอบครัวตนเองไม่เพียงพอ ก็ต้องไปแลกแรงกายกับเพื่อน
บ้านมาช่วยกันเก็บเกี่ยวจนเสร็จก่อนเมล็ดข้าวจะร่วงหล่น

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ของก.ไผ่นอกจากทำนาปลูกข้าวแล้ว ยังปลูกสวนกล้วยด้วย ดังตัวอย่าง

กินข้าวเสร็จแล้วพ่อก็เข้าไปตาดกล้วยในสวนกล้วยหลัง
บ้าน ส่วนแม่ก็เข้าไปตัดสางกอกล้วยพร้อมตัดกล้วยที่แก่ได้ที่แล้ว
เพื่อนำไปบ่มให้สุกเอาไว้ขาย กล้วย..นอกจากขายดิบแบบเหมา
เครือแล้ว ถ้าหากบ่มแล้วขายเป็นกล้วยสุกก็จะได้รับราคาแพงกว่าแต่
ต้องไปนั่งขายเองที่ตลาด ส่วนกล้วยดิบนั้นจะมีพ่อค้ามาตะเวนซื้อ

ถึงสวนไม่ต้องหาบไปขายให้หนักหนื่อยแต่ราคาก็จะถูกตามลง
ไปด้วย...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 26)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนที่ประกอบอาชีพทำการเกษตร นอกจาก
ทำนาปลูกข้าวเป็นหลักแล้ว เพื่อให้ใช้พื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า ชาวนาก็ยังปลูกพืชอีกหลายชนิด ดังเช่น
ครอบครัวของ ก.ไผ่และใบตอง ยังทำสวนกล้วยอีกด้วย เพื่อให้มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี ชาวนาที่
ทำสวน ต้องใส่ใจดูแลพืชผลที่ปลูกไว้ ให้เติบโตอย่างดี กล้วยที่ชาวนานำไปขายก็ขายได้สองแบบ คือ
ขายแบบกล้วยดิบและกล้วยสุก กล้วยสุกได้ราคาดีกว่าขายแบบดิบ แต่ต้องไปขายเองที่ตลาด จะขาย
เป็นแบบไหนก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของสวน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ส่งก.ไผ่ไปอยู่ที่บ้านตายาย เพื่อให้เรียนต่อมัธยมปลาย เมื่อว่างจากการ
เรียนแล้ว ก.ไผ่ก็จะไปช่วยตายายกับลุงป่าทำงานในสวนที่หลังบ้าน ในสวนของตายายกับลุงป่าได้
ปลูกพืชหลายชนิดเช่น ต้นหมาก พลู กล้วย มะพร้าว และผัก เป็นต้น ดังตัวอย่าง

...ตากับยายและลุงกับป้ายังใช้ชีวิตในสวนอย่างเกษตรกร
ทั่ว ๆ ไป สวนถูกยกขึ้นเป็นห้องร้องมีน้ำทั่วถึงสามสี่ร่อง ตาใช้ปลูก
กล้วย ขายใบตองและกล้วยน้ำว้าดิบ ส่วนอีกสวนชนิดใหญ่เกือบ
สิบร่อง เป็นสวนดั้งเดิมปลูกหมากและพลู ต้นหมากสูงยาวชูดฟ้า
บ่งบอกวันเวลาที่เติบโตบนพื้นดินมานานป้อน้อยก็มากกว่าอายุ
ลูกชายได้ครบวช และสวนที่ติดกันอีกแปลงตากับยายยกให้ลุง
กับป้าดูแล ลุงกับป้าปลูกกล้วยไม้ตัดดอกสีสวยสดชูช่องามราวสิบ
ร่องสวน ส่วนอีกชนิดหนึ่งนั้นทำสวนผัก ริมแปลงผักปลูกมะพร้าว
น้ำหอมไว้ขายมะพร้าวอ่อน

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 86)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากการทำนาแล้ว เกษตรกรหลาย ๆ คน
ก็ยังมีอาชีพทำสวน ตายายและลุงกับป้าของ ก.ไผ่ ก็เช่นเดียวกัน ทำสวนปลูกพืชหลายชนิด เช่น
ต้นกล้วย ต้นมะพร้าว ต้นหมาก ผักและดอกไม้ในสวน สามารถนำผลผลิตที่ปลูกไว้ไปขาย และสร้าง
รายได้แก่ครอบครัวหมุนเวียนตลอดทั้งปี นอกจากนั้น จากตัวอย่างยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของ
ชาวสวน โดยแหล่งที่น้ำท่วมถึง ชาวสวนจะทำเป็นห้องร้องเก็บน้ำไว้ เพื่อให้สะดวกในการรดน้ำกับพืช
ที่ตนเองปลูกไว้ การดำรงชีวิตของชาวสวนจะใกล้ชิดกับธรรมชาติและพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ แสดง

ให้เห็นว่าธรรมชาติกับมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ผลประโยชน์มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ทำการเกษตรเป็นอาชีพหนึ่งในสังคมไทย โดยเฉพาะสำหรับชาวไทยที่อาศัยอยู่ในสังคมชนบท อาชีพเกษตรกร เช่น ทำนาปลูกข้าว ปลูกกล้วย ปลูกมะพร้าว ปลูกหมาก ปลูกผัก เป็นต้น เป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เกษตรกรจะต้องทำงานใช้แรงงานเป็นอย่างมาก ต้องทนฝน ทนแดด จึงต้องมีความอดทน นอกจากนี้แล้ว การทำการเกษตรต้องพึ่งพิงธรรมชาติ เช่น ก่อนปลูกข้าวต้องรอฝนตก ลมและฝนก็เป็นเงื่อนไขในการเติบโตของพืชทุกชนิด จึงกล่าวได้ว่าเกษตรกรกับธรรมชาติไม่สามารถแยกออกจากกันได้

2.3) การรับจ้าง

อาชีพรับจ้าง คือ การทำงานที่ต้องใช้แรงงานรับจ้างทำงานในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อหารายได้ตอบแทน เช่น โรงงาน เป็นต้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงสังคมภาคใต้มีคนประกอบอาชีพรับจ้างทำงานอยู่ในโรงงานต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ธวัชเมื่อกลับจากทะเลมาอยู่ที่บ้าน ทุกเช้าธวัชจะออกไปกินน้ำชาที่ร้านน้ำชาเจ๊ะอารง หน้าร้านจะมีรถกระบะมารับผู้หญิงที่รับจ้างออกไปทำงานที่โรงงานต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

ธวัชยอมรับว่า หญิงใต้ช่างอดทนดีแท้ นับแต่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่นี่ ทุก ๆ เช้าที่เห็น ภาพที่ชินตามคือ ผู้หญิงจำนวนหนึ่งของที่นี่จะนั่งรถกระบะที่มารับ ออกไปทำงานใช้แรงงานรับจ้างในโรงงานต่าง ๆ ทำหน้าที่แบกรับภาระเต็มสองไหล่ เมื่อสอบถามลึกลงไปว่า ผู้ชายไปไหนกันหมด มักได้รับคำตอบว่า ออกไปร้านน้ำชา ไปเล่นนก หรือไม่งั้นก็ให้คำตอบว่าสามีของเธอหรือพ่อของเด็ก ออกไปทำงานที่มาเลย์...

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 48)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมภาคใต้ นอกจากจะประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลักแล้ว ผู้หญิงก็ต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะไปทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงาน เพื่อมีรายได้ให้เพียงพอเลี้ยงลูกและเลี้ยงครอบครัว แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันทั้งผู้หญิงและผู้ชายต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว

จากการวิเคราะห์การประกอบอาชีพทั้งหมดสรุปได้ว่า ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยในชนบทส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ เช่น อาชีพชาวประมงออกทะเลหาปลาเลี้ยงปลา อาชีพทำการเกษตร ทำนาปลูกข้าว

ทำสวนปลูกผักผลไม้ นอกจากนั้น ยังมีอาชีพรับจ้างออกไปทำงานใช้แรงงานในโรงงาน เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและทำให้ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น

3) อาหารการกิน

อาหารเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ อาหารแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของภูมิภาคนั้น ๆ อาหารที่ปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมี 2 ประเภท คือ อาหารที่ใช้วัตถุดิบจากพืชผักที่มีอยู่ในธรรมชาติมาเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับการประกอบอาหารและอาหารที่ผ่านการปรุงแต่งอย่างมีเอกลักษณ์ตามท้องถิ่น

3.1) อาหารที่มาจากธรรมชาติ

อาหารการกินที่มาจากธรรมชาติ คือ อาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นและมีอยู่ตามฤดูกาล เติบโตตามธรรมชาติ ไม่ได้ผ่านการกระบวนการปรุงแต่ง ได้แก่ พืชต่าง ๆ เช่น ตำลึง มัน เผือก เห็ด หน่อไม้ และสัตว์ป่า เช่น ไช้ผดแดง เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง แม่ของ ก.ไผ่กับใบตองที่เตรียมอาหารใส่บาตรตอนเช้า เมื่อพระมาถึงและใส่บาตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว แม่ก็พาก.ไผ่กับใบตองไปเก็บยอดตำลึงและชะอมที่ริมรั้วคันคลอง เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบประกอบอาหาร ดังตัวอย่าง

ใส่บาตรเสร็จแล้ว แม่ ฉันทัน และน้องพากันไปเก็บตำลึงและชะอมริมรั้วคันคลองหน้าบ้าน...ตำลึงขึ้นงอกงามตามแนวรั้วยาวไปคลุมถึงแนวต้นชะอม ยามเข้าน้ำค้างผสมปอยฝนเกาะเป็นเม็ดน้ำบนขอบใบตำลึงกลมใสเล็ก ๆ เวลาเด็ดยอดเม็ดน้ำก็ร่วงพราว แม่บอกว่าเก็บชะอมและตำลึงจะต้องเก็บตั้งแต่เช้าแล้วห่อด้วยใบตองไว้ ยอดตำลึงและชะอมก็จะอ่อน อวบอิมและสดไปตลอด แต่ถ้าหากเก็บตอนสายหรือตอนบ่ายยอดผักจะแก่แข็งไม่น่ากิน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 86)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า วิถีชีวิตของคนในชนบทจะมีความผูกพันกับธรรมชาติทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารของคนในสังคมชนบทส่วนใหญ่มักหาได้ตามฤดูกาลและเก็บจากแหล่งธรรมชาติที่อยู่รอบตัว เช่น ยอดอ่อนของผักตำลึงชะอม ที่หาได้อย่างมากมายในฤดูฝน เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติช่วยลดภาระรายจ่ายของครอบครัว นอกจากนั้น ยังทำให้สมาชิกในครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกันและเรียนรู้รูปแบบการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตนเองจากประสบการณ์จริง และได้

เรียนรู้ว่าธรรมชาติสามารถเป็นที่พึ่งให้มนุษย์ได้เสมอ ขอเพียงมนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและเหมาะสม

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่กับเพื่อนนักศึกษาออกค่ายไปศึกษาป่าโคกป่าทามที่หมู่บ้านปกากะญอ ผู้ใหญ่ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบพานักศึกษาทุกคนเดินทางไปศึกษาในป่าโคก และได้อธิบายให้นักศึกษาฟังว่า ป่าโคกเป็นแหล่งอาหารและแหล่งเครื่องใช้ต่าง ๆ ของชาวบ้านทุกคน ดังนั้น ป่าโคกจึงมีความสำคัญอย่างมากสำหรับชุมชน ดังตัวอย่าง

พ่อผู้ใหญ่เล่าว่าป่าโคกเป็นที่อยู่ที่กินของทั้งคน ทั้งวัวควายหรือสัตว์ป่าน้อยใหญ่ก็ได้อาศัยเกื้อกูลกัน ต่างก็อุทิศชีวิตให้เป็นห่วงโซ่อาหารในยามแห้งแล้งกันดาร แต่ถ้าหากยามหน้าฝนก็จะอุดมสมบูรณ์มากน้อย ทั้งผักทั้งหมากไม่มีให้ได้กินกันหลากหลาย อีกทั้งเห็ดมากมายหลายชนิด ทั้งเห็ดไข่ เห็ดระโงก เห็ดตับเต่า เห็ดเหลือง เห็ดปลวก เห็ดโคน มีพอให้ได้กินกันอิ่มทั้งหมู่บ้าน ต่างคนต่างหาเก็บกิน เก็บแค่พอกินกันแต่ละครัวเรือน จึงมีแบ่งปันกันทั้งหมู่บ้าน ไม่ต้องซื้อต้องหา หน่อไม้ก็มากหลาย ทั้งหน่อปลวก หน่อไผ่ป่า หน่อไม้บง เก็บกินหน่อสด แกงเปรอะแกงหน่อไม้ใส่ใบหญ้านาง ทำซุบหน่อไม้ แซบอย่าบอกใคร หากเหลือก็ทำเป็นหน่อไม้ดองไว้กินยามแล้งยามขาดแคลน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 146)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สำหรับคนที่อาศัยอยู่ดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ป่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งอาหารสำหรับชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเฉพาะเมื่อถึงฤดูฝน ทรัพยากรในป่าจะอุดมสมบูรณ์มาก มีพืชหลายชนิดที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ เช่น เห็ดไข่ เห็ดระโงก เห็ดตับเต่า เห็ดเหลือง เห็ดปลวก เห็ดโคน และหน่อไม้ หน่อปลวก หน่อไผ่ป่า หน่อไม้บง เป็นต้น พืชทั้งหมดนี้นำมาทำเป็นอาหารได้หลายชนิด นอกจากนั้น ป่ายังเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ที่อาศัยอยู่ หากทุกคนรู้จักที่จะแบ่งปันดูแลป่าให้มีความสมบูรณ์ คนและสัตว์ก็จะมีแหล่งพึ่งพิงทางธรรมชาติที่ยั่งยืน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่ได้มีโอกาสในการกินอาหารที่ทำด้วยไข่มดแดงที่พ่อของจ๋อยเอามาจากป่าโคก ซึ่งเป็นอาหารที่ก.ไผ่ไม่เคยกินมาก่อน แต่ก็อร่อยแปลกลิ้นไปอีกแบบ ดังตัวอย่าง

พ้อ จ๋อย และฉั่น ทุกคนทำภารกิจส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว ก็
พร้อมหน้ากันสำหรับอาหารมื้อค่ำอาหารมื้อนี้มี คั่วໄໝ່แดงใส่ໄຂ່
แกงยอดผักหวานใส่ໄໝ່แดง น้ำพริกปลาร้าหรือปลาแดกที่จ๋อย
เรียก แล้วก็กินกันอย่างตั๋นน้อยของจ๋อย

ໄໝ່แดงคั่วกับໄຂ່ มีตัวมดแดงปนอยู่ด้วย เป็นอาหารเมนู
ใหม่ที่ฉั่นไม่เคยกินมาก่อน รสชาติเค็ม ๆ มัน มีรสเปรี้ยวของตัวมด
อร่อยแปลกลิ้นไปอีกแบบ...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 142)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีอาหารพื้นถิ่นที่หาได้จากธรรมชาติ
หลายชนิด เช่น ໄໝ່แดง นก นำมาทำเป็นอาหาร สำหรับໄໝ່แดงจะคั่วกับໄຂ່หรือໄສ้เข้าไปในแกง
ยอดผักหวาน หากทำเป็นเมนูคั่วໄໝ່แดงใส่ໄຂ່จะมีรสชาติทั้งเค็ม มัน และเปรี้ยวแต่ก็จะอร่อย ส่วน
นกกจะนำมาย่าง นอกจากนั้นยังมีปลาร้าที่หมักเป็นอย่างดี อาหารส่วนใหญ่วัตถุดิบจะมาจากธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า คนไทยที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความผูกพันกับธรรมชาติ
ทั้งที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน อาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติมีมากมายหลายชนิด ทั้งพืช เช่น ตำลึง
ชะอม เห็ด หน่อไม้ สัตว์ เช่น นก และแมลง เช่น ໄໝ່แดง โดยเฉพาะในฤดูฝนอาหารจะมีความอุดม
สมบูรณ์มากกว่าฤดูอื่น ดังนั้น ธรรมชาติจึงเป็นแหล่งอาหารหล่อเลี้ยงที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับ
ทุกชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ

3.2) อาหารที่ผ่านการปรุงแต่ง

อาหารที่ผ่านการปรุงแต่ง หมายถึง อาหารที่ใช้วัตถุดิบสองชนิดขึ้นไปนำมา
ผสมผสานกันและทำเป็นเมนูใหม่ ซึ่งไม่ใช่เป็นอาหารที่มาจากธรรมชาติแล้วทำเป็นอาหารโดยตรง
อาหารที่ผ่านการปรุงแต่งในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมีหลายชนิด เป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์
และแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยอย่างชัดเจน รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ใกล้ถึงวันลออกกระทง พ้อแม่ก.ไผ่และใบตองไปช่วยลุงทำขนมจีนที่บ้าน
ลุงกับป้า และแม่ช่วยป้าทำอาหารอร่อยหลายอย่าง นอกจากนั้นยังเตรียมอาหารเพื่อไปทำบุญที่วัด
ก.ไผ่กับใบตองจึงได้กินอาหารอร่อย ๆ ที่ไม่ค่อยได้กินเป็นประจำ ดังตัวอย่าง

...มือกลางวันนี้มีต้มยำปลาช่อน แกงเลียงหัวปลีซึ่งชื่อ
เหมือนว่าจะเผ็ดเพราะได้ชื่อว่าแกง แต่แกงเลียงหัวปลีนั้นไม่เผ็ด
เท่าไร หรือเรียกว่าไม่เผ็ดเลยก็ได้เพราะแม่ใส่พริกสดสองสามเม็ด
โขลกผสมกับหัวหอมแดงสีห่าหั่ว ใส่กะปิระยองกะปิชั้นดีลงไป

โหลกรวมกับเนื้อปลาเนื้ออ่อนอย่างและตากแดดไว้จนแห้งกรอบ โหลกให้เข้ากันละลายน้ำเตใ้หม้อยกขึ้นตั้งไฟ พอเดือดก็ใส่หัวปลี ที่ปลอกเอาแต่ข้างในอ่อน ๆ หั่นตามขวางบาง ๆ ให้ละเอียดแช่ และล้างด้วยน้ำมะขามเปียกเพราะจะทำให้หัวปลีขอยไม่ดำ ประุรสเค็มอ่อน ๆ นำ ใส่ใบแมงลักลงไปยกขึ้นจากเตาพร้อมเสิร์ฟ ชดน้ำอร่อยอย่าชอบ...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 63)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ หรือวันสำคัญ คนไทยก็จะช่วยกันทำอาหารอย่างพิถีพิถันหลายอย่าง อาหารมีการปรุงจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติหลายชนิด เช่น แกงเลียงหัวปลีต้องใช้วัตถุดิบ ได้แก่ พริก หัวหอมแดง กะปิ เนื้อปลาที่ตากแห้งไว้ นำมาโหลกรวมกันแล้วนำไปละลายน้ำเตใ้ในหม้อและยกขึ้นตั้งไฟ เมื่อเดือดก็ใส่หัวปลีที่ปลอกเปลือกออกแล้วนำไปล้างด้วยน้ำมะขามเปียกเพราะในหัวปลีมียางจะได้ไม่ดำและปรุงรสสุดท้ายใส่ใบแมงลัก เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การทำแกงเลียงมีขั้นตอนการทำหลายขั้นตอนและมีส่วนผสมที่มาจากธรรมชาติหลายชนิดที่นำมาปรุงเข้าด้วยกัน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง แม่กับป้าที่ช่วยกันเตรียมอาหารกลางวันให้พ่อกับลูกที่กำลังช่วยกันเตรียมงานทำขนมจีน ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเอง แม่เตรียมอาหารเสร็จก็ให้ก.ไผ่ไปเรียกพ่อกับลูกกลับมากินข้าว มื้อนี้แม่ได้ทำป่นปลาร้าเป็นอาหารอร่อยที่พ่อชอบกิน ดังตัวอย่าง

...กับข้าวอีกอย่างหนึ่งก็คือป่นปลาร้า กินกับผักแกล้มหลายอย่างที่พ่อชอบและคงจะเป็นลูกและปู้่อีกสองคนที่ชอบด้วย ...ป่นปลาร้าทำจากพริกใหญ่สดบั้งไฟให้สุกเกรียมลอกเอาผิวเปลือกออก เอาหอมแดง กระเทียมทั้งหัวเผาใต้ตุ้ดเตาหรือในช่องด้านล่างลิ้นเตาหรือรังผึ้งของเตาอังโล่หรือเตาถ่าน พอสุกดีก็นำทั้งสามอย่างใส่ครกโหลก ใส่เกลือเม็ดสีห้าเม็ดจนแหลก ซึ่เนื้อปลาช่อนต้มสุกลงไป โหลกให้เข้ากันอีกครั้งจากนั้นก็ตักน้ำปลาร้าปลากระดี่อย่างดี หลนจนสุกหอม

ผสมลงไปก็จะได้ป่นปลาร้า รสเยี่ยมกินกับผักแกล้ม...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 65)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปนปลาร้าเป็นอาหารอีกชนิดหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของคนชนบทเป็นอาหารที่ต้องรับประทานกับผักหลายอย่าง การทำจะต้องใช้วัตถุดิบ เช่น พริก หอมแดง กระเทียม ปลาช่อน เป็นต้น นำมาโขลกผสมกันปรุงรสด้วยเกลือ จัดเป็นอาหารอีกประเภทหนึ่งที่คนไทยในชนบทนิยมรับประทาน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง อาหารอีกอย่างหนึ่งคือขนมจีนน้ำยา หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จ พ่อแม่และลุงป้าก็ช่วยกันทำขนมจีน เพื่อเอาไว้กินในครอบครัวและนำไปทำบุญที่วัดในเทศกาลลอยกระทง เมื่อจับเส้นขนมจีนเสร็จ แม่กับป้าก็เข้าห้องครัวทำน้ำยา เด็ก ๆ อย่างก.ไม่ก็รู้สึกมีความสุขและดีใจมากที่จะได้กินขนมจีนน้ำยาในมือเย็นนี้ ดังตัวอย่าง

...อีกไม่นานก็คงได้กินขนมจีนน้ำยาแล้ว พริกแกงน้ำยา เหมือนกับพริกแกงที่ใช้ทำแกงส้มเพียงแต่แก่กระชายหน่อย มีพริกแห้งหอมแดง กระเทียม ตะไคร้ เกลือ กะปิใส่กระชายมากหน่อย ไม่ใส่ผิวมะกรูด โขลกให้ละเอียดนำปลาช่อนตัวใหญ่ ๆ เนื้อมาก...ใส่ปลาร้าอย่างดีลงไปนิดหนึ่ง...โขลกให้เข้ากันอีกครั้ง ละลายกับน้ำกะทิที่คั้นไว้ ตั้งไฟให้เดือดปรุงรสด้วยน้ำปลาตัดด้วยน้ำตาลปีบนิดหนึ่งให้รสจัดไว้เพื่อที่เมื่อกินกับขนมจีนแล้วก็จะกลมกล่อมพอดี ส่วนที่ขาดไม่ได้หรือหากขาดแล้วจะไม่อร่อยถึงใจก็คือ หัวปลี หั่นฝอย...และก๋วยเตี๋ยวเป็นเครื่องเคียงสำหรับรับประทานกับขนมจีนน้ำยาปลาช่อนน้ำข้นอร่อยอย่าบอกใคร...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 65)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในวันเทศกาล คนไทยจะทำอาหารการกินจำนวนมากกว่าวันธรรมดา ขนมจีนน้ำยาก็คือเป็นอาหารที่ขาดไม่ได้ในช่วงเทศกาลสำหรับคนไทย ขนมจีนน้ำยา ส่วนใหญ่จะทำด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่ทำเส้นขนมจีน รวมไปถึงการทำน้ำยา โดยส่วนผสมของพริกแกงก็เหมือนกับพริกแกงส้ม เพียงแต่ใส่กระชายมากกว่าและโขลกรวมกับเนื้อปลาช่อนใส่น้ำปลาร้าลงไปและนำมาต้มกับน้ำกะทิ ปรุงรสด้วยน้ำปลาและน้ำตาลปีบ แม้ว่าการทำน้ำยาจะมีหลายขั้นตอน และต้องใช้วัตถุดิบหลายชนิด แต่คนไทยก็นิยมเลือกทำอาหารนี้ในงานเทศกาลต่าง ๆ

นวนิยายเรื่อง อภรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึงลูกชายของแวดาโอะเพื่อนธวัชถึงเวลาที่ต้องทำพิธีเข้าสู่หนัดแล้ว แวดาโอะจึงจัดงานเลี้ยงเข้าสู่หนัดให้ลูกชาย และชวนเพื่อนบ้านมาร่วมฉลอง ในงานเลี้ยงเข้าสู่หนัดที่จัดเป็นงานเลี้ยงใหญ่ มีอาหารการกินหลายประเภทสำหรับแขกที่มาร่วมงาน ดังตัวอย่าง

วันนี้แวดาโอะลงทุนแกงมัสมั่นเนื้อ มีทั้งแกงพะ แกงไก่ ผัดวุ้นเส้น ผัดผักหลายอย่าง มีอาจาตยอดมะพร้าวอ่อนและ แดงกวางแกเลี่ยนมีทั้งน้ำพริกชามาลาดอ น้ำพริกกะปิและผักหญ้า เครื่องเคียงนานา โต๊ะผู้ใหญ่ นายโตยังแถมด้วยไก่หม้อและ ประงด้วย ผีมือแม่ค้าเก่าซึ่งเป็นภรรยาของผู้ใหญ่แวดาโอะเองอีกต่างหาก

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 95)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า อาหารการกินของคนไทยมีหลายชนิดแตกต่างกันตามวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ทั้งแกงและผัดสำหรับอาหารตามประเพณีของชาวมุสลิม จะไม่มีอาหารที่ทำด้วยเนื้อหมู เพราะหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามถือว่าหมูเป็นสัตว์สกปรก อาหารในงานเลี้ยงเข้าสู่หน้ดที่นิยมทำ ได้แก่ แกงมัสมั่นเนื้อ ซึ่งมีทั้งพะและไก่ ผัดวุ้นเส้น ผัดผัก น้ำพริก อาหารทุกอย่างทำจากพืชและสัตว์ และนำมาผ่านการปรุงรสให้เกิดความอร่อย

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ชาวชนบทส่วนใหญ่จะประกอบอาหารกินกันในครอบครัว อาหารส่วนใหญ่เป็นน้ำพริก กินกับผักที่ปลูกเอง นอกจากนั้น ยังมีปลาช่อนที่พ่อของก.ไผ่หาได้จากในคลองนำมาต้มใส่เครื่องปรุง ปลาหม้อแดงที่นำมาย่างกินกับน้ำปลา ส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งที่ปลูกเองและหาได้จากธรรมชาติรอบตัว แม้จะทำอาหารเสร็จเรียบร้อยพอดี ก.ไผ่กับพ่อจึงรีบไปอาบน้ำ หลังจากอาบน้ำเรียบร้อยแล้ว พ่อแม่ ก.ไผ่และใบตองก็มานั่งทานข้าวด้วยกัน ดังตัวอย่าง

หลังจากอาบน้ำอาบทำเรียบร้อยแล้ว แม่ก็เรียกทุกคนมา กินข้าว เช้าวันนี้มีน้ำพริกและผักจิ้มจากแปลงผักที่พ่อปลูกไว้เป็น เมนูอาหารหลักของพ่อที่ฉันกับน้องไม่สนใจมันอยู่แล้ว และก็มีต้ม ปลาช่อนสูตรลูกทุ่งของแม่ คือ ต้มปลาใส่ข่า ตะไคร้ หอมแดง ลัมมะขาม เกลือ เหยาะน้ำปลานิดหน่อย ฉีกใบมะกรูดลงไป แม่ไม่ใส่พริกเพราะเกรงว่าฉันกับน้องจะกินไม่ได้ ส่วนพ่อชอบเผ็ดก็ กินพริกแกงลัมเข้าไปทีหลัง เมนูเด็ดเช้านี้ที่ฉันชอบคงจะเป็นปลา หม้ออย่างจน

เกล็ดเกรียมมันหยุด เพียงจิ้มน้ำปลาก็เด็ดแล้ว

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 7)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนมากจะทำอาหารแบบเรียบง่าย โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในชนบท อาหารแต่ละมื้อจะเป็นอาหารที่หากินได้ง่าย เช่น น้ำพริก ผักต้ม ต้มปลา เป็นต้น ที่สามารถหาได้จากธรรมชาติบางอย่างเป็นพืชผักที่ปลูก

...แม่ไปช่วยป่า ๆ ยาย ย่า น้ำ อาที่เป็นผู้หญิงเย็บใบตองบายศรีที่ศรีทธา ชาวบ้านช่วยกันเตรียมทำกระทงใหญ่ ไว้ลอยเป็นกระทงเปิดงานประเพณีลอยกระทงประจำปี ที่จะจัดขึ้นในค่านี้นี้คืนวันเพ็ญสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง ส่วนพ่อก็ไปช่วยลุง อา น้ำ พี่หมู่ผู้ชายทำฐานกระทงใหญ่ของวัดซึ่งทำจากต้นกล้วยทั้งต้นประมาณแปดเก้าต้น ไข่ไม้ไผ่เสียบและใช้ดอกมัดรวมเป็นแพรองรับกระทงใบตองเย็บเป็นบายศรีซ้อนชั้นลดหลั่นหลายชั้นงดงามที่หมู่ผู้หญิงและแม่กำลังช่วยกันเย็บอยู่บนศาลา เพื่อที่ใช้ลอยเป็นกระทงประธานเป็นกระทงหลักสำหรับพระสงฆ์ลงท่าน้ำลอยปล่อยนำทำพิธีเปิดงานลอยกระทงอย่างเป็นทางการ ก่อนที่จะให้ชาวบ้านได้ลอยกระทงขอขมาพระแม่คงคาประจำปี ในคืนเพ็ญเดือนสิบสองน้ำนองเต็มตลิ่ง ลอยทุกข์โศกโรคภัยและขอภัยที่ทิ้งถ่ายคราบโคลของเสียลงใส่สายน้ำลำคลองมาตลอดทั้งขวปี

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 66-67)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า วันลอยกระทงเป็นวันสำคัญสำหรับชาวไทย ซึ่งจะจัดขึ้นในวันเพ็ญสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง เมื่อถึงเทศกาลลอยกระทง ทุกคนจะละทิ้งจากงานหลัก งานนา งานสวน มาช่วยการทำกระทงใหญ่ที่จะนำไปลอยในวันลอยกระทง กระทงใหญ่ต้องใช้แรงกายหลายคนมาช่วยกันทำ และก็ต้องใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติหลายอย่างมาประกอบ เช่น ใบตอง ต้นกล้วย ไม้ไผ่ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วันลอยกระทงเป็นวันสำคัญอย่างยิ่งของชาวไทย การจัดงานลอยกระทงจะมีวัตถุประสงค์เพื่อขอขมาพระแม่คงคา ลอยทุกข์โศกโรคภัยตามน้ำไหลไป และขอขมาในการกระทำของมนุษย์ที่ทิ้งขยะ น้ำเสียเข้าไปในแม่น้ำหรือคลองในปีที่ผ่านมา

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ ก.ไผ่กับใบตองทำกระทงอันเล็ก ๆ ที่ทำด้วยจากใบตองและนำไปลอยกระทงที่วัด ในวัดบรรยากาศมีชีวิตชีวามากมาย และมีการลอยกระทงอันใหญ่ที่พ่อแม่กับชาวบ้านทุกคนช่วยกันทำ ดังตัวอย่าง

เสียงพระสงฆ์สวดให้พรพร้อมลอยกระทงแพกล้วย กลีบใบตองบายศรีกลมใหญ่เส้นผ่านศูนย์กลางกว่าสองคอกประดับประดาไปด้วยดอกไม้หลายอย่างสดสวยงดงามตามศรีทธาที่ชาวบ้านบรรจงตกแต่งจากใจ ปักธูปเทียนเล่มใหญ่ ลอยนำลงไปทำน้ำหน้าวัด อันเป็นสัญญาณเปิดงานให้พวกเราได้ทยอยลอย

กระทงกันตามประเพณี วันดี วันเพ็ญเดือนสิบสองที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย เสียงซ้องเสียงกลอง ฉิ่ง ฉาบ จากวงกลอง ยาวเสียงโห่ หุย ฮาโห่ฮิ้ว โห่ฮิ้วโห่ฮิ้วโห่ฮิ้วโห่..ฮิ้ว...ครึกครื้นดังแว่วมาจากด้านในวัด ทำให้บรรยากาศคืนนี้มีความสุขสนุกสนานในคืนเพ็ญเดือนเต็มดวงนวลไสวกลมโตใหญ่จนเห็นกระต่ายหรือยายกับ ตาตำข้าวดังที่เล่ากันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายายชัดเจน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล่อม, 2555, น. 68)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เทศกาลลอยกระทงมีความสำคัญกับคนไทยอย่างมาก โดยในวันลอยกระทง คนไทยทุกคนจะมาฉลองกัน และมีการลอยกระทงใหญ่ที่ชาวบ้านร่วมกันทำด้วยจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตอง ดอกไม้หลายชนิด นอกจากนี้ ยังมีการเล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ เพื่อฉลองเทศกาลวันลอยกระทง ซึ่งเสียงจากเครื่องดนตรี เช่น ซ้อง กลอง ฉิ่ง ฉาบ กลองยาว ช่วยทำให้บรรยากาศของคืนวันลอยกระทงเต็มด้วยความสนุกสนานบันเทิงและเต็มไปด้วยความสุข จากตัวอย่างยังแสดงให้เห็นว่าประเพณีเทศกาลลอยกระทงได้สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเทศกาลที่สำคัญสำหรับคนไทย

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า คนไทยให้ความสำคัญกับประเพณีลอยกระทงเป็นอย่างมาก โดยเทศกาลลอยกระทงเป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนไทยเชื่อกันว่า การลอยกระทงจะช่วยลอยทุกข์โศกโรคภัย ลอยสิ่งไม่ดีออกไปและรับสิ่งใหม่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามา และในวันลอยกระทง ชาวไทยส่วนใหญ่จะมาร่วมฉลอง ลอยกระทงใหญ่ที่ชาวบ้านหลายคนช่วยกันทำด้วยจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตอง ต้นกล้วย ดอกไม้หลายชนิด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการเล่นเครื่องดนตรีกัน ทำให้บรรยากาศวันลอยกระทงเต็มด้วยความสุขและความสนุกสนาน

5.2) ประเพณีทำขวัญข้าว

ประเพณีทำขวัญข้าวเป็นประเพณีที่จัดขึ้นตามความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเจ้าแม่โพสพ ซึ่งคนไทยเชื่อกันว่า เจ้าแม่โพสพจะปกป้องผลผลิตของชาวนา เมื่อถึงฤดูการข้าวเริ่มตั้งท้องชาวนาก็จะต้องทำพิธีทำขวัญข้าว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล่อม ได้กล่าวถึง เมื่อถึงเดือนสิบเอ็ด ข้าวที่ชาวนาปลูกไว้เริ่มตั้งท้อง พอกับแม่ของก.ไผ่จึงต้องเริ่มเตรียมทำพิธีทำขวัญข้าว เพื่อขอให้ลูกข้าวเติบโตแข็งแรง ดังตัวอย่าง

“...ยามนี้ข้าวเริ่มตั้งท้อง จะต้องทำพิธีรับขวัญสู่ขวัญให้ข้าว คนท้องอาจเกิดเหตุเภทภัยแก่ลูกในท้องได้ อาจแห้ง อาจตาย หรือมีผองภัยหมายปอง ต้องทำขวัญ รับขวัญ สู่ขวัญให้จิตใจมีพลัง

แน่นหนัก ข้าวก็เช่นกัน ลูก.. ข้าวเริ่มตั้งท้องชวานาพื้นบ้านเราจะ
ทำขวัญข้าว รับขวัญ สู่ขวัญให้ข้าว ลูกของต้นข้าวจะได้เติบโต
แข็งแรง เป็นเม็ดเป็นรวงเต็มท้องเต็มทุ่ง ให้เราชวานาได้กินได้อยู่
เป็นรางวัลจากฝน จากฟ้า จากข้าว จากกล้าที่ได้ร่วมกับพื้นดิน
ผสมเรี่ยวแรงจากเรา พ่อแม่และวัวควาย ปูย่าก็สอนพ่อมา
อย่างนี้...”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 40)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยที่ทำมาหากินด้วยการทำนาปลูกข้าว
จะมีประเพณีทำขวัญข้าว ประเพณีนี้สืบทอดต่อมามีประวัติศาสตร์ยาวนาน ที่ชวานาต้องทำขวัญ
รับขวัญข้าว เพราะชวานาเชื่อกันว่า ข้าวก็มีชีวิตเหมือนมนุษย์ ซึ่งเมื่อถึงฤดูกาลตั้งท้อง ชวานาก็จะ
เริ่มทำขวัญ รับขวัญ สู่ขวัญให้กับข้าว วัตถุประสงค์การทำพิธีขวัญข้าวก็เพื่อขอให้ลูกต้นข้าวเติบโตด้วย
ความแข็งแรง และเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ชวานาก็จะได้รับผลตอบแทนอย่างที่ดีจากต้นข้าว
ซึ่งประเพณีทำขวัญข้าวมีความสำคัญสำหรับคนไทย โดยเฉพาะคนที่ประกอบอาชีพปลูกข้าวทำนา

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง พ่อแม่ก.ไผ่และใบตองที่ตื่นตั้งแต่เช้า และเตรียมเครื่องบูชาหลายอย่าง เพื่อ
ออกเดินทางไปทำขวัญข้าวที่ทุ่งนาของพ่อแม่ ดังตัวอย่าง

...พ่อนำดอกที่จักไว้เมื่อสักครู่มาสาน ดอกแบนกว้างเกือบ
นิ้วสานพับกลับไปกลับมาเป็นตารางห้าเหลี่ยมหลบมุมเป็น
“ตาแฉลว” สัญลักษณ์อย่างหนึ่งทางพิธีกรรมของการทำขวัญข้าว...
พ่อถือตาแฉลว ชะลอมน้อย กิ่งไผ่ไว้กิ่งก้านติดใบที่ปลาย
ยอดและแป้นสานไม้ไผ่พร้อมมัดในมือ ส่วนแม่เตรียมของที่将在ใช้ใน
พิธีทั้งหมดลงในตะกร้าหูหิ้วใบใหญ่ มีทั้งบายศรี หมากพลูม้วนมัด
ไว้เป็นชุด ขนมต้มแดงขนมต้มขาว ข้าวตอกดอกไม้ กล้วยอ้อย
ส้มสุกลูกไม้ ข้าวสวยปากหม้อ ไข่ต้มและของจำเป็นอื่น ๆ แล้วพา
กันออกเดินทาง

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 40-42)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า พิธีทำขวัญข้าวจะต้องเตรียมของบูชาที่จำเป็น
ใช้ในพิธีหลายอย่าง สิ่งของที่จำเป็นใช้ในพิธีจะมีตาแฉลวเป็นเครื่องบูชาหลัก ชะลอมน้อย มีด บายศรี
หมาก ขนมต้มแดงขนมต้มขาว ข้าวตอกดอกไม้ กล้วยอ้อย ส้มสุกลูกไม้ ข้าวสวยปากหม้อ ไข่ต้ม

เป็นต้น จากของบูชาที่ต้องใช้ในพิธีทำขวัญข้าว ก็แสดงให้เห็นว่า ชาวนาให้ความสำคัญกับประเพณี
ทำขวัญข้าวเป็นอย่างมาก และเป็นประเพณีที่ลูกหลานจะได้เรียนรู้และสืบทอดประเพณีต่อไป

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อ
สิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่กับใบตองไม่ค่อยรู้เรื่องทำขวัญข้าว เมื่อไปทำพิธีที่ทุ่งนา ก.ไผ่กับใบตองก็
ทำตามพ่อแม่ พ่อจะเป็นคนหลักที่ทำพิธี และเวลาทำพิธี พ่อก็จะบอกขั้นตอนให้ลูกได้รู้และทำตาม
ดังตัวอย่าง

...พ่อบอกฉัน แม่บอกน้อง ให้นั่งลงพนมมือไหว้พร้อมที่จะ

ทำพิธีทำขวัญข้าว...

“ขวัญเอ๋ยขวัญข้าว แม่โพสพเจ้าให้ข้าวให้ปลา

ฝนดีดินดี มีน้ำมีท่า ให้ข้าวให้ปลา น้ำท่าพูนผล

ข้าวตอกดอกไม้ ข้าวใหม่ไช้ตัม ขอแม่เขยชม สมอารมณ์

หมาย

ลูกเตรียมตักแต่ง นำมาถวาย รับขวัญแม่ไว้ ขวัญข้าว

ขวัญนา..

ขวัญเอ๋ย ขวัญข้าว ขวัญมาเข้านา...

ขวัญเอ๋ยขวัญนา ขวัญมานะเจ้า..ขวัญข้าวขวัญมา...

ขวัญมานะเจ้า ขวัญข้าวขวัญมา...”

สิ้นเสียงพ่อนำกล่าวทุกคนก็ยกมือขึ้นสาธุ.. ขอขอบคุณที่มี

ข้าวที่ให้เรากิน และฉันก็นึกขอบคุณพ่อกับแม่ด้วย...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 44)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อทำพิธีขวัญข้าวจะต้องมีคำกล่าวรับ
ทอ้งข้าวด้วย การกล่าวคำรับทอ้งจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายในพิธีทำขวัญข้าว และเป็นขั้นตอนที่สำคัญสุด
ในพิธีทำขวัญข้าว จากเนื้อคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่การหว่านข้าวลงไปในนาจนถึงฤดูกาล
เก็บเกี่ยว ข้าวเติบโตโดยต้องพึ่งพิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวนาจึงทำพิธีทำขวัญข้าว เพื่อขอให้
เจ้าแม่โพสพช่วยปกป้องดูแลผลผลิตของชาวนาที่ปลูกไว้

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ประเพณีทำขวัญข้าวเป็นประเพณีที่สำคัญอีกหนึ่งประเพณี
สำหรับคนไทย โดยเฉพาะคนไทยที่มีอาชีพเป็นชาวนา โดยทุกคนจะทำขวัญข้าวเมื่อข้าวตั้งทอ้ง การ
ทำพิธีนี้เพื่อขอให้เจ้าแม่โพสพปกป้องดูแลผลผลิตที่ชาวนาปลูกไว้ ซึ่งเมื่อทำพิธีต้องเตรียมของบูชา
หลายอย่าง คนที่ทำพิธีต้องพูดคำกล่าวรับทอ้งข้าวด้วย สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีทำขวัญข้าวเป็น
ประเพณีที่สำคัญในสังคมไทย และคนไทยที่ประกอบอาชีพชาวนาจะปฏิบัติประเพณีนี้อย่างเข้มงวด

5.3) ประเพณีการแข่งขันกีฬาตกปลา

ประเพณีการแข่งขันกีฬาตกปลานานาชาติของภาคใต้ เป็นการแข่งขันที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้เอง เป็นวัฒนธรรมเฉพาะของภาคใต้ การแข่งขันกีฬาตกปลาเป็นงานแข่งขันใหญ่และเป็นงานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง อารरणท์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง การแข่งขันกีฬาตกปลาจัดขึ้นที่อำเภอสายบุรีอีกปีหนึ่งแล้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่สถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งตกปลาที่สำคัญ บางครั้งนักกีฬาอาจจะได้ปลาตัวใหญ่ที่ไม่เคยได้มาก่อน ดังตัวอย่าง

การแข่งขันกีฬาตกปลานานาชาติ ณ หาดवासกรี อำเภอ
สายบุรี จังหวัดปัตตานี ทางภาคใต้ตอนล่าง เริ่มต้นอีกปีหนึ่งแล้ว...
มันเป็นกิจกรรมของลูกผู้ชายที่รักกีฬากลางแจ้งในสายน้ำ...

...อำเภอสายบุรีแห่งนี้เป็นแหล่งตกปลาสำคัญมาแต่ดั้งเดิม
ในอดีต มีปลานานาชนิดให้เลือกสรรครบเครื่อง...ครั้งหนึ่งที่เคยมี
กระโทงรมขนาดใหญ่ขึ้นชั่งทำสถิติที่ไม่มีใครลบได้ มีน้ำหนักถึง
102 กิโลกรัม จากฝีมือทีมนักล่าจากนราธิวาส ไม่รวมปลาจาก
ทะเลลึกประเภทเยลโลฟินทูนา และอีกสารพัดปลาเกม ทุกคราวที่
จัดงานแข่งขันมา ยังไม่เคยทำให้นักกีฬาผู้มาร่วมงานผิดหวัง
กลับไปแม้เพียงครั้งเดียว

(อารरणท์ทะเลใต้, 2554, น. 101-102)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีการแข่งขันกีฬาตกปลานานาชาติเป็นการแข่งขันที่สำคัญและเป็นงานสนุกสนานสำหรับนักกีฬาตกปลา งานแข่งขันกีฬาตกปลาจะจัดขึ้นในแหล่งที่ริมทะเล และนักกีฬาตกปลาจะออกทะเลตกปลาที่แหล่งที่มีปลาอย่างมีความอุดมสมบูรณ์และมีปลานานาชาติ เช่น ปลากระโทงรม เยลโลฟินทูนา ปลาเกม ที่เป็นปลาขนาดใหญ่ หากมีความโชคดี บางครั้งนักกีฬาอาจได้ปลาขนาดใหญ่ที่ไม่เคยตกได้

นวนิยายเรื่อง อารरणท์ทะเลใต้ ยังได้กล่าวถึง งานแข่งขันกีฬาตกปลาเริ่มต้นมาจากความคิดของหนุ่มชายคนหนึ่งที่รักกิจกรรมสายน้ำ และโดยหาดวาสกรีมีปลาเกมที่สมบูรณ์ จึงทำให้งานแข่งขันนี้กลายเป็นงานระดับนานาชาติ และมีผลการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังตัวอย่าง

แท้จริงการแข่งขันกีฬาทางน้ำชนิดนี้เริ่มต้นมาจาก
ความคิดริเริ่มของหนุ่มใหญ่...เป็นบุคคลผู้ชื่นชอบชีวิตกลางแจ้ง ทั้ง
ดำน้ำและตกปลา จึงนัดเพื่อนฝูงผู้มีใจรักเพียงไม่กี่คนก่อการนี้ขึ้น
เมื่อปี พ.ศ. 2530

และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของปลาเกมที่มีอยู่มากกว่าลิบชนิด จึงทำให้เกมกีฬาของอำเภอสายบุรีกลายเป็นที่นิยมเริ่มจาก 27 ทีมในครั้งแรกที่บอกต่อ ๆ กันมา เป็นกว่า 100 ทีมในระยะหลังยิ่งเมื่อได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของจังหวัด โดยมีเทศบาลตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี รับผิดชอบงานตลอดมาจนถึงปัจจุบันจึงเติบโตเป็นงานระดับนานาชาติในที่สุด

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 105-106)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อจัดงานแข่ง ทีมนักกีฬาตกปลาที่เข้าร่วมงานจะมีจำนวน 100 กว่าทีมขึ้นไป ภาคใต้จัดงานแข่งขันกีฬาตกปลา เพราะภาคใต้ยังมีทรัพยากรทางน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะดึงดูดใจนักกีฬาตกปลาจำนวนมาก นอกจากสร้างความสนุกสนานแล้ว การจัดงานแข่งขันกีฬาตกปลายังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจในภาคใต้และมีความสำคัญต่อทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การแข่งขันกีฬาตกปลาของภาคใต้จัดขึ้นได้กลายเป็น ประเพณีการแข่งขันกีฬานานาชาติ เพราะทางภาคใต้ยังมีทรัพยากรทางน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะดึงดูดใจนักกีฬาตกปลาจำนวนมากเข้าร่วมงาน การแข่งขันกีฬานอกจากเป็นงานที่สร้างความสนุกสนานแล้ว ยังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภาคใต้ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำหรับคนภาคใต้งานแข่งขันกีฬาตกปลาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

5.4) ประเพณีเข้าสู่หนัด

ประเพณีเข้าสู่หนัดเป็นประเพณีของชาวมุสลิมที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยพิธีเข้าสู่หนัด หรือที่คนไทยเรียกกันว่า มาโซะยาวิ เป็นพิธีสำหรับเด็กชายของชาวมุสลิมได้ยึดมั่นและปฏิบัติตามข้อกำหนดจนถึงปัจจุบันนี้และสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น พิธีเข้าสู่หนัดจัดขึ้นเพื่อขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชายตามข้อกำหนดในศาสนาอิสลาม หลังจากทำพิธีเสร็จก็แสดงว่าเด็กชายคนนั้นพร้อมเป็นชาวมุสลิมแล้ว

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง รัชชพาลูกชายของตัวเองไปร่วมพิธีเข้าสู่หนัดของลูกชายผู้ใหญ่บ้านแควดาโอะ และเด็กชายสงสัยว่าชาวมุสลิมต้องมีพิธีเข้าสู่หนัดแต่ทำไมของเขาไม่มี รัชชจึงอธิบายให้ลูกฟังถึงพิธีเข้าสู่หนัดของชาวมุสลิม ดังตัวอย่าง

การเข้าสู่หนัด หรือมาโซะยาวิของผู้คนที่นี่ มักนิยมทำกันตั้งแต่เด็ก เมื่อมีอายุประมาณ 8-15 ปี ตามโอกาสที่สะดวก แต่ก็มีบ้าง เช่น บางคนที่มีพ่อเป็นบาบอ ครูอาจารย์มาจากเมกกะ หรือซาอุดีอาระเบีย ตะวันออกกลาง มักนิยมทำกันตั้งแต่แรกเกิด หรือ

เด็กวัยอ่อนอายุห้าหรือหกปีก็มี ไม่มีข้อห้ามใดเป็นพิเศษ

การทำมาชยะยวี่ คือการที่เชื่อกันว่าเขาได้เป็นมุสลิมแล้ว

เต็มตัว อันเป็นอัตลักษณ์เชิงสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 92)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า การเข้าสู่หน้ตของชาวมุสลิมเป็นการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย ความมุ่งหมายอันสำคัญในเรื่องนี้ คือ เพื่อทำความสะอาดร่างกายเป็นสำคัญเพราะมุสลิมจะสอนให้ร่างกายสะอาดและจิตบริสุทธิ์ หลังจากทำพิธีก็แสดงว่าเด็กชายที่ผ่านพิธีได้เตรียมตัวเป็นมุสลิมแล้ว การทำพิธีเข้าสู่หน้ตของชาวมุสลิมจะไม่มีช่วงเวลากำหนดแน่นอน ขึ้นอยู่กับความสะดวก บางคนทำตั้งแต่เกิด บางคนเลือกทำเมื่ออายุ 5 หรือ 6 ขวบ แต่ส่วนใหญ่จะทำเมื่ออายุประมาณ 8-15 ปี ประเพณีเข้าสู่หน้ตเป็นประเพณีเฉพาะของชาวมุสลิมที่ยึดมั่นและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

3.1.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรม คือ หลักของความดีงาม ความถูกต้อง ที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ได้สะท้อนถึงด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเข้มแข็ง การแบ่งปัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความมีน้ำใจ

ความมีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง เป็นน้ำใจที่ให้การช่วยเหลือได้ทั้งต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสัตว์และทุกสรรพสิ่งที่อยู่แวดล้อมตัวเรา

ในนวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง เรียมเสียลูกกับสามีไป เหลือคนเดียวลำพัง แต่โชคดียังมีเพื่อนที่มีน้ำใจอยู่ข้าง ๆ และเป็นกำลังใจให้ ดังตัวอย่าง

แอสละนั่งอยู่บนเก้าอี้ตามลำพัง หล่อนเต็มใจรับภาระมาอยู่เป็นเพื่อนเรียมในยามยาก เมื่อเพื่อนเป็นทุกข์ มิตรแท้ยอมปฏิเสธไม่ได้ อย่างน้อย ๆ ได้ปลอบใจคอยดูแลกันในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ คอยปลุกปลอบมิให้เรียมด่วนใช้อารมณ์มาตัดสินใจผิดพลาดซ้ำเติมตัวเองไม่มากกว่านั้น

...ซึ่งแม้เป็นคนต่างศาสนาต่างความเชื่อ ก็ยังมีใจแวะเวียนมาสอบถามดูแล มาเป็นเพื่อนคอยสอบถามคอยสนทนา ทำให้เรียมรู้สึกได้ว่าแม้ ยามทุกข์ยาก แต่เธอก็ยังมีเพื่อนแท้มิได้ถูกปล่อยให้เดี่ยวดายตามลำพัง

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 145, 148)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ความมีน้ำใจ ให้ความจริงใจเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ ให้ความสนใจในความทุกข์สุขของผู้อื่นและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังเช่น แอเสาะในฐานะที่เป็นเพื่อน เมื่อเพื่อนมีความลำบาก มีความทุกข์ ก็จะเป็นกำลังใจให้เพื่อน อยู่ข้าง ๆ เพื่อน ไม่ทิ้งเพื่อนให้อยู่ลำพัง แม้นับถือศาสนาแตกต่างกัน แต่พอเพื่อนมีทุกข์ก็มาอยู่เป็นกำลังใจ แสดงให้เห็นว่าคนไทยเป็นผู้ที่มีน้ำใจมาก ทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำให้ผู้อื่นได้รับความอบอุ่น

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลาได้กล่าวถึง ครูประเทศที่เข้าไปอยู่กับชาวเงาะและได้เห็นความมีน้ำใจของชาวเงาะต่อสัตว์ป่า เมื่อพบเจอหมีตัวหนึ่งถูกโซ่ล่ามไว้จนเป็นแผล ชาวเงาะก็ช่วยรักษาแผลให้หมีตัวนั้นจนปลอดภัย ดังตัวอย่าง

“ฉันจะไม่ไปจากที่นี่จนกว่าจะรักษาแผลให้มันจนหาย
หรือจนกว่าโซ่จะหลุดออกไปจากขาของมัน” ...

ไม่มีเหตุผลที่ต้องปฏิเสธ เมื่อเงาะผู้ใหญ่ต่างช่วยกันซุ่ม
เฝ้าแสดงความมั่นใจว่าสามารถกำราบมันให้อยู่หมัดได้ แล้วใน
ที่สุด ผมก็พร้อมแล้วที่จะปล่อยหมีตัวนั้นออกมาจากคอกที่ขังมันไว้
กว่าสามเดือน

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 17, 19)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่าจึงถือว่า สัตว์ป่าคือเพื่อนและเป็นสมาชิกหนึ่งของครอบครัว ดังนั้น เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ชาวเงาะจะต้องช่วยดูแลและป้องกันไม่ให้ใครมาทำร้ายสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า เมื่อเห็นสัตว์ป่าได้รับบาดเจ็บก็จะพยายามช่วยรักษาอย่างเต็มที่ เป็นการใช้ชีวิตอย่างเกื้อกูลกันระหว่างคนกับสัตว์ป่า

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีน้ำใจ เห็นได้จากตัวอย่างของ แอเสาะ เมื่อเพื่อนมีทุกข์ ผู้ที่เป็นเพื่อนก็จะอยู่ข้าง และให้กำลังใจ นอกจากมีน้ำใจต่อมนุษย์เองแล้วยังมีน้ำใจต่อสัตว์อีกด้วย อย่างเช่นชาวเงาะที่เห็นสัตว์เป็นเพื่อน เวลาสัตว์ได้รับบาดเจ็บ ก็จะช่วยรักษาดูแลอย่างดี จนกระทั่งสัตว์ป่าหายบาดเจ็บ

2) ความเสียสละ

ความเสียสละ คือ การให้ด้วยความเต็มใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยยอมเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมควรยึดถือ เพราะจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง เมื่อสอง ตาหลานออกไปหาปลาและได้ยินเสียงระเบิด สองตาหลานคิดว่าเป็นเสียงระเบิดของคนจีนที่จะระเบิดแก่งเพื่อสร้างเขื่อน ตาได้บอกกับหลานชายว่าถ้าคนอื่นจะระเบิดแม่น้ำโขง ตาจะเสียสละนำตัวเองไปอยู่บริเวณที่คนจะระเบิดแก่ง เพื่อปกป้องแม่น้ำโขงและปกป้องสัตว์น้ำ ดังตัวอย่าง

...ชายชราหลับไปอย่างง่ายดาย แต่เด็กหนุ่มยังนอนไม่หลับ เขาคิดถึงเรื่องราวที่พูดคุยกับอัยอินคำเมื่อครู่ เขาไม่เคยคิดว่าอัยอินคำจะรักและผูกพันกับแม่น้ำโขงมากมายขนาดถึงกับยอมตายได้อย่างนี้ ซึ่งมันไม่ใช่การรักษาเกาะแก่งเอาไว้เพื่อตัวอัยอินคนเดียว เพราะหากเป็นเช่นนั้นจริง อัยก็คงไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย แต่สิ่งที่อัยอินคำคิดทำนั้น แกทำให้ทุกคนยังสามารถอาศัยดื่มกินแม่น้ำโขงสายนี้ได้ตลอดไป

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 132)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงมีความรักและหวงแหนในแม่น้ำโขงซึ่งเต็มไปด้วยแหล่งอาหารและที่อยู่ของสัตว์น้ำ ดังนั้น เมื่อเกิดการรุกรานมีการระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำที่ส่งผลกระทบต่อแม่น้ำโขงและสัตว์น้ำ จึงพร้อมที่จะเสียสละตนเองเพื่อปกป้องแม่น้ำโขงที่ตนเองได้อาศัยพึ่งพิงมาตลอดชีวิตไม่ต้องการให้คนอื่นเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำโขง แสดงให้เห็นถึงความเสียสละและสำนึกว่ามนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน

ในนวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง หลังจากนายอดถูกคนร้ายที่รุกรานป่าชายเลนฆ่าตาย ชาวบ้านทุกคนจึงรวมมือกันสู้กับคนที่เข้ามาบุกรุกป่าชายเลน รวมทั้งครูกับนักเรียนด้วย ครูแคว้นบอกนักเรียนว่า เขาเป็นห่วงนักเรียนทุกคนมากกว่า เพราะครูอยู่คนเดียวไม่มีสมาชิกอยู่ในครอบครัว ถ้าเพื่อปกป้องป่าชายเลนแล้วถึงต้องเสียชีวิต ครูก็ยินดีที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดังตัวอย่าง

“...ครูถามตัวเองอยู่เสมอว่าครูร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ชาวบ้านสู้เพื่ออะไร ตอบก็ครั้งก็ได้คำตอบเหมือนเดิมว่าครูสู้เพื่อชุมชน สู้เพื่อแผ่นดิน ครูไม่ได้สู้เพื่อตัวเองเลย ครูไม่ได้เกิดที่นี่ ครูไม่ใช่คนที่นี่ ครูไม่ได้มีอาชีพทำประมงพื้นบ้าน ครูไม่เคยออกจากปลาหามู ครูเคยรับเงินเดือนในฐานะครูเท่านั้น แต่ในเมื่อสิ่งที่ครูทำมันเหมือนต้องเอาชีวิตตัวเองเข้าแลก ครูนะไม่เป็นไร แต่ครูเป็นห่วงพวกเธอ ตอนนี้ข่าวพูดกันหนาหูว่าเด็กโรงเรียนนี้ปลุกป่าเพื่อต่อต้านนายทุน ฟังดูแล้วพวกเธอตกอยู่ในภาวะน่าเป็นห่วงไม่น้อย”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 97)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนที่เป็นครู เพื่อปกป้องป่าชายเลน และไม่ให้นักเรียนเข้าไปอยู่สภาพแวดล้อมที่อันตราย ผู้ที่เป็นครูจึงยอมเสี่ยงชีวิตตนเองไปสู้กับคนที่เข้ามาบุกรุก

ปาชายเลน สิ่งที่ทำไปไม่ใช่เพื่อตนเอง แต่เพื่อปกป้องแหล่งอาหารของชุมชน เพราะปาชายเลนเป็นแหล่งอาหารและที่ทำมาหากินของชาวไทยภาคใต้ หากมีคนเข้ามาทำลายปาชายเลน คนที่ดำรงชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรจากธรรมชาติแห่งนี้อาจเกิดความยากลำบาก ครูจึงยอมที่จะให้ตนเองเข้าสู่สถานการณ์ที่อันตราย เพื่อปกป้องลูกศิษย์ของตนเอง ถือเป็นคุณธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน

ในนวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับปาชายเลน ได้กล่าวถึง ปาชายเลนที่เป็นสมบัติของแผ่นดิน เพื่อปกป้องปาชายเลน ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ปาชายเลนจึงร่วมกันต่อต้านนายอดเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มอนุรักษ์ เพื่อปกป้องแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน ถูกคนที่เข้ามาบุกรุกปาชายเลนฆ่าจนเสียชีวิตไป ดังตัวอย่าง

“ผมดีใจที่ได้ทำเรื่องราวดี ๆ ตอบแทนแผ่นดิน แม้จะมีค่าใช้จ่ายและต้นทุนที่แสนแพงแต่ถือว่าคุ้ม การตายของน้องชายผมชีวิตเดียว เมื่อเทียบกับผืนป่าเสื่อมโทรมสี่ร้อยไร่ที่เราได้กลับคืนมาพุ่มพริก ถือว่ากำไรอย่างมหาศาลแล้ว ผมขอขอบคุณท่านผู้ว่าฯ ที่ให้เกียรติกับนักอนุรักษ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ ผู้ซึ่งทำหน้าที่ต่อสู้เพื่อบ้านเกิดของตนเอง ขอขอบคุณมากครับ”

(เด็กชายผู้กล้ากับปาชายเลน, 2554, น. 108)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปาชายเลนเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวไทยภาคใต้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เมื่อมีคนเข้าทำลายปาชายเลน ชาวบ้านได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ทำหน้าที่ปกป้องปาชายเลนไม่ให้นายทุนเข้าไปทำการรุกป่า จึงต้องสู้ต่อต้านกับพวกบุกรุก ต้องพบภัยสถานการณ์ที่อันตราย แม้มีคนต้องเสียชีวิตไป แต่ชาวบ้านก็ไม่ยอมแพ้ แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่แสดงถึงความเสียสละของกลุ่มคนอนุรักษ์ปาชายเลน ที่เสียสละทำสิ่งที่ไม่ได้ทำเพื่อตนเอง แต่ทำเพื่อชุมชนและเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของปาชายเลน

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า คนที่มีความเสียสละ จะเป็นคนที่ยอมทำทุกอย่าง เพื่อช่วยเหลือปกป้องทุกสิ่งที่อยู่แวดล้อมตนเองและอาสาช่วยเหลือสังคมเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม แม้ต้องเอาชีวิตตนเองเข้าแลกก็ตาม ดังเช่น อัยอินคำ ครูแคว้น และนายอด ผู้ที่มีความเสียสละจึงยอมทำทุกอย่าง เพื่อปกป้องสัตว์น้ำและแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน เมื่อมีคนเข้ามาทำร้ายสัตว์น้ำหรือมีนายทุนเข้ามาบุกรุกปาชายเลน ดังนั้น เราต้องรู้จักใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติอย่างเหมาะสมและรู้คุณค่า

3) ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ คือ คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกด้วยความสนใจเอาใจใส่ ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร พยายาม และอดทนต่ออุปสรรคใด ๆ ที่ขัดข้อง ทำงาน

อย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

นวนิยายเรื่องอาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ธวัชมีอาชีพชาวประมงแต่ช่วงนี้ไม่ค่อยออกทะเล แต่ต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัว จึงหันมาทำงานรอบด้าน เก็บเงินทองเพื่อรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวของตนเอง ดังตัวอย่าง

ห้วงเวลานี้ธวัชจึงหันมาทำงานรอบด้าน เสร็จจากงานทะเลก็มาช่วยคนงานเพนต์ผ้าบาติก เมื่อมีเวลาว่างก็ออกเสาะหาตกปลาไปตามฝั่งน้ำเป็นปกติ เขาต้องทำงานทุกหน้าเพื่อสะสมเงินทอง เตรียมไว้เพื่อการศึกษาและอนาคตของลูกชายผู้เป็นดวงใจให้ไปสู่เป้าหมาย หลุดพ้นไปจากวังวนชีวิตคนทะเลเยี่ยงเขา วัยนี้ของเขาเป็นเสมือนช่วงชีวิตโคควายที่กรำแดดกรำฝน แต่ถึงเหนื่อยก็ไม่ยอมล้ม เพราะมีภรรยาและลูกเป็นแรงบันดาลใจ

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 59)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อครอบครัวเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต แม้จะเหนื่อยยากแต่ทุกคนต้องตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร พยายาม อดทนต่ออุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายดังเช่น ธวัชถึงแม้จะไม่ต้องออกทะเลไปหาปลาแต่ก็พยายามอดทนทำงานทุกอย่างแม้จะเหนื่อยยากเพียงใดก็ตามเพื่อหารายได้รับผิดชอบครอบครัว

4) ความเข้มแข็ง

คนที่มีความเข้มแข็ง เมื่อพบอุปสรรคก็สามารถผ่านไปได้ คนที่มีความเข้มแข็งจะไม่ยอมแพ้ต่อความล้มเหลวและไม่เสียเวลาไปกับความรู้สึกเศร้าหรือเวทนาในเรื่องของตัวเอง แต่จะใช้เวลาทำสิ่งที่มีประโยชน์

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ธวัชตกปลาอยู่ และปลั่งฆ่าลูกของตนเองตายโดยประมาท ธวัชกลายเป็นคนไร้สติ ไม่นานก็เสียชีวิตตามลูกชาย จึงเหลือเรียมคนเดียวไว้ในบ้านเล็กที่เคยมีความสุขอบอุ่น เรียมหมดหวังกับชีวิต แต่เขาก็ยังพยายามเริ่มใช้ชีวิตใหม่ต่อไปอย่างเข้มแข็ง ดังตัวอย่าง

...เรียมใช้การทำงานเป็นเครื่องคลายเหงา ไม่ปล่อยให้

เวลานี้กสงสารตัวเอง หมกมุ่นกับสิ่งเลวร้ายที่ผ่านมาในชีวิต

...เรียมจึงสำนึกรู้ว่า ลำดับแรกต้องทำตัวให้แข็งแรง

เหมือนต้นพืชที่หยั่งดินด้วยรากของมันเอง ลูกขึ้นยืนทำหน้าที่ตน

ให้ได้ คิดได้ดังนั้นแล้ว จึงตัดใจ เริ่มต้นลิขิตเปลี่ยนเส้นทางชีวิตใหม่
ของตนเองทันที

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 162)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงไทยเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง เมื่อเจอสิ่งเลวร้าย ก็พยายามหาแนวทางขจัดอารมณ์โศกเศร้า เริ่มต้นใช้ชีวิตใหม่ ไม่ปล่อยให้ตนเองอยู่ในอารมณ์โศกเศร้าเป็นเวลานาน ผู้ที่มีความเข้มแข็งรู้จักคิดและปรับปรุงตนเองพ้นจากความทุกข์ ไม่ยอมพ่ายแพ้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นคุณธรรมของชีวิตที่สำคัญ

5) การแบ่งปัน

การแบ่งปัน หมายถึง ให้บางสิ่งบางอย่างแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือแลกเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่าง การแบ่งปันไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของ อาหาร หรือเงินเท่านั้น แต่รวมถึงความรู้สึก ความรู้ และเรื่องราวต่าง ๆ การแบ่งปันเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ดี คนที่รู้จักแบ่งปัน จะทำให้ตนเองมีความสุขมากขึ้น

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลาได้กล่าวถึง เมื่อครูประเทศจะสอนชาวเงาะปลูกพืชทำไร่ แต่ดูเหมือนทุกคนจะไม่เข้าใจมองไม่เห็นภาพ ดังนั้น ครูประเทศจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษากับปู่เมืองที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกภายนอกมากกว่าเงาะคนอื่น ๆ และปู่เมืองถามครูประเทศว่า ถ้าสะสมอาหารแล้ว ชาวเงาะยังรู้จักแบ่งปันกันหรือไม่ จึงทำให้ครูประเทศตอบไม่ได้ ดังตัวอย่าง

ผมจำไม่ได้เสียแล้วว่า ก่อนที่ผมจะตัดสินใจมาเป็นครู
ให้กับชาวเงาะ ผมเคยรู้จักกับนักแบ่งปันมาก่อนหรือไม่ แต่เท่าที่
ผมได้รู้จักกับบรรดาลูกศิษย์กลุ่มนี้ของผม พวกเขาทุกคนต่างรู้จัก
แบ่งปัน จะให้ผมปักใจเชื่อเลยเชียวหรือว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลง
นิสัยกะทันหันเพียงด้วยการหันมาทำไร่ แม้ผมจะไม่สามารถตอบ
คำถามของปู่เมืองได้อย่างเด็ดขาดในเวลานี้ แต่ในที่สุด ผมตัดสินใจ
เริ่มโครงการ

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 29)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มที่รู้จักการแบ่งปัน ทุกคนแบ่งปันอาหารกัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ช่วยกันหาอาหารในกลางป่า ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ทุกคนหาอาหารกินกันแต่พอเพียงไม่มีการสะสมไว้ ไม่เหมือนคนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง จะสะสมทุกอย่างที่สะสมได้ แตกต่างจากชาวเงาะที่ใช้ชีวิตเรียบง่ายและรู้จักแบ่งปันกัน วิถีชีวิตแบบนี้เป็นความสุขอีกแบบหนึ่ง เป็นความสุขที่ไม่สามารถใช้เงินทองซื้อได้

3.2 ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทั้งจะส่งผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทั้งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา ล้วนก็มีอิทธิพลต่อมนุษย์ หากสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งเราควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3.2.1 สิ่งแวดล้อมในชุมชน

สิ่งแวดล้อมในชุมชน หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา อากาศ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมสร้างขึ้นด้วยมนุษย์ เช่น ถนน บ้านเรือน โรงเรียน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่ละชุมชน มีลักษณะภูมิประเทศ ระบบสังคม และนิสัยใจคอของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกัน สิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชนจึงมีความแตกต่างกัน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อออกค่ายไปศึกษาป่าชุมชนที่มหาสารคาม ก.ไผ่ได้ไปอาศัยอยู่บ้านของชุมชน ยามเช้าตื่นขึ้นมาได้สัมผัสบรรยากาศของหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ รู้สึกเย็นสบาย ดังตัวอย่าง

แสงแดดส่องสะท้อนผ้าเหลืองเรืองรอง แถวพระสงฆ์
เดินสวนกับฝูงควายบนท้องถนนดินยามเช้า พาฝุ่นฟุ้งลอยอ้อยอิ่ง
ด้วยน้ำค้างยังพรหมพ่นสะท้อนแสงเข้าฟุ้งกระจาย ดังภาพพระสงฆ์
เดินจากฝิ่นมารับบิณฑบาต แม่นั่งรอปั้นข้าวเหนียวใสในบาตร
พร้อมนำแจ่วและผักจิ้มใสในปิ่นโต ยกมือขึ้นพนมท่อมหัวเมื่อแถว
พระสงฆ์ผ่านพ้นไป ภาพชีวิตความเป็นไปในหมู่บ้านเล็ก ๆ ช่วง
เคลื่อนไหวสอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติ โดยไม่ต้องเสแสร้ง
ปั้นแต่งแต่อย่างใด คงเป็นไปอย่างนั้นตามวิถี..

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 144)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บรรยากาศชุมชนที่อาศัยอยู่กลมกลืนกับธรรมชาติป่าทำให้เย็นสบาย โดยเฉพาะยามเช้า มีน้ำค้างสะท้อนแสงแดดทำให้เห็นภาพสวยงาม และบนถนนมีทั้งคนและสัตว์เดินผ่าน หมู่บ้านเล็ก ๆ แต่เต็มไปด้วยความอบอุ่นและมีความสุข

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ลุงพายเรือพานักศึกษาที่มาจากมหาวิทยาลัยไปศึกษางานที่ป่าชายเลน ถึงจุดเป้าหมายลุงจึงหยุดเรือให้นักศึกษาลงไปพักผ่อนที่กระท่อมที่ตั้งอยู่ริมป่าชายเลนที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ดังตัวอย่าง

หลังจากลัดเลาะเที่ยวชมสองฝั่งคลองที่สองฟากเต็มไปด้วย
ด้วยป่าไม้ชายเลนพบสัตว์น้ำสัตว์บก รวมทั้งสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและ
นกหลากหลายชนิด ลุงก็มาหยุดเรือที่กระท่อมไม้ไผ่หลังคามุงด้วย
ใบจากหลังใหญ่ พอที่จะให้พวกเขาขึ้นไปพักผ่อนได้หมด ตรงปาก
คลองรอยต่อเชื่อมระหว่างป่าชายเลนกับทะเลกว้างใหญ่
หลานชายของลุงทำหน้าที่นำหัวเรือเข้าจอดเทียบบันไดกระท่อม
ผูกเชือกแล้วจับเสาให้เรือจอดสนิทนิ่งมั่นคงแล้วเชิญพวกเราขึ้นไป
พักผ่อนบนกระท่อมมุงจากริมทะเล

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 118)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่พักอาศัยของสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้ง
สัตว์น้ำ สัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และนกหลากหลายชนิด นอกจากเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์แล้ว ป่าชาย
เลนยังเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับป่าชายเลนด้วย หมู่บ้านชุมชนสร้าง
กระท่อมไว้ในป่าชายเลน ซึ่งมุงด้วยวัสดุที่มาจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ใบจาก เพื่อเป็นจุดที่พักผ่อน
เมื่อออกเรือหาปลาหรือออกเรือทำธุระอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า ป่าชายเลนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก
สำหรับทั้งสัตว์และมนุษย์

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม
ได้กล่าวถึง หลังจากแนะนำตัวทักทายกับผู้ใหญ่บ้านนักศึกษาที่ไปศึกษาป่าชุมชนก็กระจายกันไปพัก
อาศัยอยู่กับชาวบ้านในหมู่บ้านและได้เห็นหมู่บ้านที่ล้อมรอบด้วยแปลงนา ดังตัวอย่าง

...ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นเสมือนเกาะล้อมรอบด้วยแปลงนา ซึ่ง
ยามนี้ถูกทิ้งร้างไว้ข้าวกล้าพื้นนาตารางหมากรุกสีน้ำตาลหม่น
หลงเหลือซึ่งข้าวเสียบแซมอยู่บ้าง คงรอดหูดตาเจ้าทุยดำเคี้ยว
เอื้องซึ่งยามนี้นอนพักอยู่ริมป่าโคกไต้ต้นข่อยหลบแดดสบาย
อารมณ์ พื้นนាយามนี้ไม่มีให้เห็นแม้กระทั่งสีเขียวของหญ้า สายลม
หอบโชยความแล้งร้อนผ่านหมู่บ้านพาฝุ่นลุกขึ้นจากผิวดินม้วนวน
แล้วโรยลงพื้นนอนหลับต่อ ลมแล้งแห่งร้อนหอมปนกลิ่นอ่อนของ
ท้องทุ่ง มองออกไปไกล ๆ ทางทิศเหนือของหมู่บ้านพันเขตคันนา
นั้นจะเห็นป่าโคกผืนใหญ่ มีสีเขียวให้เห็นเป็นที่ชุ่มตาเย็นใจอยู่บ้าง

ถัดจากนั้นไปไม้ไผ่กลายเป็นสวนต้นไม้เรียงราย มองดูตั้งแถวกองทหาร
เป็นระเบียบเรียบร้อย

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 141)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ชาวบ้าน
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและหมู่บ้านจะตั้งอยู่ท่ามกลางทุ่งนา ล้อมรอบด้วยแปลงนา ตอนนี้เป็นฤดู
แล้งจึงยังไม่มีการทำนาในพื้นที่นี้ยังคงมีเศษฟางข้าวกับต้นข้าวที่แห้งอยู่ในท้องนา เมื่อมีสายลมพัดมา
จากแปลงนา จะเป็นลมแห้งแห้งร้อน แต่ก็ยังโชคดีที่ชุมชนอยู่ติดกับป่าโคกที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีต้นไม้
เรียงเป็นระเบียบสีเขียวของต้นไม้ในป่าทำให้คนมองรู้สึกชุ่มตาชุ่มใจ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า หมู่บ้านในชนบทส่วนใหญ่จะสร้างบ้านเรือนอยู่ท่ามกลางกับ
ธรรมชาติ บางหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดกับป่าชายเลน บางหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดกับป่า แต่มีลักษณะเดียวกันคือ
คนที่อาศัยอยู่ใกล้กับธรรมชาติจะได้สัมผัสกับความร่มรื่นของต้นไม้ สภาพอากาศที่เย็นสบาย มีแหล่ง
อาหารที่หาได้จากธรรมชาติ ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น มีน้ำใจต่อกัน และมีวิถีชีวิตที่
สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

3.2.2 สิ่งแวดล้อมทางทะเล

สิ่งแวดล้อมทางทะเล หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาใน
บริเวณน้ำทะเลนั้น

นวนิยายเรื่อง อาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ทะเลภาคใต้ของไทยมีแหล่งดำน้ำที่สดใส
และสวยงาม ดังที่รัชชเมื่อดังได้เป็นลูกจ้างของนายใหญ่ออกทะเลตามหาจุดดำน้ำ ได้พบเจอจุดที่ดำน้ำ
ที่สวยงาม ดังตัวอย่าง

ลึกลงไปใกล้แนวชายผา งอกงามไปด้วยปะการัง ไม้ น้ำ
และดอกไม้ทะเลหลากสีงามตา มีทั้งเหล่าปลาผีเสื้อ ปลาหินสมุทร
แปลกตา ปลาสกุลหางแข็งที่ว่ายวนอยู่รอบนอกมีปรากฏตัวให้เห็น
หนาตาขึ้น บริเวณใกล้ขอบผา ผุ่งสลดหินน้ำร้อยห้อมล้อมว่าย
เวียนตอดเล็มหาสารอาหารซึ่งกระแสน้ำพัดพามาอย่างไม่
หวาดระแวงภัย

ในระยะห่างออกไปที่สายตามองเห็น ท่ามกลางม่านน้ำ
ตามปกติบาราคูดาดำผ่องใหญ่ ว่ายลอยตัวโฉบฟันแหลมคม เกาะ
กลุ่มตามกันไป

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 21)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมทางทะเลสวยงาม มีทั้งพืชน้ำ เช่น ปะการัง ไม้ น้ำ ดอกไม้ทะเล และพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ปลาหลายชนิด อาศัยอยู่ภายใต้ต้นไม้ทะเล มีชีวิตชีวา เมื่อดำน้ำลึกลงไป ยังสามารถเห็นปลาฝูงว่ายลอยอยู่รอบตัว แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติทางทะเลบางแห่งยังคงความอุดมสมบูรณ์

นวนิยายเรื่องอาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ระหว่างทางรัชทายาทเรือส่งเรือกลับบ้าน ท้องน้ำสะท้อนให้เห็นจันทร์และดาว ลมเย็นเป็นบรรยากาศที่ประทับใจ ดังตัวอย่าง

คำคืนนั้น ลมทะเลพัดมาอ่อน ๆ สนทะเลเย็นทรงลำต้น
เป็นแถวแนวขนัดดูตะมุ่ ๆ ท้องน้ำอันสงบนิ่งกระทบแสงจันทร์
ครึ่งดวงที่ลอยอยู่กลางฟ้างามแปลกตา ดังเป็นใจให้หนุ่มสาวคู่นี้

จันทร์ที่ส่องอยู่กลางโคม ท้องน้ำขาวนวลดั่งสีเงินยวง
มองซ้ายไกลไปเห็นฝั่งแผ่นดินที่มีระโคมไฟส่องแสงแวบ ๆ เห็น
สะพานเทียบเรือที่ยื่นออกมาสู่ท้องน้ำตะคุ่ม อีกด้านเป็นฝั่งสันดอน
ทรายปากร่องจอกทะเล เห็นแนวหินสันเขื่อนและเนินทรายทอด
ยาวพรายไปไกล ส่วนฝั่งบ้านลุ่มเป้าหมายตรงข้าม มีหมู่สนและทิว
มะพร้าวเรียงรายไปสุดลูกหูลูกตา

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 30)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า บรรยากาศทางทะเลสงบสุข โดยเฉพาะในเวลา กลางคืน ลมทะเลเย็นสบาย ท้องน้ำสะท้อนให้เห็นจันทร์และดาว ริมฝั่งทะเลมีไฟส่องแสงจากหมู่บ้าน การพายเรือและนั่งบนเรือชมวิวยุติทะเล ทำให้เห็นภาพท้องทะเลสวยงามมีความสุข และผ่อนคลาย จิตใจ

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่ นั่งบนชานหลังบ้านที่ตั้งอยู่ริมทะเลของชุมชนที่เขาไปศึกษา มีสายลมพัดมาจากทะเล ทำให้ก.ไผ่รู้สึกเย็นสบาย และรู้สึกคิดถึงพ่อแม่ของตนเอง อยากให้พ่อแม่ก็มีโอกาสได้มาสัมผัสทะเลบ้าง เพราะบ้านเขาไม่มีทะเล ดังตัวอย่าง

...ท่ามกลางบรรยากาศริมทะเลยามเย็น ถึงจะไม่เห็นดวง
อาทิตย์ที่กำลังจะลงอาบน้ำ ด้วยมีเมฆคบัง ก็ยังมีลมทะเลพัดเย็น...

สายลมยังพัดน้ำทะเลม้วนเป็นคลื่น ชัดเข้าหาฝั่งอยู่
ต่อเนื่องไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ฉันทนั่งรับลมอยู่บนชานหลังบ้านริม
ทะเล เหม่อมองออกไปในความมืดยามพลบค่ำ แสงสะท้อนจาก
ฟ้าส่องกระทบฟองคลื่นพอให้เห็นเป็นริ้วสีขาวเคลื่อนไหวตัวเข้าหาฝั่ง
ลมเย็นทะเลหวัดหวิวเหมือนลมผิวปากร้องเพลงที่ข้างหู ทะเลก็คือ

ทะเล ลมทะเลไม่เหมือนลมบ้านฉัน ฉันทวนคิดถึงพ่อกับแม่ที่
แท้จริง พ่อกับแม่ที่ไม่มีโอกาสเห็นและสัมผัสทะเล อยากให้แม่กับ
พ่อมาอยู่ด้วยกันตรงนี้จัง คิดถึงแม่กับพ่อจริงหนอ...

(ปฏิบัติการณ์เล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 122)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติริมฝั่งทะเล มีโอกาสได้
สัมผัสทะเล ในเวลากลางคืน มีลมพัดมาจากทะเล ทำให้อากาศที่ร้อน ๆ เย็นลง และยังมีน้ำทะเลม้วน
เป็นคลื่น ชัดเข้าหาฝั่ง เกิดเสียงเหมือนร้องเพลงเข้าสู่หูของคนที่นั่งริมทะเล เป็นบรรยากาศที่อบอุ่นและ
มีความสุข ดังเช่น ก.ไผ่ที่อยากให้พ่อกับแม่มีโอกาสได้มาสัมผัสบรรยากาศริมทะเลเช่นกัน

นวนิยายเรื่อง อารธรรมทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ริมฝั่งทะเลอากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนมาก
เมื่อเสร็จจากงานเข้าสู่หน้าด รัชชี่รดจักรยานยนต์นำลูกชายซ้อนท้ายกลับบ้าน หลังจากนั้นจะออก
ทะเลตกปลาที่แหล่งตกปลาดี ๆ ตามที่ครูสถิติแนะนำ เพราะน้ำทะเลขึ้นอาจได้ผลดี ดังตัวอย่าง

อากาศยามบ่ายแก่ แสงแดดกำลังเรีงแรง สายลมพัดมา
ทำให้ไม่อบอ้าวเกินไป ได้เวลาน้ำทะเลขึ้นสูงสุด ท้องน่าวางโล่งไม่มี
เรือลำใดในระยะสายตา ขณะรวัชนำเรือแอบเข้าซ่อนในแนวชอย
โชดหินบริเวณสันดอนปากน้ำที่หมายตาไว้

ดวงอาทิตย์กำลังทรงกลดด้วยไอน้ำในอากาศดูงาม
ประหลาด นับเป็นโชคติของรัชชี่ที่เขาแอบรู้ข้อมูลของครูสถิติและ
เขาอารีมาจากเพื่อนที่แพเบอร์รี่ เวลานี้ยังไม่มีใครอื่นรู้เลยว่ามี
แหล่งตกปลาดี ๆ แอบซ่อนอยู่ทั้ง ๆ ที่มันอยู่ใกล้ ๆ ...

(อารธรรมทะเลใต้, 2554, น. 97)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็น การอาศัยอยู่ริมฝั่งทะเล มีโอกาสได้รับอากาศเย็นสบาย
มีลมพัดจากฝั่งทะเล ทำให้อากาศไม่ร้อนมากเกินไป ตามฤดูกาล น้ำทะเลจะมีการขึ้นสูง เมื่อถึงเวลา
น้ำทะเลขึ้นสูง ชาวประมงถือว่าโชคติ เพราะจะได้หาปลาได้ง่ายขึ้น จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า
สิ่งแวดล้อมทางทะเลบางแหล่งยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนจึงเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วย
สัตว์น้ำ เป็นแหล่งพึ่งพิงของชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณนั้นในการหาปลาเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างดี

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการณ์เล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม
ได้กล่าวถึง ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติของมหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดกิจกรรมไปศึกษาป่าชายเลนเพื่อรับ
น้องใหม่ เมื่อถึงจุดศึกษาแล้ว กลุ่มก.ไผ่ทั้งหมดสิบสองคนถูกแบ่งให้ลู่เหว่าเป็นผู้รับผิดชอบและ
พานักศึกษาไปศึกษาป่าชายเลน ลู่เหว่าใจดี ซี่มือ ซี่ไม้ พร้อมอธิบายความสำคัญของป่าชายเลนให้
นักศึกษาทุกคนที่ฟังอย่างมีความอดทน ดังตัวอย่าง

“ป่าชายเลนเป็นเสมือนสองสิ่งสำคัญที่ยิ่งใหญ่สำหรับชุมชนชาวเลและท้องทะเลเป็นแหล่งที่สร้างและเป็นแหล่งที่ให้ปัจจัยสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชน ป่าชายเลนที่เราได้เห็นมาตั้งแต่ตลอดช่วงเช้าเป็นเสมือนเนอร์ทเซอร์รี่ ก็คือเป็นแหล่งกำเนิด เป็นแหล่งอนุบาลและก็เป็นโรงเรียนสอนสัตว์น้ำขนาดเล็ก ก่อนที่จะแข็งแรงเติบโต สามารถออกไปเผชิญโลกในทะเลอันกว้างใหญ่ได้อย่างปลอดภัย กุ้ง หอย ปู ปลา จะอาศัยระบบนิเวศน์ป่าชายเลนได้วางไข่เพาะพันธุ์ออกลูกน้อยและได้ดูแลให้เติบโตใหญ่ หากที่ใดมีป่าชายเลนสมบูรณ์ บรรดาสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา บริเวณทะเลแห่งนั้นก็จะมีมาก ไม่ต้องออกเรือไปไกล หาไกล ๆ ฝั่งก็ได้มากโข อีกอย่างก็คือเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตให้ชุมชนสามารถเข้าไปจับจ่ายใช้สอยจากป่าชายเลนได้ตลอดเวลาไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน ไม่แพ้เซเว่นอีเลฟเว่นเลยละ มีทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา นกหนูที่เป็นอาหารหรือจะเป็นข้าวของเครื่องใช้ ไม่ใช่สอย ใบบางลูกจาก ไม้พินจาก ไม้โกงกางนำไปเผาจะได้ถ่านไม้คุณภาพชั้นดีเยี่ยมให้ไฟร้อนแรงทนนาน...”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 119)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ป่าชายเลนมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับชุมชนและพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อาศัยและแหล่งทำมาหากินของพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น สัตว์น้ำดำรงชีวิตต้องพึ่งพิงป่าชายเลน ในขณะที่เดียวกัน สัตว์น้ำทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลนไม่เสียความสมดุล นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งทำมาหากินสำหรับชุมชน ป่าชายเลนเหมือนซูเปอร์มาร์เก็ต บริการให้ชุมชนมีทั้งของกิน เช่น พันธุ์สัตว์น้ำ และของใช้ เช่น ไม้ใช้สอย ใบบางลูกจาก สามารถทำเป็นเครื่องมืออุปกรณ์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งที่สำคัญและเป็นแหล่งที่ขาดไม่ได้สำหรับชุมชนและพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ซึ่ง มนุษย์ทุกคนจึงควรดูแลปกป้องรักษาป่าชายเลนเพื่อไม่ให้ระบบนิเวศป่าชายเลนถูกทำลาย

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ทะเลและชายฝั่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ในฐานะของแหล่งพักผ่อนและที่อยู่อาศัย หากสิ่งแวดล้อมทางทะเลได้รับการดูแล มนุษย์ก็จะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดังเช่น ปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว สิ่งแวดล้อมทางทะเลบางแห่งมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะยังไม่มีคนเข้ามาจับสัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อมที่ยังไม่ได้ถูกทำลาย สัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ ก็ดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างกลมกลืน คนที่อาศัยอยู่ริมทะเล ยังสามารถ

สัมผัสบรรยากาศเย็นสบายมีลมพัดมาจากทะเล ได้ฟังเสียงคลื่นทะเล และยังสามารถเห็นภาพสะท้อนจันทร์และดาวอยู่บนน้ำทะเลที่ใสสะอาด

3.2.3 สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ

สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและอยู่ในบริเวณแม่น้ำนั้น
 ในนวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง มอนกลับไปเยี่ยมตายายที่เชียงของ และไปถึงสถานที่ตาอู๋เคยพาไปเมื่อก่อน สภาพแวดล้อมแม่น้ำโขงยังสวยเหมือนเดิม แต่ครั้งนี้ไม่มีตาอู๋ข้างอีกแล้ว ดังตัวอย่าง

ภาพริมฝั่งแม่น้ำโขงยามเช้ายังคงสงบงามไม่เคยเปลี่ยน ตั้งแต่เว้ายาว อู๋อินคำมักจะพาเขามายังริมฝั่งแม่น้ำโขงเสมอ เพื่อเฝ้าดูดวงอาทิตย์ที่ค่อย ๆ โผล่พ้นจากทิวเทือกเขาเหนือเมืองห้วยทรายของประเทศลาว จากนั้นจะพาเขาลงมานั่งบนเรือ แล้วขับเรือเลียบทวนแม่น้ำโขงขึ้นไปยังตอนเหนือของเมือง สายลมพัดโชยเย็นเยือกมันหอมอบเบาบางจะค่อย ๆ คลี่ตัวออก เผยภาพทิวทัศน์สองฟากฝั่งแม่น้ำ มีทั้งเกาะแก่งหินผา ดอนดินและหาดทราย สลับกับพุ่มพฤษภรณ์ไม้และแปลงเกษตรริมโขงเป็นระยะ ก่อนจะพาเรือเข้าไปเทียบจอดริมหาดทรายแห่งหนึ่ง อู๋อินคำปลุกสร้างกระท่อมไผ่ที่นั่นเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยในยามออกหาปลา

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 11)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้เวลาจะผ่านไป แต่สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำโขงยังคงสวยเหมือนเดิม มีทิวทัศน์ที่สวยงาม และอากาศดี ยามเช้านั่งเรือดูดวงอาทิตย์ขึ้นพ้นจากทิวเทือกเขาเหนือเมืองห้วยทรายของประเทศลาว สายลมพัดโชยทำให้บรรยากาศรอบตัวเย็นสบายและสงบสุข ทิวทัศน์สองฟากฝั่งแม่น้ำ มีทั้งแก่งหิน ดอนดิน และหาดทราย ริมฝั่งแม่น้ำ มีกระท่อมปลูกสร้างไว้เพื่อเป็นที่พักอาศัยของชาวประมงเมื่อออกไปหาปลา เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่มีความสุข

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา : เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง มอนกับอู๋อินคำออกหาปลากลับมา เมื่อไปจอดเรือริมแม่น้ำ มีหญิงสาวชาวบ้านช่วยกันเก็บสาหร่ายริมแม่น้ำโขง ดังตัวอย่าง

...แม่น้ำโขงในช่วงนี้ ระดับน้ำลดลงจนมองเห็นหาดหินหลายแห่งที่เคยจมอยู่ใต้น้ำ มีหญิงชาวบ้านหลายคนลงมาเก็บไก่ออยู่ตามหาดตื้น ๆ เพราะฤดูกาลนี้แม่น้ำโขงไม่ได้ขุ่นข้นเหมือนในช่วงฤดูฝน จึงเอื้อให้สาหร่ายแม่น้ำโขงขึ้นงอกงาม เพราะแสงแดดยังสามารถส่องลงมา ไกจึงยังพอมีหลงเหลือให้เก็บได้

บ้าง แต่โดยปกติแล้วไถ่จะเกิดมากในช่วงฤดูหนาวจนถึงช่วงฤดูร้อน ก่อนที่ฝนจะเริ่มตกลงมา บรรดาแม่หญิงริมสองฝั่งปากจะพากันลงมาเก็บไถ่เพื่อเอากลับไปทำอาหาร...

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 24)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ตามฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง ระดับแม่น้ำโขงก็จะมี การลดลง ซึ่งจะเห็นถึงหาดหินที่เคยอยู่ใต้น้ำ และมีสาหร่ายแม่น้ำโขง ซึ่งเกิดตามธรรมชาติขึ้นองกวม ชาวบ้านจึงเก็บนำมาทำเป็นอาหาร นอกจากนี้ สาหร่ายจะมีจำนวนมากในช่วงฤดูหนาวถึงช่วงฤดูร้อน แสดงให้เห็นว่าแม่น้ำโขงยังมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา : เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ยังได้กล่าวถึง อู๋อินคำ เคยบอกให้มอรู้ว่าในช่วงฤดูฝนทรัพยากรทางแม่น้ำโขงจะอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ดังตัวอย่าง

อู๋อินคำเคยบอกว่า ในช่วงนี้นอกจากฝนที่ตกลงมาใหม่ แล้ว แม่น้ำโขงยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารมากมาย ไถ่ที่ขึ้นอยู่ตามหาดตามผาหินจะเริ่มแก่เป็นอาหารอย่างดีของปลา เต่าที่ขึ้นอยู่ตามหล่งก็เช่นกันส่วนตามคอกสายน้ำจะพัดพาเศษซากต้นไม้ใบไม้ ซากสัตว์และแมลงที่ตายเข้ามาไหลวนอยู่ จึงเป็นแหล่งอาหารชั้นดีให้ปลาได้เข้ามาอยู่อาศัยและหากิน อีกทั้งยังมีพวกไถ่น้ำและพืชพรรณมากมีที่เคยขึ้นอยู่ตามดอนตามหาด เมื่อฤดูน้ำท่วมมันก็จะกลายเป็นที่พักรวมไข่และเป็นอาหารของปลาด้วยเช่นเดียวกัน

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 73)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า แม่น้ำโขงยังมีความอุดมสมบูรณ์มีทั้งสัตว์น้ำและพืชน้ำที่เป็นอาหารได้ เช่น สาหร่าย โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน เมื่อฝนตกระดับน้ำแม่น้ำโขงสูงขึ้นจนท่วมถึงไถ่น้ำและพืชพรรณที่มีอยู่ตามดอนตามหาดก็จะกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งวางไข่ของปลานอกจากนี้ ยังมีเศษซากต้นไม้ใบไม้ เศษซากสัตว์และเศษแมลงที่ตายพัดมาตามสายน้ำก็จะเป็นอาหารของปลา ดังนั้น จึงทำให้แม่น้ำโขงมีความสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ ประกอบด้วย แก่งหิน ดอนดิน หาดทราย ต้นไม้ พืชพรรณทั้งบนบกและในน้ำ ดังเช่น สิ่งแวดล้อมบริเวณแม่น้ำโขงที่ยังเป็นแบบเดิม มีทิวทัศน์สวยงาม บรรยากาศเงียบสงบ มีแก่งหินและพืชพรรณที่อยู่ในดอนหรือในหาด เมื่อน้ำท่วมถึงเป็นอาหารของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งที่วางไข่ของปลา นอกจากนี้ ในช่วงฤดูหนาวก็จะมีสาหร่ายให้เก็บไปทำอาหาร แสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำหากมีความอุดมสมบูรณ์ก็จะส่งผลให้มนุษย์และสัตว์ที่อยู่อาศัยได้พึ่งพิงสำหรับตนเองและลูกหลานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

3.2.4 สิ่งแวดล้อมในป่า

สิ่งแวดล้อมในป่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่มีอยู่ในระบบนิเวศทางป่า เช่น สัตว์ป่า พืชพรรณ น้ำ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมในป่าแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกัน ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวแสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมในป่าบางแห่งยังมีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ผู้ใหญ่ชุมชนพานักศึกษาของชมรมอนุรักษ์เข้าไปศึกษาป่าโคก เมื่อเข้าไปในป่า ก็ได้สัมผัสถึงอากาศร่มเย็น ความร้อนก็เริ่มคลายหายไป และในป่ามีพืชพรรณขึ้นปกคลุมอยู่หลายชนิด ดังตัวอย่าง

ป่าโคกที่ชุมชนรักษาไว้นี้มีพื้นที่กว่าสองพันไร่เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ มีให้หากินหาใช้ได้ตลอดทุกฤดูกาลต่างกันไป เป็น “ซูปเปอร์มาร์เก็ต” ...ต่างจากซูปเปอร์ในเมืองกรุงหรืออาจจะไม่ต่าง อาจต่างกันก็ทีลีนค้าวางจำหน่ายซูปเปอร์บ้านป่าเลือกหยิบเลือกหาเอาไปกินเอาไปใช้ได้ โดยไม่ต้องจ่ายเงิน เพียงแต่รู้จักเก็บรู้จักหา รู้จักกินรู้จักใช้กันไปตามฤดูกาล... เมื่อเดินเข้ามาถึงในป่า ความร้อนจากฤดูแล้งก็เริ่มคลาย อากาศเย็นลงเนื่องจากมีร่มไม้ใบบัง...ฤดูแล้งในที่แห่งนี้มีผักหวาน มีไข่มดแดงจากรังมดที่หวงไข่ชะมัด...แล้งหน้าร้อนนี้ยังมียอดไม้ ใบไม้อ่อนผลิบเล็กละ ๆ จากกิ่งก้านให้เห็นมากมาย...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 146)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ป่าโคกที่ชุมชนช่วยกันดูแลยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในป่า คนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับป่าและสัตว์ป่าได้ใช้เป็นแหล่งที่หาอาหารและแหล่งเครื่องใช้ไม้สอยได้ในทุกฤดูกาล ไม่ต้องเสียเงินซื้อ เพียงแต่ที่รู้วิธีหากินเท่านั้น นอกจากนี้ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าโคกยังสามารถคลายความร้อนได้ดีในฤดูแล้งอีกด้วย

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เสร็จจากงานศึกษาป่าโคกแล้ว พ่อผู้ใหญ่จึงพานักศึกษาทุกคนไปศึกษาระบบนิเวศลุ่มน้ำในป่าโคก ดังตัวอย่าง

วันนี้เราพากันมาศึกษาระบบนิเวศน์บริเวณลุ่มน้ำสงคราม
ลำน้ำที่คดเคี้ยว มีแอ่งมีบึงเป็นที่ลุ่มน้ำชุ่มชื้น เหมาะสำหรับเป็นที่
อยู่ของกุ่มหอยปูปลา สัตว์ป่า สัตว์ปีกนานาชนิด...บรรยากาศ
ตื่นเต้นสนุกสนานร่มรื่นไม่ร้อน เดินสำรวจไปตามสายน้ำ

จนกระทั่งถึงบึงใหญ่กว้างน้ำนิ่ง มีพรรณพืชไม้น้ำขึ้นปกคลุม มีทั้ง
จอกแห่น ธูปฤๅษี ผักตบ ผักน้ำผักบุง ผักกระเฉด กระจับ บัว บอน
มีฝูงนกหาหอยหาปลาถิ่นอยู่ในบึงทำรังวางไข่มิให้เห็นอยู่ทั่วไป พ่อ
ผู้ใหญเล่าให้ฟังว่า ถ้ามาช่วงปลายฝนต้นหนาวหรือช่วงเก็บเกี่ยว
ข้าวเสร็จ จะมีปลามากมายให้จับให้กินกันไม่หวาดไม่ไหว...

(ปฏิบัติการณ์เล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 152)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากสัตว์และพืชพรรณต่าง ๆ ลุ่มน้ำก็เป็นอีก
ส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญกับระบบนิเวศของป่า ลุ่มน้ำสงครามเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง
หอย ปู ปลา และยังเป็นแหล่งหาอาหารของสัตว์ป่าและสัตว์ปีก ลุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก
ในช่วงปลายฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว ชาวบ้านยังสามารถจับปลานำมาเป็นอาหารได้ นอกจากนี้แล้ว
ในอ่างในบึงใหญ่ ก็มีพืชพรรณน้ำหลายชนิด เช่น จอกแห่น ธูปฤๅษี ผักตบ ผักน้ำผักบุง ผักกระเฉด
กระจับ บัวบอน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดในป่าดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน
เป็นห่วงโซ่อาหารของป่าที่ดำเนินรวมกันไปได้ด้วยความสมดุล

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการณ์เล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม
ได้กล่าวถึง พ่อผู้ใหญได้กล่าวถึงฝั่งที่เป็นของดีและมีคุณค่าสำหรับหมอยาที่มีอยู่ในป่าโคก ดังตัวอย่าง

แหม...ฝั่งของคนอีสานนี้ตัวใหญ่รังใหญ่กว่าฝั่งของภาค
กลางจริง ๆ นะ เวลาออกเสียงจี่ ใหญ่คับปากคับคอเลย น้ำฝั่ง
เดือนห้าหน้านี้เป็นน้ำฝั่งบริสุทธิ์ ไม่มีน้ำฝนมาเจือปน พ่อผู้ใหญ
บอกว่ามักจะเก็บเอาไปทำยาเข้ากับสมุนไพรรวม ซึ่งก็มีมากมายหาเก็บ
ได้ในป่านี้อีกเช่นกัน แต่ต้องเป็นหมอยาที่เขารู้สรรพคุณ ใน
หมู่บ้านก็ยังมีอีกสองสามคน ถ้าอยากรู้ต้องไปหาปู่คำผาย บ้านอยู่
ใกล้ ๆ บ้านพ่อผู้ใหญ่นั้นแหละ แต่เสียดายวันนี้ไม่ได้มาด้วย

(ปฏิบัติการณ์เล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่ และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 147)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็น ในป่าที่อุดมสมบูรณ์จะเห็นแหล่งอาศัยของสัตว์และแมลง
หลายชนิด เช่น ฝั่ง น้ำฝั่งบริสุทธิ์ก็มีอย่างมากมายในป่า โดยเฉพาะในช่วงเดือนห้า เพราะยังไม่ถูก
น้ำฝนเจือปน น้ำฝั่งสามารถนำไปเป็นยาเข้ากับสมุนไพรรวมบางชนิดได้สำหรับหมอยาที่เชี่ยวชาญในด้าน
การทำยาสมุนไพรรวม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในป่ามีคุณค่าเป็นอย่างมาก

จากการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมในป่าประกอบด้วย ลุ่มน้ำ
สัตว์ป่า และพืชพรรณต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งที่หาอาหารและ

แหล่งเครื่องใช้ไม้สอยได้ในทุกฤดูกาลของทั้งมนุษย์และสัตว์ นอกจากนั้น ในป่าสมบูรณ์ยังมีของที่มีคุณค่า เช่น น้ำผึ้ง สามารถนำมาเป็นยาเข้าสมุนไพรบางชนิดได้ ทำให้เกิดคุณค่าในด้านการรักษาโรคสำหรับหมอยา

จากการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทั้งหมด สรุปได้ว่า สิ่งมีชีวิตทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมเดียวกันต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบทำภาวะพึ่งพากัน ภาวะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ภาวะเกื้อกูลอาศัยกัน ซึ่งในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีความสมบูรณ์ ทั้งในชุมชน ในทะเล ในป่า และในลุ่มน้ำ สัตว์และพืชพรรณต่าง ๆ ได้ใช้เป็นแหล่งหากินและดำเนินชีวิตเชื่อมโยงเป็นระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน

3.3 ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เงาะกับสิ่งแวดล้อมไทย

กลุ่มชาติพันธุ์เงาะ หรือเรียกว่ามันนิ เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยของเผ่านิกริโต (nigrito) อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 20-30 คน กระจายอยู่ตามพื้นที่ป่าเขาในภาคใต้ของประเทศไทยแถบจังหวัดพัทลุง ตรัง สตูล และยะลา คนไทยเรียกว่า เงาะป่า ยังมีการเรียกชื่อชนกลุ่มนี้อีกหลายชื่อแตกต่างกันไปตามกลุ่มย่อยหรือแต่ละท้องถิ่น ชื่อ เช่น ซาไก เซมิง คะนัง โอริงอัสลี ฯลฯ มันนิมีลักษณะทางมานุษยวิทยากายภาพ นิสัยใจคอ สติปัญญา และวิถีชีวิต คล้ายคลึงกับชนเผ่า นีกรอยด์ (negroid) แถบแอฟริกา คือ มีผมหยิกติดหนังศีรษะ ผิวดำคล้ำ จมูกแบนกว้าง ริมฝีปากหนา ฟันซี่โต ใบหูเล็ก ตะโพกแพบ นิ้วมือนิ้วเท้าใหญ่ รูปร่างสันทัด สูงประมาณ 140-150 เซนติเมตร ผู้หญิงมีขนาดร่างกายเล็กกว่าผู้ชาย แต่แข็งแรง ลำสัน ชอบเปลือยอก ชาวมันนิมีอุปนิสัยร่าเริง ชอบดนตรีและเสียงเพลง กลัวคนแปลกหน้า แต่เมื่อคุ้นเคยจะยิ้มง่ายและพูดคุยอย่างเปิดเผย (กลุ่มชาติพันธุ์เงาะป่ามันนิ, ม.ป.ป.)

3.3.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัย นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นมากสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ลักษณะที่อยู่อาศัยจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวเงาะ คือ อาศัยอยู่ในกลางป่า และดำรงชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติป่า โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ครูประเทศเข้าไปหมู่บ้านชาวเงาะสอนภาษาไทยแก่เด็กชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในกลางป่าซึ่งห่างจากเมืองหลาย ๆ กิโลเมตร การเดินทางจากเมืองไปเข้าถึงหมู่บ้านชาวเงาะต้องใช้เวลาหลายวัน ดังตัวอย่าง

ไม่มีใครอยากมาอยู่ที่นี้บ่อยนักหรอก กว่าที่จะเดินทางเข้ามาถึงก็กินเวลาตั้ง 5-6 วัน แถมยังไม่มีห้างสรรพสินค้า ไม่มีเคเอฟซี ไม่มีเซเว่นอีเลฟเว่น และขอโทษ ไม่มีกระดาดชำระ

ใครจะจินตนาการว่าผมอุตรก็เจริญเถิด ไม่แปลกหรอกที่คิดอย่างนั้น เพราะคงหาได้น้อยคนที่คิดอาสาเข้าไปสอนภาษาและวรรณคดีไทยให้กับเด็ก ๆ กลางป่าแถมยังต้องคอยติดตามย้ายถิ่นฐานไปกับพวกเขาทุกที จะอธิบายอย่างไรดีเอ้อ..คือ แบบว่าลูกศิษย์ผมเป็น “เงาะ”

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 7)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในกลางป่า อาศัยอยู่ห่างไกลเมืองมาก การคมนาคมไม่สะดวก การเดินทางจากเมืองไปถึงหมู่บ้านต้องเสียเวลา 5-6 วัน นอกจากนี้แล้วยังไม่มีสถานที่ที่ขายของกินของใช้ที่อำนวยความสะดวกเหมือนคนในเมือง เช่น ห้างสรรพสินค้า เซเว่นอีเลฟเว่น ร้านขายฟาสต์ฟู้ด เป็นต้น สำหรับชาวเงาะต้องมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง แหล่งอาหารน้อยลงยังต้องมีการย้ายที่อยู่ไปเรื่อย ๆ

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง เมื่อถึงฤดูฝน ชาวเงาะที่อาศัยอยู่กลางป่าจะต้องเผชิญภัยพายุฝน ซึ่งครูประเทศที่เข้าไปสอนภาษาไทยกับเด็กเงาะก็ต้องอพยพเข้าไปปากถ้ำที่อยู่บนภูเขาเพื่อหลบพายุฝน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

น้ำป่าเริ่มหลากถึงตาตุ่มแล้ว ตอนที่เราเดินทางไปถึงปากถ้ำ และนี่เป็นสัญญาณที่ดีในอันที่จะบอกเราได้ว่าเราน่าจะไม่ใช่ผู้อพยพกลุ่มแรกหรือกลุ่มเดียวในถ้ำแห่งนี้ ถ้ำคือสถานที่ปลอดภัยที่สุดของป่าในยามน้ำหลาก สัตว์ป่าทุกตัวรู้ดี โดยเฉพาะพวกงูและเสื่อ!

ถ้ำที่เราไปถึง เป็นถ้ำที่อยู่บนภูเขาไม่สูงนัก แต่ก็เพียงพอที่น้ำจะท่วมไปไม่ถึง และสามารถป้องกันพายุฝนได้เป็นอย่างดี แม้ปากถ้ำจะค่อนข้างเล็กและแคบ แต่ภายในกว้างขวาง...

...ซ้ำความชื้นจากน้ำฝนก็ทำให้จุดไฟลำบากอย่างไรก็ตาม เราจำจะต้องเดินทางเข้าไปยังถ้ำที่มีมิดมิดนั้น ก่อนที่สายน้ำจะพัดพาร่างของทุกคนไป แม้จะไม่มีสิทธิ์ล่วงรู้ว่าจะไปเจอกับอะไรเลยก็ตาม

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 20-21)

จากตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในกลางป่า เพราะไม่มีสถานที่ที่อยู่เป็นประจำ เมื่อถึงฤดูฝนมีภัยพายุฝน จึงทำให้ชาวเงาะจำเป็นต้องอพยพเข้าป่าถ้ำเพื่อหลบพายุฝน ซึ่งเป็นถ้ำที่ทั้งเล็กและแคบ แต่ก็เป็นที่เดียวที่ชาวเงาะสามารถหาเป็นสถานที่หลบพายุฝนได้ นอกจากนั้น ป่าถ้ำยังสามารถปกป้องชาวเงาะไม่ให้ถูกสัตว์ป่า เช่น งู เสือ เข้าทำร้ายตนเองได้ ซึ่งจะทำให้เห็นได้ว่าชาวเงาะที่อาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติ นอกจากได้รับประโยชน์จากธรรมชาติแล้ว ขณะเดียวกันยังต้องเผชิญภัยจากธรรมชาติอีกด้วย

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ชาวเงาะมีลักษณะที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าที่ห่างไกลจากเมือง การคมนาคมไม่สะดวก และการใช้ชีวิตค่อนข้างลำบาก เพราะไม่มีสถานที่ที่ขายของกินของใช้ที่อำนวยความสะดวกเหมือนคนในเมือง นอกจากนั้น ชาวเงาะยังต้องย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย โดยเฉพาะในฤดูฝน เพื่อมีที่หลบฝนจะต้องย้ายไปอยู่ที่ถ้ำทั้งเล็กทั้งแคบ

3.3.2 อาหารการกิน

อาหารเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ลักษณะอาหารการกินของแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภูมิประเทศ ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรที่อยู่รอบตัว เป็นต้น สำหรับชาวเงาะ ที่อาศัยอยู่กลางป่าดำรงชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติ อาหารการกินของชาวเงาะส่วนใหญ่ก็มาจากธรรมชาติป่า เช่น สัตว์ป่า พืชที่ขึ้นอยู่ในป่า เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ครูประเทศกับปรารธนามาเป็นอาจารย์ที่หมู่บ้านชาวเงาะ ตอนแรกยังคุ้นเคยกับวิถีชีวิตของชาวเงาะ แต่เมื่ออยู่ไปนาน ๆ ก็ได้เข้าสู่สังคมเงาะ เวลาว่างจากสอนภาษาไทยเด็กชาวเงาะ ครูประเทศก็จะตามชาวเงาะไปล่าสัตว์ ไปหาอาหารการกินด้วยกันในกลางป่า ดังตัวอย่าง

...ว่างจากสอนเด็ก ๆ ผมก็ตามพวกเขาไปล่าสัตว์ ขุดเผือก
ขุดมัน เด็กเงาะจะมีสัญชาตญาณพิเศษในการล่าหว่ามันเป็นอย่างมาก จนแทบจะคิดไปว่ามันทั้งป่านี้ผุดมาเพื่อเป็นอาหารของพวกเขา เมื่อเจอหว่ามัน เด็ก ๆ จะช่วยกันใช้ไม้ขุด ๆ ๆ จนเกิดเป็นโพรงลึก แล้วให้คนที่ตัวเล็กที่สุดมุดหัวลงไปใต้ดิน ส่วนคนที่อยู่ข้างบนจะช่วยจับขาคนที่มุดอยู่ข้างล่างคนดึงขึ้นมา ผลปรากฏว่าได้มันทรายลูกเท่าผลแตงโมเป็นอย่างต่ำออกมาด้วยทุกครั้ง...

...สัตว์ที่พวกเขาล่ามาได้มีตั้งแต่ไข่มดแดงไปถึง
กระต่ายป่า...

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 10-11)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ป่าคือที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของชาวเงาะ ในป่ามีทั้งสัตว์ป่าและพืชผัก แมลงต่าง ๆ ที่มาจากธรรมชาติ อย่างเช่น ไช้เม็ดแดง กระต่ายป่า ผีอก มัน เป็นของที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แสดงให้เห็นได้ว่ากลางป่ายังมีความสมบูรณ์ ชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในป่ามีความสัมพันธ์กับป่าที่แยกกันไม่ขาด ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติ

3.3.3 วิธีชีวิตและความเชื่อ

1) วิธีชีวิต

วิธีชีวิต หมายถึง พฤติกรรมในการใช้ชีวิต ระบบชีวิตและจิตสำนึกในชีวิตที่เกิดขึ้น โดยผู้คนภายใต้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม ทางสังคม เศรษฐกิจ ประเพณีและครอบครัวที่มีมาช้านาน

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ครูประเทศที่อาสาเข้าไปสอนภาษาไทยให้กับเด็ก ๆ ชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในป่า ตั้งแต่เข้าไปสอนภาษาไทยในกลางป่า ครูประเทศก็ปรับตัวเข้าสู่สังคมชาวเงาะ ได้เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตในป่าและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวเงาะด้วยความเรียบง่ายหาอาหารพอมื้อท้องในแต่ละวัน ดังตัวอย่าง

ในป่า ชาวเงาะไม่ได้กินอาหารกันวันละ 3 มื้อ แต่จะแบ่งปันกันกินเมื่อหาอาหารมาได้ มีเท่าไรก็กินหมดเท่านั้น และถ้ายังมีอาหารเหลืออยู่ พวกเขาจะไม่ออกไปหามาตุณเพิ่มไว้อีกเด็ดขาด หนึ่งคงเพราะอาหารที่นี้สดและเนาได้ง่าย อีกหนึ่งก็เพื่อจะเก็บเอาไว้กินในโอกาสที่รู้สึกหิวขึ้นมาอีกนั่นเอง

ในขณะที่ชาวเมืองซื้อไก่มาล้บแบ่งครึ่งและเก็บแช่เย็นไว้ วิธีถนอมไก่ของชาวเงาะก็คือ ปล่อยให้มันหากินอยู่ตามธรรมชาติ รอเวลาหิวจึงค่อยชวนกันไปไล่จับมัน

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 10)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ดำรงชีวิตอยู่ในกลุ่มของตนเอง การรับประทานอาหารก็จะรับประทานตอนเมื่อรู้สึกหิว ชาวเงาะไม่พิถีพิถันในเรื่องอาหารการกิน หาได้เท่าไรก็นำมากินเท่านั้น และชาวเงาะจะไม่มีนิสัยเก็บสะสมอาหาร แม้มีคนนำของ เช่น ไก่ มาแบ่งให้ ชาวเงาะก็จะปล่อยให้เข้าไปในป่าหากินอาหารด้วยตนเอง ถึงเวลารู้สึกหิวก็จะไปจับมากินเป็นอาหาร แสดงให้เห็นว่าชาวเงาะเป็นกลุ่มที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย พอเพียงและมีการดำเนินชีวิตที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ชาวเงาะที่อาศัยอยู่ในกลางป่ามีนิสัยที่ไม่ชอบอาบน้ำ เมื่อครูประเทศเข้าไปสอนภาษาไทยแก่เด็กเงาะ เรื่องการอาบน้ำจึงกลายเป็นสิ่งที่

ครูประเทศหนักใจที่สุด ดังตัวอย่าง

ปกติแล้วประชากรเงาะจะไม่ชอบอาบน้ำ ข้อหนึ่งอาจเกิดจากความเคยชิน กับอีกอย่างก็คือ จะเป็นการชำระกลิ่นสาบป่า ทำให้สัตว์รู้ตัวเวลาถูกข่มเป่าลูกดอก ส่วนผมนั้นไม่ใช่เงาะทั้งยังเป็นมังสวิรัตเสียด้วย ก็ยังไม่ต้องกังวลเรื่องล่าสัตว์ อาศัยกินผลไม้ และหัวเผือกหัวมันเอาก็อยุได้ เช่นเดียวกับปีศาจนางนั้น

ว่ากันว่าหากไม่ผ่านฤดูฝน ในปีหนึ่ง ๆ พวกเขาก็แทบจะไม่อาบน้ำกันเลย นอกจากกรุปลักษณ์ภายนอกแล้ว ก็มีเรื่องชอบอาบน้ำบ่อย ๆ นี้แหละ ที่ผมไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับชาวเงาะได้...

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 8, 11)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีนิสัยไม่ชอบอาบน้ำ เพราะการอาบน้ำจะชำระกลิ่นป่าทำให้สัตว์รู้ตัวก่อนเมื่อมีการข่มจับสัตว์ การอาบน้ำก็ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ถ้าหากปีไหนไม่มีฤดูฝน ชาวเงาะแทบจะไม่อาบน้ำในปีนั้น สำหรับชาวเงาะเองไม่อาบน้ำก็ไม่เป็นไร แต่สำหรับคนมาจากภายนอก เช่น ครูประเทศจะปรับตัวเข้ากับเรื่องการอาบน้ำค่อนข้างยากลำบาก

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่าและมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ดำรงชีวิตพึ่งพาธรรมชาติป่า หหาอาหารในป่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มที่ไม่พิถีพิถันการรับประทานอาหารจะจับสัตว์มากินเป็นอาหารก็เฉพาะเมื่อเวลาหิว จึงไม่มีการสะสมอาหาร นอกจากนี้ ชาวเงาะยังมีนิสัยไม่ชอบอาบน้ำ เพราะการอาบน้ำจะเป็นการชำระกลิ่นป่าให้หายไป เวลาข่มจับสัตว์มาเป็นอาหารก็จะทำให้สัตว์รู้ตัวก่อน การอาบน้ำของชาวเงาะส่วนใหญ่จะเป็นฤดูฝนที่ตกลงมาช่วยชำระล้างสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าชาวเงาะเป็นกลุ่มที่ใช้ชีวิตเรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติและมีความพอเพียง

2) ความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์อันเนื่องมาจากความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง ความเชื่อจะเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกสมัย ความเชื่อบางอย่างอาจสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวไทยบางกลุ่ม มีความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์และความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฝัน รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์

ความเชื่อคือพลังอำนาจที่มีผลต่อสภาพจิตใจและมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรม การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ ตามทิศทางของความเชื่อนั้น เป็นสิ่งปรากฏอยู่ในกลุ่มคน

และในกลุ่มพื้นที่ พลังความเชื่อมีผลต่อความศรัทธาที่มีระดับตั้งแต่ไม่มากนัก จนถึงขั้นมากชนิดที่ยอมเสียสละทุกอย่างที่มี รวมถึงยอมตายเพื่อปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ครูประเทศกับซาบิออกไปตามหาเด็กซาเลากับหมิวตัวหนึ่งที่หายไปจากหมู่บ้าน ระหว่างเดินทางได้พบเจอเรื่องอันตราหลายครั้ง และมีฝนตกหนัก ซาบิบอกครูประเทศว่าเวลาฝนตกอาจมีสัตว์เสียชีวิตไป เพราะชาวเงาะมีความเชื่ออย่างนั้นอยู่ ดังตัวอย่าง

ฝนตกลงฤดูตกลงมาในเช้าวันที่เจ็ดของการเดินทางของ
ผมกับซาบิ ซาบิบอกว่ามีสัตว์ใหญ่ในป่าตายลงอีกแล้ว ผมถามเขา
ว่ารู้อะไร

“เวลามีสัตว์ใหญ่ตาย ผมจะตกอย่างนี้ทุกครั้งแหละครู”

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 67)

ก่อนที่เราจะเข้าไปถึงเขตป่าแก่ ฝนก็ตกลงมาทำให้ผม
รู้สึกตามความเชื่อของเผ่าเงาะว่าต้องมีสัตว์ใหญ่ถูกฆ่าตายลงไปอีก
ตัวแล้วอย่างแน่นอน

(ดินแดนซาเลา, 2552, น. 120)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยบางกลุ่มมีความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์อย่างเช่น ชาวเงาะ เชื่อกันว่า เมื่อมีสัตว์ตัวใหญ่ถูกฆ่าตายหรือเสียชีวิตไป ก็จะทำให้เกิดฝนตกอย่างหนักมาก เมื่อเข้าป่าและพบเจอฝนตกหนักมากก็แสดงว่ามีสัตว์ตัวใหญ่เสียชีวิตไปจากโลกนี้

2.2) ความเชื่อเรื่องฝัน

ความเชื่อเรื่องฝันมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเชื่อว่าความฝันคือลางบอกเหตุต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้สะท้อนให้เห็นถึงชาวเงาะเชื่อเรื่องฝันว่าคนที่ตายไปแล้วจะไม่เข้าฝันของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา กล่าวถึงซาเลาที่หายไปจากหมู่บ้าน และเด็กหญิงโซยาได้ฝันถึงซาเลาที่หายไป ซึ่งแสดงว่าซาเลาคนนั้นยังมีชีวิตอยู่เพราะพวกเขาเงาะมีความเชื่อกันว่า คนที่เสียชีวิตจะไม่เข้าฝันคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังตัวอย่าง

แต่ก็น่าประหลาดที่เงาะมีความเชื่อต่างจากเราในเรื่อง
ความฝัน พวกเขาเชื่อกันว่าการเดินทางในความฝันนั้นเกิดขึ้นจริง
ในเวลาที่ถูกคนหลับ และจะเป็นการเข้าไปในความฝันระหว่างคน
เป็นกับคนเป็น หรือระหว่างคนกับเทวดาเท่านั้น คนที่ตายไปแล้ว
จะไม่มาเข้าฝันคนเป็น

(ดินแดนซาเลา, 2552, น.37)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน โดยเฉพาะ ชาวเงาะมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความฝันที่แตกต่างจากคนไทยกลุ่มอื่น คือ ชาวเงาะเชื่อว่า คนที่เสียชีวิตไปแล้วจะไม่เข้าฝันคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้น เมื่อใครก็ตามที่หายไปแล้วมาเข้าฝัน ก็แสดงว่าคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้

3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเงาะกับป่า

ชาวเงาะเป็นกลุ่มที่มีถิ่นอาศัยอยู่กลางป่า ดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติป่าเป็นอย่างมาก ชาวเงาะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่มีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันในป่า

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง ชาวเงาะอาศัยอยู่ในกลางป่า ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ชาวเงาะไม่มีการปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารหรือสะสมไว้ในบริเวณที่อยู่อาศัย ดังนั้น คุรุประเทศจึงอยากสอนให้ชาวเงาะเรียนรู้ปลูกพืชต่าง ๆ ที่นำมาเป็นอาหารได้ จะได้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานทุกครั้งทีอาหารเสื่อมโทรม ดังตัวอย่าง

จริงอยู่ที่ว่าเราอาจจะถือเงาะเป็นส่วนหนึ่งของป่า เป็นหนึ่งในห่วงโซ่อาหารแห่งผู้ล่ากับผู้ถูกล่า แต่ถึงอย่างนั้น ผมก็ยังเชื่อว่า จะสามารถเปลี่ยนเงาะเหล่านี้ให้กลายเป็นผู้พิทักษ์พงพีขึ้นมาได้ แม้ความหวังอาจจะยังริบหรี่ แต่ผมก็พร้อมจะรอคอย

สิ่งแรกที่ผมพยายามทำในตอนนี้เกี่ยวกับการฝึกนักอนุรักษ์ ก็คือ การสอนให้พวกเขารู้จักทำไร่ พืชในป่าทางใต้นั้นมีอยู่หลากหลาย แบบที่เรียกกันว่า เขตพื้นที่ป่าดิบชื้น

ผมอธิบายให้พวกเขาฟังว่าถ้าเราเอาพืชที่กินได้หลาย ๆ ชนิดมาปลูกไว้ในที่เดียวกัน เราก็จะได้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาแหล่งอาหารใหม่ ๆ ทั้งนี้ยังง่ายต่อการดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่ที่เราอยู่

(ดินแดนซาเลา, 2552, น.28)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในกลางป่า ดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติป่าเป็นอย่างมาก จึงพูดได้ว่าชาวเงาะเป็นส่วนสำคัญของห่วงโซ่อาหารแห่งผู้ล่ากับผู้ถูกล่า ชาวเงาะเป็นส่วนสำคัญของธรรมชาติป่า หากมีคนสอนชาวเงาะให้เรียนรู้การดำรงชีวิตที่รู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสมและทำให้เกิดคุณค่า เช่น ทำไร่ ปลูกพืช เป็นต้น ชาวเงาะจะสามารถเป็นกำลังที่สำคัญในการปกป้องทรัพยากรทางป่า ถ้าชาวเงาะเรียนรู้ปลูกพืชอาหาร ทำไร่ด้วยตนเอง โดยไม่ทำให้ป่าเสื่อมสภาพจะทำให้เกิดแหล่งอาหารที่ยั่งยืน ชาวเงาะก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ในป่าได้โดยไม่ต้องย้ายที่อยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

การวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

4.1.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

- 1) พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลง
- 2) มนุษย์จับสัตว์น้ำด้วยวิธีไม่ถูกต้อง
- 3) ป่าชายเลนถูกทำลาย
- 4) ปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน

4.1.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า

- 1) การปลูกต้นยูคาลิปตัสทำลายป่าธรรมชาติ
- 2) การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช

4.1.3 ปัญหามลพิษ

- 1) มลพิษทางน้ำ
- 2) มลพิษทางอากาศ

4.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

4.2.1 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเล

- 1) การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล
- 2) ตั้งกฎระเบียบห้ามใช้เรืออวนลาก/รุนสัตว์น้ำ
- 3) การอนุรักษ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์
- 4) การปลูกป่าชายเลน

4.2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า

- 1) การสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในป่า

4.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ

- 1) รณรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม
- 2) เริ่มต้นจากตนเอง

4.2.4 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไป

- 1) การสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
- 2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม
- 3) การให้เคารพต่อธรรมชาติ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกสังคมทั่วโลก เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่มีความต้องการพื้นฐานความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาและมีการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ มาใช้เพื่อตอบสนองความสะดวกให้กับมนุษย์มากขึ้น ดังนั้น สิ่งแวดล้อมจึงมีแนวโน้มถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง ทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ลดลง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถแยกได้ ดังนี้ การทำลายทรัพยากรทางทะเลและทางป่า ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น

4.1.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเลเกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่งมีผลกระทบต่อสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง เช่น การลูล้ำป่าชายเลน สภาพน้ำทะเลมีคุณภาพเสื่อมโทรม ทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มมีปริมาณลดลง พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกกัดเซาะจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำ คลื่นลม เป็นต้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ มีปัญหาพันธุ์สัตว์น้ำลดลง มนุษย์ใช้วิธีไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ และมนุษย์ทำลายป่าชายเลน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลง

พันธุ์สัตว์น้ำ หมายถึง สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำหรือสัตว์ที่เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในน้ำ หรือสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณน้ำที่ท่วมถึง เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น มีการทำลายของระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ พันธุ์สัตว์น้ำมีจำนวนลดลงมากมาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่องอาถรรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง เมื่อธวัชออกไปตกปลาคนเดียวระหว่างนั่งตกปลา ธวัชคิดไกลไปถึงคำผู้เฒ่าบอกเล่ากันมา ปัจจุบันนี้สัตว์น้ำทะเลมีจำนวนลดลงมาก สัตว์น้ำบางชนิดเกือบจะสูญพันธุ์ไป สิ่งแวดล้อมภาคใต้ก็มีความเปลี่ยนแปลงตามสังคมที่มีการพัฒนาขึ้น ดังตัวอย่าง

...ย้อนเวลากลับมาในเวลานี้ทุกพื้นที่ที่พวกเขาเคยตกปลาเก่าได้กันครั้งละ 10-20 ตัวต่อวัน กลับดูไม่มีแหล่งใดให้ตกได้มากมายเช่นนั้นอีก วงจรชีวิตของเผ่าพันธุ์ขาดสะบั้นไปนับแต่ครั้งนั้น หรือที่แท้เราต่างทำตัวเป็นโจรที่ปล้นตัวเอง

...เรื่องหอยแครงที่สูญพันธุ์ไปก่อนใครอื่น มันก็ไม่ต่างไปจากปลาเก่าเท่าใดนัก เดิมมันมีอยู่มากมายในอ่าวปัตตานี มีทั้งปลาตุกทะเลน้ำบ่ลำน ๆ ตัว หอยธรรมชาติอีกนานาพันธุ์ และปูดำที่เก็บเกี่ยวกินไม่มีวันหมดสิ้น ก็ถึงคราวหมดไปจากอ่าวอันอุดม เพราะพฤติกรรมซ้ำซากไม่ยั้งคิดของชาวเรา ที่เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า...สัตว์น้ำในธรรมชาติเหลือน้อยตัวลงเพราะความเห็นแก่ได้ การไม่รู้จักพอของมนุษย์...มนุษย์นี้แหละเป็นไอ้ตัวร้ายที่ก่อความสูญเสียให้ธรรมชาติมากที่สุด

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 52)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันนี้ พันธุ์สัตว์น้ำมีจำนวนลดลงมาก เช่น ปลาเก่า หอยแครงที่หาได้ง่ายในอดีต ปัจจุบันนี้หายากมาก สาเหตุที่ทำให้สัตว์น้ำทะเลจำนวนลดลงก็เพราะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ มนุษย์ที่ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติจับสัตว์น้ำ เช่น ปลา หอยอย่างไม่รู้จักพอ เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า ไม่นึกถึงอนาคต มีเท่าไรก็นำมาใช้ทั้งหมด ไม่รู้จักที่จะเหลือไว้ให้ลูกหลานของตนเอง ซึ่งจากตัวอย่างเห็นได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนลดลงนอกจากส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ดำรงชีวิตพึ่งพาธรรมชาติในยุคสมัยของตนเองแล้ว ยังอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของลูกหลานของตนเองในอนาคตได้

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป้าชายเลน ได้กล่าวถึง ครูแคล้วเล่าให้ครูรวงทองฟังว่า ทุกวันนี้ทรัพยากรทางทะเลจำนวนลดลง โดยเฉพาะสัตว์น้ำ เช่นปลา ปัจจุบันนี้ แม้จะหาไม่ก็ตัวก็ต้องออกทะเลไปไกล ๆ ไม่เหมือนเมื่อก่อน ใช้วิธีง่าย ๆ ก็สามารถจับปลามากินได้แล้ว ดังตัวอย่าง

“...เมื่อหลายปีก่อนถ้าอยากกินปลาทุกทะเลเราไม่ต้องใช้แหใช้วนจับ แค่อือไฟฉายกับมิดพร้าเดินลงทะเลตอนหัวค่ำ เอาไฟฉายส่องหาปลาแล้วเอามือตลับง่าย ๆ แค่นี้ได้ปลามากินแล้ว แต่ทุกวันนี้กลับไม่ใช่การที่จะหาปลาสักตัวสองตัวต้องออกเรือไปตั้งไกล ปลามันจะหมดจากอ่าวแล้ว สิ่งที่ทำให้สัตว์น้ำร่อยหรอไปอย่างน่าใจหายมีสองสาเหตุ อย่างแรกคือการทำประมงแบบกวาดทั้งอ่าว นั่นคือการใช้วน.”

“แล้วอีกสาเหตุอีกข้อที่ทำให้สัตว์น้ำลดลงละ” ครูรวงทอง

ถามต่อ

“ป่าชายเลนถูกทำลายครับ ครูคงเห็นนาุ้งที่ละลานตาอยู่
ใกล้โรงเรียน นั่นเป็นการขุดบ่อเลี้ยงกุ้งที่ใช้ป่าชายเลนถึงหนึ่งพันไร่
ส่วนอีกสี่ร้อยไร่ที่ยังไม่ถูกขุดก็เป็นป่าเสื่อมโทรม...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 59-62)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในปัจจุบันนี้ ชาวประมงหาปลาต้องออกทะเลไปไกล ๆ เพราะทรัพยากรทางทะเลมีจำนวนลดลงมาก โดยเฉพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ปลาที่หาได้ง่าย บริเวณชายฝั่งหมู่บ้านปัจจุบันนี้หายากมาก สาเหตุหลักที่ทำให้พันธุ์สัตว์น้ำมีจำนวนลดลง เกิดจากการกระทำของมนุษย์เอง เช่น มนุษย์ขุดบ่อเลี้ยงกุ้ง จึงส่งผลทำลายระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งทำให้ปลาหายไป การใช้อุปกรณ์ในการจับปลา เช่น อวน โดยเฉพาะอวนลากของเรือหาปลาขนาดใหญ่ที่มีการจับปลาทั้งฝูง นี่ก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้ปลามีจำนวนลดลง สัตว์น้ำที่มีจำนวนลดลง อาจทำให้มนุษย์ที่ดำรงชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ เกิดความยากลำบาก เพราะทะเลคือแหล่งอาหารของพวกเขา

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง พ่ออามิงต้องเลือกเปลี่ยนอาชีพจากชาวประมงเป็นลูกจ้างทำงานกับเจ้าแก้งแก้ง เพราะทุกวันนี้ปลาทะเลใกล้จะหมด ทำอาชีพชาวประมงต่อไปไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวตนเองได้ ดังตัวอย่าง

“...อามิงดูเข้าท่ากว่ามาก วันข้างหน้าอามิงอาจจะต้องทำ
มาหากินกับทะเลเหมือนกับที่ปะของอามิงเคยทำ”

มาตพูดความรู้สึกในใจให้เพื่อนฟัง แต่อามิงกลับคัดค้าน

“ไม่ไหวมันมาต เพื่อนคงไม่รู้ว่ามีปะเราเลิกจับปลา ปะ
บอกว่าปลามันจะหมดจากทะเลแล้ว ทำไปก็ไม่คุ้มค่าเหนื่อย แกจึง
ไปเป็นลูกจ้างเจ้าแก้งแก้ง ปะหยุดเรือมาสองปีกว่าแล้ว ถ้านับจาก
วันนั้นมาถึงวันนี้ เราว่ากุ้งหอยปูปลามันน่าจะน้อยลงกว่าเดิม
อีกนะ”

“ก็จริง” มาตพยักหน้ารับ...

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 29)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สัตว์น้ำจำนวนลดลง ทำให้คนที่ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรทางทะเลใช้ชีวิตอย่างลำบากมากขึ้น เพราะทะเลที่เคยอุดมสมบูรณ์ในอดีตมีสัตว์น้ำเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวประมง ปัจจุบันพันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลงมาก ชาวประมงไม่มีแหล่งทำมาหากิน ต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ดังเช่น ที่อามิงบอกกับมาตว่าพ่อของเค้าเลิกจับปลาเพราะปลาจะหมดทะเลแล้ว พ่อของอามิงจึงต้องเปลี่ยนอาชีพไปเป็นลูกจ้างเจ้าแก้งแก้งกว่า 2 ปีมาแล้ว มาถึงตอนนี้

ปลาน่าจะลดลงคนรุ่นลูกรุ่นหลานคงไม่มีใครทำอาชีพประมงอีก แสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรทางทะเลลดลง จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์เราเป็นอย่างมากนัก ซึ่งมนุษย์เราจึงต้องเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ เราทุกคนจึงต้องรับผิดชอบในการปกป้องสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลาที่เป็นอาหารของมนุษย์ ปัจจุบันนี้มีจำนวนลดลงมากมาย สาเหตุหลักเกิดจากความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้าของมนุษย์ที่จับสัตว์น้ำอย่างไม่รู้พอและใช้เครื่องมือในการจับปลา เช่น อวน ที่มีผลโดยตรงต่อการทำลายสัตว์น้ำ หรือการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเพื่อขยายพื้นที่ในการชูดบ่อเลี้ยงกุ้งหรือบ่อเลี้ยงปู จะส่งผลกระทบต่อทำให้จำนวนสัตว์น้ำชายฝั่งลดลง เพราะป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์ และผลที่จะตามมาก็คือ ชาวประมงต้องออกไปจับปลาในทะเลที่ไกลขึ้น และบางคนที่เคยมีรายได้จากการประกอบอาชีพชาวประมงชายฝั่งต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นแทน เพราะจำนวนสัตว์น้ำลดลง

2) มนุษย์จับสัตว์น้ำด้วยวิธีไม่ถูกต้อง

เพื่อการดำรงชีวิต มนุษย์จะมีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อจับสัตว์น้ำ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เป็นลักษณะของการทำในเชิงพาณิชย์จะต้องมีการจับสัตว์น้ำให้ได้จำนวนมาก ๆ ส่งผลให้เกิดการใช้เครื่องมือในการจับปลาที่ไม่ถูกต้อง เช่น ใช้อวน คราดเหล็ก หรือใช้วิธีระเบิด ซ็อต การใช้วิธีในการจับสัตว์น้ำดังกล่าวจะทำลายระบบนิเวศธรรมชาติทางน้ำ ส่งผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำที่มีจำนวนลดลง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง น้ำใช้ปและน้ำหมุดกับเพื่อนอีกคนหนึ่งขับเรืออวนออกทะเลจับปลา จึงถูกชาวบ้านอีกหมู่บ้านจับ เพราะสองหมู่บ้านมีข้อตกลงกันไว้ห้ามใช้อวนจับปลา แต่น้ำใช้ปกับน้ำหมุดผิดข้อตกลง ดังตัวอย่าง

“กูบอกหลายครั้งแล้วว่าอย่าทำผิดข้อตกลง พวกมึงไม่เชื่อ พวกมึงไม่ฟัง จึงรู้ใหม่ว่าเรืออวนรุนของถึงมันกวาดทุกอย่างไปราบเรียบ ลูกปู ลูกปลา ลูกกุ้ง มันพินาศไปทั้งทะเล วันนี้พวกมึงได้มันไป แล้ววันหน้ามึงจะได้มันอีกไหม กู...พวกกูทั้งหมดนี้ต้องพึ่งทะเลทำมาหากิน พวกมึงเล่นทำลายกันหมด แล้วพรุ่งนี้จะเอาอะไรกิน มันจะไม่มีให้พวกมึงจับกันอีกต่อไป ทำไม่ไม่คิดสงวนพันธุ์ไว้บ้าง ต่ไปลูกมึงหลานมึงคงไม่มีโอกาสได้กิน ไม่ต้องถึงรุ่นลูกหลานหรอก แคร่รุ่นกู รุ่นมึง มันก็หมดไปจากทะเลแล้ว...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 45)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวประมงบางคนใช้อวนเรือไปกวาดปลา เป็นวิธีที่ไม่ควรใช้ในการจับปลา การใช้อวนกวาด จะทำให้พันธุ์สัตว์น้ำรวมทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ถูกกวาดไปหมด

ซึ่งพันธุ์สัตว์น้ำตัวเล็ก ๆ ไม่ทันโตก็ต้องตาย ส่งผลให้สัตว์น้ำจำนวนลดลงเร็วขึ้น สิ่งที่จะตามมาก็คือ คนที่ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลจะไม่มีแหล่งทำมาหากิน ชีวิตของพวกเขาจะลำบาก นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง เมื่อร่วมกิจกรรมของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางมหาวิทยาลัย ก.ไผ่ได้แบ่ง ให้ไปอาศัยอยู่ตามบ้านชุมชนชาวเล เพื่อช่วยงานพ่อแม่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ก.ไผ่จึงออกทะเลช่วยพ่อ ตกปลา พ่ออธิบายให้ก.ไผ่ฟังว่า พวกเขาต้องออกทะเลไปไกล ก็เพราะคนปัจจุบันนี้ชอบใช้อวนลากปลา จึงทำให้ปลาจำนวนลดลง และจับปลาก็กลายเป็นเรื่องยาก ดังตัวอย่าง

“...เดี๋ยวนี้ไม่ชุมเหมือนแต่ก่อน คนก็มากขึ้น วิธีหากินก็ แปรกชั้น หากมีหากปลาที่ใช้อวนลาก อวนลุน อวนตาถี่ยิบติต ขึ้นมาหมด ลูกกุ้ง ลูกปลา ลูกปู เกือบหอย หากหอยก็ใช้เรือคาคหอย ปะการังใต้ทะเลพังหมด...”

“อวนลากนั้นเขาใช้อวนผืนใหญ่ใช้ปลายสองข้างผูกเข้ากับ เรือ ข้างละลำ แล่นลากกวาดกุ้ง หอย ปู ปลา ต้อนเข้าไปในอวน หมด เรือแล่นไปถึงไหน ทะเลก็ราบไปถึงนั้น ส่วนอวนลุนนั้นใช้เรือ ลำเดียว มีอวนมัดโครงไม้สามเหลี่ยมติดด้านหน้าเรือ ใช้เรือดันให้ โครงอวนสามเหลี่ยมนั้นลุนกุ้ง หอย ปู ปลาให้เข้าไปอยู่ในอวนได้ ท้องเรือ กวาดเข้าไปหมดเหมือนกัน...”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 124)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การใช้อวนจับพันธุ์สัตว์น้ำจะกวาดลูกกุ้ง ลูกปู ลูกปลาติดในอวนมาหมด ซึ่งจะทำให้สัตว์น้ำตัวเล็กทั้งหมดที่ยังไม่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ยังไม่ทัน โตก็ต้องตายจากการกระทำของมนุษย์แล้ว การใช้เรืออวนตามหาสัตว์น้ำ ยังมีผลกระทบทำลาย ปะการังที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ เพราะปะการังจะถูกกวาดมาติดในอวนเมื่อมีเรืออวนผ่าน ถึงแม้ การใช้เรืออวนจะได้สัตว์น้ำจำนวนมากในเวลาที่รวดเร็ว ในขณะเดียวกัน ก็ยังทำให้เกิดผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมธรรมชาติของทะเล เกิดการเสื่อมโทรมถึงที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเล

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง นอกจากใช้อวนเป็นอุปกรณ์หาปลา ชาวประมงยังใช้คราดเหล็กในการหาหอย ดังตัวอย่าง

“...ส่วนคราดหอยนั้น ใช้คราดเหล็กฟันถี่ ๆ คราดถึงท้อง ทะเล ปะการังที่ปลาเล็กปลาน้อยได้อยู่อาศัยก็พังหมด ไม่มีแหล่งที่ อยู่อาศัย หากิน กุ้งหอยปูปลาก็น้อยลง เราคนที่นี่ก็หากินยากขึ้น เรือใหญ่เข้ามาแล้วเขาก็ไป เขาหากินครั้งเดียว ทำลายทะเล

ทำลายที่เกิด ที่อยู่ ที่กินของสัตว์น้ำ แล้วจะหาปู หาปลาที่ไหนมา
กินมาขาย คนสมัยนี้เขาหากินกันแปลก ๆ ไม่คิดหน้าคิดหลัง
คิดแต่ว่าจะได้เงินอย่างเดียว”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 124)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การใช้คราดเหล็กจับสัตว์น้ำก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำลาย
ระบบนิเวศทางทะเล เพราะการใช้คราดเหล็กคราดหอยจะคราดถึงท้องทะเลทำลายปะการังที่เป็น
แหล่งที่อยู่อาศัยหากินของสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น สัตว์น้ำไม่มีที่หากินมีผลทำให้จำนวน
สัตว์น้ำน้อยลง จึงส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่หาสัตว์น้ำยากขึ้น

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง มอนกับอ้อย
ตื่นขึ้นด้วยเสียงระเบิดดังติดกันหลายครั้ง มันเป็นเสียงของพวกชาวประมงที่เร่จิตสำนึกมาซื้อตปลา
ระเบิดปลาตามความชอบของตนเอง ดังตัวอย่าง

“คงเป็นไอ้พวกที่ชอบมาซื้อตปลากระเบิดปลานี้แหละ
ไอ้หาพวกนี้แหละที่มันทำลายปลาเล็กปลาน้อยเสียจะมากกว่าพวก
คนเงินเสียอีก”

“มันก็คนน้ำของเหมือนเรานี้แหละ ทั้งไทยทั้งลาวมันก็
โลกพอกัน ลูกหลานจะไม่เหลืออะไรก็เพราะพวกมัน” ชายชราพูด
อย่างฉุนเฉียว แต่ก็รู้ว่าตัวเองไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก นี่ยังทำ
ให้แกยิ่งรู้สึกเจ็บปวดหัวใจ

“ห้ามยุ่งไปพวกมันก็ไม่ฟัง...เรื่องพวกนี้มันเป็นเรื่อง
จิตสำนึกของแต่ละคนจะคิดได้ แต่ไอ้คนพวกนี้มันไม่เคยคิดถึงส่วน
ร่วมกันหรอก...”

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 133-134)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ตามความชอบและความโลภของตัวเอง ชาวประมง
บางคนก็เห็นแก่ตัวใช้วิธีเลวร้ายจับปลาทำร้ายสัตว์น้ำ เช่น การใช้วิธีระเบิดเพื่อได้ปลาจากแม่น้ำโขง
การระเบิดจะทำให้ปลาทั้งปลาตัวใหญ่หรือตัวเล็กถูกระเบิดตาย นอกจากนี้แล้ว ยังมีคนหาปลาด้วย
วิธีซื้ต ก็จะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำที่อยู่ในบริเวณนั้นทั้งหมด ทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด หากมนุษย์คิดถึง
แต่ประโยชน์ส่วนตัว และใช้วิธีเลวร้ายทำร้ายสัตว์น้ำ ยิ่งจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหมดสิ้นไปเร็วขึ้น

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า มนุษย์ใช้วิธีไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ เช่น การใช้วนลากอวน
รุน การใช้คราดเหล็กเป็นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ ซึ่งอวนเป็นเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นผืนอวนคล้ายกับผืน
ผ้าสี่เหลี่ยม วิธีการใช้อวนจับสัตว์น้ำคือปล่อยผืนอวนล้อมรอบสัตว์น้ำและปิดด้านล่างของผืนอวน

จับสัตว์น้ำได้เป็นฝูงรวมทั้งสัตว์น้ำตัวเล็กและตัวใหญ่ ดังตัวอย่างดังกล่าว เมื่อใช้อวนลากปลา จะทำให้ทั้งปลาเล็กและปลาใหญ่ติดไปในอวน รวมถึงทำลายปะการังที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ จึงทำให้เกิดปัญหาทำลายระบบนิเวศพันธุ์สัตว์น้ำ และส่งผลกระทบต่อจำนวนสัตว์น้ำลดลง นอกจากนี้ การใช้วิธีระเบิดหรือวิธีช็อตก็เป็นวิธีที่ไม่ควรใช้ในการจับสัตว์น้ำ เพราะการระเบิดหรือการใช้วิธีช็อตในการจับปลา จะทำให้สัตว์น้ำบริเวณนั้นถูกระเบิดหรือช็อตตาย ส่งผลกระทบต่อจำนวนสัตว์น้ำลดลง เมื่อจำนวนทรัพยากรในแหล่งที่ทำมาหากินลดลง มนุษย์ก็ต้องออกไปหาแหล่งที่ยิ่งไกลกว่าเดิม แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทำลายระบบนิเวศทางทะเลในปัจจุบันก็เหมือนทำลายชีวิตของตนเองในอนาคต

3) ป่าชายเลนถูกทำลาย

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศชายฝั่งที่ประกอบด้วยพันธุ์สัตว์น้ำและพืชต่าง ๆ เป็นห่วงโซ่อาหารสำคัญของสัตว์ทะเลและมนุษย์ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันป่าชายเลนถูกรุกทำลายและเกิดปัญหามากขึ้นทุกวัน ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึง มนุษย์ที่เป็นต้นเหตุที่ทำลายป่าชายเลน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง ครูแคล้วที่อุทิศตัวเป็นแกนนำนักอนุรักษ์ปกป้องป่าชายเลน เพราะมีนายทุนเข้ามาขุดบ่อเลี้ยงกุ้งรุกป่าเข้าไปในป่าชายเลนที่เป็นแหล่งอาหารและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนั้น ป่าชายเลนยังช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง ดังนั้น การทำลายป่าชายเลน จึงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่ง สัตว์น้ำ และพื้นที่บริเวณชายฝั่งอย่างร้ายแรง ดังตัวอย่าง

“...ครูคงเห็นนาุ้งที่ละลานตาอยู่ใกล้โรงเรียน นั่นเป็นการขุดบ่อเลี้ยงกุ้งที่ป่าชายเลนถึงหนึ่งพันไร่ ส่วนอีกร้อยไร่ที่ยังไม่ถูกขุดก็เป็นป่าเสื่อมโทรม...”

“นั่นเป็นบาดแผลจากทะเลและป่าชายเลน นายทุนพยายามบุกรุกและออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน เพื่อเอาไปทำบ่อเลี้ยงกุ้ง ตอนแรกชาวบ้านไม่รู้ถึงผลเสียที่เกิดขึ้น แต่ตอนนี้พวกเขารู้แล้ว จึงพยายามสกัดกั้นทุกรูปแบบ ครูลองนึกดูสิว่าถ้าไม่มีป่าชายเลนแล้ว สัตว์น้ำจะถือกำเนิดและอยู่รอดได้อย่างไร ถ้าทุกอย่างพินาศสิ้น ชาวบ้านจะอยู่กันได้อย่างไร...”

“...ถ้าปล่อยอนาคตให้เป็นไปตามกลไกของทุนนิยม ทุกอย่างย่อมสูญสลายไปจากแผ่นดิน ป่าชายเลนถูกทำลาย ทะเลไร้สิ้นสรรพสัตว์...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 62-63)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มีนายทุนใช้ที่ดินขุดบ่อเลี้ยงกุ้ง ป่าชายเลนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม เพราะการขุดบ่อต้องตัดพืชที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ จึงยอมส่งผลทำให้ปริมาณสัตว์น้ำจำนวนลดลงและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศสัตว์น้ำเสียความสมดุล หากมนุษย์ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของนายทุนและทิ้งปัญหาไว้ ย่อมทำให้สรรพสัตว์น้ำที่เป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์สูญสลายไป

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ลุงเหว่าเล่าให้นักศึกษาที่มาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพื่อศึกษาป่าชายเลนฟังว่า คนที่เห็นแก่เงินทอง ตัดต้นไม้ในป่าชายเลนเพื่อใช้พื้นที่ในการทำนา กุ้งกันเยอะขึ้น นากุ้งจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำลายทั้งป่าชายเลน ระบบนิเวศของทะเล รวมถึงชุมชนที่อาศัยดำรงชีวิตด้วยการจับสัตว์น้ำในทะเลดังตัวอย่าง

“นากุ้งต้องทำลายป่าชายเลนที่เป็นเหมือนแหล่งอนุบาลสัตว์ทะเลและระบบนิเวศน้ำจืดน้ำกร่อยและน้ำเค็ม หรือที่เรียกว่า ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ไม่มีป่าชายเลนก็ไม่มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ไม่มีสัตว์น้ำหมุนเวียนเติบโต ก็เท่ากับเป็นการตัดวงจรชีวิตของสัตว์ทะเล จึงทำให้ทะเลไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน”

“เลี้ยงกุ้งก็ได้กุ้งในบ่อ... สัตว์น้ำอย่างอื่นไม่มีในนากุ้ง ต้องทำลายทิ้งให้หมด น้ำเค็มในนากุ้งซึมเข้านาข้าวใกล้เคียงปลูกข้าวไม่ได้ก็ต้องขายไปทำงานก่อสร้างในเมือง ปากี่หมด...”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 119)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญที่เกิดปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย คือ การทำนาเลี้ยงกุ้งโดยรุกร้าพื้นที่ทะเล การทำนาเลี้ยงกุ้งมีการทำลายระบบนิเวศน้ำจืดน้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมถึงทำลายป่าชายเลนที่เป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำ ทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลเสียความสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลไม่อุดมสมบูรณ์ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำจำนวนลดลง มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนอาหาร นอกจากนั้น น้ำเค็มที่ปล่อยออกมาจากนากุ้ง หากปล่อยเข้าไปในนาของชาวบ้าน ก็ยังมีผลกระทบทำให้ชาวนาไม่สามารถปลูกข้าวได้ เพราะน้ำเค็มจะเต็มไปด้วยของเสียจากการเลี้ยงกุ้ง

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญเป็นอย่างมากสำหรับสัตว์น้ำต่าง ๆ และเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเลที่มีวิถีชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเล ซึ่งหากมนุษย์ทำลายป่าชายเลนก็เหมือนทำลายแหล่งอาหารของสัตว์น้ำและมนุษย์เอง

ดังตัวอย่างดังกล่าว การชุดบ่อเลี้ยงกุ้งหรือการทำนาเลี้ยงกุ้ง ทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งเสียความสมดุล จึงส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำจำนวนมาก และชาวนาไม่มีน้ำจืดใช้ในการปลูกข้าว เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ การร่วมกันรักษาความสมดุลของระบบนิเวศป่าชายเลน จึงเป็นหน้าที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน

4) ปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน

การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงกำลังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของกลุ่มน้ำโขงอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ชัดขวางการอพยพของปลาจนเป็นเหตุให้สูญพันธุ์ การสร้างเขื่อนทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ส่งผลกระทบต่อคนที่ดำรงชีพด้วยการอาศัยแม่น้ำโขงเป็นแหล่งอาหารและประกอบอาชีพ ดังนั้น การสร้างเขื่อนจึงต้องการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียด หากเกิดปัญหาก็จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในวงกว้าง ดังเช่นผลที่เกิดขึ้นกับแม่น้ำโขง

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง มอนได้เข้าไปประชุมกับอัยยอินคำที่ปรึกษาการห้ามคนจีนสร้างเขื่อนและระเบิดแก่ง ในการประชุมมีการเสนอความคิดเห็นและยกตัวอย่างให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนและระเบิดแก่งหินในแม่น้ำโขง ดังตัวอย่าง

...ผลกระทบของการสร้างเขื่อนและระเบิดแก่ง ที่เห็นได้ชัดคือระดับน้ำที่ขึ้นลงไม่ปกติ ซึ่งก่อผลกระทบต่อคนที่หาปลาโดยตรง เพราะปลาจะว่ายทวนน้ำขึ้นมาวางไข่และกลับลงไปตามฤดูกาลของมัน ซึ่งระดับน้ำที่ขึ้นลงผิดปกติจะก่อความสับสนให้ปลาและอาจทำให้วงจรชีวิตของมันเปลี่ยนไป...

“เพราะการสร้างเขื่อนและการระเบิดแก่ง...ทำให้ปลาหายไป เพราะปลาหลายชนิดอาศัยหากินและวางไข่อยู่ตามมะหินมะผา ถ้าจีนมาระเบิดมะหินมะผาออกไป มันก็เหมือนกับฆ่าแม่ของเรา” เสียงคนที่นั่งฟังอยู่ในห้องเฮกันขึ้นพร้อมเพรียง แสดงความเห็นด้วย

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 117-118)

จากตัวอย่างผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสร้างเขื่อนจะเกิดปัญหาขึ้นมากมาย เพราะการสร้างเขื่อน ต้องระเบิดแก่ง จะทำให้ระดับน้ำขึ้นลงผิดปกติ ปลาที่เคยว่ายทวนน้ำขึ้นมาวางไข่และกลับลงไปตามฤดูกาลจะเกิดความสับสนวงจรชีวิตปลาเปลี่ยนไป ส่งผลกระทบต่อคนที่หาปลาในแม่น้ำโขงโดยตรงการหาปลายากขึ้น นอกจากนั้น แก่งหินที่ถูกระเบิดไปเคยเป็นที่วางไข่ของปลาถูกทำลาย จะส่งผลกระทบต่อปลาไม่มีที่วางไข่ ปลาที่จะไม่สามารถเพาะพันธุ์ลูกหลานปลาได้ สุดท้ายสัตว์น้ำก็จะลดลงและอาจจะสูญพันธุ์ก็เป็นไปได้

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง การสร้างเขื่อนนอกจากมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำแล้ว ยังจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ด้วย ดังตัวอย่าง

...นอกจากนั้นยังมีผลต่อชาวบ้านที่ปลูกพืชผักอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำ และคนเก็บไข่ในแม่น้ำ การระเบิดแก่งทำให้แม่น้ำเปลี่ยนทิศทาง ร่องน้ำแปรเปลี่ยน มีผลทำให้ตลิ่งพังทลาย ยกตัวอย่างที่บ้านปากอิงต้องสูญเสียที่ดินริมฝั่งไปแล้วหลายสิบไร่ เพราะกระแสน้ำเปลี่ยนทิศพุ่งเข้าหาชายฝั่งและกัดเซาะจนทำให้ตลิ่งพัง

...เกาะแก่งหินผาจึงเป็นเหมือนกับบ้านของปลา และก็คงเป็นเหมือนกับแม่ที่คอยให้อาหารแก่พวกเราที่เป็นมนุษย์ ระเบิดแก่งหินก็เหมือนกับฆ่าแม่ของเรา

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 117,119)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างเขื่อนและระเบิดแก่งหิน นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำแล้ว ยังจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ด้วย การสร้างเขื่อนและระเบิดแก่งหินจะทำให้แม่น้ำเปลี่ยนทิศทาง มีผลทำให้ตลิ่งพังทลาย จึงส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ปลูกพืชผักอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ และการหาอาหาร เช่น หาสาหร่ายในแม่น้ำโขงยากขึ้น แสดงให้เห็นว่าการสร้างเขื่อนระเบิดแก่งหินทำลายแม่น้ำโขงก็เหมือนทำลายแหล่งทำมาหากินของมนุษย์ที่ดำรงชีวิตด้วยแม่น้ำโขง

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การสร้างเขื่อนจึงเป็นสาเหตุหลักที่อาจทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังเช่น การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงที่ต้องระเบิดแก่งหิน ทั้งจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์และพันธุ์สัตว์น้ำ การระเบิดแก่งหินทำลายแหล่งทำมาหากินของสัตว์น้ำ ซึ่งทำลายระบบนิเวศของกลุ่มน้ำโขงอย่างรุนแรง ส่งผลทำให้สัตว์น้ำขาดแหล่งที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์สัตว์น้ำลดลง หรือสูญพันธุ์ นอกจากนี้ การสร้างเขื่อนยังทำให้แม่น้ำเปลี่ยนทิศทางร่องน้ำเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดการตลิ่งพัง ส่งผลทำให้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงลำบากขึ้น

4.1.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ เพราะป่ามีประโยชน์ทั้งเป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคของมนุษย์และสัตว์ป่าต่าง ๆ ซึ่งหากป่าถูกทำลาย ทรัพยากรหมดสิ้นไป ทั้งมนุษย์และสัตว์ป่าจะดำรงชีวิตได้อย่างไร นอกจากนั้น ถ้าหากป่าธรรมชาติถูกทำลาย ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ป่าไม้ ที่ดิน น้ำ อากาศ สัตว์ เป็นต้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงสองสาเหตุที่ทำลายป่าธรรมชาติ คือ มนุษย์ปลูกต้นคาลิปตัสและการใช้สารเคมีฆ่าแมลงฆ่าหญ้า รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การปลูกต้นยูคาลิปตัสทำลายป่าธรรมชาติ

ต้นยูคาลิปตัสเป็นพืชประเภทหนึ่งที่เคยโตอย่างรวดเร็วกว่าต้นไม้อื่น ๆ และเป็น

พืชที่ใช้ปริมาณน้ำสูง จึงมีผลต่อน้ำใต้ดินที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อพืชที่อยู่ข้างเคียง ทำให้เกิดการชะงักไม่เจริญเติบโต ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการปลูกต้นยูคาลิปตัสมีผลกระทบต่อป่าธรรมชาติ

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ชมรมอนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยจัดกิจกรรม โดยครั้งนี้ไปศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนภาคอีสาน ผู้ใหญ่บ้านพานักศึกษาไปชมป่าโคก และบอกประธานของชมรมอนุรักษ์ว่า ป่าโคกในปัจจุบันกลายเป็นป่าที่มีต้นยูคาลิปตัสจำนวนมาก เพราะต้นไม้อื่นไม่สามารถเติบโตได้ทัน พื้นที่ป่าดั้งเดิมหายไปหมด ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านที่เคยพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากป่าก็ไม่สามารถใช้สอยได้ เพราะป่าถูกทำลาย ดังตัวอย่าง

...แปลงปลูกยูคาลิปตัสก็มีเพียงต้นยูคาฯ อย่างเดียว หล้าก็แทบจะไม่มีขึ้น พื้นดินกลายเป็นทรายสีขาว

“...เมื่อเอามาปลูกในป่าโคกถึงจะไม่ได้ตัดหรือไถไม้เดิมออกจนหมด ไม้พื้นเมืองเดิมของเราก็สูญไม่ทนแล้งอย่างยูคาฯ ไม้หว้าไม่เติบโตไม่ใหญ่ ตายไปก็มาก เพราะหากินส่วยคาไม่ได้ ต้นไม้มันไม่ผิดหรอก ผิดที่คนเอามาปลูกผิดที่ผิดทาง เห็นแก่เม็ดเงิน แค่ป้อนโรงงานกระดาษ แล้วทำลายป่าโคกป่าชุมชนธรรมชาติลงเสียหมด ป่าธรรมชาติถึงจะไม่มีรายได้จากการขายต้นไม้เป็นกอบเป็นกำ แต่ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้ใช้สอยได้อยู่ได้กินนั้น มีมูลค่ามากกว่ากันมหาศาล มันผิดที่คน ผิดที่โครงการของหน่วยงานรัฐ”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 149-150)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การปลูกต้นยูคาลิปตัสในป่า เพื่อนำไปผลิตเป็นกระดาษในโรงงานอุตสาหกรรม มนุษย์ส่วนใหญ่เห็นแก่รายได้ของตนเอง ไม่มีการคำนึงถึงการปลูกต้นยูคาลิปตัสที่มีผลต่อการทำลายป่าธรรมชาติ หากที่ไหนปลูกต้นยูคาลิปตัส บริเวณพื้นที่นั้น ก็จะมีแต่ต้นยูคาลิปตัส พืชอื่น ๆ เช่น หล้า ก็จะไม่สามารถเติบโตได้ เพราะพืชอื่นการหาอาหารสู่ต้นยูคาลิปตัสไม่ได้ พื้นที่ปลูกต้นยูคาลิปตัสก็จะกลายเป็นทรายสีขาวแห้งแล้ง การปลูกต้นยูคาลิปตัสในป่า จะทำให้ระบบนิเวศป่าเสียความสมดุล น้ำในป่าก็จะลดลงขาดความชุ่มชื้น พื้นที่ป่าขาดความอุดมสมบูรณ์ ย่อมส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ดำรงชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติป่า นอกจากนั้น ยังส่งผลกระทบต่อแหล่งต้นน้ำอีกด้วย

2) การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช

สารเคมีปราบศัตรูพืช เช่น ยาฆ่าแมลง หรือยาฆ่าหญ้า การใช้ยาฆ่าแมลงหรือยา

ฆ่าหญ้าในป่ามีผลกระทบต่อพืชและสัตว์ป่า ตลอดจนแหล่งน้ำในป่า รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง หลังจากแนะนำป่าโคก ผู้ใหญ่บ้านพานักศึกษาไปถึงแหล่งที่ปลูกข้าวโพดและกะหล่ำ เขตพื้นที่นี้ก็มีปัญหาที่เกิดจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ดังตัวอย่าง

“...ในสมัยนี้ที่เริ่มจะมีพ่อค้ามาส่งเสริมให้ปลูกข้าวโพด หรือกะหล่ำปลี จะต้องขุดดิน ขึ้นแปลง ใช้ยาฆ่าหญ้า ใช้ยาฆ่าแมลงฉีดพ่นทำให้ต้นไม้เดิม ๆ ที่มีอยู่ต้องตายไป เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้นไม้เดิมที่จะงอกงามขึ้นมาได้หลังการเก็บเกี่ยวข้าวโพดในสมัยก่อนก็ตายไปเหลือ แต่ดิน เมื่อฝนตกชะล้างก็จะสร้างปัญหาการพังทลายของหน้าดิน เกิดดินสไลด์ ไหลลงห้วย น้ำห้วยก็แดงขุ่นไม่สดใสเหมือนแต่ก่อนแล้ว คนเมืองเขาเอามาส่งเสริมได้เงินเป็นกอบเป็นกำ ล่อใจคนบ้านเขา จึงทำกันมากขึ้น จนป่าข้าวไร่เริ่มหายไป น้ำในห้วยก็ไม่ใสเหมือนดังแต่ก่อนแถมยังมีสารเคมีฆ่าหญ้ายาฆ่าแมลงไหลลงปะปนในน้ำด้วย

“...ใช้ยาฆ่าหญ้า ฆ่ามดฆ่าแมง ก็เหมือนฆ่าคนที่ใช้น้ำในห้วย คนกินน้ำใช้น้ำเขาผิดอันหนึ่งจึงต้องกินพิษกินภัยด้วย”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 175)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า พ่อค้าเพื่อได้เงินเป็นกอบเป็นกำ ก็เข้ามาในชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืช เช่น ข้าวโพด กะหล่ำปลี เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง จึงมีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ยาฆ่าแมลงฆ่าหญ้าก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำลายป่าธรรมชาติ เพราะหลังจากเก็บเกี่ยวผลต้นไม้เดิมที่งอกงามก็จะหายไปเหลือแต่ดิน เมื่อฝนตก มีการเกิดดินสไลด์ น้ำฝนชะล้างหน้าดินที่มีสารเคมีตกค้างอยู่ไหลลงไปห้วย ทำให้น้ำในห้วยที่เคยสดใสกลายเป็นน้ำแดงขุ่น จึงส่งผลกระทบต่อคนและสัตว์ที่ใช้น้ำจากห้วยจะได้รับอันตรายจากสารเคมีเหล่านั้น

4.1.3 ปัญหามลพิษ

มลพิษ หมายถึง การกระทำของมนุษย์ที่ทำให้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กลายเป็นพิษ ไม่ว่าจะมนุษย์ตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ปัญหามลพิษเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์หรือสิ่งอื่น ๆ ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต และสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษ คือ การปล่อยของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือของเสียจากชาวบ้าน ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงปัญหามลพิษที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางอากาศ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) มลพิษทางน้ำ

แม่น้ำลำคลองในปัจจุบันเกิดปัญหาเน่าเสียมากขึ้น เพราะมนุษย์ปล่อยน้ำเสียน้ำสกปรกจากโรงงาน ทิ้งขยะ หรือสารเคมี ปุ๋ย เป็นต้น ลงไปในแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดมลพิษน้ำ เป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก แต่มนุษย์เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษ เพราะความละเลยและความเห็นแก่ตัว

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล่อม ได้กล่าวถึง หลังจากช่วยงานสวนกับลุงและป้าเสร็จ ก.ไผ่ก็กระโดดลงไปเล่นน้ำในคลอง เมื่อขึ้นจากคลอง ลุงให้ก.ไผ่ไปอาบน้ำอีกครั้ง ลุงบอกว่าน้ำที่คลองไม่สะอาด เพราะอาจมีสารพิษลอยจากโรงงาน ก.ไผ่จึงต้องไปอาบน้ำก่อนที่จะเข้ามากินข้าวกับลุงป้า ดังตัวอย่าง

“ ไปล้างตัวในห้องน้ำเสียก่อนไปกอไผ่ ” ลุงบอก

“ ก็อาบสะอาดแล้วนี่ครับลุง ”

“ ไม่ได้หรอก..ปีนี้ไม่เหมือนปีก่อน ๆ ตั้งแต่มีบ้านจัดสรร มาสร้างริมคลองกลางซอยน้ำก็แยกลงไปเยอะ ไหนจะโรงงานสาकु ท้ายซอย จะปล่อยสารอะไรลงน้ำบ้างหรือเปล่านั้นไม่รู้ ไร้ใจไม่ได้หรอก ไปล้างตัวอีกครั้งไป ”

ฉันเข้าห้องน้ำล้างตัวด้วยน้ำประปาอีกครั้งแล้วไปแต่งตัวเตรียมมากินข้าวเย็นซึ่งทุกคนพร้อมหน้ากันอยู่แล้ว

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล่อม, 2555, น. 88)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันนี้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงมาก น้ำในคลองไม่สะอาดปลอดภัยเหมือนสมัยก่อน สาเหตุเกิดจากคนที่อาศัยริมคลองจะปล่อยน้ำเสียเข้าไปในคลอง หรืออาจมีน้ำเสียปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้น้ำในคลองเกิดปัญหามลพิษ วิถีชีวิตของชุมชนริมคลองต้องเปลี่ยนไป การใช้น้ำคลอง เช่น อาบน้ำก็ไม่สามารถไว้ใจได้ เกิดปัญหามลพิษน้ำจะส่งผลทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์และสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในคลอง

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล่อม ได้กล่าวถึง ก่อนจะปิดภาคเรียนครูเสอนักเรียนไปเก็บขยะในคลองหลังโรงเรียน เพราะชาวบ้านทิ้งขยะลงไปคลอง จึงทำให้น้ำในคลองหลังโรงเรียนเสียและมีสีดำขึ้น ดังตัวอย่าง

“ อาจารย์ว่าปีนี้ลำคลองที่ผ่านหลังโรงเรียนเราน้ำเริ่มดำมากขึ้นนะ ยิ่งเวลาหน้าแล้งอย่างนี้มีขยะ ถูงพลาสติกและโฟมลอยมากับน้ำเยอะเชียวละ นักเรียนสังเกตเห็นไหม? ” ความเงิบยังคงปกคลุมอยู่ในห้อง

“ เรารณรงค์ไม่ให้ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลองกันดีไหมครับ
อาจารย์ ” หัวใจเสนา

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 102)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ทิ้งขยะ ทั้งถุงพลาสติก และโฟมลงไปคลอง จึงทำให้เกิดปัญหามลพิษ น้ำที่เคยสดใสกลายเป็นน้ำสีดำ สาเหตุสำคัญเกิดจากการกระทำของมนุษย์เองที่ไม่เห็นถึงความสำคัญของน้ำและไม่เห็นถึงผลกระทบของมลพิษทางน้ำ เพราะชาวบ้านเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาหมอกควันน้ำ ซึ่งการรณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองไม่ให้ทิ้งขยะ และน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลองจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำได้

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง โดยไปมหาวิทยาลัยนั่งรถจะมีการรถติดในตอนเช้า ก.ไผ่จึงเปลี่ยนไปนั่งเรือคลองแสนแสบไปขึ้นที่ท่าเรือหน้ารามฯ เมื่อขึ้นเรือสีดำในคลองแสนแสบส่งกลิ่นฉุนฟุ้งคัดจมูกก.ไผ่ เพราะน้ำในคลองไม่สะอาดเหมือนสมัยก่อน ปัจจุบันนี้กำลังมีปัญหามลพิษเกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

...ผ่าน้ำดำโขยกกลิ่นฉุนยามใบพัดเรือหมุนปั่นก็ขึ้นฟองขาว
ส่งกลิ่นฟุ้งคัดจมูก ลำน้ำคลองแสนแสบกลายเป็นที่ทิ้งน้ำเสีย มีสีดำ
คล้ำจนตำนานอายุขวัญก็บอริเริ่มในอดีต หากได้มาเล่นน้ำดำผุด
ดำว่ายในคลองยามนี้ก็คงสกรปรกเป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ
...ขยะถุงพลาสติกและน้ำเสียของชุมชนกลายเป็นต้นเหตุที่ทำให้
เกิดความลำบากของคนที่เคยกินเคยอยู่อาศัยและใช้น้ำใน
ลำคลองเป็นที่ชำระล้างร่างกาย ใช้อุปโภคอย่างสบายตามวิถีชีวิต
แต่ยามนี้แม้จะใช้ล้างถ้วยชามก็เกรงว่าจานชามจะไม่สะอาดไปด้วย
อย่าว่าแต่ขวัญหรือริเริ่มที่หากได้มาพบเห็นลำคลองยามนี้แล้ว
อยากจะร้องไห้เลย แม้แต่คนที่อาศัยอยู่ริมคลองตอนนี้ก็หม่นหมอง
ทุกซักระทม

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 182)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คลองแสนแสบปัจจุบันกลายเป็นแหล่งที่ชุมชนทิ้งขยะ ถุงพลาสติก และน้ำเสีย จึงทำให้น้ำในคลองที่เคยใสสะอาดกลายเป็นน้ำดำ ส่งผลทำให้คนที่ดำรงชีวิตด้วยน้ำคลองไม่สามารถใช้ได้อย่างสบาย เช่น ล้างถ้วย ล้างชาม อาบน้ำในคลองก็ไม่สามารถวางใจได้ เพราะน้ำคลองที่มีพิษอาจเป็นอันตรายต่อร่างกายของมนุษย์ นอกจากนี้แล้ว น้ำในคลองยังมีกลิ่นฉุน เมื่อนั่งเรือผ่านคลองกลิ่นฉุนจะตามลมพัดมาส่งเข้าจมูกของผู้โดยสาร สำหรับคนที่ดมกลิ่น

เป็นเวลานาน ๆ อาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพตนเองได้

ในนวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง เพื่อไปเรียนในเมือง มอนจึงได้ไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่กรุงเทพฯ เมื่อได้อยู่ในเมืองชีวิตสะดวกสบายจึงทำให้มอนหลงลืมแม่น้ำโขงที่ใสสะอาดไม่เหมือนแม่น้ำเจ้าพระยาที่สกปรกเต็มไปด้วยขยะ ทั้งเหม็นและเน่าดังตัวอย่าง

แต่เมื่อเขาได้เข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ ได้เห็นแสงสีของผู้คนในเมืองกรุง มันคงเป็นเรื่องธรรมดาที่ทำให้เด็กหนุ่มที่เคยเห็นแต่แม่น้ำโขงอย่างเขาหลงใหลและปลาบปลืมไปกับมัน ชีวิตที่สะดวกสบายทำให้เขาหลงลืมแม่น้ำที่เคยแหวกว่ายตี๋มกินมาตั้งแต่เด็ก อีกทั้งยังหลงลืมแม้แต่ผู้คนที่เคยเลี้ยงดูและมีความผูกพันกับเขา โดยเฉพาะกับอัยอินคำ ชายชราผู้ชักชวนให้เขาได้รู้จักกับแม่น้ำสายนี้ แม่น้ำที่ไม่มีแม่น้ำสายไหนเสมอเหมือน โดยเฉพาะในเมืองที่เขาได้ไปอยู่อาศัยนั้น เป็นเมืองที่มีเพียงแม่น้ำเจ้าพระยาและอาจรวมถึงลูกหลานของมันที่กำลังเน่าเหม็นเท่านั้น

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 13)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในเมืองแม้มีความเจริญและการใช้ชีวิตสะดวกสบาย แต่ก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางน้ำ แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแหล่งน้ำสายหลักหนึ่ง ปัจจุบันมีปัญหามลพิษทางน้ำอย่างร้ายแรง แม่น้ำกำลังถูกมนุษย์ทำลายจากการทิ้งขยะและของเสียลงแม่น้ำ จนทำให้น้ำเหม็นเน่า สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำก็ต้องตายระบบนิเวศเสียหาย และยังมีผลกระทบต่อมนุษย์ที่ขาดแหล่งอาหารและแหล่งน้ำด้วย

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง มาดที่กลับไปเยี่ยมครูแล้วซึ่งเป็นครูที่สอนตอนมัธยม และได้พบกับอามิงเพื่อนเก่าที่ตอนนี้เป็นผู้นำหมู่บ้าน และเป็นผู้รับผิดชอบดูแลป่าชายเลน อามิงเล่าให้มาดฟังว่าถึงแม้ในปัจจุบันปัญหาทำลายป่าชายเลนจะลดน้อยลง แต่ปัญหาใหม่เกิดขึ้นอีกคือการขยายตัวของการท่องเที่ยวการสร้างโรงแรมริมทะเล โดยขุดหน้าดิน เมื่อฝนตกดินถูกชะลงทะเลทำลายแหล่งอาหารของกุ้ง หอย ปู ปลาในทะเล นอกจากนั้น ยังมีการปล่อยน้ำเสียลงทะเลส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง ทะเลเกิดความเสียหายเสื่อมโทรมเป็นอย่างมากดังตัวอย่าง

“มีลิมาด ไม่มีใครคิดทำลายป่าของเราก็จริงอยู่ แต่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติมันมาในรูปแบบอื่นอีก ตอนนี้ชาวบ้านเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการสร้างโรงแรมใหญ่ริมทะเล มีการขุดหน้าดินเป็นจำนวนมาก ดินเหล่านั้นถูกฝนชะไหลลงทะเล พอมันไหลลงไป

มาก ๆ สาหร่ายและหญ้าทะเลที่เป็นอาหารกุ้งหอยปูปลาก็อยู่ไม่ได้ แล้วสัตว์น้ำจะเอาอาหารจากไหนมากิน บางโรงแรมมักจะปล่อยน้ำเสียลงทะเล กลุ่มอนุรักษ์ชาวบ้านคงต้องเหนียวกันอีกแล้ว เธอจะกลับมาช่วยครูไหมละ” ครูแคว้อเอ่ยปากชวน

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 126)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ นอกจากการรุกล้ำพื้นที่เพื่อสร้างบ่อเลี้ยงแล้วยังมีปัญหา เช่น การสร้างโรงแรม มีการขุดดินจำนวนมาก เมื่อฝนตกน้ำฝนจะชะดินไหลลงไปทะเล ทำลายพืชต่าง ๆ เช่น สาหร่าย หญ้าทะเลที่เป็นแหล่งหากิน และแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำที่อยู่ในทะเล นอกจากนั้น โรงแรมที่ริมทะเลยังปล่อยน้ำเสียลงในทะเล จึงทำให้เกิดปัญหามลพิษ น้ำเสียส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำหรือพืชที่อาศัยอยู่ในทะเลไม่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ระบบนิเวศทางทะเลก็ถูกทำลาย

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัญหามลพิษทางน้ำเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งมนุษย์และสัตว์น้ำ ปัญหามลพิษทางน้ำส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เอง ต้นเหตุหลักคือ มนุษย์ที่ทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงไปในน้ำ จึงทำให้น้ำเกิดปัญหามลพิษ ส่งผลทำให้มนุษย์ใช้น้ำไม่ได้ ดังตัวอย่างดังกล่าว การใช้น้ำคลองลำงาน ชาม และอาบน้ำก็ไม่สามารถวางใจได้ นอกจากนี้ การสร้างโรงแรมริมทะเล ขุดดิน น้ำชะหน้าดินลงทะเล ทิ้งน้ำเสียลงทะเล ก็ยังทำลายพันธุ์พืชที่อาศัยอยู่ในทะเล เช่น ปะการัง สาหร่าย หญ้าทะเล ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทิ้งขยะ น้ำเสียเข้าไปทำลายระบบนิเวศทางน้ำ ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมสัตว์น้ำจำนวนลดลง และในที่สุดก็ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์และสัตว์ที่ต้องดำรงชีวิตโดยมีน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ

2) มลพิษทางอากาศ

มลพิษทางอากาศ หมายถึงสารบางอย่างที่เข้าสู่ชั้นบรรยากาศอันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์หรือกระบวนการทางธรรมชาติ มลพิษทางอากาศจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจะทำให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืชหรือทรัพย์สินต่าง ๆ เมื่อสะสมเป็นเวลานาน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ชมรมอนุรักษ์ของนักศึกษาเพื่อทำให้สมาชิกทุกคนเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ประธานชมรมจึงเล่ากระบวนการการผลิตกระดาษของโรงงานอุตสาหกรรมและปัญหาที่เกิดจากการผลิตกระดาษ ดังตัวอย่าง

...การผลิตกระดาษจะต้องใช้น้ำจำนวนมากมาใช้ใน

กระบวนการผลิต และต้องใช้สาร ฟอกขาวเพื่อให้กระดาษมีสีขาว

จากนั้นน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตก็จะกลายเป็นน้ำเสีย ต้องใช้

พลังงานและกระบวนการทางเคมีที่จะต้องใช้ทรัพยากรอีกมากใน การทำน้ดน้ำเสีย...หลังจากการผลิตก็จะมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งมา สู่มือผู้บริโภค ซึ่งก็ต้องใช้พลังงาน ใช้น้ำมันเติมรถขนส่ง รถขนส่ง ในระบบการจราจรนั้นก็จะมี การปล่อยควันพิษออกสู่บรรยากาศ ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ จากนั้นเมื่อกระดาดถึงมือเพื่อน ๆ ใช้ แล้วทิ้งไปเป็นขยะนำไปทำลาย...บางแห่งทำลายด้วยการเผาอย่าง ไม่ถูกวิธีก็จะเกิดควันพิษ เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผา ใหม้สู่บรรยากาศทำให้เกิดภาวะเรือนกระจกอันเป็นสาเหตุให้ อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น ทำให้โลกร้อน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม้และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 190-191)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหามลพิษทางอากาศส่วนมากเกิดจากโรงงาน อุตสาหกรรม ดังตัวอย่างเช่น โรงงานการผลิตกระดาษจะเป็นต้นเหตุที่เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ การปล่อยฝุ่นละอองหรือสารเคมีปนเปื้อนที่เกิดจากกระบวนการผลิตมาในอากาศ นอกจากนี้ การปล่อยควันพิษจากรถที่ใช้ น้ำมันก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ปล่อยควันเข้าสู่บรรยากาศ ผ่านระบบการ เผาไหม้เชื้อเพลิง ทำให้อุณหภูมิของโลกที่เราอาศัยอยู่สูงขึ้น อากาศร้อนขึ้น ปัญหามลพิษทางอากาศ จึงเป็นอันตรายที่ส่งผลต่อคุณภาพการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรค ที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ

4.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการแก้ไขหรือซ่อมแซมทรัพยากรที่ถูก ลดลงหรือเสื่อมสลายของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อ มนุษย์อย่างมาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาหลายอย่างประกอบกัน โดยการผสมผสานแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หลากหลายสาขาร่วมกัน เช่น การสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของ สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวแบ่งเป็นสี่ด้าน คือ แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางป่า แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ และแนวทางแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมทั่วไป รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 แนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) พันธุ์สัตว์น้ำลดลง 2) มนุษย์ตามหาสัตว์น้ำด้วยวิธีไม่ถูกต้อง 3) ป่าชายเลนถูกทำลาย 4) ปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอวิธีแก้ไขตามรายละเอียดต่อไปนี้

1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล

ชาวบ้านมีการร่วมกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ สามารถช่วยเหลือสัตว์น้ำ และสามารถสร้างจิตสำนึกของมนุษย์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์มีบทบาทสำคัญในการปกป้องรักษาสัตว์น้ำเป็นอย่างยิ่ง

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง ครูแคล้วเล่าให้ครูรวงทอง ฟังว่า ที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มอนุรักษ์ ก็เพราะเขาไม่ยอมปล่อยให้คนไปทำตามกลไกของทุนนิยม จึงร่วมเป็นสมาชิกหนึ่งในกลุ่มอนุรักษ์ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ช่วยกันดูแลปกป้องเรือใหญ่เข้ามาทำลายสัตว์น้ำ และช่วยกันรณรงค์ปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ดังตัวอย่าง

“...ทะเลไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของชุมชน เราตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งขึ้นมา โดยชาวบ้านในหมู่บ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มพอรวมตัวกันได้ก็มีพลังพอที่จะไปเจรจากับเจ้าของเรือใหญ่ การเจรจาได้ผลดีในระดับหนึ่ง เขายอมรับในข้อตกลงที่เราเสนอ แต่กว่าจะตกลงกันได้ปลาเกือบหมดอ่าวแล้ว...”

“เพราะความเป็นครูจึงต้องทำอย่างนี้ นั่นเป็นเพราะผมเห็นว่าถ้าปล่อยให้คนไปทำตามกลไกของทุนนิยม ทุกอย่างย่อมสูญสลายไปจากแผ่นดิน ป่าชายเลนถูกทำลาย ทะเลไร้สิ้นสรรพสัตว์ ผมจึงร่วมมือกับแกนนำปลูกจิตสำนึกหวงแหนแผ่นดินให้คืนกลับมา ตอนนี้อย่างนี้ชาวบ้านเข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งเหล่านี้แล้ว พลังนักอนุรักษ์เริ่มเข้มแข็งขึ้น...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 61, 63)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ชาวบ้านจึงรวมตัวกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นเพื่อปกป้องสัตว์น้ำ และเพื่อรักษาระบบนิเวศทางทะเลให้มีความสมดุล การตั้งกลุ่มอนุรักษ์มีผลดี คือ ช่วยดูแลรักษาสัตว์น้ำ นอกจากนั้น ยังช่วยสร้างจิตสำนึกของชาวบ้านทุกคนให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อมี

สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์จำนวนมากขึ้นก็จะมีคนจำนวนมากมาช่วยกันแก้ไขและดูแลสิ่งแวดล้อม ตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ชุมชนก็จะเป็นกำลังสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ ก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าชาวบ้านปล่อยปัญหาสิ่งแวดล้อมตามกลไกของทุนนิยมทำ ทรัพยากรธรรมชาติย่อมมีการสูญสลายไปจากแผ่นดิน

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง หลังจากการปลูกป่าชายเลนเสร็จแล้ว แต่ก็ยังต้องมีคนดูแลรักษา ครูโรงเรียนจึงอนุญาตให้นักเรียนตั้งชมรมอนุรักษ์ เพื่อดูแลรักษาป่าชายเลนของนักเรียนที่ช่วยกันปลูกไว้ ดังตัวอย่าง

“ภาระเรื่องปลูกป่าของเราเสร็จแล้ว แต่ยังต้องดูแลรักษา
กันอีกต่อไป ต้องปลูกซ่อมต้นไม้ที่ตายด้วย แต่เรื่องนี้ไม่น่ามีปัญหา
แล้ว เพราะปีการศึกษาหน้าครูจะอนุญาตให้ตั้งชมรมอนุรักษ์ป่า
อย่างเป็นทางการ เพื่อดูแลทรัพยากรของชุมชนร่วมกับชาวบ้าน”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 120)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่เท่านั้น สำหรับเด็ก ๆ วัยรุ่นก็ยังมีหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังตัวอย่าง เช่น การตั้งชมรมอนุรักษ์ในโรงเรียน เพื่อดูแลรักษาป่าชายเลน เป็นวิธีที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เพราะการตั้งชมรมอนุรักษ์สามารถปลูกจิตสำนึกของเด็กให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กวัยรุ่นก็ตาม ทั้งก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังเช่น การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ของชาวบ้านและการตั้งชมรมอนุรักษ์ของนักเรียนเพื่อช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ยังมีความสำคัญในการรณรงค์ให้ชาวบ้านมีการมีส่วนร่วม เพราะเมื่อมีสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์จำนวนมากขึ้นก็จะมีคนจำนวนมากมาช่วยกันแก้ไขและดูแลสิ่งแวดล้อม

2) ตั้งกฎระเบียบห้ามใช้เรืออวนลาก/รุนสัตว์น้ำ

จากรูปแบบวิธีการที่ไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำมีจำนวนลดลง เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำที่ลดลง และเพื่อปกป้องสัตว์น้ำ ชาวประมงพื้นบ้านและชาวบ้านมีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและมีการตั้งกฎระเบียบห้ามคนจับปลาหรือสัตว์น้ำด้วยวิธีใช้อวนเพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำที่ลดลงและเพื่อปกป้องสัตว์น้ำ รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่องเด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง การปกป้องรักษาสัตว์น้ำของชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการเจรจากับอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน ทั้งสองหมู่บ้านมีข้อตกลงร่วมกันว่า ห้ามชาวประมงใช้เรืออวนจับปลา ดังตัวอย่าง

“...เราตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
ขึ้นมา โดยชาวบ้านในหมู่บ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มพอรวมตัวกันได้ก็

มีพลังพอที่จะไปเจรจากับเจ้าของเรือใหญ่ การเจรจาได้ผลดีในระดับหนึ่ง เขายอมรับในข้อตกลงที่เราเสนอ แต่กว่าจะตกลงกันได้ ปลาเกือบหมดอ่าวแล้ว ส่วนประเภทเรืออวนรุนนั้น ชาวบ้านหมู่บ้านนี้กับชาวบ้านหมู่บ้านอามิงตกลงกันว่า ห้ามใช้อวนรุนจับปลาเป็นอันขาด...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 61)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย ชาวบ้านในพื้นที่ต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการตั้งกฎกติกาในการใช้ทะเลร่วมกัน เช่น ห้ามชาวประมงใช้อวนรุนในการจับปลา ปกป้องสัตว์น้ำก็จะช่วยให้ทุกคนสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก.ไผ่ได้ออกทะเลตกปลากับพ่อที่เขาไปอาศัยอยู่ตอนชมรมของมหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมไปศึกษาป่าชายเลนที่เมืองเพชร พ่อบอกก.ไผ่ว่าปัจจุบันนี้จำนวนปลาลดลงเพราะมีคนใช้อวนลากหรือรุนปลา ซึ่งตอนนี้มีกฎระเบียบตั้งขึ้นห้ามชาวประมงใช้อวนจับปลา แต่ก็มีคนไม่ฟังและยังใช้อวนไปลากปลา ดังตัวอย่าง

“ตอนหลังนี้เราประชุมรวมตัวกันในหมู่บ้าน ตั้งเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน ตั้งกฎระเบียบห้ามใช้และไม่ให้เรืออวนลาก อวนรุน เข้ามาทำประมงในเขตควบคุมในพื้นที่ของหมู่บ้าน และหมู่บ้านเราก็ห้ามตัดป่าชายเลนทำนาุ้ง มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม ทำกันมาห้าหกปีก็เริ่มเห็นผลขึ้น กุ้งหอยปูปลากลับมาชุกชุมขึ้น แต่ก็ต้องรบกับพวกเรืออวนลาก อวนรุน เมื่อเห็นปลาเยอะ เข้าก็ลักลอบเข้ามา ห้ามก็ไม่ค่อยฟัง ถึงขนาดต้องใช้ปืนยิงชู้กัน แต่เดี๋ยวนี้เมื่อเห็นชาวบ้านร่วมมือกันเอาจริงเอาจัง ทางกรรณียื่นมือเข้ามาช่วยก็ดีขึ้นเยอะ ไม่ค่อยมีใครลักเข้ามาแล้วเขารู้ว่าชุมชนเราเอาจริง จึงพากันสนับสนุน”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง

เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 125)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การตั้งกฎระเบียบเป็นวิธีที่วิธีหนึ่งในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ร่วมกันปฏิบัติอย่างเข้มงวดยิ่งจะได้ผล ถ้าทุกฝ่ายช่วยกันปฏิบัติร่วมกัน ก็จะได้เห็นผลมากขึ้น และทรัพยากร เช่น ปู กุ้ง หอย ปลา ก็จะฟื้นคืนกลับมา ชาวเลที่ดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรทางทะเลก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและท้องทะเลได้อย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า หากชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกต้อง เช่น การรุกรานพื้นที่ป่าชายเลน การจับสัตว์น้ำด้วยวิธีใช้อวนลาก อวนรุน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย จำนวนสัตว์น้ำลดลง เป็นต้น เพื่อปกป้องสัตว์น้ำชาวบ้านในพื้นที่จึงมีความร่วมมือมีการตั้งกฎระเบียบ เช่น ห้ามใช้อวนในเรื่องการจับสัตว์น้ำ และการใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างถูกต้อง ร่วมกันอนุรักษ์ให้มีการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3) การอนุรักษ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์

สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ คือ สัตว์ที่มีจำนวนน้อยมากและจะสูญพันธุ์ได้ง่ายกว่าสัตว์ชนิดอื่นที่มีจำนวนมาก แล้วสัตว์ชนิดนี้ที่สูญพันธุ์ไปแล้วจะไม่มีทางที่จะแก้ไขให้มีขึ้นมาได้อีก ซึ่งการอนุรักษ์สัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ยังสำคัญ

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง อ้ายเล่าให้ลูกหลานฟังว่า ปัจจุบันนี้มีกฎหมายออกมาถ้าชาวประมงจะออกไปตกปลาบึก ต้องขออนุญาตก่อน ดังตัวอย่าง

“เขาก็มีกฎหมายออกมาตั้งนานแล้ว อ้ายเคยไปคุยกับครูใหญ่ แกบอกว่าเขาเริ่มมีกฎหมายต่าง ๆ ในการจับปลาบึก ตั้งแต่เริ่มมีการขึ้นทะเบียนปลาบึกเป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์แล้ว พอกรมประมงเริ่มผสมเทียมได้เขาก็เริ่มให้มีการขออนุญาตจับปลาบึก โดยต้องยอมให้กรมประมงรีดไข่และน้ำเชื้อเพื่อผสมเทียม เขาเรียกว่าล่าเพื่อการวิจัยและการผสมเทียม” แกอธิบาย

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 58)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปลาบึกเป็นสัตว์น้ำไม่มีเกล็ดขนาดใหญ่ที่สุดและพบเฉพาะในแม่น้ำโขง ปัจจุบันที่ถูกขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ และเพื่ออนุรักษ์สัตว์น้ำชนิดนี้ กรมประมงจึงมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการจับปลาบึกกฎหมายที่ขึ้นมา ดังตัวอย่าง เช่น ก่อนไปจับปลาบึก ต้องขออนุญาตก่อน เมื่อจับได้ต้องให้กรมประมงรีดไข่และน้ำเชื้อเพื่อผสมเทียมทำการวิจัยซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยอนุรักษ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ชนิดนี้

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง อ้ายอินคำบอกลูกหลานตนเองว่า ถ้าคนจีนจะระเบิดหินสร้างเขื่อนจริง อ้ายยอมสละตัวเองไปอยู่บริเวณนั้น เพื่อปกป้องรักษาแม่น้ำโขง และอ้ายยังบอกลูกหลานว่าต่างคนต่างมีวิธีการรักษาแม่น้ำโขง คนรุ่นใหม่ก็สามารถทำงานวิจัยเกี่ยวเพื่อศึกษาความสำคัญของพันธุ์ปลาพรรณพืชที่อยู่ในแม่น้ำโขง เพื่อให้คนมีจำนวนมากเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของแม่น้ำโขง ดังตัวอย่าง

“คนมีการศึกษาอย่างฉันทะหรือ แล้วคนอย่างพวกฉันทะจะช่วยอะไรได้” เขาสงสัยว่าคนในรุ่นพวกเขาที่ชอบเล่นแต่โทรศัพท์มือถือฉันทะหรือ จะช่วยรักษาแม่น้ำโขงเอาไว้ได้

“ก็ทำเหมือนที่พวกครูใหญ่ทำนั่นแหละ เขาเรียกงานวิจัยชาวบ้าน โดยการสำรวจพันธุ์ปลา พรรณพืช ค้นหาภูมิปัญญาเกี่ยวกับคนลุ่มน้ำของที่ถูกหลงลืม แล้วทำเป็นหนังสือ เป็นแบบเรียนเพื่อให้ผู้คนได้รู้ถึงความสำคัญของน้ำของ แต่ข้ามันเป็นคนไม่มีการศึกษา ข้าจึงไม่เห็นวิธีอื่นที่ดีกว่าวิธีนี้”

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น.130)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาวิจัยก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะสัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์ เช่น ปลาบึก หากมีการศึกษาวิจัยถึงความสำคัญของสัตว์น้ำ และพรรณพืชที่มีต่อระบบนิเวศธรรมชาติการเพาะขยายพันธุ์ และมีการเก็บข้อมูลทำเป็นเอกสารเผยแพร่ จะช่วยให้คนได้รับรู้ความสำคัญของสัตว์น้ำที่มีต่อมนุษย์และธรรมชาติและปลูกจิตสำนึกของมนุษย์ในการปกป้องรักษาสัตว์น้ำ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สัตว์น้ำใกล้สูญพันธุ์จะมีวิธีหลายแบบ การตั้งกฎหมายเพื่อขออนุญาตจับสัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์ เช่น ปลาบึก รวมถึงการทำวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์น้ำ และพรรณพืช เป็นวิธีการที่ทำให้มนุษย์ตระหนักและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์

4) การปลูกป่าชายเลน

ปลูกป่าชายเลน เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มปริมาณต้นไม้ในป่าชายเลน มีเป้าหมายเพื่อทำให้ป่าชายเลนที่ถูกทำลายฟื้นฟูกลับมาเป็นเหมือนเดิมที่มีทั้งสัตว์น้ำ ต้นไม้ ช่วยทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งมีความสมดุล

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง อามิงและชาวบ้านที่ช่วยการทำกิจกรรมปลูกป่าชายเลนเพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน ดังตัวอย่าง

“...ชาวบ้านพยายามเร่งปลูกป่าเพื่อเรียกความสมบูรณ์ของระบบนิเวศคืนกลับมา ตอนนี้อยู่บ้านปลูกไปได้ราวหนึ่งร้อยไร่ เหลืออีกตั้งสามร้อยไร่ ครูลองคิดดูสิว่าถ้าพื้นที่ทั้งหมดกลายเป็นป่าสมบูรณ์ขึ้นมา ป่าชายเลนเหล่านี้จะกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำที่สำคัญ อีกไม่นานอ่าวของเราคงคืนสู่ความสมบูรณ์ นั่นหมายถึงมันจะกลายเป็นแหล่งทำมาหากินที่สำคัญของ

ชาวบ้าน”

“...ป่าชายเลนที่เขาจะปลูกคือแหล่งกำเนิดและบริหาร
สรรพชีวิต ถ้าวันไหนป่าที่ปลูกโตขึ้นมากุ้งหอยปูปลาคืนกลับมา
เขาจะเข้าใจทุกอย่างมากขึ้น...”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 53, 56)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า เพื่อแก้ไขปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย ชาวบ้านจึงมี
การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ การปลูกป่าชายเลนมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรที่ถูกทำลาย หากป่า
ชายเลนกลับเป็นป่าที่สมบูรณ์ พันธุ์สัตว์น้ำที่พึ่งพิงอาศัยอยู่ในป่าชายเลนก็จะคืนกลับมาจำนวนมาก
ขึ้น ทำให้ระบบนิเวศทางป่าชายเลนสมดุลขึ้น ถึงเวลานั้น ชาวเลก็สามารถจับปลาจับหอยในบริเวณ
ชายฝั่งได้ ไม่ต้องออกทะเลไปหาปลาไกล ๆ

นวนิยายเรื่อง เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน ได้กล่าวถึง ความร่วมมือระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนในการปลูกป่าชายเลน เพราะโรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชุมชนและเป็นการปลูกฝังให้
เด็ก ๆ ในชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลน รวมถึงร่วมกันช่วยอนุรักษ์ป่าชายเลนให้มีความ
สมบูรณ์เป็นแหล่งโซ่อาหารของสัตว์น้ำและชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน ดังตัวอย่าง

“โรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชุมชน โรงเรียนต้องพึ่งพาชุมชน
ในขณะเดียวกันชุมชนก็ต้องพึ่งพาโรงเรียน ถ้าทั้งชุมชนและ
โรงเรียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันผลดีย่อมเกิดกับทั้งสองฝ่าย
ยกตัวอย่างง่าย ๆ คือ ถ้าชาวบ้านปลูกป่าข้างเดียว ผลดีย่อมน้อย
กว่าโรงเรียนช่วยปลูก การปลูกป่าของนักเรียนนอกจากเป็นผลดี
ต่อการทำมาหากินของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการบ่งบอกถึง
ความสามัคคีของชุมชนกับโรงเรียน ฉะนั้นถ้าทั้งสองฝ่ายร่วมกัน
ทำสิ่งดี ๆ สู้สังคม ผลดีย่อมเกิดตามมาแน่”

(เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน, 2554, น. 73)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูและแก้ปัญหาป่าชาย
เลนถูกทำลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน ไม่ใช่เรื่องของหมู่บ้านชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบฝ่ายเดียว
แต่เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในความร่วมมือช่วยกันหาแนวทางแก้ไข ถ้าทั้งชุมชนและ
โรงเรียนช่วยกันปลูกป่าชายเลน ก็จะทำให้ป่าชายเลนกลับมาอุดมสมบูรณ์ได้อย่างรวดเร็วและ
มีประสิทธิภาพมากกว่าฝ่ายเดียว

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ป่าชายเลนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับทั้งมนุษย์และสัตว์น้ำ
ต่าง ๆ ป่าชายเลนเป็นโรงเรียน และแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ยังเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์
ด้วย หากป่าชายเลนถูกทำลาย จะมีผลต่อทั้งมนุษย์และสัตว์น้ำต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาป่าชายเลน

ถูกทำลาย ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงจัดกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน เพราะการปลูกป่าชายเลน จะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งให้คืนกลับอุดมสมบูรณ์ การปลูกป่าชายเลนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ชุมชนหมู่บ้าน โรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนร่วมมือช่วยกันปลูกดูแลปกป้องให้ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ทั้งของคนและสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืนต่อไป

4.2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมในป่า

นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงปัญหาลิ่งแวดล้อมในป่า ได้แก่ปัญหาเกิดจากการปลูกต้นยูคาลิปตัส และการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชมีผลทำลายป่าธรรมชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมป่าธรรมชาติ ผู้เขียนก็ได้เสนอแนะให้ผู้อ่าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของลิ่งแวดล้อมในป่า

ป่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับทั้งมนุษย์และสิ่งที่มีชีวิตที่อาศัยอยู่ในป่า ป่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารของมนุษย์และสัตว์ ซึ่งมนุษย์ต้องเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของป่า ช่วยกันปกป้องดูแลรักษาป่า

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง เพื่อลิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ป่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากินสำหรับชาวปกากะญอ ผู้นำหมู่บ้านได้พานักศึกษาไปเรียนรู้ และอธิบายความสำคัญของป่า ดังตัวอย่าง

“...ป่าทำหน้าที่ฟอกคาร์บอนไดออกไซด์ ให้คน ให้สัตว์ ลุดคมเป็นลมหายใจหล่อเลี้ยงกายหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อจะได้มีชีวิต สร้างสรรค์วิถีที่เดินทางไปตามปัจจัยในโลกใบนี้ หากเพียงแต่ถ้าคนเราได้รู้จักเรียนรู้ชีวิตและดำเนินชีวิตให้เป็นไปจากต้นตอและปัจจัยที่ก่อกำเนิดชีวิต และไม่ทำลายแหล่งที่ให้ชีวิตแล้ว ปัญหาในสังคมของผู้คนและปัญหาลิ่งแวดล้อมก็คงจะน้อยลง เพราะชีวิตของคนก็คือธรรมชาติ หากเหล่าผู้คนดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างสอดคล้องสมดุลกับธรรมชาติและสรรพสิ่งแล้วไหนปัญหามากมายที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อทำลายตนเองจะเกิดขึ้นได้มากมายอย่างทุกวันนี้

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง
เพื่อลิ่งแวดล้อม, 2555, น. 175)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ป่ามีหน้าที่ใหญ่ที่สำคัญคือเป็นแหล่งบริการออกซิเจนของมนุษย์ สัตว์และสิ่งที่มีชีวิตอื่น และยังเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์และสัตว์ป่าทุกชนิด ดังที่ผู้นำหมู่บ้านชาวปกากะญอ กล่าวว่า “ชีวิตของคนก็คือธรรมชาติ” หากทำลายป่าไม่จะมีผลทำให้ระบบนิเวศทางป่าถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งอื่นที่ต้องดำรงชีวิตด้วย

ป่าธรรมชาติ มนุษย์จึงมีหน้าที่สำคัญในการดูแลปกป้องป่าไม่ให้ป่าถูกทำลาย ทุกคนมีหน้าที่ช่วยสร้างความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของป่าให้ทุกคนได้รับรู้ เพื่อให้มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า

นวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง เมื่อครูประเทศกับซาบิออกเดินทางในป่า พบมีคนถือปืนเข้าป่าตามหาพืชพรรณที่ชื่อ ร่องเท่านั้นารี ครูประเทศอธิบายให้เด็กซาบิฟังว่า ร่องเท่านั้นารีเป็นพืชที่มีคุณค่าและหายาก จึงปล่อยให้พวกนายทุนเอาไปง่าย ๆ ไม่ได้ ดังตัวอย่าง

“ร่องเท่านั้นารีมันเป็นอย่างไหรือครู ทำไมเราถึงต้องยอมไป
เสี่ยงกับคนพวกนั้นด้วย”

ร่องเท่านั้นารีเป็นกล้วยไม้ป่าชนิดหนึ่ง ลักษณะของดอกจะมีความพิเศษตรงที่กลางดอกจะเป็นรูปโค้งเหมือนร่องเท้าเซิงงอน สองข้างประดับด้วยกลีบบริวาร ร่องเท่านั้นารีมีหลายพันธุ์ (เช่น ร่องเท่านั้นารีคางบ ร่องเท่านั้นารีเหลืองสตูล) หายากและช่างเป็นร่องเท้าที่แพงเสียเหลือเกิน

“เธอคงไม่เข้าใจความหมายของคำว่าราคาแพงสินะซาบิ
แต่บางอย่างเมื่อหมดไปจากป่า มันก็จะไม่มีเกิดขึ้นใหม่อีกแล้ว”

“หมายความว่าตอนนี้เรากำลังจะไปเสี่ยงตายเพื่อรักษา
ดอกไม้เอาไว้หรือครู”

“ความตายในป่านี้มันง่ายนิดเดียวซาบิ เธออย่าลืมนสิ”
ผมยิ้มที่เอาคำของเจ้าตัวมัยอัน ซาบิยิ้มกว้างตามแบบฉบับของเขา

(ดินแดนซาเลา, 2552, น.71-72)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่า ควรมีการเรียนรู้และทำให้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในป่า เพื่อปลูกจิตสำนึกของคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่า เช่น กลุ่มชาวเงาะ ให้กลายเป็นกำลังสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังเช่น ครูประเทศอธิบายให้เด็กชาวเงาะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณร่องเท่านั้นารี เพื่อให้เด็กเงาะเข้าใจถึงคุณค่าของร่องเท่านั้นารี ซึ่งเป็นพืชพรรณที่ชอบอากาศเย็นและความชื้นในอากาศสูง ส่วนใหญ่จะพบขึ้นตามป่าดิบที่ระดับความสูง 1,000-1,500 เมตร เป็นพืชพรรณที่หายากมาก หากปล่อยให้คนนายทุนเข้ามาขุดอย่างตามใจ อาจทำให้ร่องเท่านั้นารีสูญพันธุ์ไปก็ได้ ตระหนักถึงความสำคัญพืชพรรณในป่า เพื่อให้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยกันดูแลรักษา

ในนวนิยายเรื่อง ดินแดนซาเลา ได้กล่าวถึง เขาเงาะที่ถือว่าสัตว์เป็นเพื่อนของมนุษย์ เมื่อมีคนร้ายเข้าไปป่าทำร้ายสัตว์ แม้มันอันตรายแต่ชาวหมู่บ้านทุกคนก็ช่วยกันปกป้องสัตว์ป่า เพื่อไม่ให้คนร้ายเข้าไปทำร้ายสัตว์ป่า ดังตัวอย่าง

“สัตว์ที่เป็นเพื่อนไม่ได้มีไว้เพื่อกินเวลาหัว”

(ดินแดนซาเลา, 2554, น. 84)

“ข้าจะเข้าป่า ยอมให้คนพวกนั้นล่าชีวิตเพื่อนข้าไปมากกว่านี้อีกไม่ได้แล้ว” ไม่ทันได้ฟังอีร่าคำอORM ซาเลาก็วิ่งเข้าป่าไปพร้อมกับพู่...

“มีอะไรหรือ ก็คิดว่าตกลงกับป่าไม่ได้ดีดีแล้วนี่นา ตุ๊กติกอะไรกันอีก”

“พวกเราไม่ใช่ป่าไม้ แต่เป็นเพื่อนร่วมโลกกับสัตว์ป่า และเราจะปกป้องเพื่อนของเราจากมนุษย์ที่ไร้หัวใจ”

(ดินแดนซาเลา, 2554, น. 120)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญที่อาศัยอยู่ในป่า และช่วยดูแลปกป้องป่า สัตว์ป่าไม่ให้ถูกทำลาย เพราะชาวเงาะจะถือว่าสัตว์ป่าคือเพื่อน ป่าคือบ้าน ดังนั้น ทุกคนต้องช่วยกันปกป้องดูแล โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับป่า และเป็นส่วนหนึ่งของป่า หากปล่อยมนุษย์ที่เข้าไปทำร้ายสัตว์ป่า จะส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าจะมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสิ่งสำคัญในการปกป้องสัตว์ป่าคือการทำความเข้าใจถึงความสำคัญของสัตว์ป่าที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศป่า และการสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสัตว์ป่า

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า สำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า ควรทำให้มนุษย์เข้าใจและตระหนักในความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในป่า เห็นถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในป่า ที่เป็นแหล่งบริการออกซิเจนของมนุษย์ สัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น และยังเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์และสัตว์ป่าทุกชนิด หากทำลายป่าไม้จะส่งผลทำให้ระบบนิเวศในป่าถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นที่ต้องดำรงชีวิตด้วยป่าธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังควรมีการให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณต่าง ๆ ในป่า โดยเฉพาะพืชพรรณที่หายากและสูญพันธุ์ง่าย ดังเช่นครูประเทศมีการอธิบายถึงความสำคัญและคุณค่าของรวงเท้านารีให้กับเด็กซาบี เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของพืชพรรณในป่า และปลูกจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมในป่าให้อยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

4.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ

ปัญหามลพิษทางน้ำส่วนใหญ่จากเกิดจากมนุษย์ทิ้งขยะและทิ้งน้ำเสียลงในแม่น้ำ จึงทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ การแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำคือการค้นหาต้นเหตุและรณรงค์ให้คนทุกระดับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึงแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ได้แก่ รณรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ริไซเคิลนำกลับมาใช้ใหม่ และแยกประเภทของขยะ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) รมรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม

รมรงค์ หมายถึง การโน้มน้าวใจ สร้างความตระหนัก หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือทัศนคติในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น รมรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ก่อนจะปิดภาคเรียน ยังมีเวลาเหลือหนึ่งสัปดาห์ ครูประจำชั้นจึงเสนอให้นักเรียนไปเก็บขยะในคลอง และรมรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมการรักษาคคลองและช่วยกันแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ดังตัวอย่าง

“มีนว่า พวกเราควรรมรงค์ให้ชาวบ้านที่อยู่ริมคลองไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลและน้ำเสียลงคลองนะคะ ถ้าช่วยกันทำได้ น้ำในคลองก็จะกลับมาสะอาดเหมือนเดิม” เพื่อนอีกคนหนึ่งเสนอขึ้น

ทำกิจกรรมครั้งนี้...โดยใช้วิธีการล่องเรือเก็บขยะในลำคลองเป็นกิจกรรมล่องเรือไปยังชาวบ้านริมแม่น้ำลำคลอง พร้อมกับใช้โทรโข่งประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนช่วยกันไม่ทิ้งขยะของเสีย สิ่งปฏิกูลหรือน้ำเสียลงคลอง พร้อมกับแจกเอกสารใบปลิว แผ่นพับ เพื่อประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือชาวบ้านริมคลองให้มีส่วนร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ให้น้ำในลำคลองใส ด้วยน้ำใจและความร่วมมือของทุกคน...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 104)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านทิ้งขยะ สิ่งสกปรก ของเสีย และทิ้งน้ำเสียลงไปในลำคลองเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมลพิษทางน้ำ จึงต้องช่วยกันรมรงค์ให้ความรู้และทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรักษาคคลอง สร้างจิตสำนึกให้แก่ชาวบ้านต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างเช่น การใช้วิธีโทรโข่งประชาสัมพันธ์ แจกเอกสารใบปลิว แผ่นพับ เชิญชวนชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วม เริ่มต้นจากการไม่ทิ้งขยะ ของเสีย และไม่ทิ้งน้ำเสียเข้าไปในคลอง ก็จะสามารถทำให้คลองใสสะอาดคืนกลับมาได้ หากทุกคนร่วมมือกัน การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชาวบ้านจึงเป็นส่วนสำคัญ

2) เริ่มต้นจากตนเอง

การช่วยกันลดใช้สิ่งของที่ทำให้เกิดขยะก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม วิธีที่ง่ายที่สุดคือการเริ่มต้นจากตัวเราเอง เช่น การเลิกใช้พลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง การรีไซเคิล และการคัดแยกขยะ เป็นต้น เพราะขยะหากมีจำนวนมากก็จะทำลายยากและขยะบางประเภทก็มีผลกระทบ

ต่อสิ่งแวดล้อม หากเราช่วยกันทำสิ่งเล็ก ๆ ที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายทั้งยังช่วยรักษาโลกของเราได้ ถ้าทุกคนใส่ใจและช่วยกันดูแลอนุรักษ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็จะลดลง โลกของเราก็จะสวยงามมากขึ้น

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ประธานชมรมอนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยนำเสนอวิธีช่วยแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม โดยเสนอว่าสิ่งที่ง่ายที่สุดและทุกคนทำได้ก็คือ เริ่มต้นจากตัวเราเอง ดังตัวอย่าง

“ประการแรก ที่ง่ายที่สุดต้องเริ่มจากตัวเรา คือ ทำอย่างไรที่จะไม่ให้มีหรือเกิดขยะขึ้น อย่างเช่น การกินการอยู่ เราควรจะใช้ถ้วย จาน ชาม แก้วน้ำ แทนการใช้แก้วพลาสติก จานโฟม จานกระดาษ ดังจะเห็นได้ว่าร้านค้าในร้านอาหารของเราจะไม่มีขยะ นอกจากเศษอาหาร ที่สามารถนำไปหมักทำปุ๋ยอินทรีย์ได้ และอีกหลาย ๆ อย่าง เพื่อน ๆ นักศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้วยกันแล้ว จะช่วยกันคิดและช่วยกันทำเพื่อไม่ให้ขยะเกิดขึ้นจากตัวเรา

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 191)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเกิดจากความร่วมมือของทุกคนโดยต้องเริ่มจากตัวเราเองก่อน หากเริ่มต้นจากตัวเราเอง และเริ่มทำจากสิ่งเล็ก ๆ เช่น เลิกใช้อุปกรณ์ทานข้าวด้วยจานที่ทำจากพลาสติกหรือโฟม และใช้อุปกรณ์ทานข้าว เช่น จาน ถ้วย ชามแทน ก็จะช่วยลดขยะได้หากทุกคนมีส่วนร่วมและใส่ใจกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ขยะที่เกิดขึ้นจะลดลง และปัญหามลพิษต่าง ๆ ก็ย่อมจะลดลงด้วย

การรีไซเคิลและนำกลับมาใช้ใหม่ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยลดการเกิดขยะที่เราสามารถทำได้ รีไซเคิล คือ การจัดการวัสดุเหลือใช้ นำสิ่งที่จะเป็นขยะ โดยนำไปผ่านกระบวนการแปรสภาพเพื่อเป็นวัสดุใหม่ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง ประธานชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เล่าวิธีการลดขยะว่า ถ้าหากของที่ใช้แล้วยังมีประโยชน์ ควรรีไซเคิลและนำกลับมาใช้อีก และประธานยังยกตัวอย่างให้สมาชิกทุกคนฟัง ดังตัวอย่าง

“...หากจำเป็นต้องเกิดขยะ ก็ต้องช่วยกันดูว่าขยะที่จะทิ้งนั้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกหรือไม่ ถ้านำกลับมาใช้ซ้ำได้อีกก็ควรใช้ จนกว่าจะหมดสภาพหรืออาจเกิดอันตรายแล้วค่อยทิ้งให้เป็นขยะ เช่น แก้วพลาสติกใสแข็ง ขวดใสซึ่งพลาสติกประเภทนี้สามารถล้างแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกหลายครั้ง บางคนใช้ครั้ง

เดียวแล้วทิ้งเลยก็จะกลายเป็นขยะทันที หรือผลิตภัณฑ์บางอย่างสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ไม่จำเป็นต้องทิ้งให้กลายเป็นขยะทันที เช่นกล่องนม จานกระดาษ เศษกระดาษก็สามารถเอาไปประยุกต์จัดทำสื่อการเรียนรู้ นำมาจัดบอร์ดให้ความรู้ก็ได้ ดังเช่นที่จัดบอร์ดให้เพื่อน ๆ ดูอยู่นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการรียูสจากเศษกระดาษหรือเศษขยะนะคะ”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 192)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งของที่เราใช้ บางอย่างใช้แล้วยังสามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ เราไม่ควรทิ้งให้เป็นขยะทันที ควรใช้ประโยชน์จนใช้ไม่ได้อีกแล้วค่อยทิ้งก็ได้ ดังตัวอย่าง เช่น แก้วพลาสติกใสแข็ง ขวดใสพลาสติก เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ประเภทนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นได้ หรือผลิตภัณฑ์บางอย่างที่เราใช้ไม่ได้แล้วแต่คนอื่นยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ เช่น กล่องนม จานกระดาษ เศษกระดาษ เป็นต้น ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นได้ เช่น สื่อการเรียนรู้ จัดบอร์ดให้ความรู้ เป็นต้น ดังนั้น วัชชีวะของโดยผลิตและนำกลับมาใช้ใหม่เป็นวิธีที่ดีสามารถช่วยประหยัดและลดการเกิดขยะ

นอกจากนั้น การแยกประเภทของขยะ ก็เป็นอีกสิ่งที่สำคัญเพราะจะทำให้เรากำจัดขยะได้ถูกวิธีมากขึ้น ลดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ขยะสามารถแบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก คือ ขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ขยะย่อยสลาย คือ ขยะที่เน่าเสียและสามารถย่อยสลายได้เร็ว และสามารถนำไปทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เศษอาหาร ใบไม้ เป็นต้น ขยะรีไซเคิล คือ วัสดุเหลือใช้หรือของเสียบรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว ขวดน้ำ กระดาษ เศษพลาสติก เป็นต้น ขยะทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่น ๆ ที่ย่อยสลายยาก นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ก็ไม่คุ้มค่า เช่น ซองกึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร เป็นต้น ขยะอันตราย คือ ขยะปนเปื้อนที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์และเกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ติดยาเสพติด มีเชื้อโรคปะปนอยู่ ระเบิด เป็นต้น

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง หากสิ่งของบางอย่างที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่ได้และต้องกลายเป็นขยะ เราควรแยกประเภทของขยะแล้วทิ้งให้ถูกที่ ดังตัวอย่าง

“...หากจำเป็นที่จะต้องเกิดมีขยะและจำเป็นที่จะต้องทิ้งแล้ว ก็คือ ควรแยกประเภทของขยะเมื่อนำมาทิ้ง เพราะหากแยกประเภทแล้วบางอย่างที่เราอาจจะเห็นว่าเราใช้ประโยชน์ไม่ได้กลายเป็นขยะของเรา แต่อาจจะไม่ได้เป็นขยะสำหรับผู้อื่นก็ได้

และทำให้ผู้ที่ประกอบอาชีพชาเลี้ยง เก็บหาของเก่าสะดวกในการนำ
ขยะไปจำหน่ายเป็นรายได้สร้างอาชีพสุจริตช่วยเหลือคนจนผู้หา
เช้ากินค่ำได้อีกทางหนึ่ง และเมื่อเราแยกขยะที่ทิ้ง การนำไปแปร
รูปหรือการนำไปกำจัด นำไปทำลายก็จะง่ายขึ้นและไม่สิ้นเปลือง
พลังงานในการกำจัดอีกด้วย เพียงเท่านั้นเพื่อน ๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มี
สำนึกช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมแล้วก็ช่วยเหลือโลกแล้วละค่ะ”

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม้และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 192)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์จะเกิดขยะมากมาย
บางอย่างอาจสามารถรีไซเคิลและนำกลับมาใช้อีกได้ แต่บางอย่างไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้
สำหรับขยะที่ต้องทิ้ง เราควรแยกประเภทขยะและนำไปทิ้งให้ถูกที่ เพราะถ้าหากเราทิ้งขยะไม่แยก
ประเภท เมื่อผู้เก็บขยะนำไปทำลายหรือนำไปแปรรูป ก็ต้องใช้พลังงานมากขึ้นในการแยกประเภทขยะ
แต่ถ้าหากเราแยกขยะให้เรียบร้อย ก็สามารถประหยัดทั้งเวลาและพลังงานในการจัดเก็บขยะนำไป
ทำลาย แสดงให้เห็นว่าการเริ่มต้นจากตัวเราเองช่วยกันทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็สามารถมีส่วนร่วมใน
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและก็สามารถช่วยรักษาโลกของเราได้

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การทิ้งขยะเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหามลพิษ โดยเฉพาะ
ปัญหามลพิษทางน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ควรมีการรณรงค์ให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
สิ่งแวดล้อมเข้ามีส่วนร่วม สามารถเริ่มต้นจากตนเอง เริ่มต้นจากทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เลิกใช้
อุปกรณ์ทานข้าวด้วยจานที่ทำจากพลาสติกหรือโฟม และใช้อุปกรณ์ทานข้าว เช่น จาน ถ้วย ชามแทน
สำหรับสิ่งของบางอย่างยังใช้ประโยชน์ได้ เราไม่ควรทิ้งให้เป็นขยะทันที ควรใช้ประโยชน์จนใช้ไม่ได้อีก
แล้วค่อยทิ้ง แต่บางอย่างไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ สำหรับขยะที่ต้องทิ้ง เราควรแยกประเภทขยะ
และนำไปทิ้งให้ถูกที่ การเริ่มต้นจากตัวเราเองช่วยกันทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็สามารถมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

4.2.4 แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมทั่วไป

การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นหน้าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกคน
ที่อาศัยอยู่ในโลกนี้ ช่วยรักษาโลกของเราที่กำลังถูกทำลายเกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ดังที่นวนิยายที่ได้รับ
รางวัลลูกโลกสีเขียวได้แสดงให้เห็น เราควรตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกต่อ
คุณค่าของสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการให้ความเคารพต่อธรรมชาติ เป็นต้น
โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของมนุษย์และสิ่งที่มีชีวิตในการดำรงชีวิต

สิ่งแวดล้อมมีผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทุกคนจึงมีส่วนร่วมตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้อง และดูแลรักษา เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

นวนิยายเรื่อง *อาถรรพณ์ทะเลใต้* ได้กล่าวถึง ครุสติดที่ได้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมไปทำให้เขาตระหนักถึงความสำคัญและเป็นแกนนำในการหาแนวร่วมจากชุมชนในการดูแลปกป้องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถใช้ได้อย่างยาวนานยั่งยืนถึงลูกหลาน ดังตัวอย่าง

สถิตคิดต่อไปว่า เขาต้องสงวนความลับพื้นที่แหล่งนี้ไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ แม้จะไม่ใส่ใจกับเรื่องการอนุรักษ์เท่าไรนัก แต่กาลเวลาที่ล่วงและความสูญเสียของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทำให้เขาคิดใหม่ คิดไกลไปถึงการร่วมมือของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ในวงกว้างหากตัวเขาผู้ดำรงชีพด้วยทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดไม่ใส่ใจช่วยกันดูแลแล้ว ธรรมชาติย่อมขาดสมดุล สุดท้ายลูกหลานของเขาก็จะไม่เหลืออะไรเลย

(*อาถรรพณ์ทะเลใต้*, 2554, น. 75)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ในโลกนี้ ควรเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด หากเราใช้อย่างไม่รู้พอ และไม่ใส่ใจช่วยกันดูแล ระบบนิเวศทางธรรมชาติเสียความสมดุล จะส่งผลต่อลูกหลานไม่มีทรัพยากรได้รับใช้ เพราะฉะนั้น เราควรตระหนักในความสำคัญและสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมมีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

นวนิยายเรื่อง *สายน้ำและชายชรา* : เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง เมื่อมอนได้เข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมฝั่งโขงเพื่อหาวิธีการห้ามคนจีนเข้ามาระเบิดแก่งหินในแม่น้ำโขง จึงทำให้มอนได้เข้าใจมากขึ้นว่าสำหรับคนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงอย่างอุ๊ย แม่น้ำโขงมีความสำคัญต่อชีวิตของอุ๊ยเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่าง

เข้าวันนี้เด็กหนุ่มรู้สึกคึกคักเป็นพิเศษ เพราะมันเป็นครั้งแรกที่เขารู้สึกว่าตัวเองเป็นลูกแม่น้ำโขงเต็มตัวเป็นเจ้าของแม่น้ำสายนี้ร่วมกับพี่น้องมากมาย ที่มีได้เป็นเพียงผู้คอยตักตวงหรือกอบโกยผลประโยชน์เอาไว้กับตัวเองหรือพวกพ้องเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่คอยปกป้องดูแลและรักษาแม่น้ำสายนี้ให้ยั่งยืนสืบไปอีกด้วย และนี่คงเป็นความหมายของลูกแม่น้ำโขงที่อุ๊ยอินคำพยายามบอกกับเขามาตลอดเวลา มิใช่เพียงแค่สอนให้เขาได้รู้จักแม่น้ำโขงและไม่รู้สึกหวาดกลัวมันเท่านั้น แต่สอนให้เขาเข้าใจถึงความสัมพันธ์

ของแม่น้ำ ปลา พืชพรรณ รวมถึงมนุษย์เช่นเราด้วยอีกว่า สรรพสิ่ง
ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกัน

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 142)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ธรรมชาติ สัตว์ น้ำ พืชพรรณ รวมด้วยมนุษย์เรา มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่แยกกันไม่ขาด การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงต้องทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ เมื่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติถูกทำลายก็จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ด้วย ดังนั้น มนุษย์จึงมีหน้าที่ปกป้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ แต่ไม่ใช่ตักตวงหรือกอบโกยประโยชน์ธรรมชาติเท่านั้น

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของมหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดกิจกรรมเพื่อรักษาคลองน้ำแสนแสบให้คืนกลับสดใสเหมือนเดิม โดยเห็นเป็นกิจกรรมที่ดี จึงได้รับความร่วมมือจากทั้งนักศึกษาและชาวบ้าน ดังตัวอย่าง

...เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญและเป็นกิจกรรมที่ดี
ที่ชุมชนหน้ามหาวิทยาลัยจะร่วมกันทำให้คลองแสนแสบสดใสขึ้น
และก็ได้ความร่วมมือร่วมใจจากผู้นำชุมชนมาร่วมกิจกรรมกัน
อย่างคับคั่ง นักศึกษาที่เข้าร่วมรณรงค์กันในครั้งนี้ก็มีจำนวนมาก
เกือบสองร้อยชีวิต ทั้งที่เป็นสมาชิกชมรมฯ และก็เป็นนักศึกษา
ทั่วไปที่เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์จึงสมัครใจมาร่วมทำสิ่งที่ดี ๆ กัน
เนื่องจากเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นเรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง หรือไม่ใช่เป็นเรื่องของหน่วยงานได้ หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง
การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ได้ผลจะต้องร่วมด้วยช่วยกันทุกคน
ทุกฝ่ายโดยเฉพาะคนในชุมชนเอง และก็จะต้องเริ่มจากตนเองด้วย
จึงจะประสบความสำเร็จ...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 184)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนมากเกิดจากชุมชน การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมถ้าจะประสบความสำเร็จต้องให้ทุกฝ่ายร่วมกันช่วยกันดูแลรักษา โดยเริ่มต้นจากตัวเราเอง และช่วยให้ความรู้กับชุมชนในตระหนักในความสำคัญและสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังเช่นนักศึกษาจัดกิจกรรมเก็บขยะในคลองแสนแสบ และรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมมือ

ช่วยกันดูแลรักษาเป็นวิธีที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ และจะได้รับผลประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาล้วงแวดล้อม

นวนิยายเรื่อง อารรพณ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง รัชชกับเพื่อนดอเลาะคุยกันได้เล่าถึงปัญหาทางภาคใต้ ทั้งสองคนรู้ว่าการแก้ไขปัญหาล้วงแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มต้นจากตนเองดังตัวอย่าง

“วิธีทิ้งปัญหา มันช่วยอะไรไม่ได้หรอก” เซาะอารียายังคง

พูดต่อ

“แล้วจะให้พวกเราทำอะไร ปัญหาน้อยนิดของพวกเรา จะทำอะไรได้” ดอเลาะสายศีระชะ เขายังมองไม่เห็นทางแก้

“เราต้องร่วมกันเผชิญหน้าแก้ไขปัญหากัน หากเราไม่ทิ้งปัญหา มันมีทางออกเสมอ” รัชชนึกไปถึงคำพูดครูสถิต เมื่อคนเปลี่ยน ล้วงแวดล้อมเปลี่ยน สังคมก็เปลี่ยนไปตาม สามเรื่องนี้ เหมือนเกลียวเชือกที่ถักทอร่วมกันอยู่เสมอ

“บางเรื่องก็ต้องใช้เวลา ใจร้อนไม่ได้ ต้องเริ่มจากตัวเราก่อน ถ้าเรารวมตัว แสดงอำนาจภาคประชาชน รัฐคงต้องชายต้ามองแน่ ๆ” รัชชยกคำพูดของครูสถิตนำมาเป็นความเห็น

(อารรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 54)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาล้วงแวดล้อมหรือปัญหาใด ๆ ก็ตาม ถ้าเราไม่ใส่ใจ ปัญหาที่จะไม่มีวันแก้ไขได้ แต่ถ้าเราเข้าใจและร่วมกันแก้ไขปัญหาก็จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลง การแก้ไขปัญหาล้วงแวดล้อมต้องใช้เวลา ไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ถ้าเราเริ่มแก้ไขก็จะทำให้เกิดผลลัพธ์ในทางที่ดีขึ้น มนุษย์ ล้วงแวดล้อม กับสังคมมีการเชื่อมโยงกัน หากมนุษย์เราสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของ ล้วงแวดล้อมและเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อล้วงแวดล้อม การแก้ไขปัญหาล้วงแวดล้อมก็จะกลายเป็นเรื่องที่ยั่งยืน

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และไบตองเพื่อล้วงแวดล้อม ได้กล่าวถึง กลุ่มอนุรักษ์ล้วงแวดล้อมและธรรมชาติของมหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดกิจกรรมเก็บขยะในคลองแสนแสบได้รับผลดี ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ จึงทำให้คลองแสนแสบตอนนี้ ขยะถูกเก็บขึ้นมาหมดแล้ว ดังตัวอย่าง

...ความศีกคักคักครั้นทำให้ชาวบ้านสนใจ สม่ครใจกันเข้า

มาร่วมโครงการกันเป็นอย่างดี จนถึงขยะและถุงขยะไม่พอกัน

แจกจ่าย แต่ชาวบ้านก็บอกว่าไม่เป็นไรถึงไม่ได้ก็ยินดีจะร่วมกันทำ

ลำคลองแสนแสบให้ลัดไ้ ผู้นำหมู่บ้านก็ยังรับปากจะประสานงานกับทางเขตฯ จัดหามาให้ หากพวกเราทุกคนในชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันดำเนินโครงการอย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดไป ชะยะในลำคลองถูกตักซ้อ้น อีเอ็มบอลถูกโยนลงไป น้ำในลำคลองแสนแสบยามนี้ไร้เศษขยะและวัสดุอื่นล่องลอยอยู่ในสายน้ำ เหลือเพียงน้ำสีดำสะท้อนเงาพวกเรา...คลองสายนี้ น้ำจะต้องดีขึ้นแน่ในอนาคตอันใกล้ ในเมื่อยามนี้ น้ำใจของชุมชนบนฝั่งคลองและเหล่าเยาวชน ผู้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ได้รวบรวมจ้อนผ่องใสงดงาม...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 184-185)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำลำคลองมีส่วนที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหามลพิษทางน้ำ การแก้ไขปัญหาจึงต้องเริ่มต้นจากคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น การสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างที่นักศึกษามีการรณรงค์ให้ความรู้ปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านริมคลองแสนแสบ ด้วยการจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมเก็บขยะในคลอง ทำให้ทุกคนเห็นถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับน้ำในคลองแสนแสบทั้งขุนดำและเต็มไปด้วยขยะ เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและให้ความร่วมมือช่วยกันดูแลรักษาคลองแสนแสบ ทำให้น้ำในคลองใสสะอาดขึ้น

นวนิยายเรื่อง ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตองเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของนักศึกษามีการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้เป็นสิ่งโน้มน้าวให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และยังมีกรบอกวิธีการใช้ถุงพลาสติกเพื่อเป็นอุปกรณ์ตะกอนและไขมันจากห้องครัว เพื่อลดการปล่อยน้ำเสียลงไปในคลอง ดังตัวอย่าง

...สื่อแผ่นพับแนะนำวิธีการปฏิบัติตนของชุมชนเพื่อป้องกันน้ำไม่ให้เน่าเสีย การจัดทำอุปกรณ์ดักตะกอนและไขมันในครัวเรือนอย่างง่าย ๆ จากวัสดุที่ชุมชนหาได้เอง โดยการนำเอาถังดำสองใบนำมาเจาะรูต่อเชื่อมกันด้วยท่อพีวีซีติดกาวให้แน่น ต่อท่อน้ำทิ้งออกจากกันถึงห้องขึ้นมาสักค่อนถึงเป็นที่ทิ้งน้ำ ไว้รองรับดักตะกอนไขมันในครัวจากการประกอบอาหารโดยไม่ทิ้งลงโดยตรงในลำคลอง หรือจะเป็นวิธีการง่าย ๆ ในการกรองน้ำทิ้งจากครัวเรือนก่อนทิ้งลงสู่ลำคลองโดยใช้ถังพลาสติกสีดำราคาถูกใบใหญ่ ๆ และ

สูงพอสมควรเจาะรูให้น้ำออกด้านล่าง ใส่ถ่านหุงข้าวชนิดน้อย
ใส่กรวดหยาบ ทราวยหยาบประมาณหนึ่งในสามของความสูงถัง
เพื่อรองรับน้ำล้างถ้วยล้างชามหรือน้ำอาบชำระร่างกาย เป็นการ
กรองน้ำก่อนไหลลงสู่ลำคลอง...

(ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และใบตอง
เพื่อสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 183)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของคน
ที่เกี่ยวข้องกันเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่าง การรณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกัน
ดูแลรักษาปัญหาสิ่งแวดล้อมในคลองแสนแสบ เริ่มต้นจากตนเองด้วยสิ่งที่ทำได้ง่าย เช่น การใช้ถังทำ
เป็นอุปกรณ์การดักตะกอนและไขมัน และยังเป็นวิธีการกรองน้ำแบบง่าย แสดงให้เห็นว่าหากชาวบ้าน
ทุกคนมีความเข้าใจถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเริ่มต้นจากตนเอง ปัญหาสิ่งแวดล้อม
ย่อมจะได้ประสบความสำเร็จ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติกับมนุษย์มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่แยก
ออกกันไม่ได้ มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและมีการทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หากมนุษย์เราไม่มี
การใส่ใจในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็จะแย่ลงไปมากขึ้นและ
ทรัพยากรธรรมชาติย่อมมีการสูญเสียจากแผ่นดิน ซึ่งหาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมจึงเป็น
สิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การทำให้
ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ จะเป็นสิ่งสำคัญ
ในช่วยการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะถ้ามนุษย์เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมก็จะใส่ใจช่วยกัน
ปกป้องดูแลสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์และมีความยั่งยืน ดังเช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ
ธรรมชาติของนักศึกษาธรรมศาสตร์ให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลองช่วยการใช้วิธีแบบง่าย เช่น ใช้ถังทำเป็น
อุปกรณ์ในการกรองน้ำก่อนจะปล่อยเข้าคลอง จัดการการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ต้องใช้เวลา กว่า
จะได้เห็นผล แต่ถ้าทุกคนเริ่มจากตนเอง การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมย่อมสามารถทำให้เกิดความสำเร็จได้

2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม

การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม คือ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง และใช้
อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่มีเท่าไรก็เอามาใช้จนหมดสิ้น การใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม
จะทำให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้ยาวนาน ๆ และเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด ดังที่นวนิยายที่ได้รับรางวัล
ลูกโลกสีเขียวได้กล่าวถึง การตกปลาทะเลอย่างรู้จักพอ ก็เป็นแนวทางที่ทำได้ง่ายและมีประโยชน์ต่อ
การอนุรักษ์สัตว์ทะเล รายละเอียดดังต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง อาถรรพ์ทะเลใต้ ได้กล่าวถึง ครูใหญ่บอกธวัชว่า คนเราต้องรู้จักใช้
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมพอดี จะได้ใช้ทรัพยากรเป็นเวลายาวนาน ดังตัวอย่าง

“ครุมีอาชีพอยู่แล้ว นี่คือการผ่อนคลาย ปลาที่ได้นี้เป็นของแถมตกปลาได้อย่างที่ได้เงินด้วย ครุพอแค่นี้แหละ ตัวใหญ่ ๆ เก็บไว้ ตัวเล็กตัวน้อยถ้าไม่บาดเจ็บก็ปล่อยมันไปเสียบ้าง เราจะได้หากินได้อย่างยั่งยืน”

ดังนั้น พอดี สรุปความถึงการใช้ชีวิตตามความต้องการ ใช้ทรัพยากร คน เงิน วัสดุและการจัดการอย่างเหมาะสม ไม่มากเกินไปกว่านี้ ไม่น้อยไปกว่านั้น ความพอดีของมนุษย์มีไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับอัตราของเขา กิเลสของเขาซึ่งต้องไม่น้อยไม่มาก เป็นจุดที่เรียกว่าสมดุลลงตัว” สถิตจบคำพูดอันยืดยาวและตั้งปัญหาถามขึ้นทันที

(อาถรรพณ์ทะเลใต้, 2554, น. 79, 83)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ที่อาศัยอยู่ริมทะเล ส่วนมากจะดำรงชีพด้วยทรัพยากรทางทะเล การใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้พอเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนลดลง มนุษย์ที่ทำมาหากินด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและมีเหตุผลเพียงพอ จะได้ดำรงชีพด้วยทรัพยากรอีกยาวนาน คนเราไม่ควรมึนกิเลสมากเกินไป เวลาก็ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม แต่ไม่ใช่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง

3) การให้ความเคารพต่อธรรมชาติ

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ทำให้ความต้องการของมนุษย์เพิ่มขึ้นมากมาย และมนุษย์ดำรงชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ เมื่อมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้จักเพียงพอ จึงทำให้ระบบนิเวศธรรมชาติเสียความสมดุล มนุษย์เป็นส่วนสำคัญในการทำลายระบบนิเวศซึ่งเปรียบเหมือนทำลายบ้านของตนเอง ดังนั้น สุดท้ายมนุษย์ก็จะได้รับผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เพื่อให้สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดอยู่ในโลกดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนสืบต่อไป เราต้องรู้จักการเคารพธรรมชาติก่อน ถ้าเราเคารพธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะเป็นแหล่งให้บริการทรัพยากรแก่มนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

นวนิยายเรื่อง สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง ได้กล่าวถึง เพื่อห้ามคนจีนเข้ามาระเบิดแก่งหินที่แม่น้ำโขง ชาวบ้านทุกคนช่วยกันรื้อถอนธงแดงของจีน และเอาป้ายผ้าที่มีข้อความปักไว้แทน เพื่อบอกให้คนจีนที่จะระเบิดแก่งหินทำลายแม่น้ำโขงเข้าใจว่า เราต้องเคารพธรรมชาติ ไม่ใช่ทำลายธรรมชาติ ถ้าคนจีนจะนำเรือเข้ามาในไทยเพื่อทำการค้าก็สามารถทำได้ แต่ถ้าจะเข้ามาระเบิดแก่งหินทำลายแม่น้ำโขง ชาวบ้านทุกคนจะไม่ยอม และจะคัดค้านเป็นอย่างยิ่งดังตัวอย่าง

ป้ายผ้าผืนใหญ่เขียนด้วยข้อความภาษาไทยว่า

เคารพธรรมชาติ

และศรัทธาในความเท่าเทียมกันของมนุษย์

ป้ายผ้าใหญ่อีกผืนมีข้อความภาษาอังกฤษเขียนว่า

No Dam, No Bomb,

Save The Mekong River

“...การค้าที่เป็นธรรมต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เรามีอยู่ เช่นการสร้างเขื่อนและการระเบิดแก่งเหมือนที่จีนทำอยู่ขณะนี้”

และนี่คือสิ่งที่ชาวเชียงของอยากจะสื่อสารให้กับทุกคนจีนได้รู้ว่า คุณจะเข้ามาหยามเหยียด คิดอยากทำอะไรกับแม่น้ำโขงตามความปรารถนาคงไม่ได้ เพราะในนามของมนุษย์เราต่างต้องเคารพในความเท่าเทียมของกันและกัน

(สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง, 2553, น. 144-145)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ต้องตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เคารพธรรมชาติ ถ้าหากมนุษย์เราเคารพธรรมชาติแล้ว ธรรมชาติก็จะให้ผลตอบแทนโดยเป็นแหล่งสำคัญที่ทำหน้าที่บริการทรัพยากรให้มนุษย์เป็นห่วงโซ่อาหาร เพื่อให้สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดได้พึ่งพิงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนสืบไป แต่ถ้าเราไม่เคารพธรรมชาติ ทำลายระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ในอนาคต มนุษย์ก็จะขาดแหล่งที่ให้บริการห่วงโซ่ในเรื่องอาหาร อากาศ ดิน น้ำ ดังนั้น การรักษาปกป้องธรรมชาติและเคารพธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องตระหนักและให้ความสำคัญถึงคุณค่าและดูแลรักษาให้เกิดความยั่งยืน

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 และเพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 โดยการศึกษาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของการวิจัยเอกสาร และรายงานสรุปผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ได้สรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1.1 วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ได้สะท้อนให้เห็นถึงสังคมไทย สิ่งแวดล้อม และชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เงาะกับสิ่งแวดล้อมไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ภาพสะท้อนสังคมไทย

1.1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ สะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน และขนบธรรมเนียมประเพณี รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1) ลักษณะที่อยู่อาศัยของคนไทย พบว่า มี 4 ลักษณะ คือ 1) อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ แสดงให้เห็นคนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ จะได้รับประโยชน์จากธรรมชาติ ทั้งในเรื่องการดำรงชีวิต การหาอาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติ เด็กได้เรียนรู้และทำกิจกรรมจากธรรมชาติ รอบตัว ได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น นอกจากนั้น มนุษย์ยังเรียนรู้และใช้ธรรมชาติเป็นสิ่งบอกเหตุที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ชาวประมงก็รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวในการปกป้องตนเอง หากมีปลากระเบนว่ายวนตามปลากระเบนราหู จะเป็นสัญญาณเตือนให้ชาวประมงรู้ว่าอาจมีการเกิดพายุ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติทางทะเลถือว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับชาวประมง 2) การใช้วัสดุจากธรรมชาติ แสดงให้เห็นชาวชนบทอยู่กับธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์หลายด้าน ทั้งการสร้างที่อยู่อาศัย เช่น ไม้ไผ่นำมาสานทำเป็นฝ้ายบ้าน ต้นสาคุ ต้นมะพร้าว นำมาเป็นวัสดุสร้างบ้าน เป็นต้น การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการหาอาหาร เช่น นำหวายหรือไม้ไผ่

ทำเป็นสาแหรกสำหรับต้มแป้งขนมจีน การสร้างสิ่งป้องกันภัยอันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น นำต้นมะพร้าวทำแผง เพื่อกันลม กันทราย แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชนบทที่รู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติมาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด 3) ห่างไกลจากตัวเมือง แสดงให้เห็นว่าชนบทบางที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ชาวบ้านในชนบทจึงยังคงมีวิถีชีวิตจะผูกพันและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นหลัก ดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยาย ที่ยังใช้แม่น้ำลำคลองในการชำระล้างร่างกาย ในเวลากลางคืนไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดให้แสงสว่างในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว นอกจากนี้ ยังมีชาวไทยบางกลุ่มอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห่างไกลยังที่รู้จักใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการประดิษฐ์เครื่องมือที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ครกกระเดื่องที่ใช้ในการตำข้าว 4) การสร้างที่อยู่อาศัยตามฐานะทางสังคม โดยแบ่งตามฐานะการสร้างบ้านแต่ละหลังก็จะมี ความแตกต่างกัน ผู้มีฐานะ บ้านจะสร้างจากวัสดุที่ราคาแพงและหรูหรา ส่วนผู้ที่มีฐานะด้อยกว่า ส่วนใหญ่ก็จะเน้นการสร้างโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติ

1.1.2) การประกอบอาชีพ พบว่า คนไทยในชนบทส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ เช่น อาชีพชาวประมง ชาวภาคใต้ประกอบอาชีพชาวประมงเป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากการจับสัตว์น้ำทางทะเลพอเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ นอกจากนั้น ชาวประมงยังมีรายได้พิเศษจากการจับลูกปลาเก๋าตัวเล็กขายให้พ่อค้าส่งไปต่างประเทศอีกด้วย และเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำในทะเลมีจำนวนลดลง ชาวประมงในภาคใต้นอกจากจะออกไปจับปลาในทะเลแล้ว ยังมีการเพาะเลี้ยงปลาในกระชังที่ผูกด้วยไม้และโพงลอยอยู่ในน้ำ เป็นอาชีพส่วนหนึ่งที่เพิ่มรายได้ให้กับชาวประมงอย่างมาก เพราะสามารถกำหนดเวลาการขายได้ อาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนาปลูกข้าว ปลูกกล้วย ปลูกมะพร้าว ปลูกหมาก ปลูกผัก เป็นต้น เป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เกษตรกรจะต้องทำงานใช้แรงงานเป็นอย่างมาก ต้องทนฝน ทนแดด จึงต้องมีความอดทน นอกจากนี้แล้ว การทำการเกษตรต้องพึ่งพิงธรรมชาติ เช่น ก่อนปลูกข้าวต้องรอฝนตก ลมและฝนก็เป็นเงื่อนไขในการเติบโตของพืชทุกชนิด นอกจากนั้น ยังมีอาชีพรับจ้างออกไปทำงานใช้แรงงานในโรงงาน เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวทำให้ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น

1.1.3) อาหารการกิน พบว่า คนไทยที่อาศัยอยู่สังคมชนบท มีความผูกพันกับธรรมชาติทั้งที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน อาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติมีมากมายหลายชนิด ทั้งพืช เช่น ตำลึง ชะอม เห็ด หน่อไม้ สัตว์ เช่น นกและแมลง เช่น ไช้เม็ดแดง โดยเฉพาะในฤดูฝนอาหารจะมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าฤดูอื่น ดังนั้น ธรรมชาติจึงเป็นแหล่งอาหารหล่อเลี้ยงที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับทุกชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ คนไทยส่วนมากจะทำอาหารแบบเรียบง่ายในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อถึงวันสำคัญหรือถึงเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น เทศกาลลอยกระทง หรือประเพณีเข้าสู่หนดของชาวมุสลิม คนไทยก็จะทำอาหารหลายอย่างหลายชนิดที่เป็นอาหารที่มีขั้นตอนทำซับซ้อนแต่รสชาติดี

1.1.4) ขนบธรรมเนียมประเพณี พบมี 4 ประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ประเพณีลอยกระทง เทศกาลลอยกระทงเป็นประเพณีที่สืบทอด มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนไทยเชื่อกันว่า การลอยกระทงจะช่วยลอยทุกข์โศกโรคภัย ลอยสิ่งไม่ดี ออกไปและรับสิ่งใหม่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามา และในวันลอยกระทง ชาวไทยส่วนใหญ่จะมาร่วมฉลอง ช่วยกัน ทำกระทงขนาดใหญ่ที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติหลายอย่าง เช่น ใบตอง ต้นกล้วย ดอกไม้หลายชนิด เป็นต้น และเล่นเครื่องดนตรีกัน ทำให้บรรยากาศวันลอยกระทงเต็มไปด้วยความสุขและความสนุกสนาน 2) ประเพณีทำขวัญข้าว คนที่มีอาชีพเป็นชาวนาทุกคนจะทำขวัญข้าวเมื่อข้าวตั้งท้อง การทำพิธีนี้เพื่อ ขอให้เจ้าแม่โพสพปกป้องดูแลผลผลิตที่ชาวนาปลูกไว้ ซึ่งเมื่อทำพิธีต้องเตรียมของบูชาหลายอย่าง คนที่ทำพิธีต้องพูดคำกล่าวรับท้องข้าวด้วย 3) ประเพณีเข้าสูหนัด เป็นประเพณีเฉพาะของชาวมุสลิมที่ ยึดมั่นและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความสะอาดร่างกาย หลังจากทำพิธีก็แสดงว่า เด็กชายที่ผ่านพิธีได้เตรียมตัวเป็นมุสลิมแล้ว การทำพิธีเข้าสูหนัดไม่มีเวลากำหนด แต่ส่วนใหญ่จะทำ ช่วงอายุ 8-15 ปี 4) ประเพณีการแข่งขันตกปลา การแข่งขันกีฬาตกปลาของภาคใต้จัดขึ้นได้กลายเป็น ประเพณีการแข่งขันกีฬตกปลานานาชาติ เพราะทางภาคใต้ยังมีทรัพยากรทางน้ำที่มีความอุดม สมบูรณ์ ซึ่งจะดึงดูดใจนักกีฬาตกปลาจำนวนมากเข้าร่วมงาน การแข่งขันกีฬาตกปลานอกจากเป็น งานที่สร้างสนุกสนานแล้ว ยังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภาคใต้ด้วย

1.2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้สะท้อน ถึงคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย ได้แก่ 1) ความมีน้ำใจ พบว่า เมื่อเพื่อนมีทุกข์ ผู้ที่เป็นเพื่อนก็จะ อยู่ข้างและให้กำลังใจ นอกจากมีน้ำใจต่อมนุษย์แล้ว ยังมีน้ำใจต่อสัตว์อีกด้วย อย่างเช่น ชาวเงาะ ที่เห็นสัตว์เป็นเพื่อน เวลาสัตว์ได้รับบาดเจ็บ ก็จะช่วยรักษาดูแลอย่างดี จนกระทั่งสัตว์ป่าหาย บาดเจ็บ 2) ความเสียสละ พบว่า เพื่อช่วยเหลือปกป้องทุกสิ่งที่อยู่แวดล้อมตนเองและอาสาช่วยเหลือ สังคมเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อปกป้องสิ่งที่ยากปกป้อง แม้ต้องเอาชีวิตตนเองเข้าแลกก็ตาม ดังเช่น อู๋ยอินคำ ครูแควแล้ว และน้ำยอด พร้อมทั้งจะเสียสละตัวเองเพื่อปกป้องสัตว์น้ำและแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน 3) ความรับผิดชอบ พบว่า ชาวประมงบางคนถึงแม้จะไม่ต้องออกทะเลไปหาปลา แต่ก็พยายามอดทนทำงานทุกอย่างแม้จะเหนื่อยยากเพียงใดก็ตามเพื่อหารายได้รับผิดชอบครอบครัว 4) ความเข้มแข็ง พบว่า ผู้หญิงไทยเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง เมื่อเจอสิ่งเลวร้ายก็พยายามหาแนวทางขจัด อารมณ์โศกเศร้า เริ่มต้นใช้ชีวิตใหม่ จะไม่ปล่อยตนเองอยู่ในอารมณ์โศกเศร้าเป็นเวลานาน 5) การ แบ่งปัน พบว่า ชาวเงาะช่วยกันหาอาหารในกลางป่า ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ทุกคนหาอาหารกิน กันแต่พอเพียงไม่มีการสะสมไว้

2) ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

2.1) สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า หมู่บ้านในชนบทส่วนใหญ่จะสร้างบ้านเรือนอยู่

ใกล้ชิดกับธรรมชาติ บางหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดกับป่าชายเลน บางหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดกับป่า แต่มีลักษณะเดียวกันคือ คนที่อาศัยอยู่ใกล้กับธรรมชาติจะได้สัมผัสกับความร่มรื่นของต้นไม้ สภาพอากาศที่เย็นสบาย มีแหล่งอาหารที่หาได้จากธรรมชาติ ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น มีน้ำใจต่อกัน และมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

2.2) สิ่งแวดล้อมทางทะเล พบว่า ทะเลและชายฝั่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ในฐานะของแหล่งพักผ่อน และที่อยู่อาศัย หากสิ่งแวดล้อมทางทะเลได้รับการดูแลมนุษย์ก็จะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดังเช่น ปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว สิ่งแวดล้อมทางทะเลบางแห่งมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะยังไม่มีคนเข้ามาจับสัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อมที่ยังไม่ได้ถูกทำลาย สัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ ก็ดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างกลมกลืน คนที่อาศัยอยู่ริมทะเล ยังสามารถสัมผัสบรรยากาศเย็นสบายมีลมพัดมาจากทะเล ได้ฟังเสียงคลื่นทะเล และยังสามารถเห็นภาพสะท้อนจันทร์และดาวอยู่บนน้ำทะเลที่ใสสะอาด

2.3) สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ พบว่า สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำ ประกอบด้วย แก่งหิน ดอนดิน หาดทราย ต้นไม้ พืชพรรณทั้งบนบกและในน้ำ ดังเช่น สิ่งแวดล้อมบริเวณแม่น้ำโขงที่ยังเป็นแบบเดิม มีทิวทัศน์สวยงาม บรรยากาศเงียบสงบ มีแก่งหินและพืชพรรณที่อยู่ในดอนหรือในหาด เมื่อน้ำท่วมถึงเป็นอาหารของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งที่วางไข่ของปลา นอกจากนั้น ในช่วงฤดูหนาวก็จะมีสาหร่ายให้เก็บไปทำอาหาร แสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำหากมีความอุดมสมบูรณ์ก็จะส่งผลให้มนุษย์และสัตว์ที่อยู่อาศัยได้พึ่งพิงสำหรับตนเองและลูกหลานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

2.4) สิ่งแวดล้อมในป่า พบว่า ระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมในป่าประกอบด้วย กลุ่มน้ำ สัตว์ป่า และพืชพรรณต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งที่หาอาหารและแหล่งเครื่องใช้ไม้สอยได้ในทุกฤดูกาลของทั้งมนุษย์และสัตว์ ในป่าสมบูรณ์ยังมีของที่มีคุณค่า เช่น น้ำผึ้ง สามารถนำมาเป็นยาเข้าสมุนไพรบางชนิดได้ ทำให้เกิดคุณค่าในด้านการรักษาโรคสำหรับหมอยา นอกจากนั้น ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ยังสามารถช่วยคลายความร้อนให้กับมนุษย์และสัตว์ที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกับป่าในฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี

3) ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เงาะกับสิ่งแวดล้อมไทย

3.1) ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวเงาะ พบว่า ชาวเงาะมีลักษณะที่อยู่อาศัยอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ห่างไกลจากเมือง ไม่มีสถานที่ที่ขายของกินของใช้ที่อำนวยความสะดวกเหมือนคนในเมือง เช่น ห้างสรรพสินค้า เซเว่นอีเลฟเว่น ร้านขายฟาสต์ฟู้ด นอกจากนั้นชาวเงาะยังต้องย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย โดยเฉพาะในฤดูฝนต้องย้ายไปหลบฝนอยู่ที่ถ้ำ

3.2) อาหารการกินของชาวเงาะ พบว่า ชาวเงาะดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาหารส่วนใหญ่จะหามาจากธรรมชาติ มีทั้งสัตว์ป่าและพืชผัก แมลงต่าง ๆ เช่น ไข่มดแดง กระจ่างป่า

เผือก มัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

3.3) วิถีชีวิตและความเชื่อของชาวเงาะ 1) ด้านวิถีชีวิต พบว่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า และมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ดำรงชีวิตพึ่งพาธรรมชาติป่า หาดอาหารในป่า ชาวเงาะเป็นกลุ่มที่ไม่พิถีพิถันการรับประทานอาหารจะจับสัตว์มากินเป็นอาหารก็เฉพาะเมื่อเวลาหิว จึงไม่มีการสะสมอาหาร นอกจากนี้ ชาวเงาะยังมีนิสัยไม่ชอบอาบน้ำ เพราะการอาบน้ำจะทำให้ชำระกลิ่นป่าให้หายไป เวลาซุ่มจับสัตว์มาเป็นอาหารก็จะทำให้สัตว์รู้ตัวก่อน การอาบน้ำของชาวเงาะส่วนใหญ่จะเป็นฤดูฝนที่ตกลงมาช่วยชำระล้างสิ่ง ต่าง ๆ ตามธรรมชาติ 2) ด้านความเชื่อ พบว่า ชาวเงาะมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งชาวเงาะเชื่อกันว่าเมื่อมีสัตว์ตัวใหญ่ถูกฆ่าตายหรือเสียชีวิตไป จะเกิดฝนตกหนักมาก นอกจากนี้ ชาวเงาะยังมีความเชื่อเรื่องฝัน ซึ่งเชื่อกันว่าคนที่เสียชีวิตไปแล้วจะไม่เข้าฝันคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้น เมื่อใครก็ตามที่หายไปแล้วมาเข้าฝัน ก็แสดงว่าคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้

3.4) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเงาะกับป่า พบว่า ชาวเงาะเป็นส่วนสำคัญของห่วงโซ่อาหารแห่งผู้ล่ากับผู้ถูกล่า หากมีคนสอนชาวเงาะให้เรียนรู้การดำรงชีวิตที่รู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสมและทำให้เกิดคุณค่า เช่น ทำไร่ ปลูกพืชอาหาร เป็นต้น ชาวเงาะจะสามารถเป็นกำลังที่สำคัญในการปกป้องทรัพยากรทางป่า

5.1.2 วิเคราะห์ภาพสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558

นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปัญหาสิ่งแวดล้อม

1.1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ได้แก่ 1) พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลง พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลาที่เป็นอาหารของมนุษย์ ปัจจุบันนี้มีจำนวนลดลงมากมาย สาเหตุหลักเกิดจากความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้าของมนุษย์ที่จับสัตว์น้ำอย่างไม่รู้จักรักพอและใช้เครื่องมือในการจับปลา เช่น อวน ที่มีผลโดยตรงต่อการทำลายสัตว์น้ำ หรือการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเพื่อขยายพื้นที่ในการขุดบ่อเลี้ยงกุ้งหรือบ่อเลี้ยงปู จะส่งผลกระทบต่อทำให้จำนวนสัตว์น้ำชายฝั่งลดลง เพราะป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์ และผลที่จะตามมาคือ ชาวประมงต้องออกไปจับปลาในทะเลที่ไกลขึ้น และบางคนที่เคยมีรายได้จากการประกอบอาชีพชาวประมงชายฝั่งต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นแทน เพราะจำนวนสัตว์น้ำลดลง 2) มนุษย์จับสัตว์น้ำด้วยวิธีไม่ถูกต้อง มนุษย์ใช้วิธีไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ เช่น การใช้วนลากอวนรุน การใช้คราดเหล็กเป็นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ วิธีการใช้อวนจับสัตว์น้ำคือปล่อยฝืนอวนล้อมรอบสัตว์น้ำและปิดด้านล่างของฝืนอวน จับสัตว์น้ำได้เป็นฝูงรวมทั้งสัตว์น้ำตัวเล็กและตัวใหญ่ เมื่อใช้อวนลากปลา

จะทำให้ทั้งปลาเล็กและปลาใหญ่ติดไปในอวน รวมถึงทำลายปะการังที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ จึงทำให้เกิดปัญหาทำลายระบบนิเวศพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ การใช้วิธีระเบิดหรือวิธีช็อตก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้ลายสัตว์น้ำ เพราะการระเบิดหรือการใช้วิธีช็อตในการจับปลา จะทำให้สัตว์น้ำบริเวณนั้นถูกระเบิดหรือช็อตตาย ส่งผลกระทบต่อจำนวนสัตว์น้ำลดลง เมื่อจำนวนทรัพยากรในแหล่งที่ทำมาหากินลดลง มนุษย์ก็ต้องออกไปหาแหล่งที่ยิ่งไกลกว่าเดิม 3) ป่าชายเลนถูกทำลาย ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญเป็นอย่างมากสำหรับสัตว์น้ำต่าง ๆ และเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเลที่มีวิถีชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเล เมื่อนายทุนเข้าไปขุดบ่อเลี้ยงกุ้งหรือการทำนาเลี้ยงกุ้ง ทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งเสียความสมดุล จึงส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำจำนวนมาก และชาวนาไม่มีน้ำจืดใช้ในการปลูกข้าว 4) ปัญหาเกิดจากการสร้างเขื่อน พบว่า การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงที่ต้องระเบิดแก่งหิน การระเบิดแก่งหินทำลายแหล่งทำมาหากินของสัตว์น้ำ ซึ่งทำลายระบบนิเวศของกลุ่มน้ำโขงอย่างรุนแรง ส่งผลทำให้สัตว์น้ำขาดแหล่งที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์สัตว์น้ำลดลง หรือสูญพันธุ์ นอกจากนี้การสร้างเขื่อนยังทำให้แม่น้ำเปลี่ยนทิศทางร่องน้ำเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดการตลิ่งพัง ส่งผลทำให้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงลำบากขึ้น

1.2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า ได้แก่ 1) การปลูกต้นยูคาลิปตัสทำลายป่าธรรมชาติ มนุษย์ปลูกต้นยูคาลิปตัสเพื่อนำไปผลิตเป็นกระดาษในโรงงานอุตสาหกรรม หากที่ไหนปลูกต้นยูคาลิปตัส บริเวณพื้นที่นั้น ก็จะมีแต่ต้นยูคาลิปตัส พืชอื่นก็จะไม่สามารถเติบโตได้ เพราะพืชอื่นหาอาหารสู่ต้นยูคาลิปตัสไม่ได้ พื้นที่ปลูกต้นยูคาลิปตัสก็จะกลายเป็นทรายสีขาวแห้งแล้ง การปลูกต้นยูคาลิปตัสในป่า จะทำให้ระบบนิเวศป่าเสียความสมดุล น้ำในป่าก็จะลดลงขาดความชุ่มชื้น พื้นที่ป่าขาดความอุดมสมบูรณ์ ย่อมส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ดำรงชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติป่า นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อแหล่งต้นน้ำอีกด้วย 2) การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช พ่นค่าเพื่อได้เงิน เป็นกอบเป็นกำ ก็เข้ามาในชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืช เช่น ข้าวโพด กะหล่ำปลี เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง จึงมีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ฆ่าแมลงฆ่าหญ้าก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้ลายป่าธรรมชาติ เพราะหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อฝนตก มีการเกิดดินสไลด์ น้ำฝนชะล้างหน้าดินที่มีสารเคมีตกค้างอยู่ไหลลงไปห้วย จึงส่งผลกระทบต่อคนและสัตว์ที่ใช้น้ำจากห้วยจะได้รับอันตราย

1.3) ปัญหามลพิษ ได้แก่ 1) มลพิษทางน้ำ พบว่า ต้นเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ คือ มนุษย์ที่ทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงไปในน้ำ ทำให้น้ำที่เคยสะอาดกลายเป็นน้ำสีดำและน้ำเน่าเสีย จึงทำให้มนุษย์ที่เคยใช้น้ำคลองลำงาน ชาม และอาบน้ำก็ไม่สามารถวางใจได้ นอกจากนี้แล้วยังมีการสร้างโรงแรมริมทะเล ขุดดิน น้ำชะหน้าดินลงทะเล ก็ยังทำลายพันธุ์พืชที่อาศัยอยู่ในทะเล เช่น ปะการัง สาหร่าย หญ้าทะเล ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ 2) มลพิษทางอากาศ พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม มีการปล่อยฝุ่นละอองหรือสารเคมีปนเปื้อนที่เกิดจากกระบวนการผลิต เช่น ผลิตกระดาษ นอกจากนี้การปล่อยควันพิษจากรถที่ใช้น้ำมันก็เป็น

อีกสาเหตุหนึ่งที่ปล่อยควันทนเข้าสู่บรรยากาศทำให้เกิดปัญหาหมอกพิษ จึงส่งผลกระทบต่อทำให้คุณภาพของอากาศสูงขึ้น อากาศร้อนขึ้น และยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์

2) แนวทางแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อม เพื่อแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อมที่เกิดขึ้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอวิธีแก้ไข โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) แนวทางแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อมทางน้ำ พบว่า มีการดำเนินการดังนี้ 1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล เพื่อปกป้องสัตว์น้ำและรักษาระบบนิเวศชายฝั่งทะเลให้มีความสมดุล ชาวบ้านจึงมีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ช่วยดูแลรักษาสัตว์น้ำ และช่วยสร้างจิตสำนึกของชาวบ้านทุกคนให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวตล่อม นอกจากนั้น ยังมีการตั้งชมรมอนุรักษ์ของนักเรียนเพื่อดูแลรักษาป่าชายเลนที่ปลูกไว้ เป็นวิธีที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวตล่อมและธรรมชาติสำหรับเด็กวัยรุ่น เพราะการตั้งชมรมอนุรักษ์สามารถปลูกจิตสำนึกของเด็กให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อม 2) ตั้งกฎระเบียบห้ามใช้เรืออวนลาก/รุนสัตว์น้ำ เพื่อปกป้องรักษาสัตว์น้ำ โดยเฉพาะสัตว์น้ำตัวเล็ก ใช้วิธีที่ถูกต้องและเหมาะสมในการจับสัตว์น้ำ ร่วมกันอนุรักษ์ให้มีการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวตล่อมอย่างยั่งยืน 3) การอนุรักษ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ มีการตั้งกฎหมายเพื่อขออนุญาตจับสัตว์น้ำ เช่น ปลาบึก รวมถึงการทำวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์น้ำและพรรณพืช ทำให้มนุษย์ตระหนักและเห็นความสำคัญของสิ่งแวตล่อม โดยเฉพาะพันธุ์สัตว์น้ำใกล้สูญพันธุ์ และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์ 4) การปลูกป่าชายเลน เพื่อแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อมถูกทำลาย ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงจัดกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน เพราะการปลูกป่าชายเลนจะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งให้คืนกลับอุดมสมบูรณ์ การปลูกป่าชายเลนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ชุมชนหมู่บ้าน โรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนร่วมมือช่วยกันปลูกดูแลปกป้องให้ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ทั้งของคนและสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2.2) แนวทางแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อมในป่า พบว่า การสร้างความเข้าใจใน ความสำคัญของสิ่งแวตล่อมในป่า เพื่อให้ทุกคนได้รับรู้และเห็นถึงคุณค่าป่าที่เป็นแหล่งบริการ ออกซิเจนของมนุษย์ สัตว์และสิ่งที่มีชีวิตอื่น และยังเป็นแหล่งทำมาหากินของมนุษย์และสัตว์ป่าทุกชนิด หากทำลายป่าไม้จะส่งผลทำให้ระบบนิเวศในป่าถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สัตว์และสิ่งอื่นที่ต้องดำรงชีวิตด้วยป่าธรรมชาติ นอกจากนี้ การให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณต่าง ๆ ในป่า โดยเฉพาะพืชพรรณที่หายากและสูญพันธุ์ง่าย ปลูกจิตสำนึกของเด็กในการอนุรักษ์สิ่งแวตล่อมธรรมชาติป่า

2.3) แนวทางแก้ไขปัญหาล้างแวตล่อม พบว่า มีการดำเนินการดังนี้ 1) รมรณรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ให้ความรู้และทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรักษาคลอง สร้างจิตสำนึกให้แก่ชาวบ้านต่อการอนุรักษ์สิ่งแวตล่อม 2) เริ่มต้นจากตนเอง ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวตล่อมด้วยการเลือกสิ่งของ เครื่องใช้ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวตล่อม เช่น เลิกใช้อุปกรณ์ทานข้าวด้วยจานที่ทำ

จากพลาสติกหรือโฟมและใช้อุปกรณ์ทานข้าว เช่น จาน ถ้วย ชามแทน สำหรับสิ่งของบางอย่างยังใช้ประโยชน์ได้ เราไม่ควรทิ้งให้เป็นขยะทันที ควรใช้ประโยชน์จนใช้ไม่ได้อีกแล้วค่อยทิ้ง แต่บางอย่างไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ สำหรับขยะที่ต้องทิ้ง เราควรแยกประเภทขยะและนำไปทิ้งให้ถูกต้อง การเริ่มต้นจากตัวเราเองช่วยกันทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและก็สามารถช่วยรักษาโลกของเราได้

2.4) แนวทางแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทั่วไป พบว่า มีการดำเนินการดังนี้ 1) การสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม การทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมตระหนักใน ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ จะเป็นสิ่งสำคัญในช่วยการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะถ้า มนุษย์เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมก็จะใส่ใจช่วยกันปกป้องดูแลสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์และ มีความยั่งยืน ดังเช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของนักศึกษาธรรมาภิบาลให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ ริมคลองช่วยกันเก็บขยะในคลองและการใช้วิธีแบบง่าย เช่น ใช้ถังทำเป็นอุปกรณ์ในการกรองน้ำก่อน จะปล่อยเข้าคลอง 2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มนุษย์ควรต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเหมาะสมและมีเหตุมีผลรู้จักเพียงพอ จะได้ดำรงชีพด้วยทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 3) การ ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ หากมนุษย์เคารพธรรมชาติแล้ว ธรรมชาติก็จะให้ผลตอบแทนโดยเป็น แหล่งสำคัญที่ทำหน้าที่บริการทรัพยากรให้มนุษย์เป็นห่วงโซ่อาหาร

5.2 อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลก สีเขียว พ.ศ. 2553-2558 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ.2553-2558 ผลการวิจัยพบว่า ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้แสดงให้เห็นภาพสะท้อน สังคมและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนสังคมไทย พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของคนไทยในชนบทอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติได้สัมผัสอากาศบริสุทธิ์ ได้เรียนรู้การใช้ ประโยชน์จากธรรมชาติและได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น และใช้ชีวิตจากธรรมชาติในการ สร้างที่อยู่อาศัยสร้างเครื่องมือเครื่องใช้และสร้างสิ่งป้องกันอันตรายจากธรรมชาติ ชาวชนบทบางกลุ่ม อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีไฟฟ้าใช้ บางกลุ่มยังดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น ยังต้องใช้แรงกายใน การดำข้าว และคนไทยมีการประกอบอาชีพหลายอย่างจะขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม ของแต่ละชุมชน เช่น อาชีพชาวประมง อาชีพทำการเกษตร และอาชีพรับจ้าง ด้านอาหารการกิน มีอาหารที่มาจากธรรมชาติและอาหารที่ผ่านการปรุงแต่งที่มีเอกลักษณ์ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี มีประเพณีลอยกระทง ประเพณีทำขวัญข้าว ประเพณีเข้าสูหนัด และประเพณีการแข่งขันตกปลา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า คนไทยในชนบทมีคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ความมีน้ำใจ

ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเข้มแข็ง การแบ่งปัน 2) ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีความสมบูรณ์ทั้งในชุมชน ในทะเล ในป่า และในลุ่มน้ำ สัตว์และพืชพรรณต่าง ๆ ได้ใช้เป็นแหล่งหากินและดำเนินชีวิตเชื่อมโยงเป็นระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน 3) ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เกาะกับสิ่งแวดล้อมไทย พบว่า กลุ่มชาวเงาะดำรงชีวิตพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติทั้งที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการวัฒนธรรมธรรมชาติในวรรณกรรมไทย ดังที่ ธัญญา สังขพันธ์ (2556, น. 56 -57) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศว่า เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งพิจารณาบทบาทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดแทรกอยู่ในจินตนาการทางวัฒนธรรมจากอดีตเป็นต้นมา ทฤษฎีนี้พยายามตรวจสอบมิติสัมพันธ์เกี่ยวกับการมองธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับบทบาทของธรรมชาติในวรรณกรรม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ LI JIAJIA (2562) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยายของ สถาพร ศรีสังข์ ผลการวิจัยพบว่า ภาพสังคมชนบทภาคใต้แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทภาคใต้ที่ผูกพันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เงียบสงบ อาหารพื้นบ้านภาคใต้มีรสชาติโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทภาคใต้ สะท้อนภาพความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและมีความสุขกับครอบครัว 3) ด้านวัฒนธรรม คนในสังคมชนบทยังดำรงรักษาค่านิยมชนบทธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อแบบดั้งเดิม ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังที่ ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2546, น. 10) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนงค์ จันทะมาตย์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนักเชิงนิเวศในนวนิยายไทย ระหว่าง พ.ศ.2475-2556 ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายไทยได้นำเสนอให้เห็นภาพแทนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลาย ได้แก่ ธรรมชาติคือที่พึ่งของมนุษย์ ธรรมชาติคือแหล่งเรียนรู้ ธรรมชาติคือทรัพยากร ธรรมชาติคือชีวิต ธรรมชาติคือวิถีชีวิต ธรรมชาติคือสิ่งที่ต้องรักษา ธรรมชาติคือแหล่งพึ่งพิงของคนชายขอบ ธรรมชาติคือที่พึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ ธรรมชาติและระบบนิเวศคือเหยื่อของทุนนิยม ธรรมชาติและระบบนิเวศคือสิ่งที่ฟื้นฟูได้ ธรรมชาติคืออัตลักษณ์และพลังของชุมชน และธรรมชาติคือสิ่งที่ต้องรักษาและฟื้นฟู

2) วิเคราะห์ภาพสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ เช่น พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนลดลง ซึ่งเกิดจากมนุษย์เห็นแก่ตัวและใช้วิธีไม่ถูกต้องในการจับสัตว์น้ำ ป่าชายเลนถูกทำลายจึงมีผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำที่ลดลงและมนุษย์ขาดแหล่งอาหาร และปัญหาเกิดจากการ

สร้างเขื่อน การระเบิดแก่งหินจะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำขาดที่แหล่งทำมาหากินและดำรงชีวิตของมนุษย์ก็จะลำบากมากขึ้น 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในป่า เกิดจากการปลูกต้นไม้ยูคาลิปตัสและการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชจะส่งผลกระทบต่อการทำลายทรัพยากรดินและป่าธรรมชาติ 3) ปัญหามลพิษพบว่า มลพิษทางน้ำส่วนใหญ่เกิดจากการทิ้งขยะและทิ้งน้ำเสียลงไปในน้ำ และมลพิษทางอากาศส่วนมากเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและการปล่อยควันพิษจากรถที่ใช้ น้ำมัน สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอวิธีแก้ไข ดังนี้ 1) จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ตั้งกฎระเบียบห้ามใช้เรืออวนลาก/รุนสัตว์น้ำ การอนุรักษ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ และปลูกป่าชายเลน 2) การสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในป่า ให้มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า 3) รณรงค์ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษการเริ่มต้นจากตนเอง เช่น เลิกใช้อุปกรณ์ทานข้าวด้วยจานที่ทำจากพลาสติกหรือโฟม แยกประเภทขยะและนำไปทิ้งให้ถูกที่ เป็นต้น 4) การสร้างจิตสำนึกต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและการให้ความเคารพต่อธรรมชาติ เพื่อทำความเข้าใจและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และทำให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ดังที่ จิรากรณคชเสนี (2555, น 302-303) ได้กล่าวว่า ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมปรากฏทั่วโลกในทุกสังคม ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคนข้ามพรมแดนไปสู่พื้นที่ห่างไกลออกไปได้ หรือปัญหามลพิษที่มนุษย์สร้างขึ้นในปัจจุบันอาจส่งผลออกมาให้ปรากฏในอนาคตได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กานดา จินตามงคล (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเหมืองง่า ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านการใช้อย่างยั่งยืน ด้านการจัดของเสีย/มลพิษ และด้านการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาสำหรับข้อเสนอแนะควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนา มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาริฉัตร วงศ์ดียิ่ง (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแวนแก้ว ประเภทนวนิยาย ปี พ.ศ. 2553-2556 ผลการวิจัยพบว่า มีผลการวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมซึ่งพบว่า แนวคิดเรื่องอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการเน้นให้เด็กได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์อย่างมหาศาลของ

ธรรมชาติที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งบนโลกนี้ ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคนควรจะช่วยกัน
 ธำรงรักษาคุณภาพของธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ทุกสรรพชีวิต
 หลักปฏิบัติที่สำคัญซึ่งนำมาสู่สันติสุขได้ดังต้องการก็คือ การสร้างความรู้สึที่ดีต่อกันระหว่างมนุษย์กับ
 มนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ มนุษย์กับพืช และมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่น อีกทั้งมนุษย์ยังควรคำนึงอยู่เสมอว่า
 ไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริงที่จะเข้าไปถือครองสิทธิ์ในธรรมชาติได้ตามใจชอบ หากแต่มนุษย์เป็นเพียง
 ส่วนหนึ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในฐานะที่เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิตให้เป็นสุข การปลูกจิตสำนึกที่ดี
 ให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์จะช่วยให้เด็กเกิดความรักและหวงแหนธรรมชาติ มีเมตตากรุณาต่อชีวิตอื่นที่
 อยู่ร่วมโลกเดียวกันไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่กลับเลือกดำรงชีวิตให้อยู่
 ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีความสุขในลักษณะที่อิงอาศัยซึ่งกันและกันตลอดไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมเยาวชน/เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลลูกโลก
 สีเขียว เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษามุมมองและแนวคิดของสังคมที่ปรากฏในงานวรรณกรรม
2. ควรศึกษาวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม
 เยาวชน/เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2540). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ดอกเบญจกลุ่มชาติพันธุ์เงาะป่ามันนิ. (ม.ป.ป.). ค้นคืนจาก : <http://www.satun-geopark.com/>
- กานดา จินตามงคล. (2558). *การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเนชั่น, ลำปาง).
- เกษม จันทร์แก้ว. (2536). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.
- เกษม จันทร์แก้ว และคณะ. (2541). *สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิราภรณ์ คชเสนี. (2555). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตต์จ คชฤทธิ์. (2549). *กระบวนการทัศนความยากจน : ภาพสะท้อนที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย (พ.ศ.2501-2545)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร).
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ดานสุทธาการพิมพ์.
- ตรีศิลป์ บุญจรรย์. (2542). *นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศิลป์ บุญจรรย์. (2547). *นวนิยายกับสังคมไทย(2475-2500)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ทงศ์ จันทะมาตย์. (2560). *ภาพแทนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับพลวัตของสำนึกเชิงนิเวศในนวนิยายไทย ระหว่าง พ.ศ. 2475-2556*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). *วรรณคดีสี่เขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. ปทุมธานี: นาคร.
- นพพงษ์ ดีไชย. (2553). *ความคิดเห็นของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2546). *คู่มือการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์*. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.
- ประจวบ ลีลาภัทรากร. (2552). *การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพมหานคร.
- ปาริฉัตร วงศ์ดียิ่ง. (2560). *วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทนวนิยาย ปี พ.ศ. 2553-2556*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- พิชัย ศรีภูไฟ. (2542). *วรรณคดี สังคม และการเมือง*. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิทยา ว่องกุล. (2540). *ผลงานภาพแห่งวรรณกรรม*. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- เพ็ญจันทร์ มาประชา. (2541). *การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของนิเวศน์ กันไทยราษฎร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- รางวัลลูกโลกสีเขียว. (ม.ป.ป.). ค้นคืนจาก : <https://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/history.html>
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2544). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ธารปัญญา.
- เรียบเอง, นามแฝง. (2534). *ทุ่งมหาธาตุ*. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรตดี้ง.
- รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. (2546). *วรรณคดีการเมืองกับสังคมนิเวศน์โกสินทร์ (พ.ศ. 2418-2421)*. ปทุมธานี: วิชญา.
- รุ่งทิพย์ บำรุงสุข. (2555). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการลิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา เขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.
- วนิดา บำรุงไทย. (2544). *ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วรรณธิดา วิระวรรณ. (2562). *แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “บ้านชายทุ่ง”*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 11(1), 83-108.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ธรรมชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศุภิสรา เทียนสว่างชัย. (2560). *สวนหลังบ้าน: การเยียวยาของธรรมชาติและเทคโนโลยี ในฐานะตัวร้าย*. วารสารมนุษยศาสตร์, 24 (1) , 274-301.
- เศกสรรค์ ยวงวิชัย. (2555). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน : แนวคิดหลักการและการจัดการ*.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สไบทอง กันนะ. (2556). *ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยวอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนาบริการศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สัมฤทธิ์ ทองศรี. (2540). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพโดยใช้ชุดการเรียนพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนแบบร่วมมือแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์*. กำแพงเพชร: วิทยาลัยเทคนิคกำแพงเพชร
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์.
- ลิษา พินิจภูวดล. (2540). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2545). *เพลงพื้นบ้านศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา จรจิตร. (2543). *มนุษย์กับวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- โสภิญ รอดเหตุภัย. (2541). *การวิเคราะห์โลกทัศน์ในวรรณกรรมของจำลอง ฝั่งชลจิตร*. (ปริญญาโทนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- อรรรรณ ฤทธิ์ศรีธร. (2559). *“เอื้องแสนเพ็ง”: ตำนานท้องถิ่นกับนัยเชิงนิเวศ ในนวนิยายเรื่องฤดูดาว*. เอกสารจากงานสัมมนาทางวิชาการในโครงการวิจัย เครือข่ายการวิจัยศิลปะ: การวิจัยและพัฒนา (สกว.), ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- อรรรรณ ฤทธิ์ศรีธร. (2560). *กา” มีอาจคาบ เพชร : คู่ตรงข้ามระหว่างมนุษย์กับอสูรในนวนิยายเรื่องเพชรอัคนี*. ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อรรรรณ ฤทธิ์ศรีธร. (2562). *ภาพแทนและการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติในนวนิยายแนวจินตนิมิตของไทย*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อิงอร สุพันธ์วณิช. (2552). *นวนิยายนิทัศน์* (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิงอร สุพันธ์วณิช. (2554). *วรรณกรรมกับสังคม ภาพสะท้อนจากนวนิยายปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิงอร สุพันธ์วณิช. (2558). *เลื่อมลายสายรุ่ง : ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม วิเศษสาธิต. (2535). *หมู่บ้านท่าเช็ญ*. กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการ.
- CHEN XIAOYUN. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- CHUNXIAO CHEN. (2557). *ภาพสะท้อนสังคมไทยจากนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ.2553-2555* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- HUANG PIAOYUN. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลสุภาวดี เทวกุลฯ พ.ศ.2549-2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- LI JIAJIA. (2562). *ภาพสะท้อนสังคมชนบทภาคใต้ในนวนิยายของ สถาพร ศรีสังข์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- QIN HONGBO. (2555). *วิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2550-2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- SHI WEIHONG. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของ งามพรรณ เวชชาชีวะ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- ZHANG XIAOJIAO. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ZHAO YONGMEI. (2557). ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด พ.ศ. 2549-2555. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- Glotfelty, C. (1996). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens: University of Georgia Press
- Heise, U. K. (1997). *Science and ecocriticism*. *The American Book Review*, 18(5),4.
- Rosendale, S. (2002). *In Steven Rosendale(Ed.), The greening of literary scholarship* (pp.59-76) Iowa: The University of Iowa press.
- Slovic, S. (1994). *What is ecocriticism. In western literature association meeting salt*. Lake City: Utah.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

เอกสารรับรอง

(Certificate of Exemption)

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 12 ตุลาคม 2563

ชื่อเรื่อง วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยและสิ่งแวดล้อมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว
พ.ศ. 2553-2558

ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ MISS ZHOU YUNYAN
คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับ
ประกาศเสลซิงกิ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

วิรัตน์

(อาจารย์ ดร.วิรัตน์ ทองรอด)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง

วันที่ 12 ตุลาคม 2563

เลขที่รับรอง

อ.1012/2563

วันที่ให้การรับรอง: 12 ตุลาคม 2563

วันหมดอายุใบรับรอง: 11 ตุลาคม 2565

ภาคผนวก ข

เรื่องย่อของนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553 - 2558

งานวิจัยเรื่องนี้คัดเลือกนวนิยายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2553-2558 ที่ไม่ใช่เป็น เรื่องจินตนาการ จำนวน 5 เล่มเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ 1. ดินแดนซาเลา โดย วิภู ชัยฤทธิ์ 2. สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง โดย วุฒิสานต์ จันทร์วิบูล 3. เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน โดย คารม ธรรมชยาธร 4. อาถรรพณ์ทะเลใต้ โดย วินัย เพชรอุไร 5. ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไม้และใบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม โดย ธวัชชัย ใจแสน

1. ดินแดนซาเลา โดย วิภู ชัยฤทธิ์ (พ.ศ. 2553)

เรื่องราวของ “ครูประเทศ” ที่ได้ไปสอนภาษาไทยให้กับเด็กชาวเงาะที่กลางป่า ตอนแรกเขายังไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตของชาวเงาะ แต่เมื่อใช้ชีวิตไปนาน ๆ ก็สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมชาวเงาะ และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวเงาะ เวลาว่างจากสอนเขาก็จะตามชาวเงาะไปล่าสัตว์ ไปหาอาหารกินด้วยกันในกลางป่า ครูประเทศยังสอนให้ชาวเงาะทำอะไร ปลูกพืชในป่า สอนให้ชาวเงาะเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่อยู่รอบตัว เขาเชื่อว่าจะสามารถเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเงาะเผ่านี้ ให้กลายเป็นผู้นักอนุรักษ์ป่าได้ มันคือความหวังถึงแม้จะยังริบหรี่ แต่เขาก็พร้อมจะรอคอย ในที่สุดพื้นที่ป่าประมาณ 5 ไร่เศษก็กลายเป็นพื้นที่ของไร่ฝือกและมัน

2. สายน้ำและชายชรา: เรื่องเล่าจากคอนผีหลง โดย วุฒิสานต์ จันทร์วิบูล (พ.ศ. 2554)

เรื่องราวของ “อู๋อินคำ” ชายชราหาปลาริมฝั่งแม่น้ำโขงที่เชียงของ กับหลานชายชื่อ “มอน” เคยอาศัยอยู่กับตาและยายตั้งแต่เด็ก แต่เมื่อเขาย้ายตามพ่อแม่ไปอยู่ในกรุงเทพฯ มีวิถีชีวิตที่สะดวกสบาย จึงทำให้เด็กหนุ่มเริ่มหลงลืมแม่น้ำที่เคยแหวกว่ายตีมนามาตั้งแต่เด็ก อีกทั้งยังหลงลืมแม่แต่อู๋อินคำที่เป็นผู้สอนให้เขารู้จักแม่น้ำโขง แต่หลังจากที่เขากลับมาเยี่ยมบ้านเกิดอีกครั้ง กลับเป็นครั้งสุดท้ายที่เขาได้มีโอกาสออกหาปลาพร้อมกับอู๋อินคำที่บริเวณคอนผีหลง หลังจากนั้น มอนได้กลับไปเชียงของทุกช่วงปลายฤดูร้อน และออกเรือไปบริเวณคอนผีหลงที่เคยไปหาปลากับอู๋อินคำ เขาเชื่อเสมอว่าถึงแม้อู๋อินคำจะตายไปแล้วแต่เขาก็ยังมีความเชื่ออยู่ว่า อู๋อินคำไปเกิดเป็นปลาบึกเหมือนที่อู๋อินคำเคยเชื่อมาตลอด แล้ววันหนึ่งอู๋อินคำจะว่ายกลับมาอาศัยอยู่ในวังน้ำแห่งนี้ หากเขากลับมาใช้ชีวิตอยู่ที่นี้ ในช่วงปลายฤดูร้อนของทุกปี เขาเชื่อว่าอาจได้พบกับอู๋อินคำอีกครั้งหนึ่งก็ได้ ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหนก็ตาม เขาจะรอคอยวันนั้น

3. เด็กชายผู้กล้ากับป่าชายเลน โดย คารม ธรรมชยาธร (พ.ศ. 2554)

เรื่องราวของ “อามิง” เด็กชายอามิงเป็นเด็กกล้าหาญ มีวันหนึ่งเขากับเพื่อนคนหนึ่งชื่อ “มาด” ได้ออกเรือวนหาปลากับน้ำไต้กับน้ำหมุด จึงถูกอึกหมูบ้านหนึ่งจับไปและจะส่งพวกเขาไป

โรงพัก เพราะหมู่บ้านนั้นกับหมู่บ้านของมามิงตกลงกันว่า ห้ามชาวประมงออกเรืออวนจับปลา หลังจากเกิดเรื่องนี้ อามิงรู้สึกถูกชาวบ้านนั้นหยามเหยียด จึงบอกกับครูประจำชั้นที่ชื่อ “แคว้ว” ว่าจะทวงแค้นคืน พอรู้ว่าหมู่บ้านพวกเขากำลังปลุกป่าชายเลน อามิงจึงบอกครูแคว้วว่าจะปลุกป่าชายเลนแข่งกับเขาและต้องเอาชนะให้ได้ ครูแคว้วเห็นอามิงจะปลุกป่าชายเลนมีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม แม้จุดเริ่มต้นคือการแก้แค้น แต่ครูแคว้วเชื่อว่าสักวันหนึ่งอามิงจะเข้าใจสิ่งที่เขาเริ่มทำ จึงยอมให้อามิงกับเพื่อนที่เรียนด้วยกันไปปลุกป่าชายเลนและครูเองเป็นที่ปรึกษาให้กับพวกเขา การปลุกป่าชายเลนจึงทำให้เด็กอามิงได้เรียนรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการปลุกป่าชายเลนและเข้าใจถึงการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมโดยต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เด็กหนุ่มคนนี้จะเปลี่ยนความแค้นเป็นแรงบันดาลใจรักธรรมชาติ เมื่ออามิงโตเป็นผู้ใหญ่ก็ได้เป็นผู้นำหมู่บ้าน และช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอยู่ตลอดไป

4. อภรรพณ์ทะเลใต้ โดย วินัย เพชรอุไร (พ.ศ. 2554)

เรื่องราวของ “ธวัช” เขาเป็นชาวประมงที่ออกทะเลหาปลาเพื่อดำรงชีวิตเลี้ยงครอบครัว เมื่อครั้งหนึ่งที่เขาอยู่กับเพื่อนที่ชื่อ “เซาะอารียา” ได้เป็นลูกจ้างของนายเรือใหญ่ออกทะเลไปหาจุดแห่งดำน้ำจนถึงบริเวณโลซิน ระหว่างเดินทางพวกเขาได้พบเจอจุดดำน้ำที่สวยงามและก็พบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่เคยเจอ หลังจากครั้งนั้นเมื่อกลับจากโลซิน ธวัชคิดว่าอาจจะไม่ออกเรือไปหาหินไกลถึงโลซินอีกแล้ว แม้จะมีทรัพยากรมากมายมหาศาล แต่ที่นั่นก็ยังมีสิ่งเร้นลับบางอย่างเช่นกัน เขาจึงกลับไปทำมาหากินตามที่เคยดำเนินชีวิตมาอย่างสงบ

5. ปฏิบัติการเล็ก ๆ อันยิ่งใหญ่ของ ก.ไผ่และไบตอง เพื่อสิ่งแวดล้อม โดย ธวัชชัย ใจแสน (พ.ศ. 2556)

เรื่องราวของ “ก.ไผ่” กับ “ไบตอง” สองพี่น้องใช้ชีวิตอยู่กับพ่อแม่อยู่ในชนบทอย่างอบอุ่นและมีความสุข แต่เพื่อการศึกษา ก.ไผ่ ต้องไปอยู่บ้านตาายที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ระหว่างการศึกษา ก.ไผ่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงมีโอกาสได้ไปศึกษาป่าชายเลนที่ชุมชนภาคใต้และศึกษาป่าโคกที่ภาคอีสาน จึงทำให้ก.ไผ่เข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น นอกจากนั้น เมื่อไบตองพลาดหวังจากการสอบเอ็นทรานซ์เข้าคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อรู้ผลการสอบ ไบตองก็เปลี่ยนความตั้งใจเดินตามพี่ชายสมัครเข้ารามคำแหง และเลือกเรียนคณะมนุษยศาสตร์และได้ทำงานร่วมกิจกรรมกับชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	MISS ZHOU YUNYAN (พลอยใส)
วัน เดือน ปีเกิด	6 พฤษภาคม 2537
ที่อยู่ปัจจุบัน	ลุมพินี วิลล์ สุขุมวิท 109 แบริ่ง ตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ 10270
ประวัติการศึกษา	คณะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยครุฉู่จี้ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

